

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Ineta Kristovska ▽

**TĀLMĀCĪBAS STUDIJU ATBALSTA SISTĒMAS
PĀRVALDĪBA PIEAUGUŠO KOMPETENČU
PILNVEIDOŠANĀS PROCESĀ**

Promocijas darbs

Disertācija izstrādāta ekonomikas doktora (Dr.oec.) grāda iegūšanai
vadībzinātnes nozarē

APAKŠNOZARE: IZGLĪTĪBAS VADĪBA

Zinātniskā vadītāja

Dr. paed., profesore Ilze Ivanova ▽

Rīga

2005

SATURS

Ievads	6
I. Teorētiski pētnieciskā daļa.....	16
1. Tālmācība pieaugušo izglītības un mūžizglītības kontekstā	16
2. Pārvaldība, tās loma tālmācībā	21
3. Kompetenču pilnveide - tālmācības pārvaldības mērķis	25
3.1. Pašizziņas kompetences	36
3.2. Sociālās kompetences	39
3.3. Komunikācijas kompetences	40
3.4. Profesionālās kompetences	43
3.5. Pārvaldības kompetences	44
4. Tālmācības studiju atbalsta sistēma un tās pārvaldības modelis	47
4.1. Studiju atbalsta veidi kā tālmācības studiju atbalsta sistēmas pamatelementi ..	49
4.1.1. Akadēmiskais atbalsts	49
4.1.2. Organizatoriskais (neakadēmiskais) studiju atbalsts.....	53
4.2. Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeļi	56
4.3. Tālmācības studiju atbalsta sistēmas pārvaldības modelis	58
5. Tālmācības studiju atbalsta sistēmas resursi un to efektīva pārvaldība	60
5.1. Metodiskie un cilvēkresursi	60
5.1.1. Tikšanās klātienē.....	60
5.1.2. Rakstveida studiju materiāli.....	67
5.1.2.1. Tālmācības studiju materiāla struktūra	68
5.1.2.2. Materiālu noformējums.....	71
5.1.2.3. Studijvedis.....	72
5.1.3. Personāls kā galvenais metodisko resursu nodrošinātājs tālmācībā.....	73
5.2. Informatīvie un tehnoloģiskie resursi.....	81
5.2.1. Individuālās un vispārējās vēstules	81
5.2.2. Problēmu lappuses	83
5.2.3. Informatīvās lappuses	84
5.2.4. Pasts, kā informatīvo resursu nodrošināšanas līdzeklis	85
5.2.5. Informācijas tehnoloģiju pārvaldība pieaugušo kompetenču pilnveidošanā	86
5.2.5.1. Fakss kā studiju atbalsta līdzeklis.....	87
5.2.5.2. Tālruņa izmantošana pieaugušo atbalstam tālmācībā.....	87
5.2.5.3. Audiovizuālie līdzekļi.....	92

5.2.5.4. Datoru izmantošanas iespējas	94
5.2.5.4.1. Elektroniskais pasts.....	95
5.2.5.4.2. Elektroniskie studiju līdzekļi	96
5.2.5.4.3. Internet tīkla resursi	104
5.2.5.4.4. Datorprogrammas, kompaktdiski un disketes.....	105
5.3. Materiālie un finansiālie resursi.....	105
5.4. Vadītāja loma tālmācības studiju atbalsta sistēmas resursu pārvaldībā.....	112
II Praktiski pētnieciskā daļa	118
6. Pētījuma organizācija un metodoloģija	120
7. Tālmācības studiju atbalsta sistēmas realitātes modelis un tā pārvaldība pieaugušo kompetenču pilnveidē (biznesa vadības koledžas atsevišķo gadījumu studijas).....	122
7.1. Modeļa praktiska realizācija	125
7.2. Modeļa resursu un to pārvaldības izvērtējums pieaugušo kompetenču pilnveidošanās kontekstā	142
Nobeigums	171
Izmantotie informācijas avoti un literatūra	174
I. Rakstveida avoti	174
II. Elektroniskie avoti	174
III. Literatūra	175
IV. Internet resursi.....	182
V. Web lappuses.....	184
1.pielikums. Darba meklētāju īpatsvars Latvijā.....	185
2.pielikums. Bezdarba līmenis Latvijā.....	
3.pielikums. Telpu izkārtojums klātienē nodarbību vajadzībām.....	
4.pielikums. Studijvedis (paraugs).....	
5.pielikums. Tālmācības programmu un kursu piedāvājums Latvijas tālmācības institūcijās.....	
6.pielikums. Tālmācības studiju atbalsta sistēmas resursu pielietojums pieaugušo izglītībā Latvijā	
7.pielikums. Biznesa vadības koledžas stratēģija 2003.-2008.gadam.....	
8.pielikums. Biznesa vadības koledžas koncepcija.....	
9.pielikums. BVK tālmācības studiju materiālu pilottestēšanas kritēriji	
10.pielikums. Anketa. studiju vide Biznesa vadības koledžā	
11.pielikums. Aptaujas rezultāti.....	
12.pielikums. Akadēmiskā personāla darba kvalitātes analīze	

13.pielikums. Kvalifikācijas skolas nolikums.....	
14.pielikums. Aptaujas anketa	
15.pielikums. Klātienes nodarbību un pārbaudījumu organizēšanas kārtība	
16.pielikums. Sekmes I studiju semestrī. Iestāžu darba organizācija un vadība/ Komercedarbība.....	
17.pielikums. Pieaugušo sekmju SPSS analīze.....	
18.pielikums. Pārbaudījumu rezultātu analīze	
19.pielikums. Informatīvais materiāls I.....	
20.pielikums. Informatīvais materiāls II	
21.pielikums. Informatīvais materiāls III	
22.pielikums. Reklāmas materiāls I	
23.pielikums. reklāmas materiāls II	
24.pielikums. Reklāmas materiāls III.....	
25.pielikums. BVK informatīvais biļetens.....	
26.pielikums. BVK forums	
27.pielikums. Diskusiju foruma analīze	
28.pielikums. BVK izmantotie reklāmas materiāli	
29.pielikums. Panākumu anketa.....	
30.pielikums. Aptaujas anketa	
31.pielikums. Anketas rezultāti.....	
32.pielikums. Anketas rezultāti	
33.pielikums. Studējošo atsauksmes BVK diskusiju forumā.....	
34.pielikums. Darba devēju atsauksmes	
35.pielikums. Informācija tālmācības ekspertam	
36.pielikums. Eksperta anketa.....	
37.pielikums. BVK Akreditācijas komisijas ekspertu ziņojums.....	
38.pielikums. BVK skreditācijas dokumenti.....	
39.pielikums. Pašnovērtējuma ziņojums.....	
40.pielikums. Atļauja izmantot BVK kā pētījuma bāzi	
41.pielikums. 5.semestra studējošo aptuvas anketa	
42.pielikums. BVK personāla aptaujas anketa.....	
43.pielikums. Biroja vadītāja kompetences/Uzņēmēja kompetences	
44.pielikums. Aptaujas rezultāti.....	

IEVADS

„Sazvejojiet cilvēkiem zivis, un viņi vienu dienu būs paēduši. Iemāciet cilvēkiem zvejot, un viņi spēs sevi pabarot. Palīdziet cilvēkiem mācīties, kā iemācīties zvejot zivis, un viņi pratīs pabarot gan sevi, gan citus”.

[*Ķīniešu sakāmvārds.*]

Pasaule iegājusi trešajā gadu tūkstošā. Sabiedrību interesē jautājumi par tās nākotni, par tās veidošanas iespējām. Viennozīmīgas atbildes nav, zināms tikai tas, ka nākotnē būs vajadzīga sabiedrība, kas mācās. Izglītība ceļ cilvēku pašapziņu, veicina karjeras attīstības iespējas, kalpo par personības izaugsmes līdzekli. Nākotnes sabiedrībā “.. būs nepieciešams indivīds kā pētnieks un skolnieks; meistarība un zināšanas kā pamatstratēģijas” [50, 9]. Pašreiz ikvienam indivīdam ir nepieciešams iesaistīties visdažādākajos pārmaiņu procesos, kas pirmām kārtām saistīti ar savu vajadzību apzināšanos un to realizācijas veidu noskaidrošanu. Kā norāda M. Fulans, “ .. pastāv grieķu vārds *metanoia* 'būtisks prāta pavērsiens'. Tieši tas mums nepieciešams, lai iegūtu jaunu skatījumu un izglītības pārmaiņu jēdzienu” [50, 14].

Pārmaiņas izglītības procesos skar visas iedzīvotāju grupas, bet īpaši – pieaugušos, kas nosacīti ir sabiedrības konservatīvākā daļa, kurai šīs pārmaiņas pieņemt, sekot tām līdzī ir visgrūtāk.

Novitātes izglītībā ir sabiedrības attīstības faktoru noteiktas: tās atkarīgas gan no iepriekšējā attīstības posma sekām, gan pašreizējā posma dominantēm. Runājot par pagātnes ietekmi, nepieciešams uzsvērt, ka ilgu laiku izglītības sistēmā lielākoties ir dominējusi zināšanu un to ieguves procesa standartizācija, kuras sekas izjūtamās vēl joprojām:

- cilvēki patstāvīgi nav spējīgi pārvarēt ekonomisko pārmaiņu radītās grūtības;
- izglītība nav spējusi sekot līdzī straujajām izmaiņām ekonomikā un zinātnē;
- radies ilgtermiņa bezdarbs, kuru bieži vien ir veicinājis noteiktas profesionālās kvalifikācijas trūkums;
- bezdarbs un citi cēloņi (invaliditāte, nabadzība, “neperspektīvs vecums” u.tml.) radījuši sociālu norobežojumu utt.

Uzsverot novitātes, kas raksturīgas 21. gadsimtam, nepieciešams akcentēt to, ka visā pasaulē arvien straujāk izplatās informācijas tehnoloģijas, tās maina darba būtību un ražošanas organizāciju. Darba satura veidošanā pieaug intelektuālo uzdevumu loma, masu mediju izglītojošā loma, aizvien aktuālāki ir izglītības internacionalizācijas procesi, paaugstinās personīgās autonomijas loma.

Pieaugušajam ir grūti piemēroties jaunā laikmeta prasībām. Lai atvieglotu sabiedrības (bet it sevišķi – pieaugušo – I.K.) adaptāciju jaunajos apstākļos, tiek meklēti daudzveidīgi problēmu risināšanas ceļi. Visplašāk tie raksturoti Eiropas Komisijas Baltajā grāmatā, nosakot, ka nepieciešams:

1. Koncentrēt uzmanību uz vispusīgu zināšanu apguvi.
2. Veidot izpratni par lietu būtību.
3. Attīstīt spēju spriest un pieņemt lēmumus.
4. Izprast mijsakarus starp pagātni un tagadni.
5. Attīstīt ikviena cilvēka nodarbinātības un ekonomiskās dzīves potenciālu, pievēršot uzmanību:
  - zināšanu, prasmju un sociālo iemaņu pilnveidei,
  - svešvalodu zināšanām,
  - prasmēm kontaktēties,
  - spējām strādāt komandā u.c. [4, 34].

No iepriekšminētā varam secināt, ka viens no aktuālākajiem mūsdienu sabiedrības jautājumiem ir pieaugušo kompetenču (kompetence – nepieciešamās zināšanas, profesionālā pieredze, izpratne kādā noteiktā jomā, jautājumā un prasme zināšanas un pieredzi izmantot konkrētā darbībā [24, 83]) pilnveide. Lai attīstītu pieaugušo kompetences, nodrošinātu to pilnveidošanos atbilstoši katra individuālo vajadzību apmierināšanai mūža garumā (*Lifewide and Lifelong – angl.*), nepieciešams mainīt izglītības saturu, formas, metodes, līdzekļus, to pārvaldības koncepcijas un principus. Šim nolūkam var noderēt *tālmācība*, kas nodrošina pieaugušajiem aktuālo kompetenču pilnveidi, kombinējot studijas ar darbu un cita veida praktiskām aktivitātēm, izmantojot individuālajām vajadzībām atbilstošu studiju atbalsta sistēmu.

Pasaulē tā ir izplatīta kompetenču apguves forma, kas Latvijā aktualizējusies 20.gs. 90.gados. [62, 34-39]. Praksē tiek lietoti termini *Correspondence study*, *Home study*, *External studies*, *Independent study*, *Teaching at a distance*, *Off-campus study*, *Open learning*, *Open and distance learning*, *Distance education*, arī *E-learning 'e-studijas'*, *Virtual university 'virtuālā universitāte'*, *Blended learning 'kombinētās studijas'* (angliski runājošās valstīs, piem., Lielbritānijā, ASV, Austrālijā u.c.), *Fernstudium*, *Fernunterricht* (Vācijā), *Educacion a distancia* (Spānijā), *Teleducacaõ* (Portugālē), *Telé-enseignement* (Francijā).

Tradicionāli par tālmācību tiek uzlūkota izglītības ieguves forma, kuras pamatā ir patstāvīgas studijas bez tieša un nepārtraukta kontakta ar mācību spēku. Saskaņā ar LR Izglītības likumu tālmācība definēta kā neklātienas izglītības paveids [14].

Tālmācība ir sevišķi noderīga tiem cilvēkiem, kuri ir noslogoti darbā, tomēr sevis pilnveidošanai, jaunu kompetenču ieguvei izmanto katru iespēju, resp., šī studiju forma vērsta uz pieaugušajiem, kuri ir pietiekami motivēti un ir spējīgi organizēt sevi aktīvām studijām. Ne mazāk svarīga šī studiju forma ir to cilvēku izglītības ieguvē, kuri dažādu iemeslu dēļ (invaliditāte, atrašanās ieslodzījumā, dekrēta atvaļinājums, citi ģimenes vai sociālie apstākļi) nav varējuši vai nevar iegūt zinības tradicionālajā veidā. Tādēļ, runājot par tālmācības priekšrocībām, sevišķi svarīgi uzsvērt atvērtību un elastību idejās, mācību metodēs, paņēmienos [119, 14-20].

Kā norāda teorētiķi K.Eims (Ames) [20], L.Raits (Wright), T.Stimmels (Stimmel) [137], V.Hjūits (Huitt) [156], tālmācībā pieaugušais iegūst labus rezultātus tikai tad, ja viņam ir pozitīva studiju motivācija, kuru nosaka dažādas vajadzības:

- bioloģiskās (diskomforta mazināšana, balansa veidošana);
- sociālās (pozitīvu modeļu imitācija, vēlme iekļauties sabiedrībā utt.);
- kognitīvās (izpratne, problēmu risināšana, lēmumu pieņemšana, riska kontrole u.c.);
- afektīvās (disonanses samazināšana, pašsajūtas uzlabošana, aizsargātība, pašvērtējums, optimisms, entuziasms u.c.);
- konatīvās (personīgi izvirzītā mērķa sasniegšana, paškontrolē, citu ietekmes samazināšana utt.).

Tas nozīmē, ka pieaugušais var būt ieinteresēts atsevišķa kursa apgūvē; viņam var likties pievilcīgas moderno tehnoloģiju izmantošanas iespējas: datori, *Internet* tīkls, telefondiskusijas u.tml. Gados vecākiem cilvēkiem tālmācības izvēli nereti nosaka nepieciešamība kontaktēties ar sabiedrību, vēlme apzināties savas dzīves nozīmīgumu, dažreiz arī mērķtiecīgi aizpildīt brīvo laiku. No iepriekšminētā izriet, ka galvenais motivācijas virzītājspēks ir vajadzības, ko nosaka indivīds un sabiedrība kopumā. Tas nozīmē, ka tālmācības kā studiju veida izvēli var ietekmēt šādi faktori:

1. Bieži vien valstī ir nepieciešams attīstīt noteiktu reģionu, tas nav izdarāms bez izglītotiem, teorētiski un praktiski sagatavotiem speciālistiem. Valsts, bet it īpaši – darba devēji ir materiāli ieinteresēti, lai darbinieku profesionālās kvalifikācijas paaugstināšana noritētu uz vietas, resp., strādājošie jaunas kompetences iegūtu, nepārtraucot darba procesu.
2. Iespēja iegūt vai papildināt izglītību, nesaraucot saites ar ģimeni un nepārtraucot darbu, ir ļoti būtiska arī pašam indivīdam. Turklāt izpaliek maksa par transportu līdz mācību iestādei un citi izdevumi.

3. Lai gan sākuma periodā tālmācības kursu organizēšana ir samērā dārga, tomēr vēlāk, kad studiju materiāli un personāls ir sagatavoti, šis process kļūst izdevīgs gan valstij, gan pieaugušajam, jo maksa par tālmācības kursiem ir zemāka nekā par pilna laika studijām.

Izvēloties tālmācību, pieaugušajam vajadzētu būt psiholoģiski gatavam rūpīgai kursa vai programmas apguvei, viņam būtu nepieciešams apzināties savas iepriekšējās zināšanas, spējas, intereses, vēlmes un vajadzības, resp., pieaugušajam būtu jābūt gatavam patstāvīgam mācīšanās procesam (Tālmācībā iesaistīto pieaugušo droši varam nosaukt par autonomu studējošo (*Autonomous learner – angl.*), kuru raksturo aktīva līdzdalība studiju procesā, uzskati, ka mācības ir pašiniciēta interaktivitāte, sadarbība ar apkārtējo pasauli. Autonomi studējošais izprot savu mācīšanās stilu, viņam raksturīga aktīva pieeja mācību uzdevumiem, viņš spēj uzņemt risku savu mācību mērķu sasniegšanā, prot pamatot spriedumus un atzinumus [181]).

Reālā situācija ir atšķirīga: pieaugušie lielākoties nav gatavi patstāvīgam kompetenču veidošanas un attīstīšanas procesam, tādēļ īpaša uzmanība pievēršama tālmācības studiju atbalsta sistēmas pārvaldībai, kuras galvenais mērķis ir sekmēt indivīdam aktuālo kompetenču pilnveides procesu.

Ar nolūku gūt dziļāku izpratni par pieaugušajiem aktuālo kompetenču pilnvedi, veidojot un pārvaldot viņu vajadzībām piemērotu un iespējām atbilstošu tālmācības studiju atbalsta sistēmu, ir formulēts zinātniskā **pētījuma temats**

„Tālmācības studiju atbalsta sistēmas pārvaldība pieaugušo kompetenču pilnveidošanās procesā”

Pētījuma objekts:	Pieaugušo kompetenču veidošanās process
Pētījuma priekšmets:	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas pārvaldības iespējas pieaugušo kompetenču veidošanās procesā
Pētījuma mērķis:	Noteikt tālmācības studiju atbalsta sistēmas pārvaldības iespējas pieaugušo kompetenču veidošanās procesā

Uzdevumi:

1. Analizēt vadībzinātnes, pedagoģisko un psiholoģisko literatūru par pieaugušo kompetenču būtību un struktūru, tālmācības iespējām to pilnveidošanas procesos, galvenajiem pārvaldības principiem un darbībām mērķtiecīgas tālmācības studiju atbalsta sistēmas nodrošināšanai pieaugušo kompetenču pilnveides nolūkos.

2. Detalizēti izpētīt un raksturot tālmācības studiju atbalsta sistēmu un tās iespējamus modeļus.
3. Izpētīt un analizēt studiju atbalsta sistēmas pārvaldību, izveidojot pārvaldības modeli.
4. Izstrādāto studiju atbalsta sistēmas modeli pārbaudīt praksē, noskaidrojot tā resursu pārvaldības iespējas pieaugušo kompetenču pilnveidošanā

Hipotēze: Pieaugušo kompetenču pilnveidošanās norit sekmīgi, ja

- ir izveidota tālmācības studiju atbalsta sistēma un nodrošināta tās mērķtiecīga pārvaldība;
- tiek izmantotas tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeļu daudzveidības priekšrocības un to resursi pārvaldīti atbilstoši pieaugušo vajadzībām un organizācijas iespējām;
- pieaugušie praktiski iesaistās tālmācības studiju atbalsta sistēmas resursu apgūvē, izprot un novērtē to pārvaldības nozīmi.

Metodoloģiskais pamats:

Pētījuma teorētiski pētnieciskās un praktiski pētnieciskās daļas organizācija tika veidota, ievērojot:

- teorētiskās nostādnes **par pārmaiņām sabiedrībā un izglītībā** (M. Fulans [50], D.Goulmans [57], L.Openheimers [94]);
- **pieaugušo izglītības inovatīvās stratēģijas teoriju** (I.Garsia- Longorio [51], M.Nouls [72;73;74]), tai skaitā- **uz kompetenču attīstību vērstu** (*Competencies - based-angl.*) **pieeju** (M.Blūms [25], G.Boterfs [26], L.Openheimers [94], O.Slevins un K.Laverijs [120]);
- **teorijas par vadīšanas/pārvaldības procesiem organizācijās** (T.Bušs [28], V.Praude, J.Bečičkovs [105], I.Forands[47;48], R. Garleja[52];
- **teorijas par tālmācības pārvaldības procesiem augstskolā** (R.Frīmens [45], D.Kompura [150], O.Peterss [99],D Rovnrijs [110;111;112;113], D. Rutkauskiene [173], O.Simpsons [119]).

Autores atzinumi balstīti arī teorētiķu J.S.Brunera [27], K.J.Gergena [54], E.Glāzerfelda [56], K.Ivasiva [63], Ž.Piažē [100;101], M. Resnika [109], P.Teilora [126], R.Ganjē [151] pētījumos, īpašu uzmanību pievēršot konstruktīvisma idejām. Darbā meklējama tādu autoru kā M. Noula [72;73;74], T.Koķes [75], B. Lonstrupas [80], S. G.Oses [95], S. Brūkfīlda [148] u.c. ideju interpretācija par pieaugušo izglītības problēmām.

Autore smēlusies atziņas arī Eiropas Savienības [1;2;3;6;10;] un UNESCO [5;9;11] normatīvajos aktos, kā arī *Internet* resursu daudzveidībā (Skat. izmantotās literatūras sarakstā).

Metodes:

- Vadībzinātnes, pedagoģiskās un psiholoģiskās literatūras analīze, lai noskaidrotu teorētiskās nostādnes par tālmācības lomu pieaugušo izglītībā, par šīs studiju formas pārvaldības īpatnībām ar mērķi pilnveidot pieaugušo kompetences.
- Modelēšana, lai atklātu tālmācības studiju atbalsta sistēmas resursu daudzveidību, izveidotu pieaugušo vajadzībām atbilstošu studiju atbalsta sistēmas un tās pārvaldības modeli.
- Gadījuma pētījums, lai noskaidrotu izveidotā modeļa pārvaldības efektivitāti pieaugušo kompetenču uzlabošanā.
- Ekspertu metode, lai noskaidrotu izveidotā tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeļa un tā pārvaldības atbilstmi izvirzītajam mērķim.
- Anketēšana, lai izpētītu tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeļa darbību un tās rezultātus.
- Datu apstrāde, izmantojot datu statistiskās apstrādes programmu SPSS.

Pētījuma bāze: Biznesa vadības koledža, Latvijas Universitāte, Biznesa augstskolas „Turība” datorizētās tālmācības nodaļa, Rēzeknes augstskola, tālmācības studiju centri Daugavpils Universitātē, Rīgas Tehniskajā universitātē (749 studējošie un 38 akadēmiskā personāla pārstāvji).

Pētījuma posmi:

1. posmā (2000-2001):
  - a) analizēta ar promocijas darbu saistītā vadības zinātnes, pedagoģiskā un psiholoģiskā literatūra,
  - b) precizēts pētījuma mērķis, uzdevumi,
  - c) izveidota hipotēze.
2. posmā (2001-2003):
  - a) sistematizētas iegūtās teorētiskās zināšanas,
  - b) izveidots tālmācības studiju atbalsta sistēmas un tās pārvaldības modelis,
  - c) precizēta pētījuma bāze.
3. posmā (2003-2005):
  - a) izveidotā tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeļa pārbaude praksē,
  - b) modeļa darbības rezultātu novērošana un analīze.

Pētījuma zinātniskā aktualitāte un praktiskā nozīme

Mūsdienu ekonomiskajos un sociālajos apstākļos tālmācība ir īpaši derīga studiju forma. Tomēr mūsu valstī līdz šim nav plašāku pētījumu par šīs studiju formas priekšrocībām, par tālmācības studiju atbalsta sistēmas resursiem un to izmantošanas un pārvaldības iespējām pieaugušajiem nozīmīgu kompetenču veidošanās procesā.

Veicot pētījumus par pieteikto tēmu, tiek atklāta līdz šim maz aprakstīta problēma, kas saistīta ar pieaugušajiem nepieciešamo kompetenču aktualizēšanu atbilstoši laikmeta prasībām un individuālajām vajadzībām. Promocijas darbā autore parāda tālmācības iespējas kompetenču uzlabošanā, detalizēti raksturojot un analizējot tālmācības studiju atbalsta sistēmu un tās pārvaldības procesus, kas kalpo šim nolūkam.

Pētījuma zinātniskā novitāte atspoguļojas vairākos aspektos:

1. Pētniecībā pirmo reizi tālmācība analizēta kā studiju atbalstam svarīgu resursu sistēma, kurai raksturīga noteikta pārvaldība.
2. Autore izveidojusi jaunus, līdz šim teorētiskajā literatūrā neraksturotus tālmācības modeļus, nosaucot tos par *realitātes* un *virtualitātes* modeļiem, detalizēti raksturojot realitātes modelim raksturīgo studiju atbalsta sistēmu.
3. Tālmācības studiju atbalsta sistēmas pārvaldība skatīta pieaugušo kompetenču pilnveidošanās kontekstā, tādējādi akcentējot inovatīvas pieaugušo izglītības iespējas.
4. Izveidots tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis un studiju atbalsta sistēmas pārvaldības modelis, analizējot to iespējas pieaugušiem aktuālo kompetenču attīstīšanā.
5. Tā kā tālmācība mūsu valstī ir samērā jauna studiju forma, pastāv ar to saistītās terminoloģijas problēmas latviešu valodā. Ar sava pētījuma palīdzību autore mēģina ieviest terminoloģijā tādus jēdzienus kā *resursu modelis*, *realitātes modelis*, *virtualitātes modelis* tālmācībā, *organizatoriskais atbalsts*, *emocijzīme*, *emocijrādītājs*, *emocijas (Emotional icon –angl.)* u.c.
6. Jāpiebilst, ka šis pētījums ir plašākais darbs par tālmācību un tās pārvaldības īpatnībām latviešu valodā, jo līdz šim līdzīgu pētījumu mūsu valstī nav bijis.

Autores pētījuma **rezultāti tiek praktiski izmantoti** Biznesa vadības koledžas (pieaugušo izglītībā izmanto tālmācību) studiju atbalsta sistēmas pārvaldībā un pieaugušajiem nepieciešamo kompetenču pilnveidošanas procesā.

Pētījuma rezultātus iespējams izmantot praksē, veidojot tādu studiju atbalsta sistēmas pārvaldību, kas sekmē 21.gs. nepieciešamo kompetenču attīstību pieaugušajiem un gados jaunākiem studējošajiem.

Pētījuma rezultātu aprobācija

Publikācijas:

1. Kristovska, I. (2004).Adults in Latvian Higher Education// Adults in Higher Education: Learning from Experience in the new Europe.-Oxford, Bern, Berlin, Bruxelles, Frankfurt am Main, New York, Wien: Peter Lang AG, ISBN 3-03910-X, 45-59.
2. Kristovska, I., Ivanova I. (2003).University Continuing Education in Latvia //Lifelong Learning in a Changing Continent: Continuing Education in the Universities of Europe.-Leicester: NIACE, 255-268.
3. Kristovska, I. (2003).Adult Education in Higher Education Institutions. The Role of Educators // Education Policy Analysis in a Comparative Perspective.-Lincz:IVE,ISBN 3-85467-254-2,167-183
4. Kristovska I., Ivanova, I. (2002).Open and Distance Learning in Latvia// Towards Virtualization: Open and Distance Learning.-New Delhi : Kogan Page,375-389.

Referāti un publikācijas starptautiskajās konferencēs:

1. Kristovska, I. (2003). Study Support System for Adults// ALTA'03 Advanced Learning Technologies and Applications: Proceedings of the International Conference, Kaunas: KTU, ISBN9955-09-421-4, 57-63.
2. Kristovska, I. (2003). Adult education in Latvia: Focus on Changes// TELDA'03 Technology Enhanced Learning in a Digital Age :Proceedings of the International Conference, Kaunas: KTU, ISBN 9955-09-485-0, 51-55.
3. Kristovska, I. (2002). Open and Distance Learning in Higher Education Institutions: Focus on Changes// Lifelong Learning- a Challenge for All: Proceedings of the international conference.- Riga, IU "Mācību apgāds", ISBN 9984-18-008-5, 21-28.
4. Kristovska I. Problēmas tālmācības terminu veidošanā (Problems in Term Formation in Distance Education)// Svešvalodas profesionālai un zinātniskai darbībai (Foreign Languages for Professional and Scientific Purposes): Starptautiskās zinātniskās konferences materiāli.-R.:RTU, 2002.ISBN 9984-32-031-6,217.-222.lpp.
5. Ivanova, I., Kristovska, I. (2001).Thinking about Teaching and Learning in Universities// Continuing and Distance Education for Developing of Workforce: Proceedings of the international conference.- Riga, IU "Mācību apgāds", ISBN 9984-18-345-5, 19-27.
6. Ivanova, I., Kristovska, I. (2000). The Possibilities of Continuing and Distance Education in the University of Latvia// Distance Education for Lifelong Learning in 21st Century: Proceedings of the international conference, Riga, IU "Mācību apgāds", ISBN 9984-572-72-2 ,19-25.

7. Kristovska I. (2000). Open and Distance Learning as a form of Realization of Adult Education in Latvia// Distance Education for Lifelong Learning in 21st Century: Proceedings of the international conference, Riga, IU "Mācību apgāds", ISBN 9984-572-72-2, 52-55.
8. Kristovska, I. (1998). Distance Education in Latvia. Contemporary Situation and the Future// Universities in a Digital Era. Transformation, Innovation and Tradition. Roles and Perspectives of Open and Distance Learning: Proceedings of the 1998 EDEN CONFERENCE Volume 1.- Bologna: University of Bologna,-pg. 220-224.

Elektroniskās publikācijas:

1. The Role of IT and Open and Distance Learning in Adult Education in Latvia// The ALPINE Manual of Good Practice.-CD, EU Socrates, 2004.

Mācību metodiskie līdzekļi

1. Kristovska I., Ivanovs R. Biroja darba organizēšana un vadība. Tālmācības studiju materiāls.-R.:LUMA, 2005.-351 lpp.
2. Deķe I., Ivanova I., Kristovska I. Tālmācības konsultanta rokasgrāmata.- R.: IU "Mācību apgāds", ISBN 9984-456-35-1, 2000.-39 lpp.
3. Ivanova I., Kristovska I., Slaidiņš I. Tālmācības rokasgrāmata.- R.: IU "Mācību apgāds", ISBN 9948-572-35-8, 1999.-106 lpp.

Kopējais publikāciju apjoms ir 81 lpp, mācību metodisko līdzekļu apjoms-372 lpp.

Promocijas darba struktūra atbilst tā pamatuzdevumiem. Darbs sastāv no ievada, 7 nodaļām, kurās detalizēti aprakstīta tālmācība un tās pārvaldība pieaugušo izglītības un mūžizglītības kontekstā, raksturotas svarīgākās pieaugušajiem aktuālās kompetences, kuru pilnveide uzlūkojama par tālmācības studiju atbalsta sistēmas pārvaldības mērķi. Izklāsta daļā uzmanība pievērsta tālmācības studiju atbalsta sistēmas un tās pārvaldības modeļu teorētiskam raksturojumam un analīzei, studiju atbalsta veidiem kā tālmācības studiju atbalsta sistēmas pamatelementiem. Detalizēti analizēti atbalsta sistēmas resursi un vadītāja loma to pārvaldības nodrošināšanā. Izmantojot atsevišķu gadījumu studijas, atklāta tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeļa praktiska realizācija un tā resursu pārvaldības īpatnības. Nobeigumā sniegtas galvenās atziņas, dots pētījuma rezultātu vērtējums, raksturota mērķa sasniegšanas pakāpe un uzdevumu izpilde, konstatēta hipotēzes apstiprināšanās. Pētījumam pievienots izmantoto informācijas avotu un literatūras saraksts, kā arī 44 pielikumi.

Pētījuma gaitā autore aizstāvēšanai izvirza šādas tēzes:

1. Pieaugušo kompetenču veidošanos sekmē mērķtiecīgi veidota un pārvaldīta studiju atbalsta sistēma.
2. Tālmācības studiju atbalsta sistēmas elastība un modeļu daudzveidība dod iespēju nodrošināt tādu resursu pārvaldību, kas atbilst pieaugušo individuālo vajadzību apmierināšanai un organizācijas iespējām kompetenču pilnveidošanā.
3. Tālmācības studiju atbalsta sistēmas un tās pārvaldības teorētiskā modeļa praktiska realizācija ļauj pierādīt tālmācības kā inovatīvas, pieaugušajiem piemērotas studiju formas ilgtspējīgu attīstību.

I. TEORĒTISKI PĒTNIECISKĀ DAĻA

1. TĀLMĀCĪBA PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBAS UN MŪŽIZGLĪTĪBAS KONTEKSTĀ

21.gadsimtu varam raksturot kā pārmaiņu laikmetu, turklāt šīs pārmaiņas skar visas mūsu sabiedrības jomas (ekonomiku, kultūru, politiku, zinātni, mākslu utt.). Likumsakarīgi aktuāls kļūst tāds termins kā zināšanu sabiedrība, resp., sabiedrība, kuras darbības virzītājspēks ir nemītīga tieksme iegūt jaunas zināšanas un prasmes, papildināt un atjaunot tās. Te lieti iederas ķīniešu sakāmvārds, kuru Eiropas Komisija izvēlējusies kā moto savam dokumentam: „Ja jūs plānojat gadam, stādiet labību. Ja plānojat gadu desmitam, – stādiet kokus. Bet, ja jūs plānojat dzīvei, apmāciet un izglītojiet cilvēkus” [3, 1].

Nepieciešamību atrasties nepārtrauktā darbībā, uzkrājot akadēmisku un profesionālu, kā arī dzīves pieredzi, nosaka ikdienas situācijas: cilvēks arvien izteiktāka kļūst par sava likteņa noteicēju, resp., tikai no viņa paša ir atkarīga viņa nākotne. 2000.gadā izdots "Mūžizglītības memorands" [6,10] nosaka, ka cilvēkiem pašiem jākļūst par aktīviem pilsoņiem, jāmēģina pieņemt sabiedrības izaicinājumu, jāpārvar dažādi riski, jāizvēlas individuāls dzīves veids, lai pilnvērtīgi iekļautos darba tirgū un kļūtu par neatņemamu sabiedrības sastāvdaļu.

2003.gadā tiek izstrādātas arī Eiropas Savienības dalībvalstu un kandidātvalstu mūžizglītības stratēģijas [15], kas globālā aspektā analizē mūžizglītības nodrošināšanas iespējas Eiropā (*Lifewide dimension of Lifelong Learning - angl.*), īpaši akcentējot izglītības pieejamību, mācību iestāžu un uzņēmumu (darba vietu) sadarbību, mācīšanās kultūras pilnveidošanu utt. Šajā dokumentā tiek uzsvērti arī pieaugušajiem nepieciešamo kompetenču pilnveides problēma, piemērota atbalsta organizēšana, tai skaitā izmantojot arī informācijas tehnoloģiju daudzveidīgās iespējas.

Latvijā šos procesus nosaka Izglītības attīstības koncepcija 2002.-2005.gadam [13], par vienu no būtiskākajiem izglītības attīstības mērķiem definējot izglītības pieejamību Latvijas iedzīvotājiem mūžizglītības kontekstā, bet par vienu no svarīgākajiem uzdevumiem nosakot pieaugušo izglītības iespēju paplašināšanu, nodrošinot profesionāli orientētas mūžizglītības piedāvājumu.

2003.gada beigās LR Izglītības un zinātnes ministrijā ir izveidots nacionālās programmas "Mūžizglītības stratēģijas izstrāde un ieviešana" projekts (oficiāli dokuments nav publicēts) [7], kurā raksturota situācija pieaugušo izglītībā Latvijā, kā arī tās uzlabošanas iespējas. Kā ilgtermiņa mērķis programmā minēta darba tirgus prasībām atbilstošas, sabalansētas un mūsdienīgas izglītības sistēmas un nodarbinātības politikas ieviešana.

Atbilstoši nacionālajai programmai, "mūžizglītības aspektā vienlīdz nozīmīga ir izglītība, kas veicina nodarbinātību, kā arī nodrošina pilsoniskās sabiedrības attīstību, lai palīdzētu cilvēkiem sekmīgi dzīvot kultūras, etniskajā un valodu daudzveidībā" [7,3].

No augstākminētā izriet, ka, piedāvājot cilvēkiem izglītības iespējas visa mūža laikā, īpaša uzmanība veltāma pieaugušo izglītībai, profesionālās pieredzes papildināšanai, individuāli aktuālo kompetenču pilnveidošanai. Šo apgalvojumu nosaka vairāki faktori:

- daudzās valstīs, tai skaitā arī Latvijā (Statistikas dati rāda [187], ka 2003.gadā Latvijā bija šāds iedzīvotāju sadalījums pa vecuma grupām: 17,3% – vecumā līdz 14 gadiem, 59,9% – vecumā no 15-57 gadiem, 22,3% – vecāki par 57 gadiem) pieaugušie veido sabiedrības lielāko (darba spējīgo) daļu, tātad nosaka tās virzību;
- liels īpatsvars pieaugušo ir vecumā virs 40 gadiem, tas nozīmē, ka viņu iepriekšējās izglītības un prasmju līmenis (svešvalodas, darbs ar informācijas tehnoloģijām, sociālās prasmes u.tml.) neatbilst mūsdienu prasībām, jo izglītība iegūta vairāk nekā pirms 20 gadiem t.s. padomju laikos;
- pieaugušajiem ir psiholoģiski grūtāk adaptēties jaunajos dzīves un darba apstākļos, viņi ir vairāk pakļauti bezdarba, sociālās un morālās izstumtības riskam.

Tas viss nosaka jaunu, inovatīvu pieeju mācību procesam gan no studējošo, gan mācību spēku puses. Jaunais laikmets izaicina pieaugušos būt motivētiem, ieinteresētiem, bet mācību spēkus – kļūt par padomdevējiem, starpniekiem jaunu zināšanu un prasmju ieguves procesā [6,21]. Faktiski tas ir aicinājums mainīt domāšanas stereotipus, mācīties sevi vadīt-motivēt, plānot, organizēt, realizēt,- darboties nevis šauri lokālā, bet Eiropas un pasaules kontekstā, veidot t.s. Eiropas mūžizglītības telpu (*European area of lifelong learning – angl.*) [3, 3]. Jāpiekrīt Ž.Delora atzinumam, ka izglītībai jākļūst aizvien svarīgākai to spēku vidū, kas darbojas mūsdienu sabiedrībā [85,91], turklāt " .. ikvienam cilvēkam jābūt gatavam tvert mūžizglītības iespējas, tiklab lai paplašinātu savu zināšanu loku, uzlabotu prasmes un izkoptu attieksmes, kā arī lai piemērotos mainīgai, sarežģītai pasaulei, kurā cilvēki kļūst savstarpēji aizvien atkarīgāki" [85, 79]. Sabiedrības uzdevums ir piedāvāt tās locekļiem izglītības ieguves iespējas, tādējādi vienlaikus ļaujot cilvēkiem izvēlēties to apstākļus, vidi, kurā viņi vēlas dzīvot. Ikvienam sabiedrības loceklim jābūt pārliecinātam, ka viņš ir nevis šīs sabiedrības attīstības līdzeklis, bet gan mērķis tās tālākai pilnveidei.

Pieaugušo izglītībai Eiropā, piem., Skandināvijā Lielbritānijā [67,7], ir senas saknes un bagāta pieredze. Balstoties uz to, jau 1996.gadā, kuru UNESCO nodēvēja par

Mūžizglītības gadu Eiropā (*European Year of Lifelong Learning-angl.*), tika noteikti būtiskākie pieaugušo izglītības principi:

- mācības, lai iegūtu un paplašinātu iespējas strādāt mūža garumā (*Learning for lifelong employability-angl.*);
- mācības, lai saglabātu un palielinātu sociālo kohēziju jeb vienotību pasaulē, kurā zūd vecā kārtība [67, 10].

Citiem vārdiem sakot, tās ir mācības jaunā studiju vidē, kas iet kopsolī ar laiku vai pat nedaudz apsteidz to.

20.gs. beigās un 21.gs sākumā cilvēce ir pārejas periodā no industriālās ražošanas uz informācijas un komunikācijas laikmetu. Bijušās sociālisma valstis pārdzīvo pāreju no totalitārisma uz demokrātiju, no plānveida ekonomikas uz brīvā tirgus ekonomiku; daudzas valstis (tai skaitā – Latvija) ir kļuvušas par Eiropas Savienības dalībvalstīm, dažas (Rumānija u.c.) joprojām ir ceļā uz integrāciju šajā savienībā. Mūsdienu sabiedrību raksturo:

- jaunu informatīvo tehnoloģiju attīstība;
- pieaugoša ekonomikas globalizācija;
- segmentēts darba tirgus;
- bezdarbs;
- sievietes lomas izmaiņas, jauns ģimenes modelis;
- imigrācijas rezultātā izveidojusies kulturālā un lingvistiskā dažādība;
- atšķirība sociālajā, politiskajā un ekonomiskajā sfērā lokālā, nacionālā un internacionālā līmenī [Par to sīkāk skat. 5, 4].

Pieaugušo izglītību mūsdienās visbūtiskāk skar globālās ekonomikas procesi [sīkāk skat., piem., 181], un to raksturo šādi rādītāji:

- orientēšanās uz darba tirgus prasībām (līdz ar to – sacensība starp darbaspēka kompetencēm, bezdarba draudi u.c.);
- internacionālu zināšanu sistēma;
- komunikācijas iespēju daudzveidība.

Sabiedrībā arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta praktisko prasmju attīstībai (te jāpievienojas atzinumam, ka pieaugušo izglītībā lietderīgāk runāt par kompetencēm) [9, 9], tomēr uzmanība pievēršama arī sociālajām tiesībām un atbildībai, studiju motivācijas un elastības paaugstināšanai un nodrošināšanai. Ir jānodrošina un jāstimulē ātra un efektīva pārslēgšanās uz jaunām metodēm, servisu un tehnoloģijām. Strādājošie jāpārliecina, ka viņu teorētiskās zināšanas un profesionālās iemaņas nepieciešams atjaunot un pilnveidot visas dzīves laikā.

Viena no mūsdienu sabiedrības būtiskākajām problēmām ir pieaugošais bezdarba līmenis; vairākās valstīs, piem., Nīderlandē, Kolumbijā, Čīlē [144, 29], arī Latvijā (skat. 1. un 2.pielikumu) ir ļoti daudz bezdarbnieku, tai pašā laikā ir arī daudz brīvu darba vietu. Šo paradoksālo situāciju nosaka vairāki faktori:

- potenciālo darba meklētāju izglītības trūkums vai nepietiekama kvalifikācija;
- neizpratne (arī valstiskā līmenī) par to, kāda veida darbaspēks un profesijas nepieciešamas pašreiz un nākotnē;
- informācijas trūkums par to, kur un kāds darbs atrodams;
- neinformētība par to, kā atjaunot, uzlabot zināšanas un prasmes;
- sabiedrības negatīvā attieksme pret ilglaicīgiem bezdarbniekiem;
- pašu bezdarbnieku stereotipiskā nolemtības izjūta, neticība saviem spēkiem.

Šo problēmu risināšanā savu ieguldījumu var dot pieaugušo izglītība, kurai pēdējā laikā tiek pievērsta īpaša uzmanība (piem., Zviedrijā un Japānā ~ 50% iedzīvotāju ir iesaistījušies šai procesā, tā tiek dēvēta par eksploziju izglītības jomā [73, 95], par vienu no sabiedrības garīgās un materiālās dzīves kvalitātes rādītājiem [73, 5]. Pieaugušo izglītībai raksturīgi vairāki modeļi [par to sīkāk skat.: 5, 11], tomēr arvien vairāk tiek akcentēta tālmācības loma pieaugušo profesionālo kompetenču ieguvē, atjaunošanā un pilnveidošanā [69, 32-33; 99, 12-16; 119,15,]. Vairāki autori, piem., S. Stouna [123, 3] atzīst, ka tālmācību var uzlūkot par vienu no mūžizglītības iespējām, kura pēc iespējas vairāk jāizmanto, jāekspluatē (S. Stounas termins). Profesionālajai pilnveidei (*Job-related- angl.*) tālmācība izmantota jau 20.gs. sākumā [134, 3], un joprojām tā ir viena no pieaugušajiem noderīgākajām, elastīgākajām zināšanu un prasmju apguves formām. Tālmācībā iesaistītajam pieaugušajam, kurš vēlas sevi pilnveidot profesionāli (Pastāv uzskats, ka ikvienam cilvēkam dzīves laikā aptuveni 5 reizes nepieciešams atjaunot savas zināšanas un prasmes [26, 19]), tiek piedāvāta t.s. 5K iespēja (termins mans – I.K.):

1. Ko mācīties.
2. Kā mācīties.
3. Kur mācīties.
4. Kad mācīties.
5. Kāpēc mācīties

Tas nozīmē, ka pieaugušais pats izvēlas studiju saturu (ar mērķi uzlabot situāciju darbā, veicināt profesionālās izaugsmes iespējas, iegūt jaunu darbu, saglabāt iepriekšējo vai tml.), studiju telpu, laiku, ilgumu un veidu. Tas vēlreiz pierāda, ka šī studiju forma:

- atbilst studējošo individuālajām vajadzībām;
- veido individuālu atbildību par studiju rezultātiem;

- palīdz efektīvi izmantot resursus (finansiālos, laika, cilvēku u.c.);
- dažādo studiju iespējas;
- atbalsta aktīvā darbā iesaistīto vai iesaistāmo profesionālo attīstību.

Tālmācība var būt noderīga visdažādākajām mērķa grupām [26, 33; 11, 16]:

- personām, kas iesaistītas industriālajā un pakalpojumu sektorā (rūpnīcas, bankas un finanšu iestādes, transports u.c.);
- personām, kas ieņem noteiktus amatus (menedžeri, tehniskie darbinieki u.c.);
- mazā un vidējā biznesa uzņēmumu pārstāvjiem;
- jauniem cilvēkiem bez iepriekšējas darba pieredzes;
- bezdarbniekiem, kam nepieciešama reintegrācija darba vidē;
- personām ar īpašām vajadzībām (etnisko minoritāšu pārstāvjiem, imigrantiem, invalīdiem, ieslodzītajiem, sievietēm, kas atgriežas darbā no pēcdzemdību atvaļinājuma, sociāli maznodrošinātajiem u.c.).

Neraugoties uz to, kura no šīm grupām ir pārstāvēta, pirmām kārtām jāatceras, ka aiz katra grupas nosaukuma slēpjas cilvēks, individualitāte ar tikai viņam iezīmīgu raksturu, iepriekšējo sagatavotības līmeni utt. Tālmācībā iesaistītie pieaugušie visai būtiski atšķiras no studentiem, kuri izvēlējušies tradicionālo studiju formu. Ir svarīgi uzsvērt šādas tālmācībā iesaistīto pieaugušo iezīmes:

- Dzīves pieredze. Tas nozīmē, ka lielākā daļa no viņiem ļoti nopietni attiecas pret savām studijām.
- Iepriekšēja akadēmiska un/ vai profesionāla pieredze. Vairums no viņiem strādā, tātad ir spiesti darbu savienot ar studijām, līdz ar to zina, kāda satura un veida zināšanas viņiem nepieciešamas.
- Laikam nepietiekama, neatbilstoša kvalifikācija, kuru viņi nav varējuši apgūt iepriekšējo studiju laikā, tādējādi tālmācību viņi izmanto kā otro iespēju kompetenču uzlabošanai.
- Vēlme tālākas izglītības un profesionālās pieredzes rezultātā uzlabot savu ekonomisko situāciju un sociālo statusu [Par to sīkāk skat. arī 147;148; 30; 74;158; 144].

No iepriekšminētā secinām, ka:

- pieaugušajiem nevar piedāvāt to pašu studiju saturu un formas, kas raksturīgas tradicionālajām studijām;
- jāmaina arī izglītības procesa pārvaldības sistēma, pielāgojot to laikmetam raksturīgajām ekonomikas, sociālajām un psiholoģiskajām attiecībām.

2. PĀRVALDĪBA, TĀS LOMA TĀLMĀCĪBĀ

Tālmācība sevi pieteikusi kā inovatīvu pieaugušo izglītības formu. Ar jēdzienu *inovācija* (< lat. innovatio ‘jauninājums, pārmaiņa’) vadībā saprot zinātnisku vai tehnisku jaunumu, jauninājumu, jaunievedumu [71, 145], ideju, shēmu, kas izaicina (*challenges-* angl.), maina iepriekšējo kārtību [132, 105]. Inovācijai raksturīgas šādas pazīmes:

- tā ir jauninājums aplūkojamā sistēmā;
- tā nenotiek pati par sevi, bet to nepieciešams atklāt, ieviest, izmantot, lietot un organizatoriski nodrošināt;
- tās mērķis ir nodrošināt uzņēmumam iespēju ātrāk ieviest jaunus un uzlabotus ražojumus, nekā var tā konkurenti, paaugstinot uzņēmuma konkurences spējas un izdzīvošanas izredzes [71, 145].

Attiecinot iepriekš sacīto uz tālmācību, secinām, ka tā ir jauninājums Latvijas izglītības sistēmā kopumā un it sevišķi pieaugušo izglītībā, jo dod iespējas studēt, mācības savienojot ar darbu. Izvirzot par mērķi pilnveidot pieaugušo kompetences, tālmācības organizatori mūsdienu konkurences apstākļos izglītības sistēmā var paaugstināt savu konkurences spēju pārējo pieaugušo izglītības piedāvātāju vidū. Tālmācības kā inovatīvas studiju formas ieviešana ir komplicēts process, kuram nepieciešams īpašs organizatorisks nodrošinājums, pārvaldība.

Vadības zinātnē līdz šim dominējis termins *menedžments*, ar to saprotot:

- darbību kompleksu, ieskaitot plānošanu, organizēšanu, koordinēšanu, motivēšanu un kontroli, kas ir vērsts uz organizācijas darbinieku, finanšu, materiālu un informācijas resursu pilnīgāku izmantošanu, lai organizācija mērķus sasniegtu ar augstāku efektivitāti [105, 20];
- prasmi sasniegt izvirzītos mērķus, izmantojot cilvēku darbu, intelektu un uzvedības motīvus [140, 13].

No angļu valodas aizgūtā jēdziena *menedžments* (*Führung, Management-* vācu, *управление-* krievu, *forvaltning, administrasjon-* norvēģu, *skolstyvelse, styrelse, forvaltning-* zviedru valodā) [38, 97], vietā latviešu valodā ieteicams lietot sinonīmu *pārvaldība*.

Viens no pirmajiem, kas šo terminu lieto latviešu valodā, ir vadības zinātnes speciālists A. Klauss, ar to saprotot:

- mērķtiecīgu uzņēmuma veidošanu un sakārtošanu, pastāvēšanas un attīstības nodrošināšanu;
- darbinieku un vadītāja mijiedarbību.

Par galvenajām pārvaldības funkcijām A. Klauss uzlūko plānošanu, organizēšanu, vadīšanu un kontroli [71, 302]. Līdzīgas idejas izskan arī rietumu zinātnieku atziņās:

- pārvaldība ir efektīgu un ietekmīgu mērķu sasniegšanas process, izmantojot plānošanas, organizēšanas, vadīšanas un kontrolēšanas organizatoriskos resursus [19, 67; 18, 94].
- pārvaldība ir process, kas nodrošina iedarbīgāku un efektīvāku lietu darbību, izmantojot cilvēkresursus („ *Management is the process of getting things done effectively and efficiently, through and with other people* ” - burtiski „ *caur un ar citiem cilvēkiem* ” - I.K.) [38, 69; 90, 40].

Runājot par izglītības pārvaldību, lielākā daļa zinātnieku uzsver tās robežu elastīgumu (izglītības zinātne ir daudzdimensionāla, jo saistīta ar socioloģiju, pedagogiju, izglītības politiku utt.) un mērķtiecīgumu [28, 1]. Pārvaldības mērķorientācijas principu teorētiski izstrādājuši Dž. Odiorns un Dž. Hambls [71, 304], tas balstās uz atziņu, ka mērķtiecībai un mērķiem ir centrālā vieta pārvaldības procesā.

Autore uzskata, ka šis princips ļoti svarīgs pieaugušo izglītības un jo sevišķi tās formas-tālmācības- pārvaldībā. To nosaka šādi faktori:

- pieaugušo izglītība ir izteikti mērķorientēta,
- pastāv samērā liela brīvība mērķu sasniegšanas veidos (iespējams izmantot inovatīvas formas, piem., tālmācību, dažādus tālmācības studiju atbalsta sistēmas līdzekļus (tie aprakstīti turpmākajās nodaļās-I.K.) utt.);
- var izvērsties pašiniciatīva, pastiprināties radošums, resp., pieaugušie paši var piedalīties viņiem svarīgu studiju mērķu izvirzīšanā , noteikt un izvēlēties prioritāros resursus to sasniegšanai.

Runājot par tālmācības pārvaldību pieaugušo izglītības kontekstā, svarīgi atcerēties, ka jāizvirza skaidri, konkrēti, darbospējīgi un *sasniedzami* (uzsvērums mans- I.K.) mērķi.

Autore uzskata, ka viens no būtiskākajiem pieaugušo izglītības mērķiem ir pieaugušajiem nepieciešamo un personiski aktuālo kompetenču attīstīšana un pilnveidošana. Pieaugušajiem nepieciešamās kompetences ir mainīgs lielums, jo to aktualitāti lielā mērā nosaka darba tirgus prasības, tas nozīmē, ka , saskaņā ar pārvaldības mērķorientācijas principa ieviešanas priekšnosacījumiem, tālmācība nodrošina:

- mērķa regulāru pārbaudi un atjaunināšanu atbilstoši pieaugušo vajadzībām darba tirgus apstākļos;
- mērķa sasniegšanai nepieciešamo līdzekļu daudzveidību;
- regulāru vērtēšanas un kontroles sistēmu, kurā pieaugušajiem un tālmācības organizatoriem ir iespēja pārliecināties par sasniegtajiem rezultātiem virzībā uz mērķi.

Tālmācības pārvaldībā ļoti svarīgi ievērot arī savstarpējās sadarbības, atgriezeniskās saiknes principu (*Management by walking around-angl.*), kura pamatā ir komunikācija ar personālu, informācijas ieguve no t.s. pirmavotiem (*on first hand basis-angl.*) [90, 41]. Autore uzskata, ka tālmācības pārvaldībā par „pirmavotu” uzlūkojams nevis organizācijas personāls, bet gan pieaugušie, kas tālmācību izvēlējušies kā līdzekli savu kompetenču pilnveidei. Ar to autore vēlas uzsvērt, ka tālmācības pārvaldībā īpaša uzmanība jāpievērš daudzveidīgas atgriezeniskās saiknes plānošanai, organizēšanai un kontrolei.

Tā kā tālmācība ir inovatīva studiju forma, tai raksturīga:

- kreatīvā pārvaldība, resp., formulējot mērķi un nodrošinot visas pārvaldības funkcijas, tiek pielietota oriģināla, nestandarta domāšana. It sevišķi tā nepieciešama, lai pārliecinātu sabiedrību par tālmācības iespējām pieaugušo izglītībā, mainot stereotipus par kompetenču pilnveidošanas līdzekļiem un to pielietošanas iespējām;
- atvērtā pārvaldība, tas nozīmē, ka pārvaldības mehānisms ir saprotams ikvienam organizācijas loceklim, ieteikumi pārvaldības nodrošināšanai, resursu izvēlei regulāri tiek saņemti no dažādiem avotiem (pieaugušie, darbinieki, darba devēji, nozaru eksperti utt.);
- līdzdalības pārvaldība (*Participative management- angl.*) [90,41], kas sekmē tālmācībā iesaistīto pieaugušo līdzdalību lēmumu pieņemšanā viņiem aktuālu kompetenču sasniegšanas nolūkos.

Pārvaldības saturu iespējams atklāt ar dažādu modeļu palīdzību. Ar jēdzienu *modelis* vadības zinātnē saprot parādības vai objekta vienkāršots atveidojums, kas atspoguļo tā īpašības vai būtību [38, 79; 19, 105], savdabīgu realitātes abstrakciju, kas ļauj saskatīt būtiskāko pārvaldībā [71, 305].

Izglītības vadībā tiek runāts par šādiem modeļiem:

- formālais;
- koleģiālais;
- politiskais;
- subjektīvais;
- daudznozīmīgais;
- kultūras modelis [28, 24].

Tālmācības pārvaldības modelis teorētiskajā literatūrā līdz šim nav bijis aprakstīts.

Autore uzskata, ka, veidojot vispārīgu tālmācības pārvaldības modeli, jāņem vērā izglītības vadības modeļu iezīmes, resp., tālmācības pārvaldības modelim būtu jābūt:

- mērķorientētam (to nosaka pieaugušajiem aktuālo kompetenču pilnveides nepieciešamība);
- formālam sistēmmodelim, jo tajā jāpastāv organizācijai kā sistēmai ar noteiktiem struktūrelementiem (tālmācībā galvenā uzmanība pievēršama studiju atbalsta sistēmai un tās resursiem);
- racionālam mērķu, uzdevumu izvirzīšanā un to sasniegšanai nepieciešamo līdzekļu izvēlē (racionalitāti tālmācībā nosaka orientēšanās uz pieaugušo auditoriju un tās vajadzībām, kas lielākoties ir darba tirgus noteiktas);
- ar koleģiālu (sadarbības-I.K.) ievirzi lēmumu pieņemšanā (tālmācības pārvaldībā liela loma atvēlēta atgriezeniskās saiknes nodrošināšanai un radošai sadarbībai kvalitātes nodrošināšanā un kontrolē).

Pēc autores domām, tālmācības pārvaldības būtība atklājas studiju atbalsta sistēmas pārvaldībā. Studiju atbalsta sistēma ir dažādu resursu apkopojums, kuru darbības mērķis ir pieaugušajiem nepieciešamo kompetenču pilnveide, tādēļ autore uzskata, ka tālmācības pārvaldībai var atbilst t.s. *resursu modelis* (termins mans-I.K.) ,jo tas atklāj tālmācības studiju atbalsta sistēmas elementu daudzveidīgās izmantošanas iespējas pieaugušo kompetenču attīstīšanā.

3. KOMPETENČU PILNVEIDE - TĀLMĀCĪBAS PĀRVALDĪBAS MĒRĶIS

Pieaugušo vispārīgās izglītības un tālākizglītības metodoloģiskā bāze laika gaitā vairākkārt mainījusies. Līdz 20.gs. piecdesmitajiem gadiem pieaugušo izglītība vairāk vai mazāk realizēja vispārējos izglītības principus, uzmanību pievēršot vispārēju zināšanu sniegšanai. 20.gs. piecdesmitajos sešdesmitajos gados palielinājās pieaugušajiem paredzēto interešu kursu skaits, kas galvenokārt bija paredzēti personības attīstībai, priekam, brīvā laika pavadīšanai. Šai laikā aktualizējās arī profesionālās izglītības loma, līdz ar to tika piedāvāti arī praktiskas ievirzes kursi. Savu ieguldījumu pieaugušo izglītības teorijas izveidē deva eksistenciālisma filosofija (Ž.P.Sartrs, A. Kamī, A. Heidegers u.c.), aktualizējot absolūtās individuālisma un brīvības ideju [146;179]. Kā norāda Dž.Atkinsons [21]., 20.gs. astoņdesmitajos gados par pieaugušo izglītības teorētiskajiem un praktiskajiem virzītājspēkiem kļuva pieredze, motivācija, pašattīstība. Savukārt pagājušā gadsimta pēdējā desmitgade vēsturē iegājuši ar terminu kompetences [35] un iepriekšējā un uz pieredzi balstītā izglītība (*Prior and experiential learning-angl.*), ko citiem vārdiem var dēvēt arī par dzīvei nepieciešamo kompetenču portfolio [Sīkāk skat. 111; 154; 168].

Joprojām aktuāls ir fakts, ka pieaugušie ir īpaša studējošo grupa, katram no viņiem savas individuālas vajadzības un tālākizglītības motivācija. Vairāki autori, piem., šveiciešu zinātniece M. Raizere (Maya Ryser) atzīst, ka lietderīgi runāt par divu veidu izglītību, kas attiecināma uz pieaugušo auditoriju: pirmkārt, tā ir vispārīgā pieaugušo izglītība (*Adult education – angl.*), kas saistās ar studējošā personības attīstību (priekšstatī, uzvedība, raksturs utt.), otrkārt, tā ir pieaugušo profesionālā pilnveide (*Adult training – angl.*) [114,110]. Pētījuma autore ir pārliecināta, ka pieaugušo izglītībā šie komponenti nav dalāmi, jo, lai veiksmīgi iekļautos sabiedrībā, atrastu vai atjaunotu savu vietu darba tirgū, nepieciešama gan indivīda pašattīstība, gan profesionālā līmeņa uzlabošana.

Lietderīgi vēlreiz atgādināt aksiomu, ka pieaugušo izglītība ir indivīda motivācijas un personīgi aktuālo kompetenču veidošanas un attīstības noteikta. Mūsu uzdevums ir noskaidrot tās izglītības teorijas un didaktiskos modeļus, kas varētu kalpot par metodoloģisko pamatu tālmācībā iesaistīto pieaugušo studiju atbalsta sistēmas izveidei un pārvaldībai viņiem nepieciešamo kompetenču ieguves un pilnveidošanas nolūkā. Ierosmi varam gūt vairākās teorijās, piem., kognitīvismā, pragmatismā, tomēr, autoresprāt, visvairāk ideju aizgūstams no konstruktīvisma teorijas, kas rodama, piem., E.Glāzerfelda, Ž. Piažē, D.Filipa u.c. autoru darbos [56; 83].

Tieši konstruktīvisms aktualizē ideju par to, ka studējošais, mūsu gadījumā- pieaugušais, kas vēlas sevi pilnveidot profesionāli, individuāli konstruē sev nepieciešamās zināšanas. Kā norāda E. Glāzerfelds [56] un Dž. Pīrsons [102], nepieciešamību diktē iepriekš iegūtā pieredze. Šī teorija zināmā mērā sasaucas arī ar t.s. prasmju teoriju (*Proficiency theory – angl.*), kuru popularizē R. Hemstra (Hiemstra) [60], S. Meriams (Merriam) un R. Kafarella (Caffarella) [88] un kuras pamatā ir ideja par mījsakarību starp to, ko studējošais patiešām zina (prot – I.K.) un to, ko viņš vēlas zināt vai prast. Protams, konstruktīvisma teorija nav vērtējama viennozīmīgi: teorētiķiem, piem., var pārnest zināšanu līmeņa aktualizēšanu, maz uzmanības veltot prasmju, iemaņu, attieksmju veidošanās procesam. Tomēr te jāatgādina Ž. Piažē ideja par to, ka cilvēka intelekts attīstās caur adaptāciju un organizāciju, ar adaptāciju saprotot asimilācijas un akomodācijas procesu, resp., pielāgošanu [100; 101]. Mūsu gadījumā šī ideja piemērojama, runājot par pieaugušo zināšanu pielāgošanu individuālām praktiskām vajadzībām un tām atbilstošu kompetenču pilnveidošanu. Citiem vārdiem runājot, pieaugušais ir tiktāl attīstīta individualitāte, ka spēj apzināties savu zināšanu vai nezināšanas, prasmju vai neprasmes līmeni. Adaptējoties sabiedrībā, rodas dažādi objektīvi un subjektīvi apstākļi, kas cilvēkam palīdz atklāt viņam nepieciešamās kompetences.

Tāpat būtiska ir konstruktīvisma piekritēju paustā ideja par to, ka kompetences ir indivīda subjektīvi konstruētu aktivitāšu, resp., darbības rezultāts [56]. Ne velti viena no centrālajām konstruktīvismā ir mācīšanās koncepcija, kas balstīta uz pašregulāciju (pašattīstību-I.K.) un sev nozīmīgu konceptuālo struktūru veidošanu [148].

Apkopojot konstruktīvisma mācības, piem., K. Gergena (Gergen) [54], F. Steiera (Steier) [122], P. Teilora (Taylor) [126] idejas, noskaidrojas svarīgākie principi, ko iespējams ieviest tālmācības studijās, domājot par studējošo kompetenču paplašināšanu un veidojot atbalsta sistēmu:

- Konstruktīvas mācības ir aktīvas, resp., studējošais nevis pasīvi, nekritiski pieņem eksistējošās idejas, bet filtrē tās caur savas pieredzes prizmu.
- Cilvēki mācās mācīties, kā viņi mācās. Respektīvi, tā ir inovatīvo metožu nepieciešamība, kas studējošajam ļauj izprast mācību satura un formu daudzveidību, palīdz iekļauties mūsdienīgā mikro un makro vidē.
- Būtiskākās cilvēkam nepieciešamās darbības ir prāta konstruētas, tomēr tās neierobežojas tikai prāta darbībā, praktiskās aktivitātes to papildina.
- Mācīšanās (darbības, ideju, attieksmju utt. konstruēšana) norit ar valodas starpniecību. Šo ideju būtu vērts paplašināt ar komunikācijas jēdzienu, kas ir plašāks un daudzveidīgāks, līdz ar to nodēģgāks kompetenču apguves procesā.

- Mācīšanās ir sociāla aktivitāte. Būdams dziļi individuāls, izglītības process ir objektīvi saistīts ar apkārtējās dzīves interaktivitātēm un bez tām nav iespējams [126].
- Mācīšanās (mācības – I.K.) ir kontekstuāla. Šis apgalvojums sasaucas ar iepriekšējo, jo studējošais nevar apgūt atsevišķus faktus, kas atrauti no kopējā notikumu, mācību satura vai tml. konteksta.
- Mācīšanās ir balstīta uz iepriekšējo pieredzi: apzinoties zināšanu vai kompetenču trūkumu, var mērķtiecīgi konstruēt to pilnveides shēmu.
- Mācībām nepieciešams laiks (tādēļ liela uzmanība pievēršama laika menedžmentam – I.K.).
- Mācīšanās galvenais komponents ir motivācija [156].

Jāatzīst, ka ir pilnīgi dabiski, ja tālmācības studijas tiek orientētas uz pieaugušo individuālo studiju mērķu sasniegšanu, ņemot vērā ikviena specifisko situāciju (darbā, ģimenē utt.). Šai sakarā būtu lietderīgi runāt par tālmācībā izmantojamajiem didaktiskajiem modeļiem. Balstoties uz pētnieču – G.Oses (Aase) [95,42], I.Maslo [83, 15-21], Z.Čehlovas [36, 22-27], I.Žoglas [138] – atziņām, autore secina, ka pieaugušo izglītībā visnoderīgākie varētu būt uzdevumorientētais un procesorientētais [83, 15-21] didaktiskais modelis. Šo izvēli nosaka vairāki faktori:

1. Abi modeļi pieder pie t.s. mācīšanās didaktiskajiem modeļiem, resp., tie nosaka pieaugušo ieinteresētību un motivāciju studiju procesā.
2. Liela uzmanība pievērsta patstāvīgām mācībām dialogā ar konsultantu.
3. Akcents tiek likts uz studējošajam nozīmīgu, viņa individuālajām vajadzībām atbilstošu uzdevumu un problēmu risināšanu.
4. Modeļi veicina personības profesionālo pilnveidi un sociālo integrāciju.

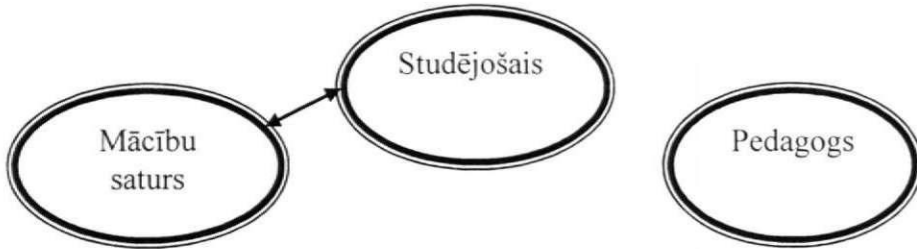
Procesorientētajā mācību darbībā (atbilstoši konstruktīvisma teorijai) tiek konstruēta individuāla pieredzes pasaule, pieaugušajiem rodas iespēja novērtēt, sakārtot iepriekšējo zināšanu, prasmju, attieksmju bāzi un integrēt, asimilēt tajā jauninājumus; tātad- tiek dota iespēja darboties pašam.

Uzdevumorientētais un procesorientētais modelis faktiski sevī ietver arī citus pieaugušo izaugsmei noderīgus didaktiskos modeļus, kas aprakstīti teorētiskajā literatūrā [95, 42-48], piem, izaugsmes modeli, dialoga modeli, kritizētāja modeli.

Izaugsmes modelis īpaši lietderīgs praktisko iemaņu un profesionālo kompetenču attīstībai, tajā būtiskākā loma ir studējošā pašmācībai, kas balstīta uz sev nozīmīgu mērķu un uzdevumu izvirzīšanu un realizēšanu.

Tā kā pieaugušie ir motivēti, ar iepriekšēju darba un dzīves pieredzi, pozitīvi vērtējamās šai modelī piedāvātās attiecības (mij sakari) starp studējošo un mācību saturu (piem., mācību satura un tā realizācijas formu izvēle), pedagogam (konsultantam) atvēlot visai mazu lomu (skat. 1.attēlu):

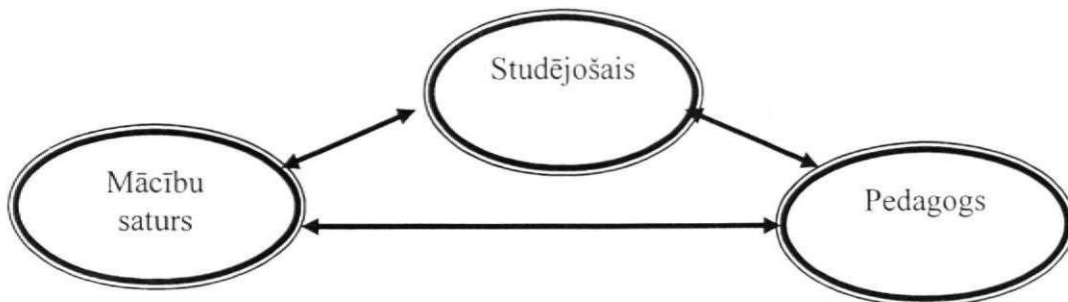
1. attēls. **Izaugsmes modelis [95].**

Protams, ka šis modelis demonstrē tikai vienu no zināšanu un prasmju apguves iespējām, tomēr daudziem pieaugušajiem (īpaši tālmācībā iesaistītajiem) tas ir pieņemams un praksē tiek plaši lietots.

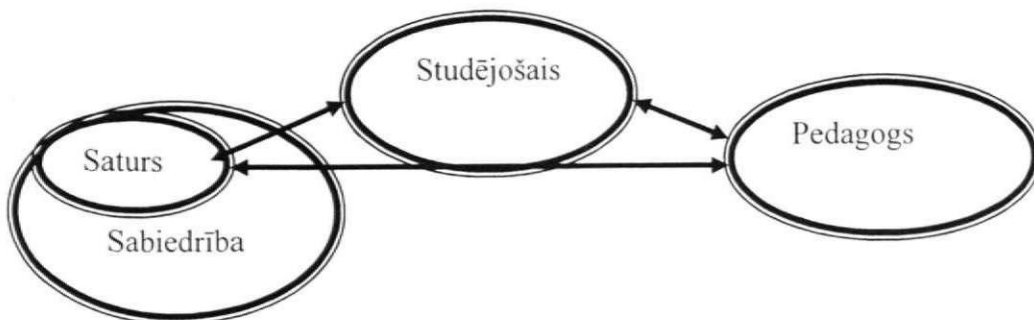
Lai atvieglotu pieaugušo adaptāciju studiju vidē un sekmētu viņu izaugsmi, ieteicams t.s. dialoga modelis (skat. 2.attēlu).

2.attēls. **Dialoga modelis [95].**

Šī modeļa priekšrocība ir sadarbība starp pieaugušajiem un mācību spēkiem mācību satura un formu izstrādē. Studiju vide tiek veidota tā, lai pieaugušajiem rastos iespējas risināt arvien sarežģītākus, individuālajām vajadzībām saturiski un formāli atbilstošus uzdevumus, veicinātu viņu iniciatīvu, patstāvību, sadarbības un savstarpējās atbildības spējas. Zināma līdzība saskatāma arī t.s. kritizētāja modelī (skat. 3.attēlu).

3.attēls. **Kritizētāja modelis [95].**

Šī modeļa priekšrocība ir tā, ka mācību saturs ir aktuāls un saistīts ar sabiedrisko (profesionālo) situāciju, kurā darbojas pieaugušie, tādējādi ar mācību satura un mācību spēku starpniecību viņiem ir iespēja iesaistīties sev nozīmīgos procesos.

Ņemot vērā tālmācības specifiku (Pēc vācu profesora Bernda Šahtzīka (Bernd Schachtsiek) domām, tālmācība ir labi organizēts pakalpojums [174]), var runāt arī par īpašiem tālmācības didaktiskajiem modeļiem, kurus var izmantot pieaugušo izglītībā [99,19-24]:

1. Neklātienas modelis (*the Correspondence model – angl.*), kur dominē rakstveida komunikācija (vēstules, rakstveida materiāli) un kuru plaši izmanto Hāgenas Tālmācības universitātē.
2. Sarunas modelis (*the Conversation model – angl.*), kura pamatā dažāda veida koleģiālas empātiskas sarunas, diskusijas starp pieaugušo un mācību spēku vai konsultantu (šo modeli plaši pielieto Lielbritānijas Atklātajā universitātē).
3. Skolotāja modelis (*the Teacher model – angl.*). Galvenā loma tajā piešķirta mācību spēkam, kura zināšanas un pieredze pieaugušajiem galvenokārt tiek nodota ar rakstveida materiālu palīdzību. Mācību spēka uzdevums ir stimulēt, motivēt pieaugušos, palīdzēt viņiem noteikt studiju mērķi un tam atbilstošu saturu, veidu, realizēt atgriezenisko saikni, lai noteiktu studiju kvalitāti. Faktiski šis modelis samazina studējošo atbildību par savu mācību rezultātu un, autoresprāt, ir nedaudz novecojis.
4. Konsultanta modelis (*the Tutor model – angl.*), kurā konsultants netiek uztverts kā persona, kas ir atbildīga par mācīšanu, bet gan kas atbalsta, dod padomus, palīdz integrēties un adaptēties studiju procesā, darbojas kā "vecākais kolēģis".
5. Tehnoloģiskais modelis (*the Technological-extension model – angl.*), kura būtība ir dažāda veida informācijas tehnoloģiju pielietošana studiju procesā (plaši izmantots Kanādā, Somijā u.c. valstīs).
6. Kombinētais modelis (*Transactional distance – angl.*), kurš faktiski daļēji apvieno visus iepriekš minētos modeļus. 20.gs. 90.gadu sākumā to definējis Maikls Mūrs (Michael Moor), ietverot tajā pašmācību, informācijas tehnoloģijas un rakstveida materiālus.

Tālmācības modeļa izvēle ir atkarīga no studiju satura, pieaugušo mērķa (pieprasījuma) un iespējām. Jo daudzveidīgāks tālmācības modeļa piedāvājums, jo lielākas iespējas pieaugušajiem izvēlēties sev pieņemamāko kompetenču uzlabošanas veidu (klātienas nodarbības, dažādi (rakstiskie, audio, video, tiešsaistes u.c.) studiju un informatīvie materiāli u.tml.).

Ne mazāk svarīgi pieaugušo kompetenču pilnveides procesā ir izvēlēties racionālāko un nodēģāko izglītības vadības modeli. Atbilstoši T.Buša (*Bush*) koncepcijai, autore par tādu atzīst sistēmmodeli [28, 33], to pamatojot ar atziņām, ka pieaugušo kompetenču pilnveidē īpaši nozīmīgs ir tāds faktors kā sadarbība (*Interaction – angl.*) starp organizācijas (šai gadījumā – tālmācības piedāvātājs) iekšējiem komponentiem, struktūrvienībām un ārējo vidi. Šo modeli raksturo arī regulāra kvalitātes kontrole, kas var izpausties, piem., kā tālmācības studiju atbalsta sistēmas līdzekļu atbilstības studējošo vajadzībām noteikšana vai tml. Pozitīvi vērtējami arī citi šī modeļa elementi:

- studējošo un tālmācības piedāvātāju vienota mērķorientācija un kopīga darbība šo mērķu sasniegšanā;
- studējošo, vadības, akadēmiskā un apkalpojošā personāla piederības sajūta organizācijai;
- organizācijas spēja būt atvērtai sistēmai, resp., sekot novitātēm darba tirgū, piedāvājot jaunas programmas, ievērot sabiedrības attīstības tendences, piedāvājot inovatīvus studiju atbalsta līdzekļus, sadarboties ar darba devējiem, uzņēmējiem utt. (Par atvērtu sistēmu vadību sīkāk skat.-[45]).

Autorei pieņemami ir arī amerikāņu zinātnieka D. Komporas (*D. Compora*) uzskati par t.s. administratīvā modeļa (*an Administrative Model-angl.*) [150,1-6] izmantošanas priekšrocībām tālmācībā iesaistīto pieaugušo izglītībā, akcentējot šādus elementus:

- tālmācības organizācijas un tās piedāvāto programmu misijas skaidra apzināšanās, kas nosaka studējošo un personāla mērķu sasniegšanas līdzekļu izvēli;
- iekšējo un ārējo vajadzību definēšana un to nodrošināšanas vadība (piem., studiju procesam nepieciešamo resursu plānošana un to izmantošanas kontrole, mērķauditorijas definēšana un tās robežu paplašināšana, studiju atbalsta līdzekļu piedāvājums u.tml.);
- studējošo t.s. demogrāfisko faktoru noskaidrošana;
- vērtēšanas procedūru un kritēriju definēšana;
- profesionāla personāla (akadēmiskā, apkalpojošā) atlase;
- mārketinga procedūru definēšana tālmācības reklāmas, līdz ar to jaunu studējošo piesaistes un jau esošo informēšanas, atbalsta nolūkos.

Pārvaldības sistēmā lietderīgi izmantot arī t.s. tālmācības telpisko modeli (*Spatial Model - angl.*), kuru aprakstījusi Kauņas Tehnoloģiskās universitātes Tālmācības centra direktore Dr. D.Rutkauskiene [173, 1-4].

Lietuviešu pētniece atzīst, ka tālmācības pārvaldība ir daudzdimensionāls fenomens, kurā konstatējami trīs komponenti:

- tālmācības kursu sagatavošana (mērķauditorijas vajadzību analīze, kursa saturs, formas un autora izvēle, saturs izvērtēšana, redakcionāli labojumi, pilottestēšana u.tml.);
- tālmācības procesa vadība un administrēšana (studiju atbalsta sistēmas līdzekļu izvēle un izveide, dažāda veida informēšana, reklāmas pasākumi, ar studējošajiem saistīto datu reģistrēšana, individuālo studiju plānu saskaņošana, finansiālo un laika resursu sadale u.c.);
- mācīšanas un mācīšanās process (starppersonu attiecību noteikšana un vadība studiju procesā, iesaistīto personu jaunu lomų definēšana: piem., mācībspēks –motivētājs, vīdūtājs, padomdevējs, studējošais – līdzdalībnieks, komunikators, vērtētājs utt.).

Ļoti svarīgi atcerēties, ka jebkurā tālmācības modelī ļoti svarīgs ir dialogs, kas pieaugušajiem palīdz izprast programmas vai kursa saturu, kritiski vērtēt sevi un citus, rast jaunas idejas, mazināt izolētības sajūtu, gūt dažāda veida pieredzi, attīstīt personību individuāli un sabiedrībā, sociāli integrēties un adaptēties. Faktiski tā ir runa par pieaugušo kompetencēm kā mācību procesa galarezultātu (t.s. *outcomes* M.Noula interpretācijā [72]).

Kā atzīst franču pētnieks Gijs le Boterfs (Guy le Boterf), kompetence ir kas tāds, ko cilvēks konstruē ; tā ir dažādu resursu kombinācija un to izmantošanas rezultāts [26, 117].

Kompetenču konstruēšanai nepieciešami divu veidu resursi:

1. Iekšējie (zināšanas, prasmes, iemaņas, attieksmes, pieredze).
2. Ārējie (personīgie sakari (*Personal networks- angl.*) [26,117], datu bāzes, priekšmeti u.tml.).

Būtiski atzīt, ka nepastāv viennozīmīga saikne starp noteiktu resursu un kompetenci: vieni un tie paši resursi var tikt izmantoti dažādu kompetenču radīšanai un attīstīšanai, resp., pārvaldībai.

Kā minēts iepriekš, pieaugušo kompetences, pareizāk sakot, – to veidošana un paplašināšana ir viens no būtiskākajiem pieaugušo izglītības uzdevumiem. Šim jautājumam pievērsušies daudzi pētnieki, sniedzot arī noteiktu kompetenču klasifikāciju. Piemēram, igauņu zinātniece T. Jēgere (Tiina Jääger) aktualizē šādas kompetences [64,30]:

1. Vispārīgās kompetences (*General competencies – angl.*), iekļaujot šai kategorijā pašnovērtēšanu, pašapziņu, pilsoniskumu, publicitāti, kultūras līmeni utt).

2. Konkrētas darbības jomas (tulkojums mans- I.K.; *Area competencies – angl.*) – tādas kā sociālās (gatavība atbalstīt pozitīvas pārmaiņas sabiedrībā, izprast sabiedrības attīstības evolucionāro gaitu), komunikatīvās (gatavība ar valodas līdzekļu palīdzību saprast, atcerēties interpretēt un radīt tekstus, spēja rakstveidā un mutiski komunicēt dažādās situācijās), informācijpratības (spēja atrast, atlasīt, novērtēt, pārvaldīt un izmantot informāciju), reflektīvās un interaktīvās (gatavība saprast un pieņemt attiecības sabiedrībā, izstrādāt atbilstošas uzvedības normas, izvēlēties dzīves stilu u.tml.).
3. Tehniskās/tehnoloģiskās kompetences (*Technological competencies-angl.*), kas sevī ietver gatavību un prasmi lietot informācijas tehnoloģijas ikdienas situācijās, veidot pozitīvu attieksmi pret to ienākšanu savas un visas sabiedrības darbības sfērā.

Amerikāņu pētnieks D. Skots (Dawn Scott) [175], zinātnieki M.Blūms (Bloom) [25], L.Openheimers (Oppenheimer) [94] aktualizē sociālo kompetenču attīstības lomu pieaugušo izglītībā, nosaucot arī galvenos indikatorus:

- efektīva komunikācija, veidojot sabiedriskās attiecības;
- spēja risināt sociālas problēmas un pieņemt lēmumus;
- konstruktīva konfliktu risināšana;
- sabiedrībā valdošo normu un likumu izpratne un spēja tos pielietot;
- paškontrolē un pašregulācija;
- ticība savas personīgās sociālās vides un statusa uzlabošanai;
- sabiedrības locekļu etnisko, dzimtes, rases u.c. īpašību respektēšana;
- virzība nākotnē, darbošanās saskaņā ar izvirzītajiem mērķiem;
- empātija;
- iniciatīva u.c.

Kā norāda R.K. Polka (Polk) [167], bieži vien par galveno sociālo kompetenču veidošanās elementu tiek minētas attiecības sabiedrībā, resp., pieaugušā spēja apzināties un vērtēt sevi kā sabiedrības sastāvdaļu un prast veidot attiecības ar pārējiem sabiedrības locekļiem. Par būtiskāko te izvirzās prasme iejusties dažādās sabiedrībai aktuālās lomās, veidot pozitīvi orientētus lomu modeļus, kas palīdz adaptācijai daudzveidīgā un allaž mainīgā vidē.

Tā kā socializācijas process nevar noritēt bez cilvēku savstarpējās komunikācijas, teorētiski, īpaši Amerikā, sociālās kompetences apvieno ar komunikatīvajām, precīzāk, komunikatīvās kompetences tiek uzlūktas par neatņemamu sociālo kompetenču sastāvdaļu vai pat realizācijas līdzekli. Tā D. Skots norāda [175], ka komunikatīvās kompetences ir nepieciešamas problēmu risināšanai un konfliktsituāciju mazināšanai.

Bez komunikatīvajām kompetencēm nav iespējama sociālo mērķu sasniegšana un noteikta sociālā statusa ieguve, kā arī personīgā pilnveide [175].

Jaunzēlandes zinātnieki, piem., E. Vorns (Warnes) [183,7-8] savukārt pieaugušo izglītības vadībā mēģina ieviest terminu prosociālās (*Pro-social-angl.*) jeb profesionāli sociālās [termins mans – I.K.] kompetences, ar to saprotot gan personības izaugsmei, gan profesionālajai pilnveidei, gan socializācijai nepieciešamās zināšanas, prasmes, iemaņas un attieksmes. Par galvenajiem tiek izvirzīti šādi komponenti:

1. Intelektuālās kompetences:

Apkārtējās vides (kultūra, politika, ekonomika utt.) kontekstuāla apzināšanās.

Stratēģiska domāšana.

Virzība uz uzņēmējdarbību (*Entrepreneurial focus-angl.*) ko varētu skaidrot ar pieaugušā centieniem pilnveidoties profesionāli.

Informācijas ieguve, izmantošana.

1.5. Spriešana.

1.6. Vērtēšana un lēmumu pieņemšana.

1.7. Plānošana un organizēšana.

2. Tiekšme pēc galarezultāta (*Results orientation – angl.*) kā kompetence.

3. Attiecību veidošana (*Interpersonal relationships – angl.*) kā kompetence:

3.1. Mutiskā un rakstveida komunikācija.

3.2. Attiecību veidošana un saglabāšana.

3.3. Līderība (*Leadership-angl.*), sevis kā vadītāja, līdera veidošana.

3.4. Sevis kā indivīda un kā sabiedrības locekļa reprezentēšana.

3.5. Konfliktu risināšana jeb pārvaldība.

4. Pielāgošanās jeb adaptācija, elastīgums (*Resilience – angl.*).

5. Profesionālās/tehniskās kompetences:

5.1. Profesionālās zināšanas.

5.2. Profesionālā vīzija, ko varētu traktēt arī kā stratēģisko domāšanu.

5.3. Pārvaldība (sabiedriskās attiecības, finanses, laiks, mācību mērķi u.tml.).

Pārvaldības kompetences bieži vien tiek uztvertas kā atsevišķa pieaugušo izglītībā nepieciešamo kompetenču sastāvdaļa. Pārvaldības kompetenču pilnveide īpaši aktuāla tādēļ, ka pieaugušajiem jāpilnveido savas prasmes un iemaņas laika sadalē starp darbu, sabiedriskām aktivitātēm un mācībām, jāmācās noteikt savas darbības prioritātes u.tml.

Piemēram, angļu speciālisti aktualizē šādas pieaugušajiem nepieciešamās pārvaldības kompetences (*Management competencies – angl.*) [38,112-126]:

- prioritāšu noskaidrošana;
- laika pārvaldība;
- mērķu izvirzīšana un prasme tos sasniegt;
- darbības plānošana;
- atbildības līmeņa noteikšana;
- analīze un organizēšana;
- problēmu risināšana;
- lēmumu pieņemšana;
- riska kontrole;
- disciplinētība.

Tā T. Evans (Evans) uzskata, ka " .. attīstītas pārvaldības kompetences ir pieaugušo izglītības "sirds" (*"Developing management competencies sits at the heart of effective adult training"- angl.*), resp., tas ir galvenais, kas jāsasniedz pieaugušo izglītības procesā [43,120].

Tomēr, atceroties pieaugušo izglītības būtiskākās iezīmes, autorei šķiet nozīmīgas pieaugušo pašizziņas kompetences (*Self-directed competencies-angl.*), par kurām runā tādi pieaugušo izglītības klasiķi kā, piem., Malkolms Nouls (Malcolm Knowles), atzīstot, ka ikvienam ir svarīgi [162, 2]:

- apzināties savas un sabiedriskās vajadzības;
- identificēt un plānot pieredzes, cilvēku un finansiālos resursus šo vajadzību apmierināšanai;
- apzināties savu drošību sabiedrībā un rūpēties par tās saglabāšanu (sociālā aizsargātība, amats, materiālais stāvoklis, labvēlīga mikrovide darba kolektīvā, ģimenē u.c.).

Pašizziņas kompetences pieaugušajam nepieciešamas, dzīves laikā iejūtoties dažādās lomās (*Life roles-angl.*). M. Nouls [162, 3] runā par šādām pieaugušā lomām un tām atbilstošām pašizziņas kompetencēm (skat.1.tabulu).

1. tabula. Pašizziņas kompetenču atbilstība pieaugušā lomai sabiedrībā (pēc M.Noula).

Loma	Kompetences
"Es" kā indivīds, personība ar unikālu pašidentitāti	<ul style="list-style-type: none"> • Pašanalīze • Pašsajūtas (jutīgums, jūtīgums u.c.) • Mērķorientācija, uzdevumorientācija (misijas apzināšanās- I.K.)
Skolnieks, students, resp., persona, kas mācās	<ul style="list-style-type: none"> • Lasītprasme • Rakstītprasme • Informācijas tehnoloģiju pielietošanas prasme • Uztvere, saskatīšana, saprašana • Konceptualizācija • Plānošana • Novērtēšana • Palīdzības saņemšana
Draugs	<ul style="list-style-type: none"> • Mīlestība • Empātija • Klausīšanās, uzklausišana • Atbalstīšana • Dalīšanās • Sadarbība
Pilsonis	<ul style="list-style-type: none"> • Rūpēšanās, gādība • Līdzdalība • Lēmumu pieņemšana • Vadība • Darbošanās • Orientācija nākotnē/ uz nākotni • Globālisms
Ģimenes loceklis	<ul style="list-style-type: none"> • Veselības uzturēšana • Plānošana • Menedžments • Palīdzība • Dalīšanās • Atbildība
Strādnieks	<ul style="list-style-type: none"> • Karjeras plānošana • Tehniskās prasmes • Citu personu respektēšana • Sadarbība • Plānošana • Deleģēšana • Menedžments
Brīvā laika izmantotājs	<ul style="list-style-type: none"> • Resursu pārziņāšana • Plānošana • Kontrole

Protams, ka M. Noula piedāvāto lomu un tām atbilstošo pašizziņas kompetenču saraksts nav pilnīgs, tomēr tas pierāda, ka ikviena sabiedrībā notiekošā norise pirmām kārtām tiek izvērtēta caur indivīda prizmu.

20.gs. astoņdesmitajos gados, pamatojoties uz iepriekšējiem pētījumiem, M. Nouls pat izvirza teoriju par pašattīstošu pašizziņas mācīšanos, nosaucot to par procesu, kurš balstās uz indivīda iniciatīvu, diagnosticējot savas mācību vajadzības, nosakot mācīšanās mērķi, identificējot mācībām nepieciešamos finansu un cilvēkresursus, izvēloties tam atbilstošas mācību stratēģijas un rezultātus [74,274]. Vēlāk šo teoriju popularizē K. Ivasivs [63], O.Slevins, K. Laverijs [120] u.c. zinātnieki.

Pamatojoties uz teorētiku atzinumiem, autore uzskata, ka mūsdienās pieaugušo izglītībā būtu nepieciešams veidot un attīstīt šādas kompetences:

1. Pašizziņas kompetences.
2. Sociālās kompetences.
3. Komunikācijas kompetences.
4. Profesionālās/ tehniskās kompetences.
5. Pārvaldības kompetences.

Jebkura kompetence savā būtībā ir dinamiska, un tā ir atkarīga no attiecīgā laika konteksta.

3.1. PAŠIZZIŅAS KOMPETENCES

Pašizziņas kompetences varētu dēvēt arī par pašapziņas kompetencēm un uzlūkot par to vērtību, kas tālmācībā iesaistītajam pieaugušajam palīdz savā attīstībā virzīties uz priekšu.

Pašizziņas kompetences visai plaši pētītas arī teorētiskajā literatūrā, to pilnveidi pirmām kārtām saistot ar pieaugušā karjeras iespējām. Tā, piemēram., angļu vadības speciālists Pols Donkerslijs (Paul Donkersley) karjeras plānošanu nosauc par ikviena cilvēka likteņa kontroli [130, 16] un uzskata, ka pirms plānot to, kas ietekmē pieaugušā dzīvi, viņam jāiepazīst pašam sevi, jo sevis iepazīšana dod iespēju kontrolēt paša dzīvi. Lai veiktu pašnovērtējumu, P. Donkerslijs iesaka veikt šādas darbības:

- noteikt individuālās prioritātes;
- fiksēt savu darba pieredzi;
- konstatēt savas prasmes un iemaņas;
- precizēt sasniegumus;
- noskaidrot personīgās attieksmes;
- noteikt lēmumu pieņemšanas stilu;
- izvērtēt apmierinātību ar darbu [130, 21-23].

Amerikāņu zinātnieks Dauns Rozenbergs Makkeis (Dawn Rosenberg McKay) ar jēdzienu 'pašizziņas kompetences' izprot:

- indivīda spēju izzināt, izvērtēt sevi, nosakot sev raksturīgās vērtības (personīgie sasniegumi, sociālais statuss, personības autonomija u.c.);
- prasmi definēt savas intereses;
- spēju raksturot personīgās iezīmes (rakstura īpatnības, motivāciju un tās līmeni, vajadzības);
- spēju noskaidrot savas prasmes un to attīstības līmeni, kas nepieciešamas profesionālās vai cita veida (piem., politiskās) karjeras attīstībai [171].

Angļu pētnieki savukārt par svarīgām pašizziņas kompetencēm atzīst spēju izvērtēt savas prasmes, motivāciju, kā arī prasmi pierādīt "kas tu esi" [181]. Japāņu un Ziemeļīrijas zinātnieki Juns Morijama (Jun Moriyama) Masaši Satori (Masashi Satori) un Sirils N.Kings (Cyril N.King) atzīst, ka pieaugušajam sevišķi nozīmīgas pašvadības kompetences (*Self-monitoring* – angl.), kas sevī ietver objektīvas pašvērtēšanas prasmi, īpašu uzmanību pievēršot iemaņām strādāt individuāli un grupā (kolektīvā). Par nozīmīgām tiek atzītas arī kompetences veidot pašvērtības prasmes, resp., noteikt pašvērtības funkcijas, izstrādāt stratēģiju sevis pilnveidei u.tml. [166]. Visi pētnieki pašizziņas kompetenču pilnveidi atzīst par ļoti nozīmīgu pieaugušo izglītības uzdevumu.

Autore šīs kompetences uzlūko par primārām, jo bez to izveides un attīstības nav iespējama pārējo kompetenču mērķtiecīga pilnveide. Sava "Es" apzināšanās allaž ir bijis galvenais vadmotīvs personības attīstībā. Pieaugušo izglītības vadībā nepieciešams ņemt vērā nosacījumu, ka sadarbības partneris ir jau izveidojusies personība, kas ir neatkarīga, aktīva, motivēta, tomēr daudziem pieaugušajiem šīs iezīmes ir tikai iedīgļa stadijā, un to attīstīšana ir mācību spēku galvenais uzdevums. Par pašizziņas kompetenču pilnveides galarezultātu nosacīti varētu izvirzīt apgalvojumu: "Es esmu es pats, un es varu". Sevišķi tas aktuāls sociāli izolētiem vai gados vecākiem cilvēkiem, kuri zaudējuši ticību saviem spēkiem.

Runājot par pašizziņas kompetencēm, nepieciešams pievērst uzmanību šādu komponentu attīstībai:

1. Inovatīva attieksme pret sevi, savu plusu un mīnusu izvērtēšanas prasme (intelektuālais līmenis, praktiskās iemaņas, attieksme pret sevi un apkārtējiem).
2. Nemitīga vēlme pašpilnveidoties un pašrealizēties, lai justos aizsargāti un ērti, izvairītos no sabiedrības attīstības noteiktajiem riskiem (neperspektīvs vecums, neatbilstoša kvalifikācija, nepietiekamas zināšanas un praktiskās iemaņas).
3. Sava laika garam atbilstošas aktīvas līdzdalības un pozitīvas attieksmes veidošana.
4. Spēja pieņemt jaunas studiju formas un metodes, adaptēties jaunā studiju vidē.
5. Mācīšanās prasmju pielietošana sevis pilnveidošanā:
  - Spēja reāli noteikt savas studiju vajadzības (prasme apzināties kompetenču atbilstmi vai neatbilstmi pašreizējās dzīves vajadzībām un vēlme tās pilnveidot).
  - Prasme uztvert mācības kā sevis pilnveides neatņemamu sastāvdaļu.
  - Prasme transformēt vajadzības studiju uzdevumos.
  - Spēja uztvert mācību spēkus kā konsultantus un palīgus jaunu kompetenču ieguvē un esošo papildināšanā.
  - Spēja uzņemties iniciatīvu kompetenču uzlabošanā.

- Prasme izvēlēties studijām atbilstošu stratēģiju.
- Prasme pārvarēt personīgo inertumu mērķu sasniegšanā.
- Spēja atrast jaunu studiju motivāciju.
- Prasme novērtēt savas zināšanas, prasmes, attieksmes un to atbilstmi laika prasībām, nebaidīties no citu vērtējuma utt.

Autoresprāt, tālmācības procesā īpaši svarīgi veidot studiju motivāciju, jo bez tās studiju process nevar būt mērķtiecīgs un sekmīgs. Pieaugušajam allaž jābūt spējīgam pašam sev atbildēt uz visai sadzīvisko jautājumu: "Kāpēc man tas vajadzīgs?" vai "Ko es no tā gūšu?", resp., zināt, kā studiju saturs un forma atbildīs viņa izvirzītajām vajadzībām.

Šai sakarā noderīgi var būt angļu rakstnieka S. Čendlera (Steve Chandler) 100 padomi, kā motivēt sevi aktīvai dzīvei [37, 154], no kuriem autore izvēlējusies, viņasprāt, svarīgākos:

- Pamet savu komforta zonu!
- Pārvieto savu mērķu robežstabiņus!
- Atrodi savu iekšējo Einšteinu!
- Meties virsū savām bailēm!
- "Pārprogrammē" sevi!
- Liec savām zvaigznēm mirdzēt!
- Izej ārpus rāmjiem!
- Nepārtrauc domāt!
- Kļūsti par pārmaiņām!

Pieaugušie ne vienmēr ir gatavi šiem procesiem (kā norāda A. Maslovs, pašizziņa ir smags darbs, jo blakus iekšējām tieksmēm tā ietver arī sava veida aicinājumu kalpot [141, 34]). tādēļ tālmācības studiju atbalsta sistēma jāveido un jāpārvalda tā, lai palīdzētu viņiem pilnveidot pašizziņas kompetences.

Tā kā tālmācībā parasti iesaistīti ļoti dažādi cilvēki, liela uzmanība pievēršama t.s. komforta aspektam (termins mans – I.K.) jeb studiju "klimata" radīšanai. Proti, studējošajiem nepieciešams palīdzēt adaptēties jaunā, daudziem neierasta studiju vidē, sekmēt viņu apziņu par atrašanos "īstajā vietā un laikā". Liela uzmanība veltāma t.s. laika pārvaldībai, palīdzot pieaugušajiem noskaidrot studiju prioritātes (mācību satura, studiju atbalsta sistēmas elementu izvēlē u.tml.).

Liela nozīme pašizziņas kompetenču pilnveidē ir arī socializācijas procesiem, tādēļ tālmācības procesos uzmanība pievēršama arī pieaugušo sociālo kompetenču pilnveidei.

3.2. SOCIĀLĀS KOMPETENCES

Sociālo kompetenču pilnveide ir neatņemama indivīda attīstības sastāvdaļa, jo personības attīstība nav iespējama ārpus sabiedrības. Amerikāņu pētnieki G. Moriss (Gay Morris) un M. Šīraha (Morrie Sheerah) sociālās kompetences definē kā dzīves prasmes (*Life-skills – angl.*), kas palīdz pieaugušajiem palielināt savu neatkarību, pieņemt sabiedrības izaicinājumus, piedalīties un dot ieguldījumu sabiedrībā notiekošajās sabiedrības aktivitātēs [212]. Austrālijas zinātniece D. Hjūdža (Desma Hughes) savukārt sociālās kompetences raksturo kā prasmi iniciēt un uzturēt starppersonu (*Interpersonal-angl.*) attiecības, bet zinātnieks P. Roberts (Peter Roberts) tās nosauc par iemācāmu (*Teachable- angl.*), resp., iegūstamu prasmju kopumu, kas var palīdzēt pieaugušajam pēc iespējas efektīvāk "virzīties cauri dzīvei" [155]. Autorei vispieņemamākā šķiet R.Polkas [167] atziņa, ka sociālās kompetences ir sevis un citu respektēšana, pozitīvu sabiedrības lomu modeļu veidošana un prasme rīkoties noteiktās sociālās situācijās.

Analizējot tālmācības studijas, kā trūkums bieži vien tiek norādīta ierobežota sociālizācija. Protams, tālmācība limitē tiešos kontaktus ar "dzīvo" informācijas nesēju (mācībspēkiem, konsultantiem, grupas biedriem utt.), tomēr tā pilnībā neizslēdz šīs iespējas, piedāvājot citus sociālo kompetenču uzlabošanas līdzekļus (mērķtiecīgi veidotus studiju materiālus, kuros risināta virtuāla saruna starp tā autoru un pieaugušo, informatīvus materiālus gan rakstveidā, gan elektroniski, tiešsaistes un elektroniskā pasta iespējas utt.).

Domājot par tālmācībā iesaistīto pieaugušo sociālo kompetenču attīstīšanu, lietderīgi akcentēt šādus elementus:

1. Vispārīgas intelektuālās kompetences (sabiedrībā notiekošie procesi, to izpratne, orientēšanās politikas, ekonomikas, kultūras dzīves aktualitātēs; informācijas ieguves un apstrādes prasmes utt.).
2. Sevis kā sabiedrības sastāvdaļas definēšana, savu vajadzību saskaņošana ar sabiedrībā valdošajām normām un prasībām.
3. Empātija, spēja uz klausīt apkārtējo vajadzības un vēlmes, saskaņot un pielāgot tās savējām (vai otrādi), prasme risināt konfliktus, panākt kompromisu.
4. Prasme uzticēties cilvēkiem, pieņemt viņu individuālo daudzveidīgumu.
5. Interese par apkārtējiem.
6. Prasme strādāt gan individuāli, gan lielākās vai mazākās grupās.
7. Prasme veidot, uzturēt, saglabāt pozitīvu studiju vidi, labprāt daloties sasniegumos un priecājoties par citu paveikto.
8. Pozitīva attieksme, atvērtība un elastīgums pret sabiedrības noteiktajām un izvirzītajām novitātēm, moderno tehnoloģiju izmantošanu studiju procesā.

Šie sociālo kompetenču elementi īpaši svarīgi, Latvijai iekļaujoties Eiropas izglītības telpā. Mūsu sabiedrībai raksturīga informatīvā pārblīvētība, tomēr nākas secināt, ka informācijai bieži vien trūkst dziļākas izpratnes, tā tiek skatīta atrautībā no plašāka konteksta. Visa veida informācija iegūstama sadarbībā ar citiem cilvēkiem, kuru viedokļi bieži vien ir atšķirīgi, pat nepieņemami. Attīstot sociālās kompetences, viens no pieaugušo galvenajiem uzdevumiem varētu būt sabiedrības daudzveidīguma izpratne un pieņemšana, nenoslēgšanās indivīda "Ego" čaulā, bet aktīva sadarbība un līdzdalība, atzīstot, ka viens no galvenajiem sabiedrības virzītājspēkiem ir pozitīvi virzīta darbība [154;170]. Pozitīvisma ideja, resp., sabiedrības aktivitāšu vērtējums ar plus zīmi varētu kļūt par sociālo kompetenču augstāko virsotni. Pieaugušajiem ir nepieciešama jauna domāšanas paradigma, kas virzīta jaunu ideju, metožu, paņēmienu attīstības virzienā. R.Garleja netieši uzsver, ka sociālo kompetenču pilnveide ir viens no galvenajiem parametriem saskarsmes prasmju un organizācijas kultūras veidošanā [52, 145]. Savukārt atbilstoši V.Praudes un J.Beļčikova teorijai, sociālās kompetences ir viens no būtiskākajiem rādītājiem ikviena cilvēka izaugsmes procesā, jo bez tām praktiski nav realizējama neviena no vadības (šaurākā vai plašākā nozīmē) funkcijām [105, 327-394]. Sociālo kompetenču pilnveide palīdz izprast mijattiecības starp indivīda darbību, panākumiem un sabiedrības attīstību kopumā. Tas panākams, kompleksi ar citām pilnveidojot arī komunikācijas kompetences.

3.3. KOMUNIKĀCIJAS KOMPETENCES

Indivīda socializācijas process nav iedomājams bez cilvēku savstarpējās saziņas, efektīva komunikācija ir pārvaldības pamats [130, 154], tādēļ komunikācijas kompetenču uzlabošanai veltāma īpaša uzmanība. Sabiedrībā bieži vien valda samērā vienkāršota komunikācijas jēdziena izpratne. Sekojot vadības teorētiķu un psihologu atziņām, varam secināt, ka komunikācija (<lat. *communicatio* 'kopība') ir sazināšanās, saskarsme, informācijas pārraide [71, 176], informācijas nodošana un saņemšana, izmantojot kopējus (verbālus vai neverbālus) simbolus [105, 50], process, kur vispārēju simbolu palīdzību tiek veikta domu apmaiņa starp cilvēkiem [41, 18], tā ir informācijas, domu, uzskatu apmaiņa starp cilvēkiem viņu darbības procesā [104, 423], tie ir sakari, kuru laikā notiek informācijas apmaiņa starp cilvēkiem [135, 492], informācijas apmaiņas process starp partneriem [91,28].

- "Komunikācija ir saskarsme, kas sociālpsiholoģiskajā pieejā tiek definēta kā tiešs vai netiešs sazināšanās process, kura mērķis ir ietekmēt partnera uzvedību, emocijas, nostādni un attieksmi, aktivitātes pakāpi un darbību;

- komunikācija ir process – secīga darbību virkne kāda rezultāta sasniegšanai;
- komunikācija ir domu vai, precīzāk, informācijas apmaiņas process;
- komunikācijā ir iesaistītas vismaz divas personas;
- komunikācija ir orientēta uz savstarpēju saprašanos" [44, 76].

R. Garleja [52, 179] komunikāciju raksturo kā vienu no saskarsmes struktūrvienībām, bet I. Forands atzīmē tās komplicēto dabu [48, 184]. Tas nozīmē, ka komunikācijas kompetenču uzlabošana pieaugušajam var nodrošināt iespēju arī pārējo kompetenču pilnveidei, jo tikai , komunicējot ar apkārtējiem, tiek gūta pieredze, prasmes un iemaņas.

Par būtiskākajām komunikācijas kompetenču sastāvdaļām tiek uzlūktas šādas:

- indivīda prasme sazināties mutiski un rakstveidā;
- prasme sazināties dzimtajā valodā un svešvalodās (Eiropas Savienības normatīvie akti, piemēram, nosaka vismaz trīs svešvalodu prasmi);
- prasme aizstāvēt savu un uzklaustīt cita viedokli, dalīties pieņēmumos, idejās utt.

Vispārpieņemts ir atzinums, ka komunikācijas jēdziens ir daudz plašāks, tas neaprobežojas tikai ar verbālu saziņu [52, 29]. Komunikācijas kompetences ir saistītas ar saskarsmes problēmu risināšanas iespējām, prasmi veidot pēc iespējas ciešāku saskarsmes dalībnieku savstarpējo saikni, mijiedarbību.

Verbālā komunikācija šai gadījumā ir tikai viens saskarsmes posms. Attīstot pieaugušo komunikācijas kompetences, uzmanība pievēršama arī citiem elementiem, piem, indivīda pozitīvai attieksmei pret sevi, citiem un tā atklāsmei verbāli un neverbāli. Te minama profesionālā etiķete, sabiedrībā pieņemto normu respektēšana, neizslēdzot individualitātes izpausmes (apgērbā, uzvedībā, valodas līdzekļu izvēlē u.tml.), prasme izteikt savas emocijas un vajadzības gadījumā tās ierobežot, ļaujoties racionālam saprātam. Faktiski šie procesi saistīti ar t.s. emocionālās inteligences jēdzienu [57], proti, tā ir prasme saziņas procesā respektēt savu un apkārtējo individualitāti, etniskās, rases, dzimuma atšķirības. Tālmācība kā studiju forma veicina arī tai atbilstošu komunikācijas kompetenču attīstīšanos. Pirmkārt, runājot par verbālo komunikāciju, jāakcentē runas un rakstu prasme, spēja izteikties lakoniski (izvairīties no liekvārdības), atbilstoši izvirzītajai problēmai, prasme izvēlēties atbilstošus verbālās komunikācijas līdzekļus, lietot dzimtajā valodā pieņemtās lingvistiskās normas. Uzsverama ir arī nepieciešamība apgūt svešvalodas, jo, piem, bez angļu valodas zināšanām ir apgrūtināta studējošo piekļuve internet resursiem. Svešvalodu zināšanas var palīdzēt arī profesionālās un tālmācības terminoloģijas apguvē. Tāpat attīstāmas arī pieaugušo klausīšanās prasmes, tās attiecināmas gan uz darbošanos klātienē nodarbībās (lekcijas), gan saistāmas ar jēdzienu 'spēja uzklaustīt' (savu "iekšējo balsi", cita viedokli, kritiku, pozitīvu vērtējumu, uzslavu, padomu utt.).

Komunikācijai ir dialoga raksturs. Atbildes saņemšana ir būtiska komunikācijas procesa sastāvdaļa. Saistībā ar komunikācijas procesiem tālmācībā sevišķi nozīmīgs ir atgriezeniskās saiknes jēdziens, ko V.Reņģe definē kā saņēmēja reakciju uz saņemto ziņojumu [108, 50]. Informācijas nosūtītājam ir svarīgi saņemt apstiprinājumu tam, ka nosūtītā ziņa vispār ir saņemta, tādēļ nepieciešama informācijas saņēmēja aktīva reakcija. [44, 16]. Kā norāda V. Praude un J. Beļčikovs [105, 178] un V. Reņģe [108, 55], efektīva atgriezeniskā saikne ir:

- iecerēta, lai palīdzētu;
- konkrēta;
- aprakstoša;
- noderīga;
- savlaicīga;
- skaidra;
- rūpīga;
- ticama;
- droša.

Prasme veidot atgriezenisko saikni ir svarīga kā tālmācībā iesaistītajiem pieaugušajiem, tā šīs studiju formas organizētājiem, jo tas ir viens no studiju atbalsta sistēmas kvalitātes uzlabošanas un vispārējās pārvaldības elementiem, atgriezeniskā saikne padara studiju atbalsta sistēmu atvērtāku, elastīgāku, nodrošina studējošo vajadzības

Svarīga loma tālmācības procesos ir arī neverbālajai komunikācijai, sava veida saziņas etiķetes ievērošanai. Sevišķi tas aktuāls klātienē nodarbību un organizatoriskā atbalsta organizēšanā. Pēdējā laikā arvien aktuālāks kļūst arī t.s. netiķetes (*Netiquette-angl.*) jēdziens, ar to saprotot īpašas komunikācijas kompetences [184], izmantojot informācijas tehnoloģijas (abreviatūru, simbolu, zīmējumu utt. lietošana). Tomēr pats būtiskākais pieaugušo izglītībā nepieciešamo komunikācijas kompetenču pilnveidē ir attieksmes maiņa, ar to saprotot vēlmi mainīt saziņas stereotipus kā satura, tā formas un līdzekļu izvēlē (piem., tālmācības konsultantu uztverot kā galveno saziņas procesa personu, nekritiski pieņemot apkārtējo viedokli, baidoties no sava viedokļa paušanas, neelastīgi pieņemot informācijas tehnoloģijas un to iespējas komunikācijas procesā u.tml).

Komunikatīvās kompetences ļoti cieši saistītas ar profesionālo kompetenču pilnveidi, faktiski tās ir savstarpēji atkarīgas, izriet viena no otras un nosaka pieaugušā darbības rezultātu.

3.4. PROFESIONĀLĀS KOMPETENCES

Profesionālās kompetences, autoreprāt, saistītas ar pieaugušā individuālu profesionālo vajadzību apmierināšanu, profesionālās piemērotības nodrošināšanu (Profesionālā piemērotība- indivīda īpašību atbilstība noteiktas profesijas prasībām, kas izvirzītas, lai sasniegtu pieņemamu profesionālās darbības efektivitāti, pastāvot konkrētai darba tirgus konjunktūrai [70, 353]). Tā kā tālmācībā iesaistīti dažāda sagatavotības līmeņa indivīdi, profesionālo kompetenču pilnveide var būt viens no sarežģītākajiem izglītības piedāvātāju uzdevumiem. Vispirms te būtu jārunā par pieaugušajiem nepieciešamajām profesionālajām zināšanām. Protams, ka gandrīz katrs pieaugušais ir spējīgs izveidot sev nepieciešamo profesionālo zināšanu vīziju, un daudzos gadījumos, sākot tālmācības studijas, viņš jau ir konstruējis savu individuālo zināšanu modeli. Lai šo procesu padziļinātu, nepieciešams pievērst uzmanību vairākiem aspektiem:

- paplašināt studējošo profesionālo zināšanu virzību globālā aspektā, saistot individuālās zināšanas un sabiedrības vajadzības;
- iesaistīt apkārtējos cilvēkus (kolēģus, darba devējus, mācību spēkus, grupas biedrus, konsultantus u.tml.) pieaugušajam nepieciešamo profesionālo zināšanu vīzijas paplašināšanā;
- veidot un attīstīt pieaugušā izglītošanās filosofiju, kas vērsta mūžizglītības virzienā.

Pēdējais aspekts ir sevišķi nozīmīgs, jo daudziem pieaugušajiem ir svarīga tuvāko mērķu sasniegšana (iespēja uzlabot darba, sadzīves apstākļus, paaugstināt pašreizējo sociālo statusu vai tml.). Tas nozīmē, ka viņiem var būt svarīgs tikai noteikts, limitēts zināšanu apjoms. Šai sakarā nepieciešams motivēt pieaugušos, aktualizējot nepārtrauktas izglītošanās lomu, ko nosaka sabiedrības attīstības un personības pilnveidošanās vajadzības.

Pieaugušā profesionālā pilnveide nav iedomājama bez noteiktu prasmju attīstīšanas. Pirmām kārtām tās ir specifiskas individuālās profesionālās prasmes un pozitīva, optimistiska ievirze to realizēšanā. Ne mazāk svarīgas ir t.s. pastarpinātās profesionālās prasmes (termins mans – I.K.), piem., studējošā personīgās pieredzes izmantošana studiju procesā, profesionāla padomdošana kolēģiem un vajadzības gadījumā arī mācību spēkiem, tehnisko jauninājumu ieteikšana un ieviešana mācību procesā vai tml.

Tehnisko kompetenču aktualizēšana noteikti saistīta ar mūsdienu biznesa un ekonomikas attīstību [35]. Kā norāda T.Volkova, G.Vērđiņa un J.Pildavs [135, 30], mūsdienu organizāciju darbība vairs nav iedomājama bez jaunām informācijas tehnoloģijām un telekomunikācijām. Sabiedrībā pastāv ļoti daudzas nozares, kurās darbošanās bez tehniskajām kompetencēm nav iespējama.

Šajās nozarēs iesaistītie pieaugušie, savu interešu un nozares specifikas vadīti, lielākoties ir apguvuši viņiem nepieciešamās tehniskās zināšanas un prasmes, informācijas tehnoloģijas viņi uztver kā neatņemamu dzīves sastāvdaļu. Tomēr nedrīkst aizmirst, ka sabiedrība ir ļoti daudzveidīga un nevienmērīga. Daudzi pieaugušie joprojām tehniskos jauninājumus uzlūko ar neuzticību, viņi gluži vienkārši baidās no tehnikas un nespēj izprast tās potenciālās iespējas. Tālmācības studiju forma šai gadījumā ir ideāls līdzeklis tehnisko kompetenču pilnveidei, jo tās piedāvātie līdzekļi (tiešsaistes studiju materiāli, internet tīkla iespējas, video, audio materiāli, e-pasts utt.) netiešā veidā stimulē šo kompetenču veidošanos un tālāku attīstību. Lai apgūtu iepriekšminētās (pašizziņas, sociālās, komunikācijas, profesionālās) kompetences, pieaugušajam nepieciešamas dažāda līmeņa vadības prasmes, resp., prasme vadīt gan sevi, gan citus. Tas nozīmē, ka aktualizējas vajadzība attīstīt pārvaldības kompetences.

3.5. PĀRVALDĪBAS KOMPETENCES

Tālmācībā iesaistītie pieaugušie lielākoties ir mērķorientēti un par savu studiju galarezultātu vairumā gadījumu izvirza noteiktu kompetenču ieguvu. Pat tajos gadījumos, kad pieaugušajiem ir pietiekama zināšanu un prasmju bāze, viņiem bieži vien rodas problēmas savas pieredzes mērķtiecīgā pielietošanā, laika, finansiālo u.c. veida resursu izmantošanā. Tas nozīmē, ka uzmanība pievēršama pieaugušo pārvaldības kompetenču pilnveidošanai, kas faktiski sevī ietver prasmes realizēt visas vadības funkcijas: plānošanu, organizēšanu, koordinēšanu, motivēšanu, kontroli. I. Forands netieši norāda [47, 56], ka pārvaldības kompetences ietver šādu prasmju pielietošanu darbībā:

- konceptuālās prasmes;
- lēmumu pieņemšanas prasmes;
- analītiskās prasmes;
- administratīvās prasmes;
- komunikācijas prasmes;
- profesionālās prasmes;
- psiholoģiskās prasmes.

Tālmācības process no pieaugušā prasa patstāvīgi pieņemt lēmumus, piem., kā mācīties, ko mācīties u.c., tādā veidā netieši tiek dotas iespējas apgūt pārvaldības kompetences, kas savukārt, pēc I. Foranda domām, palīdz pieaugušajam veikt dažāda līmeņa vadītāja lomas (starppersonu, informācijas/ informatīvās un lēmumu pieņemšanas) [47, 57]. Līdzīgu viedokli pauž arī krievu zinātniece V.Rozanova [142, 25-26].

Pētījumā par pārvaldības kompetencēm amerikāņu zinātnieki R. Šermans (Sherman), D. Dobinsa (Dobbins), Dž. Tibets (Tibbet) uzsver, ka to veidošanas būtiskākais mērķis ir refleksīvās domāšanas attīstīšana, kas tiek panākta ar šādu aktivitāšu (uzdevumu) palīdzību:

1. Līdera, vadītāja (*Leadership-angl.*) prasmju attīstīšana (skat. arī 125, 7-155).
2. Pārraudzības (*Monitoring-angl.*) prasmju pilnveide.
3. Savas darbības modeļa un tā efektivitātes kritēriju izveide.
4. Inovācijas procesu iniciēšana un atbalstīšana.
5. Inovatīvajiem procesiem atbilstošas vides konstruēšana [205].

Amerikāņu speciālista Henrija Astorgas (Astorga) definētās 5 vadības sfēras [144], kas nepieciešamas strādniekam, var skatīt plašāk, nosakot, ka tās būtiskas ikvienam pieaugušajam, proti, runa ir par:

- resursu;
- informācijas;
- attiecību;
- sistēmas;
- tehnoloģiju vadību un tai atbilstošajām pārvaldības kompetencēm.

Pārvaldības kompetences ļoti cieši saistītas ar komunikācijas un sociālajām kompetencēm, jo sevi ietver tādus elementus kā prasmī uzturēt un vadīt sarunu, izdalot svarīgāko un atmetot otršķirīgo, sarunu partneriem nebūtisko un dažkārt nepatīkamo. Tā ir prasme meklēt cēloņus un sekas, pieņemt situācijai atbilstošus nepārsteidzīgus lēmumus, spēja tos publiskot, prasme saskaņot un apspriest problēmas, meklēt kolektīvu problēmas risinājumu, nebaidīties prasīt padomu un palīdzību. Mūsdienās ļoti aktuāls ir arī jautājums par stresa pārvaldību [96, 6-176].

Pieaugušajiem attīstāmas tādas pārvaldības kompetences kā prasme plānot un organizēt aktivitātēm (mācībām, darbam, ģimenei utt.) nepieciešamos laika resursus, nosakot prioritātes, pēctecīgi plānojojot (konstruējot) veicamos uzdevumus un nosakot to risināšanas iespējas (ceļus). Šai nolūkā pieaugušajiem attīstāma spēja strādāt sistemātiski, ievērojot laika limitu, prasme novērtēt savu iespējamo ieguldījumu izvirzīto mērķu realizēšanā, resp., uzņemties vadošo jeb līdera lomu.

Tas savukārt sasaucas ar pašizziņas kompetenču veidošanos un attīstību. Līdera loma sevī ietver prasmī parādīties un atrasties "īstajā laikā un vietā", motivējot apkārtējos darboties (norādot viņu personības stiprās puses un iespējas tās lietderīgi izmantot), virzot uz priekšu vai gluži pretēji- atturot no pārsteidzīgas rīcības un nepārdomātiem lēmumiem; tā ir spēja vienmēr būt "formā", saglabājot pozitīvu (nepieciešamības gadījumā arī kritisku vai diplomātisku) attieksmi gan pret sevi, gan apkārtējiem, šai nolūkā konstruējot noteiktai situācijai atbilstošus individuālus uzvedības modeļus. Patiesībā tā ir prasme ikdienas situācijās izmantot sadarbības stilu, būt atvērtam pret dažāda veida izmaiņām, idejām, cilvēkiem.

Pamatojoties uz iepriekš sacīto, varam secināt, ka ideja par to, ko mācīties (kādas kompetences apgūt) pieaugušajiem gandrīz vienmēr ir skaidra. Neatbildēts dažkārt ir jautājums, kā mācīties (šī problēma risināta arī konstruktīvisma teorijā).

Tālmācībai ir raksturīga īpaša studiju vide, viena no svarīgākajām tās sastāvdaļām ir studiju atbalsta sistēma. Būdama izteikti konstruktīva, šī sistēma palīdz pieaugušajiem (balstoties uz viņu iepriekšējo pieredzi, individuāli un sociāli (kolektīvi) konstruētām zināšanām, prasmēm, iemaņām, attieksmēm) atrast daudzveidīgus alternatīvus izglītības ceļus.

Tālmācības studiju atbalsta sistēmas spēks meklējams tās daudzveidībā, atvērtībā un elastībā, tādēļ nākamajās nodaļās autore pievēršas tālmācības studiju atbalsta sistēmas un tās pārvaldības analīzei.

4. TĀLMĀCĪBAS STUDIJU ATBALSTA SISTĒMA UN TĀS PĀRVALDĪBAS MODELIS

Tālmācības studiju atbalsta sistēma ir viens no svarīgākajiem komponentiem pieaugušo izglītībā, tādēļ ļoti būtiski pirmām kārtām ir noskaidrot šī termina būtību. Latviešu valodā lietotajam vārdu savienojumam *tālmācības studiju (studentu) atbalsta sistēma* atbilst tādi angļu valodas termini kā *support* 'atbalsts, atbalstīt, pabalstīt' [42,461], *guidance* 'vadība' [42,222], *advice* 'padoms, ieteikums' [42, 210], *counselling* 'padomu došana' [42,121].

Ar sistēmu pārvaldībā saprot savstarpēji saistītu daļu, attiecību, elementu un sakaru kopumu, kas veido noteiktu veselumu, vienību [71,398], rada kopīgas īpašības un mērķus, kuri līdz tam nepiemita katram elementam atsevišķi [49, 33]. Kā būtiskākās sistēmas iezīmes minamas šādas [49, 33; 71, 398]:

- mērķtiecība, t.sk. izstrādāti kritēriji mērķu un uzdevumu sasniegšanas novērtējumam;
- uzdevumorientācija;
- organizētība, struktūra; sadalījums hierarhiskos līmeņos;
- cieša vienotība ar vidi,
- viengabalaina funkcionēšana, kopīpašības;
- pārvalde.

Tātad tālmācības *studiju atbalsta sistēmu* autore definē kā kompleksu veidojumu, kura galvenais uzdevums ir palīdzēt pieaugušajiem, stimulēt viņu darbību, motivēt un atbalstīt viņus kompetenču apguvē .

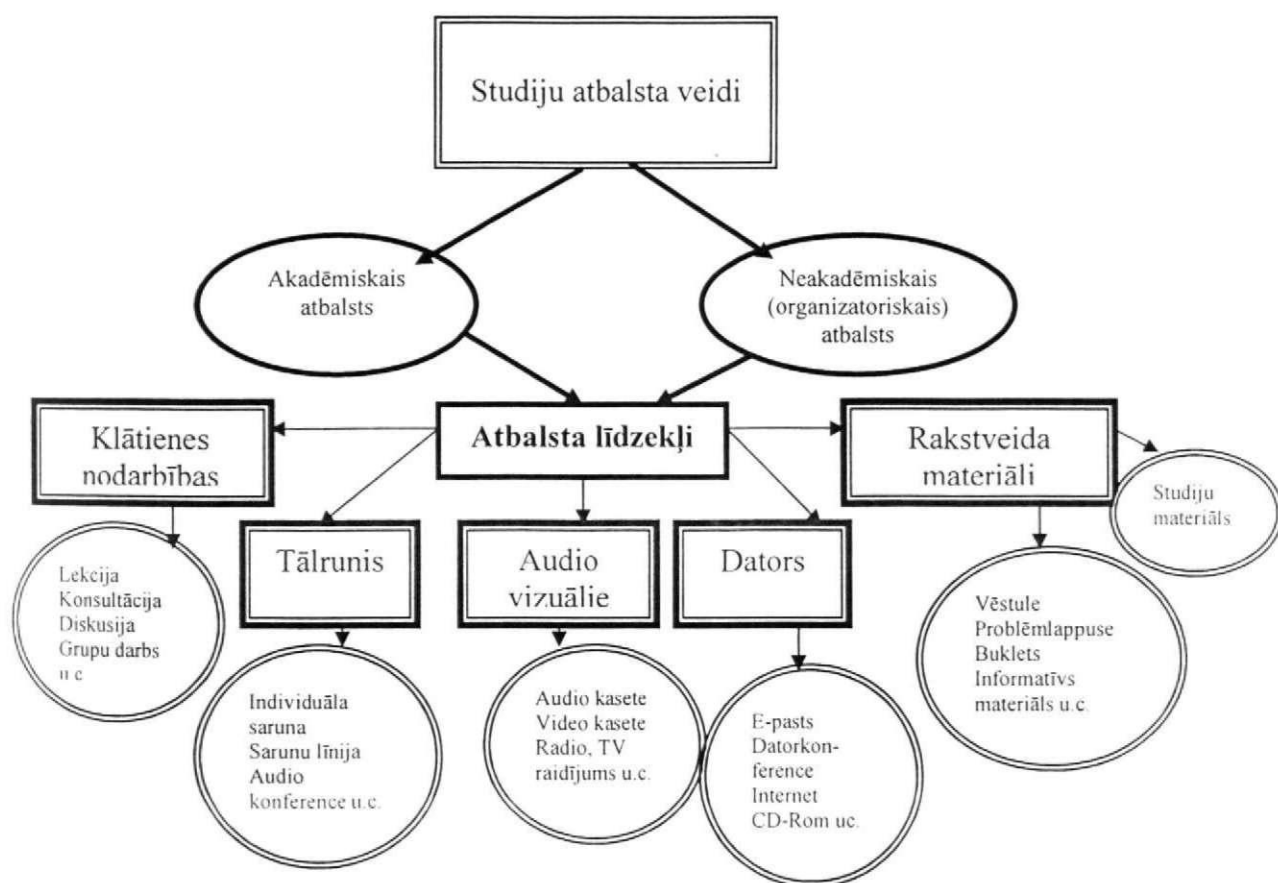
Pasaules pieredze rāda, ka tālmācības studiju atbalsts ir ļoti sarežģīta sistēma, jo tam jākalpo katra indivīda mācību, profesionālo, personisko vajadzību apmierināšanai. Ieteikumus tālmācības studiju atbalsta sistēmas veidošanai ir snieguši daudzi pasaulē pazīstami speciālisti: T.Simmonds (Simmond) [118], D.Rovntrijs (Rowntree) [110, 27-38], D.Kīgens (Keegan) [69, 22-101]. Šī pētījuma autorei sevišķi nozīmīgi šķiet Ormonda Simpsona (Ormond Simpson) atzinumi. Zinātnieks uzskata [119, 7], ka studiju atbalsta sistēmu lietderīgi dalīt divos blokos:

1. Akadēmiskais studiju atbalsts (*Academic Support-angl.*), kas sevī ietver studentu kognitīvo, intelektuālo pilnveidi, kā arī ir saistīts ar mācīšanās prasmju attīstību studiju gaitā.
2. Neakadēmiskais (*Non-Academic-angl.*) jeb organizatoriskais (termins mans – I.K.) atbalsts.

Tālmācībā akadēmiskais un organizatoriskais atbalsts norit vienlaicīgi, paralēli, kompleksi. Tā sfēras var pārklāt viena otru [119,13].

Autore uzskata, ka akadēmisko un organizatorisko (neakadēmisko, psiholoģisko) atbalstu varētu dēvēt par atbalsta sistēmas galvenajiem veidiem, kuriem pakārtoti atbalsta sistēmas līdzekļi, kurus, pēc autores domām, vadībā iespējams dēvēt arī par resursiem (teorētiskajā literatūrā par tālmācības šāds termins netiek lietots-I.K.), kuru sekmīga pārvaldība ir viens no svarīgākajiem tālmācības uzdevumiem pieaugušo kompetenču pilnveidošanā. Autores izveidotā tālmācības studiju atbalsta sistēma uzskatāmi parādīta 4. attēlā.

4. attēls. Tālmācības studiju atbalsta sistēma.

Studiju atbalsta veidi ir stūrakmeņi, uz kuriem balstās sekmīgs tālmācības process, to veiksmīga pārvaldība ir viens no galvenajiem uzdevumiem, kas jārisina, lai sasniegtu mērķi-uzlabotu vai attīstītu pieaugušajiem nepieciešamās kompetences. Studiju atbalsta veidi zināmā mērā nosaka arī tālmācības kā studiju formas vidi, tās mērķorientāciju un elastīgumu. Pateicoties akadēmiskā un organizatoriskā atbalsta sekmīgai darbībai, notiek informācijas pārraides un vadības procesi.

Tālākajā apakšnodaļā uzmanība pievērsta akadēmiskajam un organizatoriskajam atbalstam kā tālmācības studiju atbalsta sistēmas pamatelementiem.

4.1. STUDIJU ATBALSTA VEIDI KĀ TĀLMĀCĪBAS STUDIJU ATBALSTA SISTĒMAS PAMATELEMENTI

Akadēmiskais atbalsts sevī ietver aktivitātes, kas saistītas ar studiju procesa saturisko pusi:

- kursa satura, apjoma, studiju formu noskaidrošana atbilstoši studējošo vajadzībām;
- dažāda veida koncepciju izskaidrošana un izvērtēšana studējošo profesionālās pilnveides nolūkos;
- mācīšanās prasmju attīstīšana;
- pieaugušo sasniegumu izpēte, progresa vai regresa ceļoņu noskaidrošana, socializācija, grupu veidošana, diskusiju aktivizēšana kursa vai programmas realizācijas laikā;
- kursa satura kvalitātes uzlabošana, ņemot vērā studējošo ieteikumus un mācībspēku iepriekšējo pieredzi.

Pieaugušo izglītībā īpaši svarīgs ir arī neakadēmiskais jeb organizatoriskais atbalsts, kura galvenie komponenti, pēc autores domām, ir šādi:

- dažāda veida padomu došana, informēšana, problēmu izskaidrošana, priekšlikumu izvirzīšana;
- pieaugušo darbības novērtēšana, atgriezeniskās saiknes veidošana;
- praktiska palīdzība studiju veicināšanai, sekmēšanai;
- tālmācības ideju popularizēšana, aizstāvība;
- administrēšana.

4.1.1. AKADĒMISKAIS ATBALSTS

Lai pārvaldītu tālmācībā iesaistīto pieaugušo izglītību, sniegtu viņiem kvalitatīvu atbalstu mācību procesā, būtu lietderīgi noskaidrot šādus jautājumus:

1. Kas ir potenciālais students? Kāds ir viņa iepriekšējās izglītības, profesionālās pieredzes līmenis? Šo datu uzkrāšanai un izmantošanai, protams, jānorit saskaņā ar valsts likumdošanu. Latvijas Republikā to nosaka "Fizisko personu datu aizsardzības likums" [201].
2. Kādas ir pieaugušo vajadzības, viņu motivācija studēt?
3. Kāda veida palīdzība, atbalsts pieaugušajiem nepieciešams?

Kā uzsvērts iepriekš, organizējot tālmācības procesu, lietderīgi atcerēties, ka tajā var būt iesaistīti visdažādākā teorētiskās un praktiskās sagatavotības līmeņa pieaugušie. Atbilstoši konstruktīvisma teorijai [152], tālmācības organizatoriem būtu jāizveido sava veida hipotētiskais modelis, kas atspoguļo studējošo konceptuālo pasauli (zināšanas, pieredze, attieksmes utt.).

Domājot par pieaugušo izglītošanu, veidojot tālmācības studiju materiālus, liela nozīme pievēršama kognitīvajām jeb izziņas prasmēm, iemaņām un to pilnveidošanai, resp., tālmācības procesa organizēšana veicama, balstoties uz katra pieaugušā vai kognitīvo spēju ziņā līdzvērtīgu pieaugušo grupas iepriekšējās izglītības un profesionālās pieredzes bāzes.

Uzmanība veltāma arī pieaugušo afektīvajām iemaņām un prasmēm, to veicināšanai. Kā viens no komponentiem te jāmin motivācija, kas nosaka studentu darbību, rīcību, attieksmes, uzvedību. Pieaugušo izglītības un tās vadības teorētiķi C.Eims (Ames) [20,134], Dž.Atkinsons (Atkinson) [21,89-91], D.MakKlelends (McClelland) [86,67-69], B.Veiners (Weiner) [136,124], V.Hjuits (Huitt) [156] uzskata, ka pieaugušo motivācija var būt ļoti daudzveidīga: panākt izmaiņas personīgajā dzīvē, pašapliecināties, gūt panākumus profesionālajā karjerā, uzlabot sociālos apstākļus, panākt varas palielināšanos utt. (Par dažādām motivācijas teorijām skat. arī V. Reņģes [108,14], R.Garlejas [52, 45], I.Foranda [48,67] u.c. autoru darbos).

Tālmācības studiju organizētāju uzmanības centrā ir arī pieaugušo pašpaļāvības, pašpārlicinātības izkopšana. Būdami pieredzējuši, daudzkārt teorētiski un praktiski labi sagatavoti, pieaugušie studiju gaitā nereti ir kautrīgi, nepārlicināti par savām spējām, ne vienmēr gatavi uztvert kritiku, nepieciešamības gadījumā lūgt padomu. Īpaši tas jāņem vērā, plānojot un organizējot klātienē konsultācijas, diskusijas, grupu darbu.

Ņemot vērā tālmācības un šai procesā iesaistīto studentu specifiku, uzmanība būtu veltāma arī pieaugušo pārvaldības kompetenču pilnveidei. Pirmkārt tas attiecas uz sevis vadīšanu un sava laika, naudas, iespēju u.tml. plānošanu un organizēšanu. Par būtiskākajiem te uzlūkojami šādi "atbalsta punkti":

- pieaugušo prasme saskaņot studijas ar darbu;
- prasme veidot saskaņu starp studijām un ģimeni tā, lai viens netraucē otram;
- spēja noteikt prioritātes (darbs, studijas, ģimene);
- spēja izveidot labu, savām vajadzībām atbilstošu studiju vidi (programmas, kursu, to satura, studiju formas u.c. komponentu izvēle).

Tālmācības studiju kursa satura noteikšana atšķiras no parastās studiju sistēmas. Defīnējot tālmācības kursa saturu, būtiski ir šādi nosacījumi:

- mērķa auditorijas iepriekšējā profesionālā sagatavotība un pieredze;
- materiālu atlases prasme atbilstoši studiju vajadzībām;
- satura uztveramība, nepārprotamība.

Svarīga nozīme akadēmiskajā atbalstā ir arī kursa izskaidrošanai un izklāstam, jo no tā ir atkarīga tālmācības studiju kvalitāte.

Kursa saturs var tik atklāts visdažādākajos veidos (mutvārdos, rakstveidā, kompaktdiskos, video, audio vai citā formā), tā pamatā var būt visdažādākie avoti, uzskati, tomēr allaž svarīgi atcerēties galveno nosacījumu – izklāsta principiem jāatbilst tālmācības specifikai- tie vienlaikus ir instruktīvi un veicina konstruktīvismu.

Tālmācībā tāpat kā citās studiju formās ļoti būtisks ir pieaugušā darbības un tās rezultātu (kompetenču) kontrole, izvērtējums. Tālmācībā parasti šķir neformālo un formālo novērtējumu [119, 44]. Jebkura novērtējuma pamatā ir prasme atklāt pieaugušajam viņa sasniegumus, izaugsmi kursa/ programmas apguves laikā, norādīt uz trūkumiem un to novēršanas ceļiem (tādā veidā pilnveidojot pieaugušo pašizziņas, sociālās, profesionālās, kā arī komunikācijas kompetences). Neformālais vērtējums parasti ir elastīgāks, tā pamatā nav noteiktu vērtēšanas kritēriju. Bieži tā ir saruna starp studējošo un kursa docētāju vai konsultantu, kuras laikā tiek noskaidrotas pieaugušā sekmes, neveiksmju cēloņi u.tml. Neformālā vērtēšana nav saistīta ar zināšanu novērtēšanu ar atzīmi. Pieaugušo izglītībā neformālajai vērtēšanai ir liela nozīme, tādēļ ka tās laikā, it sevišķi klātienēs sarunās, neizjūtot diskomfortu, sava veida bailes no atzīmes, studējošais var pilnībā izvērtēt savus sasniegumus, neveiksmes un to cēloņus [164]. Viens no neformālās vērtēšanas veidiem ir , piem., paškontroles jautājumi un atbildes uz tiem kursa apguves laikā. Šādu jautājumu iekļaušana kursa apgūvē ir ļoti pozitīvi vērtējams studiju atbalsts, jo palīdz pieaugušajam personīgi, bez citu cilvēku klātbūtnes izvērtēt savu zināšanu līmeni, izdarīt secinājumus par to padziļināšanas iespējām un veidiem.

Formālā novērtēšana parasti balstās uz iepriekš izstrādātiem kritērijiem, šim nolūkam izmanto divus paņēmienus:

1. Novērtēšana, izmantojot datoru. Šai gadījumā novērtēšanas sistēma ietverta datora programmā. Mūsdienās ir tehniskas iespējas norādīt ne tikai atbildes pareizību vai nepareizību, bet atklāt arī tās cēloņus.
2. Konsultanta vērtējums.

Novērtējums, ko sniedz konsultants, tālmācībā ir ļoti svarīgs, jo ietver sevī tādas vadības funkcijas kā kontroli un motivāciju. Daudzreiz pieaugušajam tā ir vienīgā saskarsmes iespēja, dažbrīd novērtējums ar atzīmi pieaugušajam nav tik svarīgs kā iespēja komunicēt ar docētāju, apmainīties viedokļiem profesionālajos jautājumos. Konsultanta vērtējums parasti ir izvērsts, sirsnīgs, bet vienlaicīgi arī lietišķs, koleģiāls (konsultants darbojas kā t.s. kritiskais draugs – *Critical friend - angl.*), ar optimistisku ievirzi, [92,7; 106, 163; 110, 36-39; 109 ,27; 164].

Komentējot pieaugušā veikumu (kontroldarbu, studiju noslēguma darbu u.tml.), patiesībā tiek veikta sava veida netiešā pārvaldība.

Konsultantam vēlams izrādīt savu draudzīgo attieksmi, lietojot tādas izteicienus kā "Jums izdevās", "Man patika", "Labi!", "Es piekrītu", "Patiešām!", "Jums taisnība", "Labs piemērs", "Ideja!" u.tml., izvairoties no vispārīgām frāzēm: "Students apraksta", "Kontroldarbs atspoguļo, rāda, atklāj, ataino" u.tml. Vērtējumu būtu vēlams sākt ar pozitīvo, jo ikvienā darbā vienmēr ir kas pozitīvi vērtējams.

Ja mācību spēkam radušies būtiski iebildumi, noteikti atrodams veids, kā panākt pozitīvu rezultātu. Atklājot darba vājākās vietas, konsultantam ieteicams veikt rūpīgu atlasi, ieteicams uzsvērt tikai vissliktāko, norādot veidu un iespējas, kā to labot. Ar labvēlīgu ievirzi vērtējumu ieteicams arī noslēgt.

Domājot par pieaugušā izjūtām, konsultantam ieteicams padomāt pat par šķietamiem "sīkumiem", piem., labojot darbu, nebūtu vēlams lietot sarkanu tinti [110,26], jo tas pieaugušajā var uzjundīt nevēlamas atmiņas par skolas laiku.

Lasot mācību spēka atsauksmi par darbu, pieaugušajam vēlams just docētāja individuālu pieeju, ieinteresētību. Vērtējums savukārt ir stimulējošs izaugsmei, pilnveidošanās iespējām, vēlmei darboties, neapstājoties pie sasniegtā.

Faktiski novērtēšanas procesā tiek realizēta regulāra atgriezeniskā saikne (*Feedback -angl.*) starp mācību spēku un studējošo. Tā palīdz iegūt informāciju par studiju procesa rezultātiem un izmantot to studiju procesa koriģēšanai un uzlabošanai. Novērtēšana patiesībā ir lieliska iespēja mācībspēkam un studējošajam satikties klātienē vai virtuāli un apmainīties ar viedokļiem. Novērtēšana var būt kā rakstiska, tā mutiska. Abas no tām tiek rūpīgi plānotas un organizētas. Sevišķa atbildība tiek prasīta no vērtētāja. Runājot par mutisko novērtēšanu, viena no vadošajām angļu komunikācijas konsultantēm S.Klemensone (Sue Clemenson) atzīst, ka īpaši svarīga ir sagatavošanās novērtēšanas saruna [130, 179], jo studējošais noteikti pamanīs, cik rūpīgi mācībspēks gatavojies šai sarunai, un uztvers to kā cieņas apliecinājumu. Iepriekšēja sagatavošanās ļaus brīvi justies arī vērtētājam. S.Klemensone iesaka mācībspēkam šādu sagatavošanās plānu, kas pētījuma autorei šķiet noderīgs tālmācības procesā (Skat.2.tabulu).

2.tabula. Sagatavošanās novērtēšanas sarunai (pēc S. Klemensones) [130, 179]).

Kas jāapsver	Galvenie jautājumi
Darba veikums kopš iepriekšējās novērtēšanas	<ul style="list-style-type: none"> • Kas ir veicies labi? • Kas nav izdevies? • Vai ir sasniegti izvirzītie mērķi? • Vai mācībspēkam ir pietiekami daudz pierādījumu, lai pamatotu savu vērtējumu? • Kādi faktori varētu uzlabot darba izpildi?
Darba veikums iepriekšējos periodos	<ul style="list-style-type: none"> • Kādi ir darba rezultāti salīdzinājumā ar iepriekšējiem periodiem? • Ja ir vērojama atšķirība, kas varētu būt tās cēloņi?
Pilnveidošanās nepieciešamība	<ul style="list-style-type: none"> • Vai mācībspēks saskata kādas izteiktas vajadzības, kurām ieteiktu pievērst uzmanību?
Mācībspēka viedokļa nemaldība	<ul style="list-style-type: none"> • Vai citi mācībspēki, eksperti, speciālisti ir līdzīgās domās?
Sarunas gaisotne	<ul style="list-style-type: none"> • Kāda gaisotne šai sarunai būtu vispiemērotākā?
Konkrēti jautājumi	<ul style="list-style-type: none"> • Vai mācībspēks ir sagatavojis dažus konkrētus jautājumus?

Rūpīga sagatavošanās no mācībspēka puses rosinās pieaugušo paust savu viedokli un līdzdarboties studiju procesā.

Pieaugušais var novērtēt sasniegtos rezultātus, veicot vingrinājumus, atbildot uz paškontroles jautājumiem un salīdzinot savas atbildes ar pareizajām; konsultāciju, semināru laikā salīdzinot savas un citu studējošo zināšanas, uzklusot konsultanta komentārus, piezīmes un norādījumus, saņemot kontroldarbu un pārbaudījumu rezultātus ar piezīmēm un komentāriem, iegūtās kompetences pielietojot praksē.

Izmantojot atgriezenisko saikni, tālmācības organizētāji un konsultanti pēc jautājumiem konsultāciju laikā, kontroldarbus un pārbaudījumus atrodamajām raksturīgākajām kļūdām savukārt var novērtēt studiju materiālu, konsultāciju kvalitāti. Salīdzinot dažādiem konsultantiem piesaistīto pieaugušo sasniegtos rezultātus, var novērtēt arī konsultantu darba kvalitāti.

Atgriezeniskā saikne sevišķi svarīga tālmācības kursu izmēģinājuma laikā, jo iegūtā informācija ļauj veikt uzlabojumus studiju materiālos vai citos studiju atbalsta sistēmas elementos.

Neatņemama tālmācības sastāvdaļa ir organizatoriskais studiju atbalsts, tā loma pieaugušo kompetenču attīstīšanas procesā ir līdzvērtīga akadēmiskajam atbalstam.

4.1.2. ORGANIZATORISKAIS (NEAKADĒMISKAIS) STUDIJU ATBALSTS

Atbalsts, kas nesaistās ar kursa vai programmas, studiju materiālu saturu, nav mazāk svarīgs pilnvērtīga tālmācības procesa veidošanai. Būtiski ievērot, ka pieaugušo izglītošanās kļūs auglīga tikai tad, ja, plānojot un organizējot atbalsta sistēmu, notiks studējošo un organizatoru radoša sadarbība, dialogs, kura gaitā studējošais sajutīs interesi par sevi kā indivīdu. Saņemot atbalstu (gan akadēmisku, gan personisku, psiholoģisku, organizatorisku), pieaugušajam radīsies un attīstīsies vēlme, motivācija pilnveidot savas kompetences, gūt labus rezultātus. Faktiski ikviens pieaugušais ir tālmācības studiju atbalsta sistēmas elements, sastāvdaļa, nevis objekts, un, prasmīgi organizējot darba procesu, ir lietderīgi ņemt vērā arī studējošo ieteikumus, resp., izmantot atgriezenisko saikni.

Jebkura studiju procesa veiksmīgas norises pamatā ir informācijas aprīte. Tālmācībā ieteicama informācijas daudzveidība: vispārīgā, stimulējošā, izvēlētā, kontroles un pārdalošā [46, 79], jo pieaugušo informētība ir viens no stūrakmeņiem mērķtiecīgai studiju organizēšanai un rezultātu sasniegšanai. Ikvienam studējošajam ir tiesības saņemt precīzu, viņam adresētu informāciju, turklāt galvenais nosacījums – laikā.

O. Simpsons [119, 16] norāda, ka informēšanu bieži vien dēvē par "klerku līmeņa" aktivitātēm, tomēr mūsdienu sabiedrībā tā iegūst arvien lielāku nozīmi. Tā kā tālmācībā iesaistītie cilvēki lielākoties ir ļoti aizņemti (darbs, ģimene u.tml.), neinformētība var apdraudēt pilnvērtīgu studiju procesu un tā kvalitāti. Pieaugušajiem nepieciešama daudzveidīga informācija, kas saistīta ar viņu studijām. Tā var būt informācija par kursiem un programmām, to saturu, ieteicamo laika sadalījumu, mācību spēkiem, tālmācības studiju norisi, klātienē un neklātienē nodarbībām, pārbaudes darbiem un eksāmeniem, to grafiku, darbu vērtēšanas kritērijiem, ieteicamo literatūru, studentu aktivitātēm, sasniegumiem utt. Visbeidzot tā var būt pieaugušo informēšana par to, kur meklējamas viņiem nepieciešamās ziņas un fakti. Šai procesā var lieti noderēt informācijas tehnoloģiju pilnveidošanās, piem., plašu un apjomīgu informāciju iespējams nosūtīt pa elektronisko pastu vai nodot telefoniski, iegūt to *Internet* tīklā. Būtiska nozīme ir informācijas pieejamībai, tāpēc tālmācības studiju organizatoriem, mācību spēkiem ir jābūt pārliecinātiem, ka informācijas nodošanai, izplatīšanai ir izvēlēts pieaugušo individuālajām iespējām un vajadzībām atbilstošs veids un līdzeklis. Vienmēr nepieciešams atcerēties, ka informācijai jābūt ļoti precīzai, tādējādi vienmēr būtu jādomā par tās atjaunošanu un papildināšanu. Informācijas izplatīšana ir būtiska tālmācības institūcijas problēma: jo vairāk informācijas par iespējām studēt tālmācībā un pilnveidot kompetences,- jo vairāk iespēju piesaistīt jaunus studentus- tātad mērķtiecīgi virzīt jaunu finansiālo resursu piesaisti tālmācības procesam kopumā un atbalsta sistēmai atsevišķi. Tālmācības studiju atbalsta sistēmas būtiska sastāvdaļa ir arī informācijas uzkrāšana, kas dažkārt tiek definēta arī kā novērtēšana [119, 37]. Šis process lielākoties orientēts uz studējošo datu bāzes veidošanu, izziņot viņu ģimenes un darba apstākļus, iepriekšējo profesionālo pieredzi, spējas, intereses, mācīšanās stilu u.c., lai mērķtiecīgi un kvalitatīvi veidotu studiju atbalsta sistēmu (veicinātu komunikatīvo, sociālo un citu kompetenču attīstīšanos).

Ievācot un uzkrājot mācību procesam nepieciešamās ziņas (saglabājot studējošā privātās dzīves neaizskaramību – I.K.), ieteicams izdalīt vairākus informatīvos faktorus [110,42]:

1. Demogrāfiskie faktori:
  - 1.1. Vārds, uzvārds.
  - 1.2. Vecums.
  - 1.3. Dzimums, rase.
  - 1.4. Sociālais stāvoklis.

2. Studiju motivācijas faktori:
  - 1.1. Studiju mērķis.
  - 2.2. Izvēlētas programmas vai kursa atbilstme profesionālās pilnveides vajadzībām.
  - 3.3. Iecerētais mācību rezultāts.
3. Mācīšanās faktori:
  - 3.1. Mācīšanās stils.
  - 3.2. Mācību prasmes.
  - 3.3. Pieredze tālmācībā.
4. Iepriekšējās pieredzes faktori:
  - 4.1. Apgūtās vispārējās zināšanas un prasmes.
  - 4.2. Iepriekšējās zināšanas un prasmes izvēlētajā kursā vai programmā.
  - 4.3. Individuālās intereses.
5. Resursu faktori:
  - 5.1. Iepriekšējā izglītība (mācību iestāde, studiju veids).
  - 5.2. Izvēlēta tālmācības kursa vai programmas finansējuma avots.
  - 5.3. Studijām paredzētais laika limits.
  - 5.4. Pieeja studijām nepieciešamajiem tehniskajiem līdzekļiem.
  - 5.5. Vēlme un iespējas izmantot citus studiju atbalsta resursus (konsultants, kolēģi u.tml.).

Visus iepriekšminētos datus ir iespējams veiksmīgi izmantot, veidojot individuālu pieeju katram pieaugušajam.

Saņemot plašu, visaptverošu informāciju, studējošajam bieži vien ir grūti tajā orientēties, izvēlēties sev lietderīgāko (resp., pieaugušajam nav atbilstošu pārvaldības kompetenču – I.K.), tāpēc ir ļoti svarīgs profesionāls atbalsts un padoms. Ieteikumi var būt tieši saistīti ar studiju procesu, ar studenta individuālajām vajadzībām atbilstoša kursa vai programmas izvēli. Tās var būt rekomendācijas, kas saistītas ar laika un finansiālo resursu sadali, lietderīgākajām mācību metodēm, studiju materiālu saturu, uzbūvi, kontroldarbiem, eksāmeniem, konsultācijām, sadarbību ar mācību spēkiem un citiem studentiem, darba devējiem, kolēģiem, ģimeni u.tml, resp., tās vērstas uz pieaugušajam nepieciešamo kompetenču pilnveidi.

Tāpat organizatoriskais studiju atbalsts var tikt saistīts ar šādām sfērām:

- profesionālā padomdošana, kuras galvenais uzdevums ir palīdzēt studējošajiem veidot profesionālo karjeru vai mainīt studiju, darba profilu;
- akadēmiskā padomdošana (termins mans – I.K.) jeb konsultēšana kursa vai programmas izvēlē, studiju procesa organizēšanā un norisē;

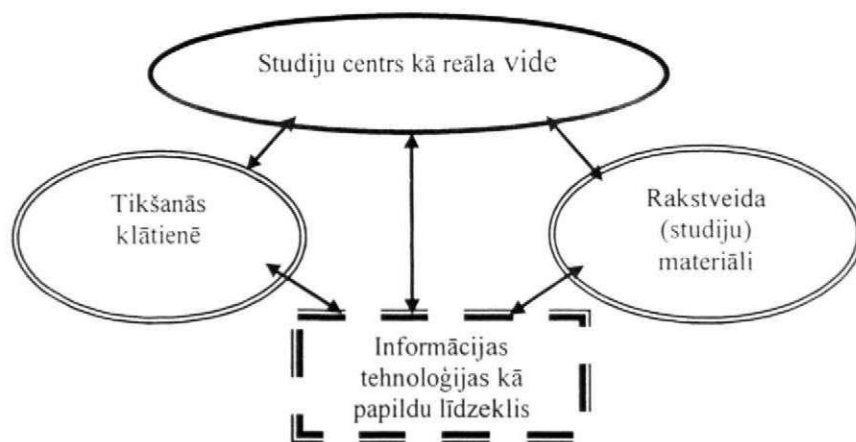
- mācīšanās prasmju padomdošana, kuras uzdevums ir palīdzēt attīstīt studijām nepieciešamās prasmes un iemaņas;
- motivācijas padomdošana;
- institucionālā padomdošana (termins mans- I.K.), tās galvenais uzdevums – konsultēt jautājumos, kas saistīti ar tālmācības institūcijas nolikumu u.tml. dokumentu, studiju maksas un finansiālo resursu sadales izskaidrošanu;
- psiholoģiskā padomdošana, kas ir viens no būtiskākajiem komponentiem šajā sistēmā. Tā sevišķi nepieciešama gados vecākiem studējošajiem, invalīdiem, bezdarbniekiem, kā arī ikvienam, kurš saskāries ar lielākām vai mazākām problēmām darbā, ģimenē u.c. un prasa rūpīgu plānošanu, organizēšanu, motivēšanu un arī kontroli.

Abu studiju atbalsta veidu nodrošināšanai var tikt izmantoti dažādi līdzekļi (resursi), atkarībā no tiem veidojas studiju atbalsta sistēmas modeļi .

4.2. TĀLMĀCĪBAS STUDIJU ATBALSTA SISTĒMAS MODEĻI

Autore uzskata, ka atkarībā no izmantotajiem studiju atbalsta sistēmas resursiem var runāt par diviem tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeļiem. Tos varētu dēvēt par realitātes un virtualitātes modeļiem (autores termini -I.K.). Tie atspoguļoti 5. un 6. attēlā.

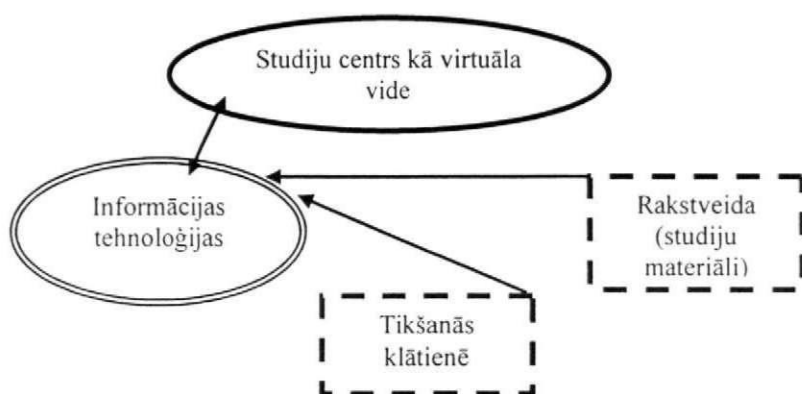
5.attēls. Realitātes modelis.

Skaidrojot modeļu būtību, jāatzīmē to svarīgākās iezīmes. Realitātes modelī, ko var nosaukt arī par t.s. kombinētajām studijām (*Blended learning*-angl.) studentu atbalsta sistēmas galvenais elements ir studiju centrs (reālas studējošo vajadzībām piemērotas telpas, pietiekams personāla nodrošinājums: akadēmiskie un organizatoriskie konsultanti, mācību spēki; te notiek studiju materiālu ražošana, metodoloģiska uzlabošana, darbs ar autoriem utt.).

Saistību ar tālmācības studentiem centrs nodrošina, izmantojot dažāda veida rakstisku informāciju: vēstules, paziņojumus, informatīvus bukletus. Akadēmisko atbalstu studējošie saņem ar speciāli sagatavotu studiju materiālu starpniecību. Gan akadēmiska, gan organizatoriska rakstura jautājumus iespējams noskaidrot klātienē tikšanās laikā (akadēmiskiem nolūkiem tās parasti tiek organizētas 2-5 reizes viena kursa apguves ietvaros, savukārt organizatoriska rakstura sarunu un konsultāciju laika limits nav noteikts, tas atkarīgs no pieaugušā vajadzībām un iespējām. Informācijas tehnoloģijām (telefons, fakss, e-pasts, Web lappuse u.c.) šai modelī ir pastarpināta loma- tās kalpo kā problēmu risināšanas papildlīdzeklis. Turklāt jāatzīmē, ka atsevišķos gadījumos šai modelī klātienē tikšanās var arī izpalikt, atgriezenisko saiti nodrošinot ar pasta sūtījumu palīdzību.

6. attēls. Virtualitātes modelis.

Virtualitātes modelī, ko var dēvēt arī par e-studijām (*On-line learning, E-learning-* angl.) studiju centrs netiek uzlūkots par lokāli noteiktu mācību vidi. Tas nozīmē, ka šai modelī studējošais nejutās telpiski saistīts ar tālmācības piedāvātājiem. Modeļa būtība atklājas interaktīvas virtuālās vides izmantošanā, pielietojot daudzveidīgas informācijas tehnoloģijas: WebCT vidi, studiju materiālus CD formā, multimediju iespējas. Rakstveida materiāli tiek izmantoti galvenokārt reklāmas vai informēšanas nolūkos, rakstveida studiju materiāli parasti tiek atzīti par novecojušu, nemodernu, iespējās ierobežotu tālmācības studiju sistēmas līdzekli.

Klātienē tikšanās šai modelī tiek izmantotas minimāli vai netiek pielietotas vispār. Tās aizstāj virtuāli diskusiju forumi, sazināšanās pa e-pastu, tālruni vai tml.

Pieredze rāda, ka vairumā gadījumu, pielietojot dažādus tālmācības studiju atbalsta sistēmas līdzekļus, organizatori visai maz domā par pieaugušo kompetencēm, kas nepieciešamas to izmantošanā, kā arī par kompetenču pilnveides iespējām tālmācības procesā. Tas nozīmē, ka pārāk maza uzmanība tiek pievērsta studiju atbalsta sistēmas pārvaldībai. Lai atrisinātu šo problēmu, nākamajā apakšnodaļā tiek piedāvāts pētījuma autores izstrādātais tālmācības studiju atbalsta sistēmas pārvaldības modelis.

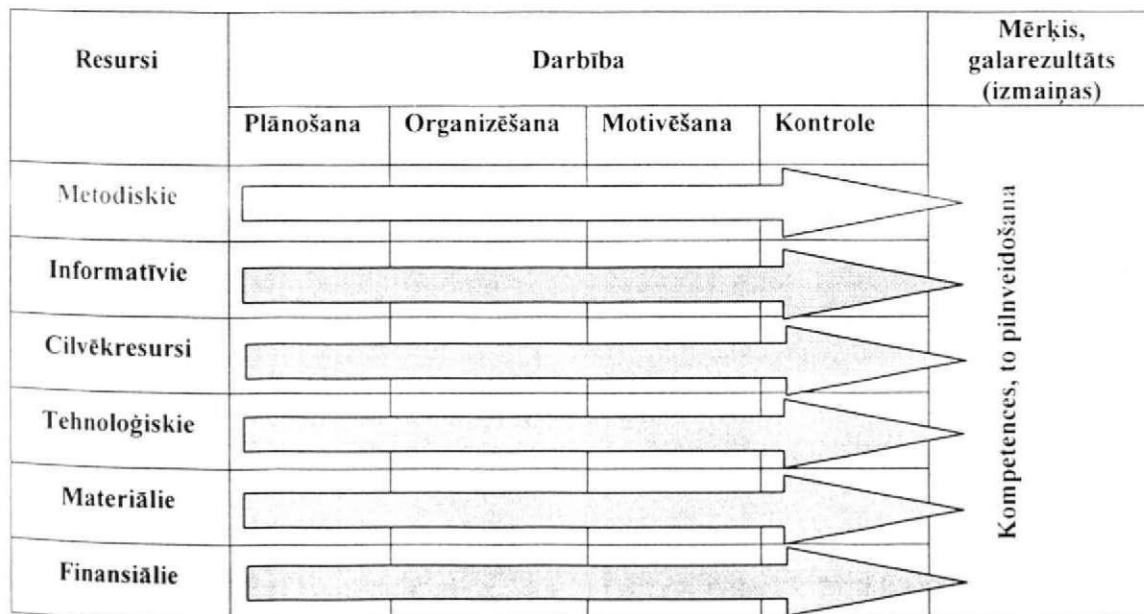

4.3. TĀLMĀCĪBAS STUDIJU ATBALSTA SISTĒMAS PĀRVALDĪBAS MODELIS

Atbalsta sistēma sinhroni iekļaujas konstruktīvismā balstītā tālmācības studiju vidē, kas ir daudzdimensionāla, piedāvā daudzveidīgas īstenības atspoguļojuma iespējas, mudina pieaugušo konstruēt pieredzē balstītas un vajadzībām atbilstošas kompetences, veicina sadarbību izvirzīto mērķu sasniegšanā.

Likumsakarīgi izvirzās jautājums, kāpēc tālmācība un tajā iesaistīto personu atbalsts uzlūkojams par vienu no būtiskākajiem faktoriem viņu kompetenču pilnveidē. Atbilde meklējama pieaugušo izglītības un konstruktīvisma teorijās. Pirmkārt, pieaugušie lielākoties ir mērķorientēti, nevis saturorientēti; otrkārt, viņi ir pašvadīti (*Self-directed –angl.*) studējošie, kuriem ir samērā augstas prasības pēc autonomijas studiju procesā, un, treškārt, atkarībā no darba, ģimenes u.c. apstākļiem viņiem ir prasība pēc studiju elastīguma [72,453;30]. Turklāt pieaugušie vēlas, lai viņu mācības būtu mērķtiecīgas, ar praktisku ievirzi, kompetences veicinošas, svarīgas un tūlītēji pielietojamas. Tas nozīmē, ka tālmācības organizatoriem rūpīgi jāizvēlas un jāpārvalda tie resursi, kas nodrošina iepriekšminētās pieaugušo vajadzības. Autore ir izveidojusi, viņasprāt, potenciāli lietderīgāko tālmācības studiju atbalsta sistēmas pārvaldības modeli, kas atspoguļots 7.attēlā.

7. attēls. Tālmācības studiju atbalsta sistēmas pārvaldības modelis.

Šī modeļa būtība ir mērķtiecīga virzība uz pieaugušajiem nepieciešamo kompetenču izmaiņām, attīstību, kas arī uzskatāma par tālmācības studiju atbalsta sistēmas pārvaldības mērķi un galarezultātu. Mērķis sasniedzams, pielietojot tradicionālās pārvaldības funkcijas: plānošanu, organizēšanu, motivēšanu un kontroli, izmantojot noteiktus resursus.

Ar resursiem autore saprot tālmācības potenciāla elementus (līdzekļus), kas tiek izmantoti noteikta mērķa sasniegšanai (šai gadījumā- pieaugušo kompetenču pilnveidošanai).

Par svarīgākajiem tālmācības studiju atbalsta sistēmas pārvaldības resursiem autore atzīst šādus:

- metodiskie;
- informatīvie;
- cilvēkresursi;
- tehnoloģiskie;
- materiālie;
- finansiālie.

Resursi netiek uzskaitīti hierarhiskā secībā, jo katrs no tiem ir būtiska sistēmas sastāvdaļa, tie ir savstarpēji saistīti un viens otru papildina.

Apkopojot šajā nodaļā sniegto informāciju, varam secināt, ka:

1. Tālmācības studiju atbalsta sistēma savā būtībā ir komplicēts daļu, attiecību, elementu un sakaru kopums (A. Kļausa definīcija [71, 398]), tātad atbilst sistēmai tradicionālā vadības izpratnē.
2. Tālmācības studiju atbalsta sistēma ir atvērta, jo, saskaņā ar T.Buša teoriju [28, 34], tā atkarīga kā no iekšējās, tā ārējās vides faktoriem: cilvēkiem, lietām, pakalpojumiem, attiecībām, informācijas.
3. Runājot par tālmācības studiju atbalsta sistēmas pārvaldību, akcentējami šādi jautājumi:
  - sistēmas plānošana, organizēšana, koordinēšana;
  - informēšanas un padomdošanas vadība;
  - studējošo motivēšana;
  - tālmācībā iesaistīto pieaugušo kontrole un novērtēšana;
  - tālmācības atbalsta sistēmā iesaistīto mācībspēku darbības plānošana, koordinēšana, kontrole.
  - Sistēmas darbības rezultāti (mērķa sasniegšana) ir atkarīgi no pielietoto resursu mērķtiecīgas pārvaldības

Lai detalizētāk atklātu tālmācības studiju atbalsta sistēmas atvērto dabu un daudzpusīgumu, nākamajā nodaļā autore analizē studiju atbalsta sistēmas resursus un to pārvaldības īpatnības pieaugušo kompetenču pilnveides kontekstā.

5. TĀLMĀCĪBAS STUDIJU ATBALSTA SISTĒMAS RESURSI UN TO EFEKTĪVA PĀRVALDĪBA

Tālmācībā iesaistīto studentu atbalsts var tikt realizēts, izmantojot daudzveidīgus resursus (teorijā minēts arī termins *avoti* [118,52]). Mūsdienu sabiedrības attīstība ļauj šai procesā izmantot arvien vairāk informācijas tehnoloģiju iespēju, neatstājot novārtā arī tiešo kontaktu ar mācību spēkiem, resp., personisko, nepastarpināto saskarsmi.

Studiju atbalsta sistēmas resursu izvēle ir atkarīga no vairākiem faktoriem:

1. Vai tie atbilst tālmācības specifikai.
2. Vai to lietošanu nosaka mācīšanās uzdevumi.
3. Vai tos iespējams iekļaut kopējā pārvaldības sistēmā un tie kā vienoti sistēmas elementi kalpo izvirzītā mērķa sasniegšanai.
4. Vai tie ir pieejami un atbilstoši lietotājiem.

Tālmācības studiju atbalsta resursu izvēle ir visai sarežģīts uzdevums, praksē neeksistē ideāli, kas apmierina visas studējošo un mācību spēku vajadzības, katram no tiem ir sava specifika.

Turpmākajās apakšnodaļās tiks aprakstīta autore izpratnē nozīmīgāko tālmācības studiju atbalsta sistēmas resursu daudzveidība un norādītas to pārvaldības iespējas.

5.1. METODISKIE UN CILVĒKRESURSI

Tālmācība ir inovatīva kompetenču apguves forma, kas balstās uz noteiktu metodiku, apvienojot patstāvīgās studijas ar elastīgu pieaugušo vajadzībām atbilstošu atbalsta sistēmu. Metodiku izstrādā un pilnveido mācībspēki, tālmācības eksperti, realizē tālmācības piedāvātāju komanda, kuru vada prasmīgs vadītājs. Iepriekš sacītais liek atzīt, ka tālmācības studiju atbalsta sistēmā mērķtiecīgi skatīt metodisko un cilvēkresursu mijšakarības un akcentēt galvenos līdzekļus, ar kuru palīdzību tiek realizēta šo resursu pārvaldība.

5.1.1. TIKŠANĀS KLĀTIENĒ

Tikšanās klātienē ir viens no tālmācības studiju atbalsta līdzekļiem, kas šo kompetenču apguves formu tuvina tradicionālajam izglītības apguves veidam. Attieksme pret klātienē nodarbībām tālmācībā iesaistītajiem pieaugušajiem var būt dažāda: sākot no pilnīga nolieguma, kurš tiek pamatots ar studējošo laika trūkumu un organizatorisko izmaksu iespaidīgajām summām, līdz apgalvojumam, ka klātienē tikšanās ir viens no iedarbīgākajiem atbalsta līdzekļiem, kurā pilnībā var realizēties dialogs starp studējošo (studējošajiem), mācību spēku, konsultantu u.tml.

Jāpiebilst, ka pēdējā laikā arvien samazinās to cilvēku skaits, kas pret šāda veida atbalstu tālmācībā izturas skeptiski [123, 19]. Kā liecina Lielbritānijas Atklātās universitātes speciālistu pētījumi [144, 98], tālmācības studenti šo atbalsta līdzekli atzinuši par ceturto nozīmīgāko sistēmas elementu.

Klātienes tikšanos efektivitāti pieaugušo izglītībā apliecina šādi rādītāji:

1. Vizuālais kontakts.
2. Daudzveidīgas realizācijas (dialoga) iespējas.

Tikšanās ar pieaugušajiem klātienē var noritēt ļoti daudzveidīgi:

- kā studējošā un docētāja (konsultanta) individuāla saruna(konsultācija) par akadēmiskiem vai neakadēmiskiem jautājumiem (tā var būt arī studējošā darba vērtējuma daļa), kuras laikā vai tās rezultātā veidojas, attīstās pieaugušo zināšanas, prasmes, attieksmes;
- kā akadēmiska lekcija studējošo grupai (parasti tiek pielietota samērā reti, jo tālmācības apstākļos nav īpaši efektīga);
- kā praktiska nodarbība lielai studējošo grupai;
- kā grupu darbs u.tml.

Līdz ar to klātienes tikšanos laikā iespējams plānot un realizēt vairāku veidu dialogu (skat.8.-11.attēlu).

8.attēls. **Dialogs (individuāla saruna) starp studentu un mācību spēku (konsultantu).**

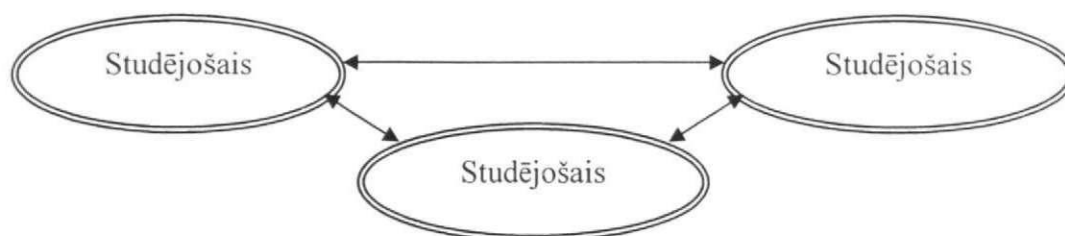
Tieša saruna starp studējošo un mācībspēku vai precīzāk – tās trūkums, ierobežotība – ir tālmācības studiju "vājais punkts". Tāpēc tālmācības organizatoriem tam jāpievērš īpaša uzmanība, atvēlot laiku individuālai sarunai gan praktisko nodarbību laikā (diskutējot par akadēmiska rakstura problēmām), gan pielietojot šo dialogu organizatorisku (neakadēmisku) jautājumu noskaidrošanai.

9.attēls. **Dialogs (individuāla saruna) starp 2 studējošajiem.**

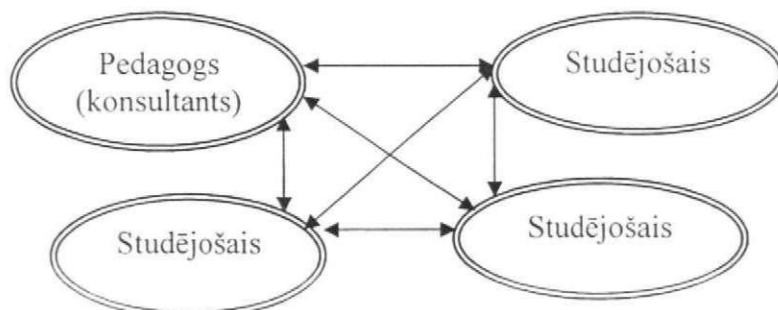
Divu studējošo sarunai tālmācības procesā ir ne mazāka loma kā pieaugušā dialogam ar mācītbspēku. Apmainoties viedokļiem, studējošajiem rodas iespēja uzzināt jaunu informāciju, uzkrāt pieredzi, demonstrēt savas domas un sasniegumus, resp., attīstīt pašnoteikšanās, profesionālās, komunikatīvās un sociālās kompetences. Protams, ka tas iespējams arī elektroniskajā vai telefoniskajā komunikācijā, tomēr "dzīva" saruna jebkurās, tai skaitā arī tālmācības, studijās ir viens no svarīgākajiem līdzekļiem kompetenču pilnveidē.

10.attēls **Dialogs studentu grupā.**

Dialoga iespējas paplašinās, ja tajā iesaistās lielāks dalībnieku skaits. Tā ir iespēja dialogu padarīt daudzdimensionālu, pārvērst to daudzveidīgā diskusijā.

11.attēls **Dialogs starp mācību spēku un studentu grupu (lekcijā, diskusijā u.tml.).**

Studijas kļūst vēl produktīvākas, ja klātienēs dialogā studējošajiem kā līdzvērtīgs partneris pievienojas arī mācītbspēks (konsultants). Netieši vadot mini diskusijas (dialogus), pedagogs palīdz noteikt būtiskāko, vispārināt, nonākt pie secinājumiem.

Iepriekšminētais apliecina, ka jebkura klātienēs tikšanās ir noderīga kā studējošajiem, tā arī mācību spēkiem, jo tā dod šādas iespējas:

- noskaidrot pieaugušo vajadzības;
- saņemt un sniegt atgriezenisko saikni;
- sniegt emocionālo atbalstu;
- realizēt uz studējošo centrētu pieeju;
- noskaidrot iepriekšējo pozitīvo un negatīvo dzīves, darba un studiju pieredzi;
- palīdzēt izteikties, uz klausīt cita viedokli;

- pievērst uzmanību ne tikai izsacītā saturam, bet arī formai;
- palīdzēt pieaugušajam kļūt par aktīvu sarunas un arī visa studiju procesa dalībnieku, nevis tikai recipientu [92, 7; 45, 88];
- motivēt studējošos;
- palīdzēt apgūt studiju prasmes;
- pilnveidot studējošo tehnisko līdzekļu lietošanas prasmes u.c.

Ņemot vērā tālmācībā iesaistīto pieaugušo iepriekšējās pieredzes līmeni, organizējot klātienē tikšanās, nepieciešams prognozēt iespējamās šķēršļus (psiholoģiskos, organizatoriskos u.c.) un jādomā par to pārvarēšanu.

Iespējamie traucējošie elementi kvalitatīvu klātienē tikšanos organizēšanai varētu būt šādi [92, 8; 124, 20-22]:

- pieaugušie nav pietiekami adaptējušies tālmācības studiju vidē, viņiem pietrūkst motivācijas un iemaņu studēt; klātienē nodarbību mērķtiecīga plānošana un organizācija ir viens no veidiem, kā studējošos adaptēt neierastos apstākļos. Sevišķa nozīme te ir ievadnodarbībai, kurā tiek skaidrota tālmācības specifika un sekmīgu studiju veiksmīgas realizācijas iespējas;
- mācību spēks (konsultants) tradicionāli tiek uzlūkots par informācijas sniedzēju, nevis padomdevēju, līdzvērtīgu partneri. Klātienē nodarbību organizēšana ir viena no iespējām, kā mainīt šos stereotipiskos uzskatus;
- pieaugušais kautrējas savas zināšanas un kompetences publiskot vai gluži pretēji - uzlūko sevi par labāko speciālistu noteiktā jomā, uzstājīgi uzspiežot savu viedokli citiem. Tas nozīmē, ka, organizējot klātienē nodarbības, ir jāplāno tādas metodes, lai novērstu šīs parādības;
- studējošajiem ir ierobežotas iespējas tikt klātienē, tādēļ viņi nepārtraukti jāmotivē, jāinformē, jāpārlicina par šo tikšanos lietderīgumu;
- klātienē nodarbībās vienlaikus piedalās pārāk liels studējošo skaits, līdz ar to tiek ierobežota individuāla pieeja. Tas nozīmē, ka organizatoriem jāvelta lielāka uzmanība mācībspēku profesionālajai sagatavošanai darbam ar šādu auditoriju;
- var pastāvēt studējošo un konsultantu personiskās antipātijas, kas norāda uz to, ka ļoti liela uzmanība pievēršama studiju psiholoģiskā klimata organizēšanai, uzraudzībai un kontrolei.

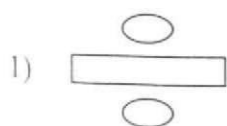
Zinātnieki G.E. Salmons (Salmon) [115, 6], T. Simonds (Simmond) [118, 57-59] uzskata, ka klātienē tikšanās kā efektīvu studiju atbalsta veidu varam raksturot tad, ja tās raksturo tāds kritērijs kā

- labvēlīga gaisotne, atmosfēra.

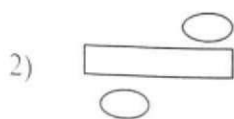
Ir svarīgi, lai kopā sanākušie pieaugušie “klases vai lekciju teātrī justos ērti” [80, 10]. Šis nosacījums ir ļoti būtisks, jo, kā vairākkārt minēts iepriekš, pieaugušie ir īpaša studējošo kategorija ar nestabilizējušos raksturu, darba pieredzi, atšķirīgu sociālo un ģimenes statusu, līdz ar to ar savām individuālām papildu problēmām. Lai palīdzētu pieaugušajiem iekļauties jaunajos, daudziem neierastajos, studiju apstākļos (atsevišķos gadījumos klātienē nodarbības iespējams organizēt arī studējošo darba vietā [177]), klātienē konsultāciju, lekciju, grupu darba laikā [65] jāņem vērā studējošo iespējamā nervozitāte (cēloņi: pieaugušie nav pārliecināti par savu profesionalitāti, uzskata, ka nav pietiekami sagatavoti teorētiski, problēmas ģimenē, darbā u.c.), pasivitāte, nedrošība u.c. personības izpausmes. Ar daudzveidīgu interaktīvu metožu palīdzību [158] konsultantam ir iespēja dažādot nodarbības, mazināt stresu, toleranti samazināt pārāk darbīgo studējošo aktivitātes, uzmundrināt un ļaut izteikties mazāk aktīvajiem “klusētājiem”. Ja pieaugušie kļūst neaktīvi, ieteicams organizēt relaksācijas pauzes [65,36].

Vairāki pētnieki, tai skaitā B. Lonstrupa [80, 10-13]. K. Džefrīzs (Jefries) [66,89-93], N.Korders (Corder) [33,37-41] atzīst, ka reizēm studiju atmosfēras uzlabošanai var palīdzēt atbilstošs telpas izkārtojums. Mēbeļu izkārtojumam mācību un konsultāciju telpās vienlaikus jābūt neformālam (iespējams acu kontakts, diskusijas) un oficiālam (piemērotam mācību iestādes specifikai), tam jāatbilst klātienē nodarbības veidam: individuāla konsultācija, darbs lielās vai mazās grupās u.c. Vadības speciālisti īpašu uzmanību pievērš parterattiecībām, kas jāveicina studiju procesā, tāpēc klātienē nodarbībās jārada apstākļi, kas tās pilnveido. Angļu psihologs Maikls Ārgails (Argyle) runā par 4 iespējamām pozīcijām, kuras var ieņemt sarunu partneri, sēžot pie galda (skat. 12. attēlu).

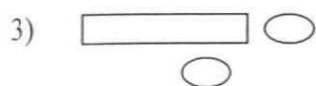
12.attēls **Komunikatoru izvietojums klātienē nodarbībās** [108, 57].

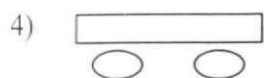
Pozīcija atbilst konkurentu attiecībām. Tā ir tipiska darījumu sarunu, formāla vadītāja un padotā komunikācijas situācija. Klātienē nodarbībās var būt noderīga, piem., lietišķo spēļu organizācijas nolūkos.

Pozīcija saistīta ar neitrālām attiecībām, komunikācijai ir gadījuma raksturs. Autore uzskata, ka šāda pozīcija tālmācības studiju klātienē nodarbībās nav īpaši piemērota, jo attālina sarunu partnerus, kavē komunikācijas un sociālo kompetenču pilnveidi.

Pozīcija nozīmīga biedriskām attiecībām, brīvai, atraisītai sarunai, tādēļ izmantojama studējošā un mācībspēka diskusijām, studējošo pāru darbam u.tml. aktivitātēm.

Pozīcija piemērota sadarbībai, komunikācijai ar kopējām interesēm, tādēļ izmantojama diskusijām, prāta vētrām utt.

Iespējams arī cita veida telpu izkārtojuma varianti (skat.3.pielikumā).

Iepriekš sacītais ļauj secināt, ka klātienēs nodarbības, pirmkārt, var veicināt tālmācībā iesaistīto studējošo starppersonu komunikācijas kompetences:

- mazinot psiholoģiskās barjeras komunikācijā;
- veicinot pieaugušā kā komunikatora pilnveidošanos;
- attīstot klausīšanās prasmes;
- pilnveidojot dažāda veida ziņojumu veidošanas un interpretācijas iemaņas;
- attīstot informācijas kodēšanas un dekodēšanas prasmes;
- attīstot prasmes izmantot informācijas formālos un neformālos kanālus;
- veidojot savu individuālo komunikācijas stilu utt.

Klātienēs nodarbības dod iespēju pieaugušajiem pievērst uzmanību arī neverbālās komunikācijas elementiem, izprast to efektivitāti komunikatīvajos procesos (Plašāk par to skat., piem., [40, 90-109], [108, 56], [41,26-28]).

Klātienēs nodarbības dod ieguldījumu arī sociālo kompetenču attīstīšanā, veicinot empātiju, attīstot prasmi pieņemt cilvēku un viņu viedokļu dažādību, veicinot pielāgošanās, sadarbības iemaņas, konfliktu risināšanas prasmes.

Aktīva līdzdalība klātienēs nodarbību aktivitātēs var veicināt pašizziņas kompetences, ļaujot iespējas secināt, ka pieaugušais:

- ir kompetents speciālists, jo var piedalīties diskusijās, prot izteikt un pamatot savu viedokli, apkārtējie respektē viņa domas;
- prot atrast kopīgu valodu ar pārējiem studējošajiem, kā arī mācībspēkiem;
- labi jūtas studējošo grupā;
- ir apmierināts ar studijām un savu izaugsmi;
- prot risināt problēmas;
- nebaidās dot padomus, sniedz daudzveidīgu atgriezenisko saikni utt.

Protams, ka klātienē nodarbības nodrošina arī studējošo profesionālo kompetenču attīstību un pārvaldības kompetenču pilnveidi.

Klātienē tikšanās nav ideāls studiju atbalsta līdzeklis, tai ir savas priekšrocības un trūkumi, kas uzskatāmi atspoguļoti 3. tabulā:

3. tabula. Klātienē tikšanās priekšrocības un trūkumi.

Priekšrocības	Trūkumi
Personīgā saskarsme	Finansiālais ietilpīgums (konsultantu darba samaksa, ceļa izdevumi, naktsmītņu izdevumi u.c.)
Daudzveidīgas dialoga, diskusiju iespējas	Temporāla ierobežotība (nevar izmantot pārāk bieži, atkarība no studentu un mācību spēku laika resursiem)
Plašas informācijas pārņemšanas iespējas	Lokāla ierobežotība (nepieciešamas telpas, speciālas auditorijas u.tml.)
	Fiziska ierobežotība (pieaugušajiem nav iespējas piedalīties, piem, slimības vai citu iemeslu dēļ)
	Nepieciešams detalizēts plānojums, laika u.c. resursu sadalījums

Apkopojot iepriekšminēto informāciju, varam secināt, ka:

1. Tikšanās klātienē nav obligāta tālmācības studiju atbalsta sistēmas sastāvdaļa, tomēr tā ir ļoti vēlama, jo palīdz studējošajiem adaptēties neierastā studiju vidē un pilnveido viņiem nepieciešamās kompetences.
2. Tiekoties klātienē, tiek izkoptas profesionālās kompetences: pieaugušajiem ir iespējams noskaidrot radušos jautājumus, precizēt atbildes, pārliecināties par sava varianta pareizību vai aplamību, diskutējot ar citiem studējošajiem apmainīties viedokļiem, strīdēties, atrast problēmas kopsaucēju utt.
3. Studējošajiem ir lieliska iespēja pārliecināties par savu kompetenču iepriekšējo līmeni, noskaidrot savus trūkumus, definēt neizmantojamas rezerves, resp., attīstīt un uzlabot pašizziņas kompetences.
4. Sadarbojoties klātienē gan ar mācībspēkiem, gan tālmācības organizatoriem, tiek dota iespēja paplašināt kontaktus, izkopt saskarsmes mākslu, ievērot vispārpieņemtas pieklājības normas, izvēlēties situācijai atbilstošus komunikācijas līdzekļus, uzlabot jautāšanas, argumentēšanas prasmes utt., resp, pilnveidot sociālās un komunikācijas kompetences.
5. Visbeidzot, tas, ka pieaugušais mēģina (un viņam tas izdodas) saskaņot klātienē tikšanās laiku ar darba un ģimenes aktivitātēm, prot noteikt prioritātes studiju procesā, netieši liecina par pārvaldības kompetenču attīstīšanos.
6. Konstruktīvi veidotas, tikšanās klātienē saglabā un veicina katra studējošā autonomiju, rosinot daudzveidīgas dialoga iespējas individuāli izvirzīto mērķu sasniegšanā.

Šim nolūkam var kalpot arī studējošo atbalsts rakstveidā.

5.1.2. RAKSTVEIDA STUDIJU MATERIĀLI

Runājot par rakstveida atbalstu, jāpievēršas tā daudzveidībai, kā arī duālajam izmantojumam, resp., rakstveida studiju materiāli visbiežāk tiek izmantoti gan tālmācības studējošo akadēmiskajam, gan organizatoriskajam atbalstam. Tālmācības teorētiķi O.Peters [99,57-67]; F. Reiss (Race) [106,157-168], O.Simpsons [119,135-139] lielākoties runā par rakstveida materiālu izmantošanu pieaugušo organizatoriskajam (neakadēmiskajam) atbalstam. Pētījuma autore savukārt uzskata, ka rakstveida studiju materiāli ir viens no būtiskākajiem atbalsta līdzekļiem, jo sniedz ne tikai noteiktu saturu, kas nepieciešams noteikta kursa apguvei, bet, pateicoties savai struktūrai, spēj pilnveidot arī dažādas pieaugušajiem nepieciešamās kompetences. Tāpēc to veidošanai un pielietošanai pievēršama īpaša uzmanība.

Tālmācības studiju materiāli ir ļoti dažādi. Mūsdienu tehnikas laikmetā arvien nozīmīgāku vietu ieņem *Internet* tīklā ievietotās programmas, kompaktdiski un kompleksie materiāli, taču pieaugušo izglītībā ļoti bieži izmanto rakstiskos studiju materiālus. Cēlonis meklējams apstākļī, ka ne visiem studēt gribētājiem ir pieejams personīgais dators. Rakstiskie tālmācības studiju materiāli atšķiras no tiem, kas paredzēti pilna laika studentiem vai izmantojami klātienē kursos. Tie ir īpaši strukturēti, iekļaujot tekstus, uzdevumus, pašpārbaudes jautājumus. Studiju materiāli var būt gan kā viena grāmata, kurā atrodami iepriekš minētie komponenti, gan kā grāmata un darba burtnīca. Protams, ka tālmācības studenti kompetenču uzlabošanai var izmantot arī jebkuru citu papildmateriālu (arī to, kas paredzēts, piem., interešu izglītībā vai tml.). Angļu zinātnieks Dereks Rovntrijs (Derek Rowntree) tālmācības studentiem iesaka lietot šādus rakstveida studiju materiālus:

- grāmatas, kas uzrakstītas jebkuram, pat "ierindas" lasītājam;
- speciālas, tālmācības studentiem paredzētas grāmatas jeb tālmācības studiju materiālus;
- studijvežus;
- speciāli sagatavotus pašmācības tekstus;
- darba lapas, ko iespējams izmatot praktiskajos darbos, lietot komplektā ar audio vai video materiāliem;
- t.s. gadījuma pētījumus (*Case studies -angl.*);
- paškontroles testus, uzdevumus;
- kartes, shēmas, attēlus;
- avīzes, žurnālus un cita veida periodikas izdevumus [112, 10].

Autoresprāt, pieaugušajiem visnoderīgākie ir īpaši sagatavotie rakstveida studiju materiāli, tādēļ tos nepieciešams analizēt sīkāk.

5.1.2.1. Tālmācības studiju materiāla struktūra

Tālmācības studiju materiāla īpatnība ir tā, ka tas paredzēts studējošajam, kurš studē patstāvīgi. Tādēļ piedāvātajam materiālam jābūt vērstam uz to, lai pieaugušajam nezustu interese par apgūstamo saturu un lai materiāls veicinātu patstāvīgu zināšanu apguvi. Nepieciešams atgādināt, ka rakstveida materiāla galvenais uzdevums ir studējošā profesionālo kompetenču pilnveide, tādēļ tā saturam jābūt skaidram, veidotam atbilstoši pieaugušā līdzšinējam zināšanu un prasmju līmenim. Saturam būtu jārosina pašpārbaude un jāstimulē pozitīvas motivācijas veidošanās. Studiju materiālam gan satura, gan formas ziņā būtu pilnībā jāatbilst studējošā individuāli konstruētajiem izglītības mērķiem, tādēļ lietderīgi runāt par īpašu rakstveida materiāla struktūru,

kas netiešā veidā palīdz šo mērķu sasniegšanā [39] un palīdz studējošajam vadīt savu mācīšanās procesu:

1. Kursa nosaukums ir skaidri formulēts, tas atspoguļo teksta tematiku. Nosaukumu vēlams izvietot uz atsevišķas titullapas, lai tas būtu labi pārskatāms.
2. Ievadā tiek formulēta piedāvātā kursa aktualitāte, mērķis, uzdevumi un prognozējamie rezultāti. Ievads ir kompakts, bez detalizēta skaidrojuma. Ir pilnīgi pietiekami, ja tas aizņem ne vairāk kā vienu lappusi. Izlasot ievadu, pieaugušajam būtu jāsaprot, vai piedāvātais kursa saturs atbilst viņa izglītības prasībām.
3. Aktualitāte atspoguļo piedāvātā kursa nozīmi un vietu kopējās kursu sistēmas (programmas) apgūvē. Tā pamato nepieciešamību apgūt saturu un palīdz to saistīt ar pārējiem studiju priekšmetiem. Šī informācija pieaugušajiem nepieciešama tādēļ, lai viņiem palīdzētu noskaidrot piedāvātā mācību satura vietu kopējā studiju kursu vai vispārēju ideju sistēmā, pierādītu, ka informācija nav novecojusi, ka tā atbilst mūsdienu sabiedrības attīstības tendencēm un pieaugušā pilnveides vajadzībām.
4. Mērķi un uzdevumus norāda, lai veidotu studējošā mācību motivāciju. Pieaugušie tādējādi var pārliecināties, cik lielā mērā studiju materiāls atbilst viņu individuālās izaugsmes vajadzībām.
5. Adresāts norāda ļaužu grupu, kurai piedāvātais materiāls paredzēts, lai iegūtu vai uzlabotu noteiktas kompetences, kā arī saņemtu attiecīgu izglītības dokumentu. Tomēr tas neizslēdz iespēju, ka studiju materiālu var (dažos gadījumos arī nevar) izmantot citas ieinteresētās personas. Adresāta norāde palīdz pieaugušajiem konstatēt iederību vai neiederību potenciālo studentu vidū.

6. Rakstveida studiju materiālā var iekļaut arī priekšlikumus satura sekmīgai apguvei. Šajā nodaļā ieteicams sniegt konkrētus padomus, kas atvieglotu satura izprašanu un iegaumēšanu. Te var norādīt, kādā secībā risināt uzdevumus, kā izmantot shēmas vai tabulas u.tml. Ņemot vērā nosacījumu, ka tālmācībā iesaistīti dažāda vecuma studējošie ar atšķirīgu iepriekšējās izglītības un profesionālo pieredzi, šāda informācija var lieti palīdzēt viņiem atvieglot studijas un sasniegt individuālo mērķi. Iepriekšminēto informāciju var iekļaut arī speciālā rokasgrāmatā vai studijvedī, ko ērti pievienot rakstveida studiju materiālam.
7. Rakstiskajā materiālā ir lietderīgi ietvert informāciju par tām kompetencēm, kas iegūstamas pēc materiāla apguves (t.s. studiju rezultāts). Šī informācija vēlreiz ļauj pārliecināties, vai piedāvātais kursa saturs pilnībā atbilst pieaugušo izaugsmei un individuālajai motivācijai.
8. Lai atvieglotu orientēšanos studiju materiālā, paredzēts satura rādītājs. Tādējādi pieaugušais pirms materiāla studēšanas ir informēts, ko viņš apgūs un kādā secībā.
9. Pirms galvenā teksta ir svarīgi sniegt informāciju par materiālā izmantotajiem simboliem: piktogrammām, izcēlumiem un pasvītrojumiem, kā arī izskaidrot to nozīmi un funkcijas. Iespējams izmantot gan oriģinālas, mākslinieku veidotas piktogrammas, gan arī tās, kas tiek piedāvātas datorā.

Piemēram, datorā atrodamas šādas piktogrammas (tās var papildināt ar atbilstošiem skaidrojumiem – I. K.):

 -ieklausieties izrunā!

 -atbildi nosūtiet pa pastu!

 -izlasiet!

 -meklējiet *www* lappusē!

 -atbildiet uz jautājumiem!

 -pievērsiet uzmanību!

 -ierakstiet iztrūkstošos vārdus!

 -iegaumējiet!

Visi šie apzīmējumi atvieglo orientēšanos ne tikai darba procesā, bet arī atkārtojot svarīgākos likumus, piemērus u.tml., it īpaši, ja nepieciešama salīdzināšana un tekstu savstarpējā saistīšana.

10. Ļoti nozīmīga studiju materiāla sastāvdaļa ir literatūras saraksts. Ieteicamās literatūras sarakstam vajadzētu attiekties ne tikai uz visu kursa saturu, bet arī uz katru nodaļu atsevišķi. Tas sniegtu pieaugušajam lielāku iespēju padziļināti izpētīt tekstā aplūkoto tēmu. Šajā sarakstā vispirms vēlams dot vispārīgo literatūru, kas studējošo ievada tēmas problemātikā, bet pēc tam avotus, kas paredzēti konkrētai, padziļinātai tēmas izpētei. Literatūru ieteicams izkārtot šādā secībā:

- pamatliteratūra (obligātā);
- ieteicamā literatūra;
- papildliteratūra.

11. Tekstuālā daļa ir svarīgākais rakstveida materiāla struktūrelements. Tā veidojama pārskatāmi, atbilstoši studējošā iepriekšējo kompetenču līmenim. Tas ir galvenais materiāls, kas sniedz pieaugušajam ievirzi tēmā. Tekstus ilustrē ar piemēriem, shēmām, tabulām un attēliem. Gūtā informācija parasti tiek nostiprināta ar vingrinājumiem, kuru atrisinājumi doti daļas beigās. Atbilstoši studiju materiāla uzbūvei ieteicams atstāt vietu vingrinājumu atbildēm. Tas palīdzēs atbildes saglabāt un vajadzības gadījumā pārskatīt, atkārtot. Satura izklāstā ieteicams izvairīties no dažādi interpretējamiem faktiem, kas nesniedz studentam konkrētu, nepārprotamu priekšstatu par apgūstamo saturu. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš valodas stilam, izvairoties no liekvārdības, bet teksta labākai uztverei jāizmanto dažādi piemēri, tabulas un shēmas. Jaunu domu no iepriekšējās nepieciešams atdalīt ar atkāpi, izvairoties no vizuālas teksta saplūšanas. Atkārtojot saturu, tas palīdzēs pieaugušajam vieglāk atrast vajadzīgo informāciju. Faktus, kurus studējošajam ir svarīgi pamanīt un iegaumēt, ir vēlams arī izcelt. Skaidrojot jaunos jēdzienus, tos nepieciešams izcelt, lai tie vajadzīgajā brīdī būtu ātri atrodami. Arī definīcijām un teorēmām ieteicams izvēlēties no pamatteksta atšķirīgu noformējumu, piemēram, pierakstu mazākiem burtiem, kursīvu, ierāmējumu u.tml. Jēdzienus, definīcijas un teorēmas parasti izskaidro tās nodaļas ietvaros, kurā tie minēti pirmo reizi.

Plānojot un veidojot studiju materiālus, nepieciešams ņemt vērā, ka to būtiska sastāvdaļa ir piemēri. Tie palīdz studējošajam labāk izprast kursa saturu. Piemēri var atrasties gan pirms pamatteksta, gan tekstā, gan arī pēc tā. Arī piemērus vēlams veidot vizuāli atšķirīgus no pamatteksta. Šeit var izmantot dažādas piktogrammas u.tml. Piemēriem var atvēlēt vienu atvēruma lappusi vai kādu tās daļu, to ierāmējot vai iekrāsojot no pamatteksta atšķirīgā tonī. Izvēle šajā ziņā paliek materiāla veidotāja ziņā.

Studējošā orientēšanos apgūstamajā saturā atvieglo shēmas un grafiki, tādēļ tos ieteicams iekļaut tālmācības studiju materiālā. Shēmas un grafiki paskaidro un sistematizē mācību saturu.

Pieaugušā zināšanas nostiprina un pašpārbaudi veicina vingrinājumi. Ar to palīdzību studējošais pārliecinās, vai viņš doto materiālu ir sapratis. Tālmācībā parasti ir sastopami divu veidu vingrinājumi:

1. Vingrinājumi materiāla nostiprināšanai, kuru atrisinājumi sniegti studiju materiāla beigās.

Šie vingrinājumi palīdz nostiprināt vienas nodaļas ietvaros apgūtās zināšanas, tāpēc tos vēlams izvietot nodaļas beigās. Vingrinājumus iespējams veidot kā jautājumus, uz kuriem studējošais atbild vai nu mutiski, vai rakstiski. Rakstiska atbilde ir pārskatāmāka, un studējošais to var izlasīt atkārtoti. Šādai atbildei vēlams atstāt pietiekami daudz vietas, lai pieaugušais savu domu varētu bez grūtībām formulēt rakstveidā. Var sniegt arī vairākas gatavas atbildes, no kurām jāizvēlas pareizā. Šajā gadījumā nedrīkst aizmirst norādīt veidu, kādā pareizā atbilde atzīmējama.

2. Izplatīti arī t.s. kontroluzdevumi, kontroldarbi.

Kontroluzdevumu atbildes studiju materiālā nav sniegtas. Studējošais tos izpilda materiāla nostiprināšanai, kad apgūts teksts un pašpārbaudes vingrinājumi. Uzdevumus var noformēt tāpat kā vingrinājumus materiāla nostiprināšanai - paredzot vietu atbildēm, sniedzot tās nepabeigtā veidā vai ļaujot izvēlēties starp vairākām iespējamām. Pēc mācību spēka izvēles un studējošo ieteikuma atbildes var rakstīt arī eseju vai referātu veidā. Iesūtāmo uzdevumu (patstāvīgo darbu) atbildes pieaugušais nosūta docētājam vai konsultantam, kurš tās izlabo un novērtējis aizsūta studējošajam atpakaļ.

Tālmācības studiju materiālā būtiski iekļaut arī vingrinājumu un uzdevumu atrisinājumus, tos atdalot no pamatteksta. To var darīt, izmantojot, piemēram, krāsainu lappusi. Vingrinājumu atbildēm var izveidot arī atsevišķu brošūru, ko pievieno studiju materiālam. Šajā ziņā materiāla veidotājs var izvēlēties sev pieņemamāko un studējošajiem piemērotāko risinājumu. Vingrinājumi paredzēti, lai veicinātu studenta pašpārbaudi, turklāt pašpārbaudes iespēja var attīstīt pārliecību par savu kompetenču līmeņa paaugstināšanos un radīt pozitīvu studiju motivāciju.

5.1.2.2. Materiālu noformējums

Tālmācības studiju materiāla noformējuma galvenā funkcija ir atvieglot orientēšanos saturā. Noformējumam nevajadzētu būt ne pārāk vienvēidīgam, ne arī pārāk "saraibinātam". Mācību satura apgūvē pieaugušajiem varētu palīdzēt šādi elementi:

1. Virsraksti. Tiem jābūt viegli pamanāmiem un noformējuma ziņā atšķirīgiem no pamatteksta.
2. Tā sauktie atslēgas vārdi (lappušu malās), kas norāda uz definīcijām, piemēriem, vingrinājumiem utt.
3. Izcēlumi.
4. Piktogrammas.

Rakstveida materiālam būtu jābūt vizuāli pievilcīgam un racionāli veidotam. Lielākoties to veido A4 formātā. Tabulas un grafikus ieteicams ievietot vienā atvērumā, kā arī ielīmēt vai citādi ievietot pielikumā, no kurienes pieaugušie tos var arī izņemt un pārskatīt. Lappusēm jābūt numurētām, lai pēc satura rādītāja varētu viegli atrast nepieciešamo materiāla nodaļu. Tālmācības studiju materiālos bieži izmanto krāsainu papīru, iepriekš informējot, ko katra krāsa norāda.

Kopumā materiāla noformējums jāvirza uz to, lai tas būtu labi pārskatāms, atvieglotu studējošā darbu un nodrošinātu profesionālo, pārvaldības vai citu kompetenču pilnvērtīgu apguvi [39].

Kā jebkuram studiju tālmācības līdzeklim, rakstveida materiāliem ir savas priekšrocības un trūkumi.

Tie atspoguļoti 4. tabulā.

4. tabula. **Rakstisko studiju materiālu priekšrocības un trūkumi.**

Priekšrocības	Trūkumi
Rakstiskais materiāls ir pieaugušajam pierasts	Salīdzinājumā ar citiem mācību līdzekļiem rakstiskie materiāli ierobežo savstarpējo sazināšanos
Izgatavošana un nogādāšana adresātam ir samērā lēta.	Materiālā trūkst emocionalitātes.
Materiāla lietošanai nav nepieciešamas papildu iemaņas, nav vajadzīgs īpašs aprīkojums.	Lai nogādātu materiālu adresātam, ir nepieciešams samērā ilgs laiks.
Pieaugušais var materiālu apgūt nesteidzoties, sev pieņemamā tempā.	
Materiālu var viegli pārvietot.	
Lai apgūtu rakstiskajā materiālā izklāstīto saturu, nav nepieciešama mācību spēka klātbūtne	
Materiālu iespējams rediģēt	
Tā pavairošana ir lēta.	

Kā redzam tabulā, tālmācības studiju materiālam ir ļoti daudz priekšrocību, kas ļauj to uzskatīt par svarīgāko studiju atbalsta sistēmas elementu. Lai atvieglotu studiju materiāla apguvi, ieteicams izmantot studijvedi.

5.1.2.3. Studijvedis

Studijvedis (*Course guide, Student's guide- angl.*) ir būtiska tālmācības studiju atbalsta sistēmas sastāvdaļa [106, 51], to parasti veido katram tālmācības studiju materiālam (rakstveidā, tiešsaistē, audio, video u.tml.). Studijveža galvenais uzdevums ir virzīt studējošā darbību, palīdzēt viņam lietot tālmācības materiālus (kā lietot, atlasīt materiālu, kā strādāt ar paškontroles jautājumiem u. tml.) un adaptēties jaunā studiju vidē.

Studijvedī parasti iespējams atrast informāciju par attiecīgā kursa mērķiem, uzdevumiem, te sniegts īss pārskats par kursa saturu, tā apguves pakāpenību, atklāta tā struktūra, aprakstīta studiju norise. Studijvedī var iekļaut studijām nepieciešamo terminu vārdnīcu, novērtēšanas sistēmas aprakstu u.tml. jautājumus (skat.4.pielikumu).

Būtībā studijvedis ir speciāli konstruēts mācīšanās hierarhijas (R. Ganjē termins; par to sīkāk skat.: [159]) modelis, kas norāda secību, kādā sasniedzams katra indivīda izvirzītais mācību mērķis (vairumā gadījumu – noteiktas kompetences kā mācību procesa galarezultāts).

5.1.3. PERSONĀLS KĀ GALVENAIS METODISKO RESURSU NODROŠINĀTĀJS TĀLMĀCĪBĀ

Runājot par tālmācības organizācijas personālu, svarīgākais ir šo cilvēku spēja strādāt komandā un apzināties savu uzdevumu- būt par studējošo padomdevējiem, palīgiem, ieteicējiem, informētājiem, domubiedriem.

Lai tālmācībā iesaistītie pieaugušie saņemtu profesionālu atbalstu, studiju centra personālā ieteicams iekļaut personas, kas, darbodamies komandā, nevis grupā (jo tikai komandā pastāv sinerģiskais efekts, komanda darba rezultāts ir lielāks nekā tas, ko dod katra grupas locekļa individuālās darbības rezultāta aritmētiskā summa, turklāt komandas veidošanās balstās uz kooperatīvo kultūru, kurai ir noteiktas vērtības un normas [49,113]), spēj veikt šādas funkcijas [103,37]:

- Apgūt un apstrādāt informāciju. Tālmācības studiju pārvaldībā šī funkcija īpaši svarīga vairāku apstākļu dēļ: studējošais var vērsties pie jebkura personāla locekļa, tas nozīmē, ka jebkura darbinieka rīcībā jābūt pamatinformācijai par studiju procesu vai viņam jāzina, kura persona organizācijā ir viskompetentākā šī jautājuma risināšanā. Atbilstoši savam atbildības līmenim komandas loceklim jābūt gatavam izmantot viņa rīcībā esošo informāciju un pieņemt ar tās izmantošanu saistītos lēmumus.
- Ieviest jaunievedumus jeb inovācijas. Tā kā tālmācība savos pamatos ir inovatīva studiju forma, šī funkcija īpaši nozīmīga komandas prasmē uzlabot studiju atbalsta sistēmu kopumā un tās elementus atsevišķi. Runājot par pieaugušo kompetenču pilnveidi, var tikt ieviesti jauni paņēmieni nepieciešamo kompetenču sasniegšanas nolūkos.
- Pārlicināt un ietekmēt. Šī funkcija var izpausties kā iekšēji, tā ārēji. Komandas iekšienē, pārlicinot un argumentējot individuālo viedokli, tiek apspriesti labākie problēmu risinājumi. Sadarbojoties ar studējošajiem, šī funkcija ir viena no svarīgākajām, jo tajā izpaužas viens no būtiskākajiem konsultantu pienākumiem studiju atbalsta sistēmas vadībā. Pārlicināšana un argumentēta ietekmēšana ļoti svarīga, domājot par tālmācības mārketinga, reklāmas u.c. jautājumiem.

- Attīstīt. Kā ikviena organizācija, arī tālmācības institūcija savā attīstībā balstās uz noteiktiem pamatprincipiem, tai ir sava stratēģija, mērķi un uzdevumi. Tālmācības organizācijā šie elementi pakļauti vienam mērķim- studējošo vajadzību apmierināšanai. Tā kā pieaugušo studiju vajadzības nosaka straujā sabiedrības attīstība, tālmācības organizācijai jāklūst par dinamisku, aktīvu, atsaucīgu institūciju.
- Veidot struktūru. Lai sasniegtu kopīgos mērķus, ikvienam komandas loceklim nepieciešams darboties kā vienotas sistēmas elementam, kurš zina kas, kad un kā viņam jā dara izvirzīto rezultātu sasniegšanā.
- Producēt jeb sniegt pakalpojumus. Pieaugušajiem sniegto produktu un pakalpojumu klāsts ir visai iespaidīgs (uz to norāda iepriekš raksturotā studiju atbalsta sistēma), tas nozīmē, ka komandā nepieciešams iekļaut patiesus profesionāļus vai cilvēkus, kuri par tādiem vēlas kļūt un kļūst, pateicoties organizācijā veiktajiem izglītošanas procesiem.
- Novērtēt un nodrošināt atbildmi. Tālmācības organizācijā ļoti būtiski veikt regulāru darba vērtēšanas procesu, kas var izpausties kā studējošo sekmju analīze, darbinieku un studentu aptauju analīze, sūdzību un ierosinājumu izvērtējums utt. Dinamiskā procesā vienmēr būtiski konstatēt nekonsekvences pārvaldībā un laikus tās novērst, lai neciestu piedāvāto produktu un pakalpojumu kvalitāte.
- Koordinēt. Kopīgo mērķu sasniegšana ir atkarīga no komandas locekļu darba saskaņotības un saliedētības. Šī funkcija faktiski nodrošina pārējo kvalitatīvu izpildi un ir viena no svarīgākajām tālmācības organizācijas personāla darbībā.

Kā atzīst Lielbritānijas vadības speciāliste S. Klemensone (Sue Clemenson), personāla komandas galvenā iezīme ir sabalansētība [130, 173], jo ietver ne tikai noteiktas funkcijas, bet apvieno arī dažādas personības un attieksmes. Saliedētību, kreativitāti, atbrīvotību un enerģiju kā galvenos komandas sinerģiska darba parametrus min arī Latvijas vadības zinību speciāliste M. Kehre, norādot, ka komanda apvieno indivīda īpašās spējas ar konstruktīvu komandas garu, un atzīstot, ka komandai ir šādas priekšrocības:

- spējas tikt galā ar kompleksām problēmām;
- elastība;
- augsta motivācija;
- augsta lēmumu kvalitāte;
- spēku apkopošana. [70, 179-180].

Veidojot tālmācības organizācijas personālsastāva komandu, ieteicams ņemt vērā ne tikai atsevišķu personu profesionalitāti, bet arī viņu spējas izpildīt noteiktas sociālās lomas, kuras formulējis angļu zinātnieks M. Belbins [48,114; 130, 174]:

- domātājs/novators;

- resursu meklētājs/izpētītājs;
- izpildītājs;
- kontrolētājs,
- novērtētājs;
- speciālists;
- kolektīvists/saskaņas veidotājs;
- koordinators;
- veidotājs/ieviesējs.

Studiju atbalsta sistēmā tālmācības studiju centra personāla lomu daudzveidība ir ļoti būtiska, jo sadarbības procesā studējošajiem rodas pārlicība, ka viņi darbojas profesionāļu vadībā, kuri nepieciešamības gadījumā, kopīgi strādājot, spēs rast labāko risinājumu studējošā vajadzību apmierināšanai.

Pētījuma autore uzskata, ka studentu adaptācijai tālmācības studiju vidē var palīdzēt šāds centra personāls, kas apvienojas noteiktās komandās (nosaukts iespējamais maksimums):

1. Administratīvais dienests, kura pienākumos ietilpst finansiālu un organizatorisku problēmu risināšana.
2. Informatīvais dienests, kas nodarbojas ar dažāda veida informācijas uzkrāšanu un izplatīšanu studiju vajadzībām.
3. Mācību spēki un konsultanti, kas rūpējas par studentu akadēmisko izglītošanu (veido studiju materiālus, vada klātienes nodarbības u.tml.) un nepieciešamības gadījumā sniedz arī cita veida atbalstu.
4. Psihologs vai sociālais darbinieks, kas var palīdzēt studentiem risināt personīgās problēmas, risināt juridiska rakstura, cilvēktiesību aizsardzības u.c. jautājumus.
5. Daudzveidīgs tehniskais personāls:
  - 5.1. Informācijas tehnoloģiju speciālisti, kas palīdz studentiem darbā ar modernajām tehnoloģijām un nodrošina telpu tehnisko aprīkojumu klātienes nodarbību laikā, veido studiju materiālus;
  - 5.2. Bibliotēkas darbinieki, kas spēj studentiem norādīt ieteicamo literatūru un citus studijām nepieciešamos materiālus.
  - 5.3. Tipogrāfijas, noliktavas darbinieki.
  - 5.4. Kafējnīcas darbinieki.
  - 5.5. Apkopējas.
  - 5.6. Apsardzes darbinieki.

Tālmācības organizētāji (personāls) ir galvenais posms organizācijas kultūras veidošanās procesā.

Aplūkojot pazīstamākās organizāciju kultūras klasifikācijas [108, 85-90], autore secina, ka tālmācības studiju atbalsta sistēmas pārvaldībā ieteicama Larija Konstantīna (Constantine) definētā atvērtā kultūra, kas raksturīga organizācijai kā atvērtai sistēmai (nepieciešams vēlreiz atgādināt, ka atvērtība ir viens no svarīgākajiem tālmācības principiem). Atvērtās kultūras būtiskākās iezīmes ir šādas:

- cieša mijiedarbība ar apkārtējo sociālekonomisko vidi;
- ātra reaģēšana uz šīs vides pārmaiņām un prasībām;
- brīva un intensīva informācijas apmaiņa gan pa formālajiem, gan neformālajiem kanāliem abpusēji vertikālā un horizontālā virzienā;
- lēmumu pieņemšana grupās;
- minimāla varas distance, vadītāju uztverot kā komandas „spēlējošo treneri”;
- organizācijas locekļi orientēti uz sadarbību un savstarpēju atbalstu;
- komunikabli, elastīgi vadītāji, kuri spēj uzņemties attiecību veidotāja un starpnieka lomu.

Šīs iezīmes raksturīgas arī Rodžera Harisona (Harrison) raksturotajai uz personību orientētajai kultūrai (individuālo studiju vajadzību apmierināšana kompetenču paaugstināšanas nolūkos ir viens no tālmācības studiju atbalsta sistēmas pamatuzdevumiem - I.K.), kuras svarīgākā iezīme ir indivīda un organizācijas savstarpējā uzticēšanās [108, 88]. Personāla un organizācijas savstarpējā uzticēšanās, neapšaubāmi, ietekmē arī studējošo un tālmācības organizētāju savstarpējo uzticību, kas ir viens no svarīgākajiem studiju atbalsta sistēmas pārvaldības principiem. Tas veicina studējošajos apziņu, ka personāls viņiem palīdzēs un atbalstīs viņu centienus arī tad, ja šāda palīdzība nav formulēta oficiālos dokumentos.

Tālmācības studiju uzmanības centrā ir studējošais un viņa individuālās vajadzības, tomēr ļoti liela nozīme ir arī personai, kura palīdz pieaugušajiem viņu kompetenču pilnveidē, t.i., konsultantam. Angļu valodā šīs personas apzīmēšanai lieto jēdzienus *adviser, facilitator, mentor, moderator, tutor u.c.* [62,109], kā arī *coach, coordinator, guide, resource advisor* [39].

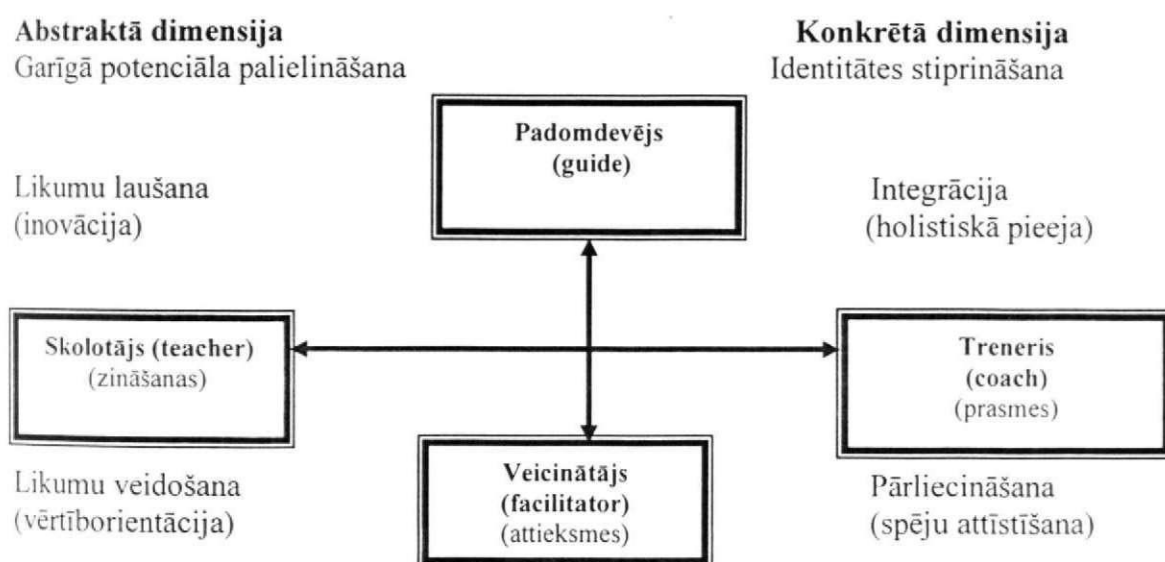
F.Reiss (Race) [106, 160-162] un Lielbritānijas Atvērtās universitātes speciālisti [92, 3-7] atzīst, ka tālmācības konsultanta pamatuzdevums nav mācīt, bet gan ieinteresēt un ievirzīt studējošo patstāvīgās studijās, palīdzēt attīstīt pieaugušajam nepieciešamās kompetences. Konstruktīvisma teorētiķis Glāzerfelds izteicies visai poētiski, minot, ka " ..konsultants ir kā vecmāte izpratnes dzimšanā" ("*The teachers play the role of a midwife in the birth of understanding*" - angl.) [56]. Konsultants dod ievirzi attiecīgā kursa saturā, rosina domāt, meklēt, lasīt, analizēt, risināt uzdevumus, kā arī veikt citas darbības, kas veicina studējošajiem nepieciešamo kompetenču apgūšanu.

Kā atzīst konstruktīvistu, šīs aktivitātes ir zināšanu sociālās uzbūves noteiktas [50].

Pēdējā laikā arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta pieaugušo izglītotāju, tātad arī konsultantu kompetencēm [Skat. 58; 114; 131], jo no tām, pareizāk, no to prasmīgas pielietošanas atkarīgs arī izglītojamā kompetenču plašums un dziļums.

Ir izveidota arī pieaugušo izglītotājam nepieciešamo lomu mijattiecību shēma [131,24], kurā uzsvērtas pozīcijas un darbības, kas, autoruprāt, ir būtiskākās pieaugušo atbalstam (Skat. 13.attēlu).

13.attēls. **Pieaugušo izglītotāju lomu mijattiecību shēma**
(R. Valgmā (Valgmaa), T. Koķe, R. Juozaitiene u.c.)

Attēls rāda, ka autori par aktuālākajām uzlūko četras pieaugušo izglītotāja lomas:

1. Padomdevējs palīdz studējošajiem iesaistīties dažāda veida darbībā, orientējot viņus ne tikai uz rezultātu sasniegšanu, bet arī uz procesu. Tas nozīmē, ka uzmanība tiek pievērsta ne tikai tam, ko, bet arī kā pieaugušais var sasniegt savu mērķi. Padomdevējs lielu uzmanību velta pieaugušā iekšējās motivācijas pilnveidošanai.
2. Skolotājs darbojas kā starpnieks zināšanu nodošanā pieaugušajam. Pedagoģis ir atbildīgs par pozitīvas mācību vides radīšanu, studentu pašnoteikšanās veidošanu.
3. Veicinātājs palīdz studējošajiem atrast savu lomu grupā, veicināt, uzlabot pieaugušo sadarbību.
4. Treneris veicina pieaugušā studējošajam nepieciešamo prasmju attīstīšanu un pašaktualizāciju.

Visas lomas var atbilst vienai personai, kā arī var būt deleģētas vairākām personām. Faktiski lomu amplitūda ir vēl plašāka [114,112], jo pieaugušo pedagogs ir arī speciālists pieaugušo izglītībā, andragogs, instruktors, lektors, multiplikators, pārraugis (*Supervisor-angl.*).

Lai kāda būtu pedagoga izvēlētā loma pieaugušo izglītības procesā, svarīgi atcerēties konstruktīvisma atziņu, ka problēmai vienmēr ir vairāki risinājumi un tie var būt skatīti no dažādām perspektīvām [58, 37]. Pedagoga uzdevums ir palīdzēt pieaugušajiem atrast šo savu perspektīvu un problēmas risinājumu.

Vairumā gadījumu konsultanta darbs saistīts ar trim sfērām:

1. Darbs ar studentu un studentu grupu.
2. Darbs ar studiju materiāliem.
3. Sadarbība ar kursu un studiju materiālu veidotājiem, kā arī administrāciju.

Angļu zinātnieks Deivs Klārks (Dave Clarke) iesaka tālmācības konsultantu darbību organizēt trijos posmos [63,11]:

1. Pirms pieaugušo iesaistīšanas studiju programmā (pirms programmas apgūšanas).
2. Programmas apguves laikā.
3. Pēc programmas apgūšanas.

Visi posmi ir vienlīdz nozīmīgi, jo sekmē pieaugušajiem atbilstošas un saistošas studiju vides radīšanu un atbalsta sistēmas izveidošanu.

Veidojot jaunu vai uzlabojot eksistējošu studiju kursu vai programmu (pirms tās apgūšanas), studiju atbalsta sistēmas pilnveides nolūkos konsultanta būtiskākie uzdevumi ir šādi:

- noskaidrot pieaugušo vajadzības, prasmes un iemaņas, studiju motivāciju;
- izvēlēties un ieteikt studējošo pieprasījumam atbilstošu kursu vai programmu;
- noskaidrot studiju sekmīgai norisei nepieciešamos resursus (laika, telpu resursi, finanses studiju materiālu veidošanai, studiju organizācijai: mācību spēku komandējumiem utt., studijām nepieciešamajai teknikai, centra aprīkojumam u.tml.).

Iepriekšminēto uzdevumu sekmīgai veikšanai iespējams izmantot šādus resursus:

- diskusijas ar potenciālajiem studentiem vai viņu aptauja;
- sarunas ar darba devējiem un viņu aptauja;
- darba tirgus pētījumi (pilsētā, reģionā, valstī, Eiropā, pasaulē),

kas palīdzēs noskaidrot ne tikai tālmācība iesaistīto pieaugušo individuālās vēlmes, bet identificēt arī noteiktai darba vietai, pilsētai utt. nepieciešamā darbaspēka kompetences, kā arī veicināt vietējo iedzīvotāju konkurences spējas Eiropas un pasaules darba tirgū. Pirms studiju programmas vai kursa uzsākšanas paveiktais darbs ļaus izvairīties arī no nelietderīgas finansiālo un cita veida resursu izšķērdēšanas.

Lai sekmētu pieaugušo kompetenču pilnveidi, tālmācības programmas vai kursa apguves laikā iespējams izveidot vairākus konsultanta darbības modeļus:

1. Konsultants vienlaikus ir atbildīgs gan par studiju kursa (programmas) saturu, formām un to realizēšanas iespējām, gan veic studējošo grupas menedžera funkcijas. Tas nozīmē, ka konsultants studējošajiem sniedz gan akadēmisko, gan neakadēmisko atbalstu. Parasti šāda situācija ir iespējama apjoma ziņā neliela tālmācības kursa ietvaros, ierobežots ir arī studējošo skaits vienā grupā (autoresprāt, optimālais studentu skaits varētu būt 10-15). Būtiskākais pozitīvais moments šajā atbalsta modelī ir tas, ka konsultants labi zina studējošos un līdz ar to var sniegt kvalitatīvu atbalstu gan teorētisko un praktisko jautājumu izskaidrošanā, gan darbā ar studiju materiāliem un informācijas tehnoloģijām, gan sniegt arī nepieciešamo morālo vai organizatorisko palīdzību. Problēmas var rasties konsultanta slimības vai pārslodzes u.tml. gadījumā, kad komunikēšanās ar studentiem var tikt ierobežota vai pat pārtraukta.
2. Studiju atbalsta sistēmā vienlaikus iekļauti trīs konsultantu veidi: programmas konsultants, grupu padomdevēji un noteikta studiju priekšmeta eksperti. Šis modelis līdzinās tradicionālo studiju modelim: programmas direktors, grupas kurators, priekšmeta speciālists. Būtiskākā modeļa priekšrocība ir tā, ka pieaugušajiem iespējams iegūt plašāku, daudzveidīgāku atbalstu, ko sniedz vairākas personas. Paredzamais šķērslis varētu būt konsultantu darbības savstarpējā nesaskaņotība.
3. Modelis, kurā iekļauts tikai programmas konsultants un priekšmeta speciālists. Šai gadījumā pieaugušajiem tiek piedāvātas plašas akadēmiskā atbalsta iespējas, līdz minimumam samazinot neakadēmisko palīdzību. Vienīgā iespēja ir tā, ka šo papildu atbildību uzņemas programmas konsultants.
4. Modelis, kur galvenā loma ir personai, kas palīdz studējošajiem risināt personiskas dabas jautājumus: problēmas ģimenē, darbā, studiju organizācijā. Šos konsultantus mēdz dēvēt par individuālajiem padomdevējiem (*Pastoral or personal tutor- angl.*) [61, 31]. Parasti šie konsultanti palīdz veidot saikni starp studentu un viņa grupu, regulāri sazinās ar studējošo, lai noskaidrotu viņa sekmes, progresu mācībās, stimulē pieaugušos, lai viņi laikus iesniegtu kontroldarbus, nokārtotu studiju saistības, palīdz adaptēties jaunajos studiju apstākļos, ar to saistītajiem procesiem darbā un sadzīvē. Reizēm konsultantam jāklūst vienkārši par personu, kas uzklausa studējošos, izrāda interesi par viņu personību, kļūdē vientulību. Ja ir pietiekams finansējums, šādus pienākumus var veikt speciāli pieaicināts psihologs, arī sociālais darbinieks.

Konsultanta darbība turpinās arī pēc formālā studiju procesa. Būtiskākās aktivitāšu sfēras:

- eksāmeni un/vai citi gala pārbaudījumi;

- dokumentācijas sagatavošana;
- studējošo nākotnes darbības plānošana.

Eksāmenu laiks ir nozīmīgs ikvienam studējošajam, pieaugušie te nav izņēmums. Gluži pretēji, viņiem nepieciešams papildu morālais atbalsts, iejūtība, sapratne, papildu konsultācijas, lai veiksmīgi sagatavotos pārbaudījumiem un sasniegtu vēlamu rezultātu. Tālmācības konsultanti savu ieguldījumu studējošo atbalstam var dot, profesionāli sagatavojot nepieciešamos izglītības dokumentus vai citu dokumentāciju (izziņas, izrakstus, ziņojumus vai tml). Konsultanta padoms studentam var noderēt arī, plānojot nākotnes studiju iespējas (iesakot profesionālo studiju virzienu, programmu, sniedzot informāciju par potenciālajām izglītības iestādēm utt.), sadarbībā ar darba devējiem plānojot, meklējot un piedāvājot pieaugušā kvalifikācijai un iespējām atbilstošu darbu vai tml.

Nav vēlams pieļaut, ka studējošais dažādu iemeslu dēļ nevar sasniegt to, uz ko ir spējīgs. It sevišķi tas skar pieaugušos, kuri iecerējuši sevi pilnveidot profesionālajā jomā vai attīstīt citas viņiem nepieciešamās kompetences.

Kvalificēta konsultanta savlaicīga palīdzība var likvidēt šķēršļus, kas pieaugušajiem radušies studiju procesā. Vispārinot varam sacīt, ka konsultants tālmācības studentam var palīdzēt atrisināt šādas problēmas (pareizāk sakot, mazināt to ietekmi uz studiju procesu):

1. Problēmas, kas saistītas ar darbu:

- darba maiņa, t.sk. arī paaugstinājums amatā;
- speciāli projekti, ārzemju komandējumi;
- kursi un pasākumi ārpus darba laika;
- papildu darbs u.c.

2. Akadēmiskās (ar studijām saistītās) situācijas:

- piedāvāto koncepciju un teoriju neizpratne;
- grūtība patstāvīgā darba tēmas izvēlē un interpretācijā;
- kontroldarba zemais vērtējums u.c.

3. Personīgās problēmas:

- studenta vai viņa ģimenes locekļu slimība;
- grūtniecība;
- finansiāla rakstura grūtības;
- šķiršanās u.tml. emocionāla rakstura problēmas;
- dzīvesvietas maiņa u.c.

Pētījuma autore pievienojas vispārpieņemtajam ekonomiskās attīstības principam, kas darbojas Japānā un nosaka, ka investīcijas cilvēku kapitālā ir tikpat nozīmīgas kā ieguldījumi informatīvajos, tehnoloģiskajos un materiālajos resursos [48, 122].

5.2. INFORMATĪVIE UN TEHNOLOĢISKIE RESURSI

Ar informāciju pārvaldībā saprot ziņas vai ziņu kopumu jebkurā tehniski iespējamā fiksēšanas, uzglabāšanas vai nodošanas veidā; informācija raksturo kādas sistēmas spēju atspoguļot tās pašas vai citas sistēmas stāvokli [71, 140-141]. Informatīvie resursi tālmācībā var tikt realizēti, izmantojot rakstveida un elektroniskos līdzekļus. Plānojot un organizējot šos resursus, lietderīgi ņemt vērā iepriekš sacīto, ka tie atspoguļo attiecīgās organizācijas sistēmas, tātad arī pārvaldības stāvokli, jo to saturs un formālā daudzveidība raksturo organizācijas attieksmi pret studējošajiem, pret mācībspēkiem, tie veido publicitāti un sabiedrības priekšstatu, kas var būtiski ietekmēt tālmācības organizācijas turpmāko darbību.

Vispirms pievērsīsimies rakstveida informatīvajiem resursiem.

5.2.1. INDIVIDUĀLĀS UN VISPĀRĒJĀS VĒSTULES

Vēstules jau izsenis ir tradicionāls saziņas veids, tām ir savi specifiski mērķi, tās parasti saistītas ar nopietnu saturu un ilgi saglabā informāciju, resp., ir permanentas. Vēstules, kuras tiek rakstītas tālmācības studējošo atbalsta nolūkos [106, 164; 110, 97], var saturēt informāciju, kas saistīta ar eksāmenu rezultātiem, studiju grafiku, izmaiņām tajā, laika sadalījumu u.tml., tas var būt ielūgums uz studijām, klātienes konsultācijām u.c., kas uzrakstīts vēstules formā.

Vienmēr vēlams atcerēties, ka vēstulei jābūt efektīvai, lietišķai, bet vienlaikus arī ļoti labvēlīgai, ar individuālu pieeju katram studentam, resp., ikvienam jājūt, ka vēstulē ietvertā informācija paredzēta tieši viņam. Īpaši noderīgas individuālās vēstules varētu būt gados vecākiem studentiem, kā arī ikvienam, kam radušās dažāda rakstura problēmas (ģimenē, darbā u.c.). Tālmācības organizatoru vai mācībspēku rakstveida dialogs ar studentu var kalpot ne tikai informēšanai, bet arī mazināt studentu vientulības, atstumtības sajūtu, likt viņiem vēlreiz pārlicināties par to, ka viņi ir neatņemama, galvenā studiju procesa sastāvdaļa.

Tālmācības pārvaldības procesā uzmanība jāpievērš arī vispārējām vēstulēm, resp., tām, kas paredzētas studējošo grupai. Veidojot lietišķo saraksti, tālmācības organizatoriem ieteicams ievērot vispārējās rakstveida komunikācijas normas.

Lai lietišķā vēstule radītu labu iespaidu un tajā sniegtā informācija būtu viegli uztverama, tās stilam jābūt dabiskam un nesamākslotam.

Tā kā tālmācībā iesaistītie pieaugušie lielākoties ir ļoti aizņemti, lietišķās vēstules saturā un formā ieteicams ievērot šādus kritērijus [77, 87]:

- Lakonisms. Vēstules ar īsiem un labi strukturētiem teikumiem ir vieglāk lasāmas, saprotamas un tādējādi ir pārliciecinākas. Tomēr jāpatur tās vēstules sastāvdaļas, kas nepieciešamas, t.sk. arī pieklājības frāzes, jo arī tās palīdz panākt vajadzīgo rezultātu. Šis ieteikums nozīmē, ka teikumiem nevajadzētu būt pārāk sarežģītiem, ar pārāk daudziem palīgteikumiem. Informācija jāizklāsta vienkārši un saprotami;
- Izvairīšanās no liekvārdības. Liekvārdība kavē vēstules satura uztveršanu, tādējādi mazinot sniegtās informācijas iedarbīgumu. Par liekvārdību gan nav uzskatāmas ievadfrāzes un vēstules nobeigums. Lai noteiktu, vai attiecīgais vārds vai teikums vēstulē nav lieks, jācenšas pamatot tā izmantošanu. Tā, piemēram, pieklājības frāzes palīdz veidot un uzturēt labas attiecības ar adresātu, dažādi skaidrojumi var novērst neskaidrības, saņēmējam lasot vēstuli par viņam nepazīstamu tēmu u.tml.
- Pareizo vārdu izvēle. Labu lietišķo vēstuli raksturo literārās valodas izmantojums. Nekādā gadījumā nevajadzētu lietot sarunvalodas vai pat vienkāršrunas vārdus. Nav ieteicams izmantot arī dialektismus. Nepareiza vārdu izvēle var ne tikai apgrūtināt informācijas uztveršanu, bet arī noskaņot adresātu nelabvēlīgi. Līdz ar to vēstule var nesasniegt vajadzīgo rezultātu. Nav ieteicams izmantot pārāk daudz standartfrāžu, jo tās uzreiz tiek atpazītas un liecina par vēstules bezpersoniskumu. Tās bieži izmanto, lai izteiktos pieklājīgi, īpaši, ja vēstulē tiek pasniegta nepatīkama informācija. Tā kā lasītājs uzreiz redz, ka šie it kā pieklājīgie izteicieni ir tikai standartfrāzes, tad tie nav sasnieguši savu mērķi, bet pat panākuši pretēju efektu. Lai to novērstu, vēstules autoram ieteicams izlasīt vēstuli no adresāta viedokļa, cenšoties iedomāties, kā viņš uztvertu attiecīgos formulējumus.
- Pieklājības ievērošana. Lietišķām vēstulēm vienmēr būtu jābūt pieklājīgi formulētām, lai nekaitētu organizācijas tēlam. Pieklājība jāievēro arī tad, ja jāpaziņo nepatīkama informācija.
- Saprotamība. Lietišķajā sarakstē nav ieteicams lietot profesionālistus, kas adresātam varētu būt nesaprotami. Arī pārmērīga svešvārdu izmantošana var apgrūtināt teksta sapratni. Tas gan neattiecas uz svešvārdiem, kas jau ieviesušies literārajā valodā un kuru ekvivalenti latviešu valodā nav īpaši izplatīti. Kā piemēru varētu minēt datorterminoloģiju: mēģinājums vārda 'internets' vietā lietot kādu no piedāvātajiem tā latviskojumiem varētu tikai traucēt teksta uztveri. Tas pats attiecas uz saīsinājumiem. Tie var atvieglot teksta uztveri, taču var to arī apgrūtināt. Lietišķajā sarakstē ieteicams izmantot tikai vispārpieņemtus un saprotamus saīsinājumus, piemēram, 'lpp.', 'š.g.',

‘u.c.’. Mazāk pazīstamas abreviatūras var lietot, sākumā tās paskaidrojot, piemēram, IZM (Izglītības un zinātnes ministrija). Pirms vēstules nosūtīšanas ieteicams to vēlreiz pārbaudīt no formas, satura, stila un pareizrakstības viedokļa. Ja vēstule tiek sūtīta pa pastu, noteikti jānorāda atpakaļadrese .

Šos kritērijus ieteicams izmantot arī t.s. problēmu lappusēs.

5.2.2. PROBLĒMU LAPPUSES

Mūsdienās plaši pazīstamas ir problēmlappusītes žurnālos un laikrakstos, kurās lasītāji vai žurnālisti apraksta viņiem aktuālas problēmas un sniedz to iespējamus risinājumus. Ņemot vērā tālmācības studiju specifiku un studējošo profesionālo un dzīves pieredzi, problēmu lappusēs varētu būt ietverti jautājumi, kas saistīti ar studiju kvalitāti, tās vērtēšanu, eksāmenu organizēšanu, to rezultātiem, problēmām par to, kā savienot darbu ar studijām, kā studēt, neievērojot vecuma ierobežojumus, sociālo neviendabīgumu u.c. Lappusēs varētu būt iekļauti jautājumi, kas skar psiholoģiskas problēmas: sava “es” apzināšanos, pašvērtības paaugstināšanu, prasmi strādāt grupā u.tml., kā arī problēmas, kas saistītas ar noteiktu profesiju, tās apguvi. Problēmlappušu autori var būt gan mācību spēki, gan tālmācības organizatori, gan arī paši studenti, turklāt tajās ietvertā informācija var pamatoties gan uz pozitīvu, gan negatīvu pieredzi, galvenais- lai problēma būtu aktuāla vairumam studentu un lai tās darbotos kā reāla, nozīmīga studiju atbalsta sistēmas daļa.

Veidojot problēmlappuses, tās autoriem nepieciešams vēlreiz precizēt šī dokumenta galvenos uzdevumus [130, 155]:

- piesaistīt uzmanību. Tas nozīmē, ka dokumenta saņēmējs jāpārliecina, ka ir vērts to sākt lasīt;
- saglabāt interesi, mudināt studējošo lasīt tālāk;
- izraisīt vēlmi, radīt pieaugušajam motivāciju reaģēt;
- pārliecināt;
- mudināt studējošo uz rīcību.

Ne mazāk svarīga studiju atbalsta sistēmas sastāvdaļa ir arī dažādi rakstveida informatīvie materiāli.

5.2.3. INFORMATĪVĀS LAPPUSES

Tā kā ne tikai tālmācībā, bet arī jebkurā citā studiju formā un sabiedrībā kopumā cilvēku informētība kļūst par vienu no virzošajiem spēkiem, informatīvās lappuses var kļūt par vienu no efektīvākajiem studiju atbalsta līdzekļiem. Saturiski informatīvās lappuses var būt ļoti daudzveidīgas. O.Simpsons [118, 54], piem., runā par šādiem informatīvo lapušu veidiem:

1. Tiešā teksta lappuses.

To galvenais uzdevums – sniegt tālmācībā iesaistītajiem pieaugušajiem noderīgu informāciju: ko nozīmē būt tālmācības studentam, kā efektīvi studēt, kā strādāt ar studiju materiāliem, kā mērķtiecīgi sadalīt laiku studijām, kā gatavoties eksāmeniem u.tml.

Šo informatīvo tekstu būtiska iezīme ir tā, ka tie sniedz vispārīgu informāciju, neprasot atbildību no studenta. Viņa uzdevums – ņemot vērā personīgo pieredzi, izmantot šo informāciju tajos gadījumos, kad tā nepieciešama viņa profesionālajai vai personiskajai izaugsmei.

2. Pašvērtēšanas teksti.

Pašvērtēšanas teksti ir neatņemama tālmācības sistēmas sastāvdaļa. Kā aprakstīts iepriekš, pašvērtēšanas jautājumi, uzdevumi ir viena no svarīgākajām tālmācības studiju materiālu sadaļām. Lai palīdzētu pieaugušajiem organiski iekļauties tālmācības studiju vidē, viņiem var tikt piedāvāti visdažādākie sevis novērtēšanas veidi, piem, testi sevis pārbaudei, savu spēju, individuālā mācīšanās stila noskaidrošanai u.tml. Tā kā tālmācībā tiek iesaistīti dažāda vecuma studenti ar atšķirīgu profesionālās sagatavotības līmeni un dzīves pieredzi, šādus pašvērtēšanas tekstus būtu ieteicams praktizēt pirms studiju uzsākšanas.

Tas būtu vienlīdz svarīgi kā studējošajiem (lai noskaidrotu, izzinātu savas iespējas), tā studiju organizētājiem (lai uzkrātu informāciju par potenciālajiem studentiem un nākotnē sniegtu viņiem individuālu studiju atbalstu), paplašinot un padarot daudzveidīgāku viņu dialogu. Interaktīvāku šo iespēju var padarīt šo dokumentu pārveidošana elektroniskā formā.

3. Pieredzes teksti.

Šie tālmācības studiju atbalsta līdzekļi var balstīties gan uz organizatoru, gan mācību spēku, gan pašu studentu pieredzi. Tajos iekļautā informācija var būt visdažādākā rakstura: kursa apraksts, izceļot būtiskāko, tipiskākie pašvērtēšanas jautājumi, iespējamie pārbaudes uzdevumi, arī atbildes uz tiem, tipiskākie konsultantu komentāri, vecāko kursu studentu pārdomas par studijām u.tml. Pieredzes tekstu galvenais uzdevums – palīdzēt pieaugušajiem iekļauties tālmācības studiju vidē, mazināt stresu, spriedzi, paātrināt adaptācijas procesu.

Veidojot tālmācības studiju atbalsta rakstveida līdzekļus, būtu jāņem vērā daži nosacījumi:

- Tiem jābūt īsiem, koncentrētiem, nebūtu vēlams pārsniegt A4 formāta izmērus. Informācija atspoguļojama tikai lapas vienā pusē, izdalot virsrakstu, būtiskākos jēdzienus u.c. svarīgākos faktus.
- Uzmanība jāpievērš arī šo dokumentu vizuālajam noformējumam. Materiāliem jābūt “tipogrāfiski draudzīgiem” [118, 57]. Šai nolūkā nebūtu ieteicams lietot tradicionālo šriftu *Times New Roman*, bet izmantot citu, neierastāku. Iespējams, katram rakstveida materiālu veidam varētu izmantot savu šriftu, pat papīra krāsu, kas ar laiku kļūtu ierasta un tradicionāla un tādējādi palīdzētu studentiem orientēties viņiem piedāvātās informācijas daudzveidībā. Informāciju ieteicams izvietot 2-3 slejās, nepieciešamības gadījumā to var papildināt ar grafikiem, tabulām u.c. ilustratīvo materiālu.

Būtiskākā rakstveida līdzekļu priekšrocība ir tā, ka šos materiālus ir lēti sagatavot, lietot un pavairot, nepieciešamības gadījumā tos var nosūtīt pa faksu, elektronisko pastu, ievietot Web lappusē. Iespējama arī rakstveida informācijas operatīva atjaunošana un papildināšana, kas prasa minimālus resursu ieguldījumus. Izmantojot individuālu pieeju, rakstveida materiāli var kļūt par efektīvu līdzekli tālmācībā iesaistīto studentu atbalstam, pilnveidojot kā profesionālās, tā komunikācijas, sociālās un menedžmenta kompetences. Rakstveida materiālu nodošana adresātam iespējama, izmantojot pasta pakalpojumus.

5.2.4. PASTS, KĀ INFORMATĪVO RESURSU NODROŠINĀŠANAS LĪDZEKLIS

Rakstveida informācijas nosūtīšana studentiem pa pastu izmantota jau 18.gadsimtā ASV, 19.gadsimtā tā plaši izmantota Īzaka Pitmena (Issack Pitman) Neklātienes koledžā [66, 34], tā plaši pielietota arī sociālisma periodā PSRS .

Būtiskākā pasta priekšrocība ir tā vispārējā pieejamība. Tas nozīmē, ka, izsūtot materiālus pa pastu, ir gandrīz simtprocentīga garantija, ka tie sasniegs adresātu (ja tas precīzi norādīts). Turklāt šī līdzekļa izmantojums studiju nolūkos ir samērā lēts. Kā negatīvos momentus varētu minēt šādus:

1. Pat nelielas valsts ietvaros pasta sūtījumu nogāde adresātam ilgst 2-3 dienas, tas nozīmē, ka atsevišķos gadījumos pieaugušais laicīgi var nesaņemt viņam nepieciešamo informatīvo vai studiju materiālu. Ārvalstu studentu atbalstam pa pastu nepieciešams vēl ilgāks laiks.
2. Problēmas var rasties, pārsūtot ļoti apjomīgu informāciju vai materiālu (grāmatas, rakstiskos, audio, video u.c. studiju materiālus): tie var aizkavēties pasta nodaļā, muižā, var būt bojāti, to nosūtīšanai nepieciešami papildu finansiālie līdzekļi u.tml.

Pastu mūsdienās varam uzlūkot kā tālmācības studiju atbalsta sekundāru līdzekli. Daudz noderīgākas var būt daudzveidīgas modernās tehnoloģijas.

5.2.5. INFORMĀCIJAS TEHNOLOĢIJU PĀRVALDĪBA PIEAUGUŠO KOMPETENČU PILNVEIDOŠANĀ

Informācijas tehnoloģijas (IT) arvien vairāk kļūst par neatņemamu kompetenču apguves līdzekli. Jau 20.gs. deviņdesmito gadu vidū, balstoties uz konstruktīvisma idejām, parādās doma par jaunas izglītības filosofijas nepieciešamību. Rodas t.s. konstruktīvā dizaina (*Constructional design – angl.*) paradigma, kas sevī ietver domu, ka izglītībā arvien vairāk jāpievērš uzmanība ne tikai tam, ko cilvēks spēj panākt, studiju procesā izmantojot modernās tehnoloģijas, bet arī tam, kā mainīt cilvēku attieksmi pret šo tehnoloģiju ieviešanu kompetenču apguves procesā, uztverot tās par pašsaprotamām [109]. Konstruktīvā dizaina teorija saistīta arī ar instruktīvā dizaina (*Instructional design-angl.*) paradigmu (ideja atrodama jau 20.gs. 60.gados Brunera darbos [27], būtībā tie ir vienas paradigmas dažādi apzīmējumi. Daļa teorētiķu, piem., B.Sīls (Seels), Z.Glāzgovs (Glasgow) [116], P. Smits (Smith) un T. Reigans (Ragan) [121] to aplūko piecos aspektos:

1. Kā procesu, kura laikā tiek analizētas studējošo vajadzības un mērķi un noteikti šo mērķu sasniegšanas līdzekļi.
2. Kā zinātņi, kuras pamatā ir detalizētu likumību un situāciju izstrāde, īstenošana, novērtēšana, kas palīdz mācību procesa realizēšanā.
3. Kā disciplīnu jeb mācību priekšmetu, kura būtiskākais uzdevums ir mācību stratēģijas izstrāde, attīstība, ieviešana.
4. Kā laikmeta noteiktu realitāti.
5. Kā sistēmu, kas sevī ietver mācībām nepieciešamo resursu un procedūru klāstu.

Ir arī tādi pētnieki, piem., D. Mūrs (Moore), A. Beits (Bates), Dž. Grundlings [165], kuri uzsver instruktīvā dizaina duālo dabu, atzīstot, ka tā vienlaikus ir zinātne un māksla. Par zinātņi to var nosaukt tādēļ, ka tā balstās izglītības teorijās (visvairāk – konstruktīvismā – I.K.), ir saistīta ar psiholoģiju, socioloģiju un filosofiju. Kā māksla tā uztverama tāpēc, ka interaktīvu studiju materiālu izveide vienmēr ir saistīta ar radošu pieeju un novatoriskumu.

Pamatos šī paradigma balstās uz sistemātisku mācību apstākļu (vides – I.K.) analīzi un uzlabošanu studējošo mērķu sasniegšanas nolūkos.

Instruktīvais dizains var tikt realizēts ar moderno tehnoloģiju palīdzību. Tās palīdz mācību procesā iegūtās kompetences pielietot jaunā interaktīvā studiju vidē.

Turpmāk tiks aplūkoti dažādi informācijas tehnoloģiju līdzekļi, kas noderīgi tālmācībā iesaistīto pieaugušo izglītībā.

5.2.5.1. Fakss kā studiju atbalsta līdzeklis

Fakss ir noderīgs nelielas informācijas pārraidei. Bieži vien to pat neieskaita informācijas tehnoloģiju klāstā acīmredzot tā vienkāršības dēļ. Faksa priekšrocība salīdzinājumā ar pasta pakalpojumiem ir tā, ka adresāts sūtījumu var saņemt ļoti īsā laikā; būtiskākais trūkums ir sūtāmā materiāla ierobežotais apjoms, ka arī tas, ka pa faksu nav iespējams nosūtīt dažāda veida dokumentu (vēstules, ziņojumi, uzaicinājumi u.c.) oriģinālus, bet gan to kopijas, kas studentiem var šķist mazāk personiski nekā sūtījumi pa pastu. Protams, lai tālmācības students varētu saņemt informāciju pa faksu, viņam nepieciešama pieeja faksa aparātam, kā arī prasmes ar to darboties. Tas varētu būt viens no šķēršļiem, piem., studentiem ar īpašām vajadzībām, gados vecākiem studējošajiem, lauku iedzīvotājiem, kā arī citām studējošo grupām. Viņu atbalstam noderīgāks var būt tālrunis.

5.2.5.2. Tālruņa izmantošana pieaugušo atbalstam tālmācībā

Tālrunis uzlūkojams par vienu no senākajiem moderno tehnoloģiju veidiem. Mērķtiecīgi lietots, tas var kļūt par svarīgu tālmācības studiju atbalsta līdzekli [106, 165]. Piem., Hāgenas Tālmācības universitātē to izmanto 85% studentu [99, 63]. Tālmācībā iesaistīto studentu profesionālajai un personības pilnveidei var izmantot šādus studiju atbalsta līdzekļus:

- studējošo individuālās konsultācijas;
- telefonkonferences (audiokonferences);
- t.s. sarunu līnijas;
- telefoniskos jeb audio ziņojumus.

Ikviens no šiem paņēmieniem var būt noderīgs gan akadēmisku, gan organizatorisku jautājumu risināšanai, virzot studējošo cauri mācīšanās procesam.

Tradicionāli tālrunis tiek lietots **individuālām sarunām** starp pieaugušo un konsultantu vai mācību spēku. Telefons var tikt izmantots gan akadēmiskam, gan organizatoriskam atbalstam. Protams, lietderīgi ņemt vērā šī atbalsta līdzekļa priekšrocības un trūkumus (skat.5.tabulu)

5.tabula. **Tālmācības studentu atbalsts pa tālruni.**

Priekšrocības	Trūkumi
Tūlītēja sazināšanās	Vizuālā kontakta trūkums
Pieejamība	Temporālā ierobežotība
Finansiālais izdevīgums	Konsultantam noteiktā laikā jābūt noteiktā vietā pie tālruņa
Iespēja runāt "bez lieciniekiem"	
Psiholoģisko barjeru samazināšana	
Iespēja iepriekš sagatavoties sarunai	
Lokālo barjeru pārvarēšana	

Tabula rāda, ka tālrunis ir pozitīvi vērtējams tālmācības studentu atbalsta līdzeklis, turklāt tā lietošana mūsdienās paplašinās ar katru dienu, izmantojot mobilos sakarus. Tālrunis kļuvis par neatsveramu dzīves sastāvdaļu, tas dod iespēju ļoti ātrā laikā noskaidrot jautājumus, veikt ikdienas darbu menedžmentu, saskaņojot laiku, aktivitātes u.tml. Arvien vairāk tālrunis tiek izmantots arī studiju nolūkos. Turklāt tā izmantošanas iespējas ir izdevīgas kā studējošajiem, tā, piem., tālmācības organizatoriem. Pirmām kārtām tālrunis noderīgs organizatorisku jautājumu risināšanai, ar tā starpniecību iespējams vienoties par tikšanos, nodot mutvārdu ziņojumus, informēt par aktualitātēm studiju procesā, atgādināt par pārbaudījumiem u.tml.

Tālrunis ir lieliska iespēja pārvarēt telpas robežas, turklāt tā finansiālais segums salīdzinājumā ar citām tehnoloģijām ir ļoti zems. Daudzi tālmācības piedāvātāji (tai skaitā arī Biznesa vadības koledža Latvijā, kuras pieredze tiks aprakstīta turpmāk) studējošo atbalstam izmanto bezmaksas sarunu līnijas, tādā veidā sniedzot palīdzību pieaugušajiem, kuru finansiālie resursi ir ierobežoti. Autore sprāt, viena no svarīgākajām tālruņa priekšrocībām ir nosacīts tiešais kontakts starp runātājiem: iespēja dzirdēt balss intonācijas, iespēja izteikt aktuālu viedokli u.tml. Izmantojot tālruni, bieži vien var pārvarēt arī psiholoģiskās barjeras, neveiklību, izteikt savu viedokli, idejas, par kurām studējošais kautrējas klātienē tikšanos laikā. Sarunas pa telefonu attīsta arī pieaugušo komunikācijas kompetences, jo "liek" izteikties īsi, atlasot būtiskāko. Svarīgs ir arī telefonsarunās fiksētais "emocionālais lādiņš", kas, no vienas puses, palīdz atklāt sarunu dalībnieku psiholoģisko noskaņojumu, no otras puses, tā ierobežošana palīdz pilnveidot sarunas dalībnieku komunikācijas un sociālās kompetences, izvēloties atbilstošas frāzes, respektējot otra sarunas partnera viedokli, personību u.tml.

Tā kā telefonsarunas ir divpusējs process un studējošajam tā veiksmīgā realizācijā, iespējams, ir mazāka pieredze, tālmācības organizatoriem nepieciešams domāt par sekmīgu telefonsarunu organizēšanu, kas kā paraugs kalpo arī studentu komunikatīvo un sociālo kompetenču attīstībā un pilnveidē.

Pārvaldot telefonsarunu „mākslu”, tālmācības organizatoriem ir iespēja attīstīt studējošo runāšanas un klausīšanās prasmes. „Ikviens cilvēks prot runāt, taču ne katrs prot pareizi sarunāties. Ļoti bieži mēs nedomājam, ko runājam, un nemākam izteikt to, ko gribam, vai arī izsakāmies neprecīzi” [40, 134]. Šādos gadījumos tālmācības piedāvātājiem (visbiežāk-konsultantiem) jāvada telefonsarunas process, pirmkārt pievēršot uzmanību šādiem klausīšanās aspektiem [104, 95]:

- studējošā sniegtās informācijas saturs;
- t.s. klausītāja uztvere, attieksme pret runātāju, kuras laikā konsultants fiksē, kas ir runātājs, kāda ir viņa uzvedība sarunas laikā;
- studējošā pašvērtējuma izpausmes un attieksme pret konsultantu;

- tālmācības studenta (runātāja) motivācijas analīze .

Tā kā telefonsaruna izslēdz vizuālu kontaktu, nepieciešams ņemt vērā, ka tālmācībā iesaistītie pieaugušie to bieži izmanto savu emociju paušanai, tādēļ konsultantam ir jābūt gatavam t.s. uzklausišanas procesam, kas ir jebkura cilvēka nozīmīga sociāla un psiholoģiska vajadzība. Uzklausišana pirmām kārtām veido attiecības, ko var uzlūkot par komunikācijas rezultātu.

Tomēr, lai pieaugušo atbalsts pa tālruni kļūtu vēl efektīvāks, konsultantu uzdevums ir vadīt telefonsarunu, pielietojot t.s. aktīvās klausīšanās paņēmienus [40, 139-140;41, 93-112;53, 78]:

- informācijas precizēšanu;
- informācijas atkārtošanu;
- informācijas pārfrazēšanu;
- empātisko klausīšanos;
- informācijas interpretāciju.

Aktīvās klausīšanās laikā konsultantam ir iespējas padarīt studējošo par radošu līdzdomātāju, informācijas pilnveidotāju un konkretizētāju. Lai saruna noritētu sekmīgi, ieteicams ņemt vērā dažus organizatoriskus un psiholoģiskus aspektus:

- konsultantam nepieciešams demonstrēt pārliecību un kompetenci, lai tālmācības students sarunas noslēgumā saņemtu to, kā dēļ zvanījis;
- sarunas gaitā ieteicams demonstrēt lietišķu laipnību (tiklīdz, kā to pieļauj lietišķā etiķete [44, 29]) un smaidīt;
- sarunas laikā svarīgi paust ieinteresētību, jebkurā gadījumā (arī tad, ja studējošais ir nelaiņš, pat agresīvs), nepieciešama sirsnīga atbilde;
- sarunai jānorit tādā ātrumā, kāds raksturīgs studējošā runas manierei;
- vēlams izteikties skaidri, precīzi, nepārprotami.

Noritot individuālai telefonsarunai, tālmācības organizatori var pamatīgāk iepazīt studējošo, uzzināt viņa vajadzības, radīt iespādu par sevi, ar piemēru veidot pieaugušajā izpratni par organizācijas kultūru, veidot empātisku attieksmi, palīdzēt pieaugušajam izprast un kontrolēt savas emocijas. Telefonsarunas laikā konsultants var secināt, kādas ir pieaugušā vajadzības, vēlmes un motīvi, piedāvāt problēmas risinājuma variantus.

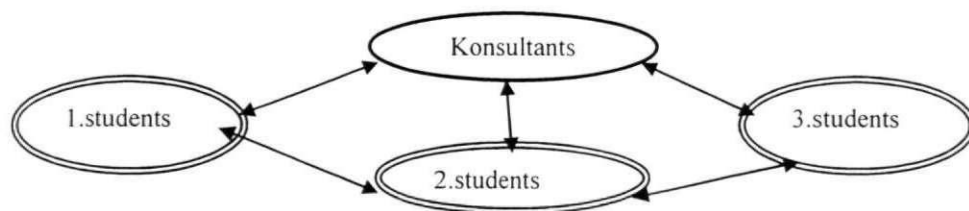
Attīstoties informācijas tehnoloģijām, paplašinās arī tālruņa izmantošanas iespējas. Tālmācībā jau vairākus gadus tiek izmantotas t.s. telefonkonferences.

Telefonkonferences jeb audiokonferences ir samērā tradicionāls tālmācības studentu atbalsta līdzeklis, kuru visbiežāk izmanto akadēmisku jautājumu risināšanai. Telefonkonferenču sagatavošanai, norisei, saturiskajam un tehniskajam nodrošinājumam pievēršama īpaša uzmanība. Teorētiski telefonkonferencēs pieļaujams neierobežots dalībnieku skaits, tomēr lietderīgāk, ja tajās tiek iesaistīti 3-6 studenti un konsultants.

Dalībnieku skaitu nosaka ne tikai tehniskās iespējas, bet arī studējošajam ērta mācību vide, iespējas brīvi sarunāties, diskutēt utt. Telefonkonferences var tikt organizētas divējādi: Izmantojot telefona aparātu, kas saslēgts sistēmā ar cita runātāja telefona aparātu (skat.14.attēlu).

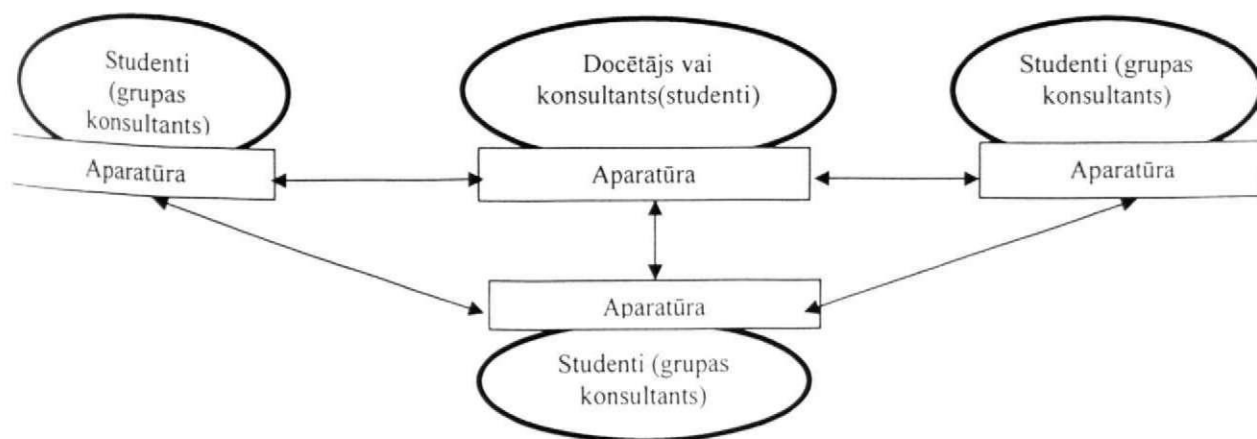
14.attēls. **Telefonkonferences norise (I).**

Telefonkonferences (I) būtība ir tā, ka vienlaikus telefoniski ir vienoti vairāki cilvēki (studējošie un docētājs), viņiem ir iespēja apspriest noteiktus jautājumus, diskutēt utt. Šāds studiju atbalsta līdzeklis tiek izmantots daudzās valstīs, piem., Lielbritānijā, ASV [115, 57], tomēr, autore sprāt, pieaugušo tālmācībā tas nav visai efektīvs. To nosaka vairāki faktori:

1. Ierobežotība laikā (telefonkonferences maksimālais ilgums ~ 30 min.; ne visi studējošie ir gatavi diskutēt, nespēj iekļauties noteiktā laikā).
  2. Ierobežotība telpā (dalībniekiem noteiktā laikā jāatrodas noteiktā telpā).
  3. Ierobežotība apspriežamo jautājumu klāstā (to nosaka diskusiju ilgums, izmaksas).
  4. Tehniskā ierobežotība (parasti šādās diskusijās piedalās 4-5 dalībnieki, lielāks skaits apgrūtina komunikācijas iespējas: pasliktinās dzirdamība u.tml.).
  5. Vizuālā kontakta trūkums (dalībnieki sazinās tikai mutiski, tehniskās problēmas var traucēt šo saskarsmi).
  6. Finanšiālo līdzekļu piesaiste (jāņem vērā, ka audiokonferences izmaksas ir vienādas ar telefonsarunu izmaksām, tas sevišķi svarīgi, organizējot starptautiskas audiokonferences).
- Audiokonferenču organizēšanas iespējas tiek pilnveidotas gadu no gada, iespēju robežās tehniski uzlabojot tālmācības studējošo atbalsta līdzekļus, pielietojot jaunas iekārtas, piem., izmantojot speciālu aparāturu t.s. *loudspeaker* (angl. 'ska|runis') [43, 286] (Skat.15.attēlu).

15. attēls. **Telefonkonferences norise (II).**

Šāda veida telefonkonference ir pieņemamāks studiju atbalsta līdzeklis, jo tajā var piedalīties lielāks studējošo skaits, sarunas un diskusijas var noritēt vienlaicīgi, pieaugušie var viens otru dzirdēt, uzklaut vienu otru un/ vai konsultanta (konsultantu) viedokli, papildināt to u.tml. Studējošo grupa var darboties patstāvīgi, tomēr lietderīgāk, ja katrā grupā ir persona, kas atbildīga par studējošo aktivitātēm (konsultants). Docētājs, kurš atbildīgs par apspriežamās tēmas saturu (speciālists attiecīgajā nozarē) var atrasties atsevišķi vai arī kopā ar kādu no studentu grupām. Docētājs vienlaicīgi var veikt arī konsultanta funkcijas [153]. Zināmā mērā šādas konferences daļēji var aizstāt klātienē tikšanās, darbu lielākās vai mazākās grupās. Tomēr gan studentiem, gan mācību spēkiem (konsultantiem) to laikā jābūt lietišķākiem, konkrētākiem, mazāk emocionāliem nekā klātienē tikšanās laikā. Jāņem vērā arī tas, ka telekonferences dalībnieki ir ierobežoti laikā un telpā: konferences parasti tiek organizētas tālmācības studiju centrā vai citā institūcijā, kur pieejams vajadzīgais tehniskais aprīkojums. Tā kā telefonkonference (it sevišķi, ja tā tiek organizēta starptautiskā līmenī) prasa samērā lielu finansiālo ieguldījumu (viena konferences minūte tiek pielīdzināta tālruņa starptautisko sarunu minūtei), limitēts ir arī tās norises laiks (nebūtu vēlams pārsniegt vienu – divas akadēmiskās stundas). Tas nozīmē, ka telefonkonference ir detalizēti jāizplāno, paredzot būtiskākos apspriežamos jautājumus, laika limitu katram studentam un grupai kopumā [130,65]. Telefonkonference nebūtu pārāk noderīga jaunu zināšanu pirmreizējai ieguvei, bet gan iepriekš iegūto zināšanu nostiprināšanai, viedokļu apmaiņai, diskusijām, atsevišķu jautājumu noskaidrošanai. Tas prasa iepriekšēju sagatavošanos gan no mācību spēkiem, gan studējošajiem.

Neraugoties uz iepriekšminēto, telefonkonferences īpaši noderīgas starptautiskās pieredzes apguvei noteiktā studiju kursā, jo ar to palīdzību iespējams apvienot vairāku valstu pārstāvjus. Tālmācībā iesaistīto studentu atbalstam var tikt izmantotas arī t.s. **sarunu līnijas** (*Chat lines – angl.*). Tās ir konferences, kurās ikviens students var pievienoties jebkurā viņam nosacīti izdevīgā laikā [127, 61]. Šādu sarunu līniju būtība ir tā, ka noteiktā laikā, piem., no 18.00 līdz 20.00 pieaugušais zvina uz tālmācības centru, viņa telefons automātiski tiek savienots ar cita studenta tālruni, notiek saruna par abas personas interesējošiem jautājumiem. Tehniski iespējama arī trīspusēja saslēgšanās (*Three-way calling – angl.*), kur vienam studentam ir iespēja vienlaicīgi diskutēt ar diviem kolēģiem. Šāda veida studējošo atbalsts tiek praktizēts Anglijā [127, 61], tomēr paši organizatori to neatzīst par visai efektīvu.

Autore uzskata, ka šis studiju atbalsta līdzeklis varētu būt noderīgs vientuļiem cilvēkiem, kā arī studējošajiem, kuriem ir psiholoģiska rakstura problēmas un kuriem nepieciešams citu cilvēku atbalsts (bieži vien – tikai saruna par sev nozīmīgiem jautājumiem, lai mazinātu spriedzi, depresiju u.tml.).

Dažbrīd sarunu līnijas varētu būt noderīgas arī organizatorisku jautājumu noskaidrošanai. Akadēmisku vai profesionālu problēmu risināšanai šis līdzeklis nav piemērots, jo nav garantijas, ka pieaugušais, kuram ir šāda veida neskaidrības, telefoniski tiks savienots ar kompetentu personu. Pastāv risks, ka, piezvanot uz studiju iestādi, atbilde vispār netiek saņemta, diskusija nenotiek, jo nav sarunu biedra, resp., šai laikā nav cita zvanītāja.

Organizējot sarunu līnijas, noteikti jādomā par studentiem izdevīgu laiku: tās varētu būt rīta stundas (piem., 7.00 – 9.00), ko pirms darba varētu izmantot strādājošie studenti vai "cīruļa" tipa cilvēki, kā arī vakara cēliens (piem., 18.00 – 20.00), kas atbilstu citu studentu vajadzībām. Iespējams, ka šādas sarunas varētu tikt organizētas pat naktī. Vērtējot no mūsdienu viedokļa, telefona sarunu līnijas varētu uzskatīt pat par novecojušām, jo visiem labi zināmas un populāras ir sarunas *Internet* tīklā. Tomēr saruna pa telefonu ir it kā "intīmāka", turklāt iespējams saņemt arī ātrāku atbildi.

Atsevišķos gadījumos tālmācības studentiem var noderēt arī **telefoniskie "ziņojumu dēļi"**, t.i., noderīgā informācija var tikt ierakstīta tālmācības institūcijas telefona automātiskajā atbildētājā. Tie varētu būt īsi ziņojumi par eksāmeniem, klātienes konsultācijām u.c. organizatoriskiem jautājumiem. Lietderīgi būtu, ja arī pieaugušie sev aktuālus jautājumus varētu ierakstīt tālmācības centra tālruņa automātiskajā atbildētājā, tādējādi studiju organizatori tiktu informēti par tām problēmām, kas attiecīgajā brīdī ir svarīgas studējošajiem, un varētu palīdzēt tās atrisināt, resp., šādā veidā tiktu nodrošināta atgriezeniskā saikne.

Tā kā audio līdzekļu izmantošanā iztrūkstošais posms ir vizuālais kontakts, pieaugušo atbalstam ieteicams pielietot līdzekļus, kas ietver arī vizualitāti.

5.2.5.3. Audiovizuālie līdzekļi

Tālmācības studiju atbalsta sistēmas audiovizuālo līdzekļu galvenā priekšrocība ir nosacīts audio un vizuālais kontakts starp studentu un mācību spēku vai studiju organizatoru. Mūsdienās par būtiskākajiem tiek uzlūkoti šādi audiovizuālie studiju atbalsta līdzekļi:

- audio kasetes,
- radio raidījumi,
- video kasetes,
- televīzijas pārraides.

Audio kasetes īpaši lietderīgas tālmācības studentu akadēmiskajam atbalstam – tās var kalpot kā studiju kursa izklāsta sastāvdaļa un, papildinātas ar atbilstošiem rakstveida, video vai cita veida līdzekļiem, var veidot studiju materiālu komplektu [23].

Salīdzinājumā ar citiem studiju atbalsta līdzekļiem audio kasetes ir lēti ražot, pastāv plašas iespējas tās pavairot, tas neprasa arī milzīgus finansiālos resursus. Turklāt audio ierakstus pieaugušais var klausīties viņam izdevīgā laikā un vietā, piem., pludmalē, pie auto stūres, pusdienu pārtraukumā darba vietā, no rīta, naktī u.tml. Nepieciešamības gadījumā audio informāciju var atkārtot, apstādinot kaseti un vēlreiz noklausoties vajadzīgo izziņas materiālu.

Starptautiskā pieredze rāda [32, 31; 110, 37], ka audio kasetēs ietvertā informācija tiek plaši lietota svešvalodu apgūvē, tomēr, autoresprāt, šis tālmācības studiju atbalsta līdzeklis var tikt plaši izmantots jebkura teorētiskā kursa apgūvē, īpaši noderīgs tas var būt tiem studentiem, kuriem dominējošā ir dzirdes atmiņa, vai pieaugušajiem ar redzes traucējumiem.

Tālmācībā iesaistīto pieaugušo atbalstam var noderēt arī radio raidījumi, turklāt tie var būt efektīvi gan kā akadēmiskā, gan kā organizatoriskā studiju atbalsta līdzekļi [89]. Ar radio raidījumu palīdzību pieaugušie var gūt priekšstatu par tālmācību, par tās norisi vienā vai otrā pašmāju vai ārvalstu institūcijā, raidījumos var tikt skartas studiju motivācijas problēmas, apspriesta jau esošo studentu pieredze u.tml. Radio pārraides var ietilpt arī tālmācības studiju materiālu komplektā, resp., tajās var tikt izklāstīti un apspriesti kāda kursa teorētiskie jautājumi, var tikt organizētas diskusijas tiešajā ēterā, kad mācību spēki atbild uz telefoniski uzdotiem studentu jautājumiem u.tml. Radio raidījumi varētu kalpot kā stimuls studentu tālākajām aktivitātēm, piem., pēc teorijas izklāsta pārraides beigās pieaugušajiem tiek uzdoti praktiski vingrinājumi, kuru rezultāti iesūtāmi studiju centrā, nepieciešamības gadījumā norādot konsultanta tālruni, elektroniskā pasta adresi vai tml. Tomēr jāņem vērā, ka radio raidījumi ir ierobežoti laikā, resp., tajos bieži vien nevar atrisināt visas problēmas. Jāatceras arī, ka raidlaiks nevar būt pieņemams absolūti visiem studējošajiem, kā arī tas, ka radio raidījumu sagatavošanai un translācijai nepieciešami visai iespaidīgi finansiālie resursi.

Tālmācības studiju atbalstam var tikt izmantotas arī video kasetes un televīzijas pārraides [32, 32; 117; 113, 113-121]. Tās var kalpot tiem pašiem nolūkiem kā audio līdzekļi, būtiskākā atšķirība ir vizuālā kontakta efekts, resp., teorētiskais materiāls var tikt papildināts ar dažāda veida praktiskiem demonstrējumiem, attēliem, diagrammām u.c. palīg līdzekļiem [113, 111].

Turklāt jāpiebilst, ka mūsdienu sabiedrībā televīzija arvien vairāk izkonkurē citus informācijas ieguves līdzekļus: piem., Rietumeiropā cilvēki pie televizoru ekrāniem pavada aptuveni 1200 stundas gadā, bet Amerikas Savienotajās Valstīs – 2400 stundas gadā [88, 98-99], tirgus pētījumu kompānijas "Emor" veiktā aptauja liecina, ka 2003.gada februārī Igaunijā iedzīvotāji pie televizoru ekrāniem diennaktī pavadījuši 4 stundas un 24 minūtes, Latvijas iedzīvotāji – 3 stundas un 53 minūtes, Lietuvas iedzīvotāji – 3 stundas un 19 minūtes [157], – tātad vairumam tas ir ļoti pieņemams izglītības ieguves līdzeklis.

Ar video un televīzijas palīdzību pieaugušie var tuvāk iepazīt mācību spēkus, citus studentus, tādējādi mazinot iespējamās saskarsmes psiholoģiskās barjeras. Ļoti lielas iespējas un efekts ir audiovizuālo līdzekļu izmantošanai tālmācības studentu informēšanā, tomēr arī te jāņem vērā finansiālie resursi, kas nepieciešami video filmu vai televīzijas raidījumu, tai skaitā arī reklāmas radīšanai [202].

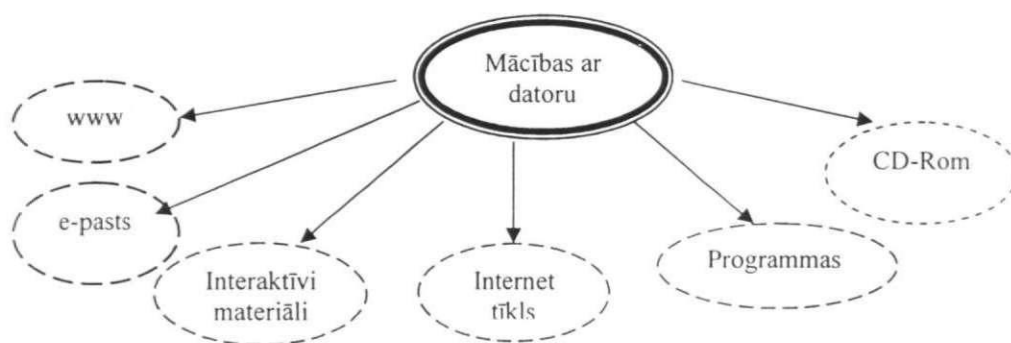
Pēdējo gadu laikā par svarīgu tālmācības studiju atbalsta sistēmas sastāvdaļu ir kļuvušas arī videokonferences [32; 127, 24-34]. To būtiskākā priekšrocība ir sinhrona saziņa (atsevišķos gadījumos tas var būt arī trūkums, jo ne visi studējošie vienlaicīgi var atrasties noteiktā telpā) starp studentiem un mācību spēkiem, iespējamais vizuālais kontakts, iespēja pārvarēt ļoti lielu attālumu, apvienot daudzveidīgu, t.sk., arī internacionālu, auditoriju dažādās valstīs, gūt starptautisku, globālu analizējamās problēmas vērtējumu u.tml. Videokonferences ir ļoti noderīgas studentu akadēmiskajam atbalstam, tomēr allaž jāatceras arī to svarīgākie trūkumi. Kā pirmo varētu minēt finansiālo resursu ietilpību, proti, papildu ieguldījumi nepieciešami atbilstošu tehnoloģiju iegādei, kā arī telesakaru nodrošināšanai, speciālu telpu iekārtošanai. Rīkojot videokonferences starptautiskā līmenī, iespējamie šķēršļi varētu būt laika atšķirības (dažādās laika zonās); kā trūkums būtu kvalificējama arī temporāla (optimālais videokonferences ilgums – aptuveni 2 akadēmiskās stundas) un lokāla ierobežotība. Neraugoties uz norādītajiem trūkumiem, videokonferences uzlūkojamas par nozīmīgu studiju atbalsta elementu un iespēju robežās izmantojamas mūsdienīgās tālmācības studijās. Kā audiālie, tā arī audiovizuālie līdzekļi var palīdzēt pieaugušajiem pilnveidot profesionālās kompetences, samērā liela nozīme tiem var būt arī komunikācijas un sociālo kompetenču attīstībā, sevišķi to sekmē sarunas pa tālruni, audio un videokonferences.

Ņemot vērā iepriekš sacīto, jāatzīst, ka audiovizuālo līdzekļu mērķtiecīgs lietojums var kļūt par svarīgu tālmācībā iesaistīto pieaugušo akadēmiskā un organizatoriskā studiju atbalsta sistēmas komponentu. Mūsdienās šim nolūkam arvien biežāk tiek izmantoti datori un to sniegtās iespējas.

5.2.5.4. Datoru izmantošanas iespējas

Efektīvs tālmācības process mūsdienās nav iedomājams bez datoru izmantošanas akadēmiskiem un organizatoriskiem nolūkiem. Datora izmantošanas iespējas ir ļoti daudzveidīgas. Atbilstoši O.Simpsona atzinumiem [118,71], lietderīgi runāt par mācībām, kuras iespējams realizēt tiešsaistē (*On-line-angl.*) un ārpus tās (*Off-line-angl.*): skat.16. attēlu.

16. attēls. Datoru izmantošana tālmācības studiju atbalstam.

Datoru izmantošana tālmācības studijās atkarīga no vairākiem faktoriem. Pirmkārt, tā ir piekļuve šim studiju atbalsta līdzeklim, otrkārt, studentu un mācību spēku prasme ar tiem rīkoties. Sekojot laika prasībām, arvien vairāk palielinās to cilvēku skaits, kuriem darbošanās ar datoru nesagādā grūtības, līdz ar to šis atbalsta līdzeklis ar laiku var kļūt par nozīmīgāko un daudzveidīgāko tālmācības studiju sistēmā.

Lai šos procesus paātrinātu, uzmanība pievēršama plānveidīgai studējošo motivācijai, psiholoģisko barjeru pārvarēšanas vadībai, mērķtiecīgai studējošo sagatavošanai mācībām ar datoru. Pārvaldot šos daudzveidīgos procesus, studijas iespējams organizēt tā, ka studējošais pakāpeniski tiek adaptēts datorizētajā vidē, izmantojot tās iespējas, attīsta jaunas kompetences un realizē studiju mērķi.

Turpmāk sīkāk tiks aprakstītas dažādas datoru pielietojuma iespējas pieaugušo izglītības procesu un kompetenču pilnveides nodrošināšanā.

5.2.5.4.1. Elektroniskais pasts

Kā zināms, elektroniskais pasts (*e-mail- angl.*) ir elektroniskas ziņas, kuras var nosūtīt no viena datora uz otru, turklāt ziņojuma pamatinformācijai var pievienot vairākus failus (datnes), piem., dokumentu kopijas elektroniskā formā, video klipus, mājas (*web-angl.*) lappuses u.tml. Tālmācības kontekstā elektroniskā informācija līdzinās rakstveida materiāliem, tomēr elektroniski informāciju adresātam ir iespējams nosūtīt ātrāk, pārvarot pat ļoti lielu attālumu.

Izmantojot elektronisko pastu tālmācības studiju atbalsta nolūkos, organizatoru rīcībā noteikti būtu jābūt informācijai par studentu iespējām un prasmēm to pielietot. Jāņem vērā, ka vairumam studentu (it sevišķi ekonomiski mazāk attīstītās valstīs) ir ierobežota pieeja datoram, galvenokārt tas atrodams darbavietā, bieži vien dažādu iemeslu dēļ studējošais elektroniskos sūtījumus pārlūko sporādiski (1-3 reizes nedēļā).

Līdz ar to elektroniski nosūtītā informācija var laikus nenasniegt adresātu, tomēr tam nevajadzētu kļūt par kavēkli šī ērtā studiju atbalsta līdzekļa izmantošanai. Tas nozīmē, ka tālmācības studiju procesā uzmanība pievēršama pieaugušo informācijpratības attīstīšanai, kas sekmē arī menedžmenta kompetenču pilnveidi.

Elektroniskais pasts var kalpot kā akadēmiskam, tā organizatoriskam atbalstam. Akadēmiska rakstura dialogs elektroniskā formā parasti notiek starp studējošo un attiecīgā kursa docētāju vai konsultantu, turklāt tas ir ļoti ērts saziņas veids, risinot daudzus teorētiskus un praktiskus jautājumus, pilnveidojot rakstveida komunikācijas kompetences. Ar individuāla elektroniskā ziņojuma palīdzību studentam ir iespēja noskaidrot profesionālas dabas jautājumus, diskutēt ar docētāju, nosūtīt patstāvīgos darbus, saņemt to vērtējumu, mācību spēka ieteikumus un rekomendācijas. Elektroniskais pasts ir ļoti ērts atgriezeniskās saiknes nodrošinātājs, jo, pamatojoties uz studentu iesūtītajiem jautājumiem, docētājs var spriest par sava kursa izklāsta kvalitāti, pilnveidot un papildināt pieaugušajiem piedāvāto studiju materiālu saturu un formu [Sīkāk skat.: 113].

Ņemot vērā tālmācības studentu darba un dzīves pieredzi, elektroniskais pasts var kļūt par efektīvu saziņas līdzekli arī starp studējošajiem. Dažādu iemeslu dēļ (kautrīgums, nevēlēšanās "traucēt" docētāju, uzdodot "muļķīgus" jautājumus u.c.) pieaugušajam bieži vien ir vieglāk jautāt saviem studiju biedriem, nevis mācību spēkiem. Tā kā daudzi studenti ir profesionāļi savā nozarē, viņu padoms var lietī noderēt teorētiski un praktiski mazāk sagatavotiem kolēģiem. Turklāt iespēja palīdzēt studiju biedriem atrisināt vienu vai otru ar studiju saturu saistītu jautājumu var būtiski pavairot arī padomdevēja pašapziņu – palīdzēt pašapliecināties, pašrealizēties.

Elektroniskajām vēstulēm jeb sūtījumiem ir būtiska nozīme arī organizatoriska atbalsta sniegšanā. Tāpat kā rakstveida materiāli tās var informēt, uzmundrināt, ieteikt, rosināt, palīdzēt pārvarēt dažāda rakstura šķēršļus, mazināt izolētības sajūtu. Turklāt tās var būt individuālas, kā arī paredzētas visai studentu grupai, tās daļai u.tml. Svarīga nozīme ir iespējām pievienot papildu informāciju, kas atbilst katra studenta individuālajām vajadzībām (piem., klātienē nodarbību sarakstu, informāciju par studiju centra aktualitātēm, nākotnes plāniem, dažbrīd var noderēt pat anekdote, jautrs zīmējums, iespējamo izklaides pasākumu saraksts vai tml.).

Tālmācības specifika nosaka, ka elektroniskais pasts var būt vienīgais saziņas un informācijas apmaiņas līdzeklis mācību procesā, tādēļ tam ir liela nozīme studējošo sociālo un komunikācijas kompetenču pilnveidei. Šīs kompetences var veidoties netīši, sekojot mācību spēku, konsultantu vai citu tālmācības speciālistu paraugam.

Šim nolūkam ieteicams ievērot vairākus nosacījumus:

1. Saziņai lietot noteiktus valodas līdzekļus, kas atbilst sarunas partneru intelekta un profesionālajam līmenim.
2. Izvairīties no dīvdomībām, neveiksmīgiem jokiem, kas var aizskart virtuālās sarunas partnerus, tai paša laikā veselīga humora dzirksts noteiktā situācijā ir pat vēlama.
3. Teksta pierakstā nav vēlams izmantot tikai lielos sākuma burtus, jo tie lasītājam var likties pārāk "kļiedzoši".
4. Protams, ka valodas gramatikas normu ievērošana ir nepieciešama, tomēr tālmācības speciālisti pieļauj arī nelielas atkāpes.
5. Tā kā virtuālās komunikācijas laikā ir apgrūtināta vizuālā saskarsme un emocionāls kontakts, ieteicams lietot noteiktus simbolus vai abreviatūras, kas atklāj sarunas partneru tābrīža emocionālos pārdzīvojumus. Angļu valodā šo simbolu un abreviatūru apzīmēšanai lieto terminu *emoticons* (*Emotion icons*- angl. 'emociju ikonas'), latviešu valodā lingvistiski analogi pagaidām nav radīti; autore iesaka lietot terminus *emocijzīme*, *emocijrādis*, *emocijs*. Praksē visbiežāk sastopami šādi simboli (ideogrammas) un abreviatūras:
  - ☺-pozitīvi pārdzīvojumi, smaids, apmierinājums utt.
  - ☹- negatīvi pārdzīvojumi, aizvainojums, neapmierinātība utt.
  - lol (*Laughing out loud* - angl.) - skaļi smiekli, kaut kas traks!
  - LTNS (*Long time no see* - angl.) - ilgu laiku neesam redzējušies,
  - BTW (*By the way* - angl.) - starp citu [sīkāk skat.: 184].

Tādā veidā, tālmācības studiju procesā izmantojot virtuālās sarunas, pieaugušajiem tiek dota iespēja apgūt sava veida elektroniskās komunikācijas un savstarpējo attiecību veidošanas pamatprasības – t.s. *Internet* tīkla etiķeti (*Netiquette* - angl.), kuras pamatpostulāti varētu būt šādi:

1. Atceries, ka tu sarunājies ar līdzvērtīgu partneri.
2. Virtuālais kontakts, virtuālie saziņas paņēmieni un līdzekļi savā būtībā neatšķiras no reālajiem, ikdienas situācijās lietotajiem.
3. Respektē sarunas biedra laiku.
4. Virtuālajās sarunās centies parādīt sevi no labākās puses, centies radīt labu iespaidu.
5. Iespēju robežās dalies savās zināšanās un pieredzē
6. Neuzspied savu viedokli, aicini partneri diskutēt, analizēt.
7. Proti savaldīt nevajadzīgas emocijas!
8. Cieni sarunu biedra individualitāti.

Elektroniskā pasta iespējas ir ļoti plašas, tomēr tās attīsta tikai daļu kompetenču (komunikācijas, pašizziņas, ierobežoti – profesionālās, pārvaldības), neapmierina visas pieaugušo tālmācības studiju vajadzības. To apmierināšanai un studiju procesa dažādošanai var tikt izmantoti arī citi tiešsaistes materiāli.

5.2.5.4.2. Elektroniskie studiju līdzekļi

Tiešsaistes materiāli (*On-line materials, Web based materials, multimedia -angl.*) ir plaši lietots inovatīvs tālmācības studiju atbalsta līdzeklis, ko izmanto, piem., Lielbritānijā, ASV, Skandināvijā [81; 82; 87, 222 ;113, 79] u.c. valstīs.

Praksē pastāv vairāki tiešsaistes veidi, ko iespējams izmantot tālmācībā, par tiem rakstījuši tādi zinātnieki kā J. Bengs (Bang) [22], J.Riters (Ritter), Stīvens (Stevens) [68,11-12] u.c., savukārt pētījuma autore par būtiskākajiem uzlūko šādus:

- elektroniskie tālmācības studiju materiāli,
- sinhronās vai asinhronās sazināšanās iespējas (datorkonferences, diskusiju forumi u.c.).

Elektronisko materiālu uzbūve principi sakņojas konstruktīvisma idejās. Sevišķi tās izteiktas šo materiālu interaktivitātē, lietotāju darbībā, nepieciešamībā meklēt lietu būtību, pārvarot informācijas ieguves barjeras, saskaroties ar piedāvāto ideju daudzveidību. Šai procesā ikvienam ir iespēja individuāli konstruēt iespējamo kompetenču pilnveides modeli. Svarīgi atzīmēt, ka studējošajiem tiek dota iespēja ne tikai saņemt un saglabāt informāciju, bet arī interpretēt to atbilstoši savas pieredzes līmenim, pārbaudīt iegūtos rezultātus praktiski (novērtējot indivīdam aktuālo kompetenču uzlabošanās līmeni). Būtībā tā ir sava veida "izpratnes veidošanas izrāde, uzvedums" [98], kurā sava loma atvēlēta gan datu bāzes jeb informācijas uzkrāšanai, izskaidrošanai, pierādīšanai, papildināšanai, jaunu ideju pielietošanai praksē u.tml. Izmantojot tiešsaistes materiālus, studējošais it kā izcīna netiešu cīņu pats ar sevi, pārvarot nedrošību, pat bailes no jauninājumiem mācību procesā.

Autore uzdrošinās apgalvot, ka tiešsaistes materiālu izmantošana ļauj pilnveidot visas pieaugušajiem nepieciešamās kompetences, sākot no pašapliecināšanās (resp., es varu un protu rīkoties ar modernajām tehnoloģijām, man ir iespēja darboties ar informāciju (iegūt, analizēt, pārbaudīt praksē utt.) atbilstoši izvirzītajam mērķim), turpinot ar komunikatīvajām un sociālajām (iespēja pilnveidot rakstveida komunikāciju, paplašināt redzesloku, iegūt domubiedrus vai tml.), kā arī profesionālajām (datu bāzes, citu pieredzes izmantošana) un menedžmenta (dažāda veida resursu racionāla izmantošana, individuāla atbildība par rezultātiem) kompetencēm.

Turklāt rezultāts tiek iegūts nemitīgā darbībā, veicot paškontroli vai saņemot cita veida atgriezenisko saikni (rezultāta novērtējumu). Pateicoties informācijas tehnoloģiju daudzveidīgajām iespējām, pieaugušais var regulāri sekot savai izaugsmei, atlasot un kontrolējot apgūtā materiāla saturu, apguves gaitu, tālāko virzību, izstrādājot un izkopjot jaunas mācīšanās stratēģijas un stilu.

Elektronisko materiālu būtiska priekšrocība ir iespēja sekot līdzi laikam, konstruēt tās kompetences, kas atklāj sabiedrības un tās vajadzību attīstības svarīgākās tendences. Piedāvājot jaunu interaktīvu studiju vidi (kas balstīta konstruktīvisma idejās), tiešsaistes materiāli ietver šādus parametrus:

- daudzveidīgas apkārtējās īstenības atspoguļošanas iespējas (ar tiesībām tās interpretēt, kontekstualizēt un konstruēt atbilstoši katra individuālajām vajadzībām),
- reālu, uz konkrētu atsevišķo gadījumu studijas (*Case studies -angl.*) balstītu saturu,
- reflektīvu praktisko darbību,
- plašas sadarbības un palīdzības iespējas, jaunu kompetenču konstruēšanā un esošo pilnveidē [160].

Pieaugušo izglītībā arvien nozīmīgāki kļūst elektroniskie studiju materiāli. Tie parasti tiek veidoti noteiktā elektroniskā (*Web-angl.*) vidē un sastāv no vairākiem komponentiem (to galvenais uzdevums – atvieglot kursa apguvi, psiholoģiski un tehniski adaptēties jaunus studiju apstākļos) jeb papildu saitēm, kuras iespējams variēt.

Pieaugušajiem ir nozīmīgi šādi komponenti:

1. Informācija pa attiecīgo tālmācības institūciju. Šai informācijai nevajadzētu būt pārāk plašai, tajā var iekļaut:
  - 1.1. Īsu tālmācības institūcijas vēsturi, galvenos sasniegumus.
  - 1.2. Informāciju par mācību spēkiem, kursa organizatoriem, konsultantiem.
  - 1.3. Jaunumus studiju un organizatoriskajā procesā;
2. Sarakstu, kas papildināts ar nelielu informāciju par katru studējošo (ja grupa neliela, iespējams pievienot arī studentu foto).
3. Dalībnieku sadalījumu grupās (tas nepieciešams, lai organizētu tiešsaistes diskusijas, grupu darbu u.tml.).
4. Studijvedi, kurā īpaša uzmanība pievērsta materiāla lietošanas tehnikai.
5. Apgūstamā kursa saturu.
6. Pašpārbaudes jautājumus.
7. Patstāvīgos darbus, kontroldarbus.
8. Izmantojamās literatūras sarakstu.
9. Diskusiju lapu u.c.

Elektronisko materiālu pārvaldē īpaša uzmanība pievēršama materiālu uzbūvei. Tajā ir lietderīgi ievērot šādus kritērijus:

1. Informācijas hierarhisks izvietojums (strukturētība), sākot ar svarīgāko un beidzot ar mazāk aktuālo.
2. Informācijas segmentācija. Tā īpaši svarīga studējošajam nepieciešamā materiāla atkārtošanai, tādēļ uzmanība pievēršama tās pieejamībai, resp., studējošā iespējām vajadzības gadījumā vēlreiz izlasīt saturu.
3. Satura apguves pakāpenība, sistēmiskums. Citiem vārdiem to varētu dēvēt par progresu vai pilnveidošanās regulāru kontroli, resp., nākamā kompetenču pilnveides pakāpe iespējama, apgūstot iepriekšējo (vajadzības gadījumā vēlreiz atkārtojot nepieciešamo informāciju vai veicot tās atkārtotu praktisku pārbaudi).
4. Materiāla apguves laika limits. Šo kritēriju varētu dēvēt par visai nosacītu, jo studējošais pats ir tiesīgs noteikt mācībām nepieciešamā laika robežas, tomēr piedāvātais temporālo resursu novērtējums mobilizē studējošo, kā arī palīdz pilnveidot pārvaldības kompetences.

Atšķirībā no rakstveida materiāliem elektroniskos raksturo lielāka daudzveidība (skat. 17.attēlu): tekstu iespējams papildināt ne tikai ar attēliem un shēmām, tajā iespējams iekļaut arī mūziku, video, animāciju. Papildu atbalstu var sniegt hipersaites ar citiem elektroniskajiem materiāliem, *Internet* tīkla resursiem [82].

17.attēls. Elektronisko studiju materiālu daudzveidība.

Pieaugušajiem aizraujoša var likties arī pati kompetenču apguves forma, kas lielākoties balstīta uz pašmācību savienojumā ar virtuālām diskusijām ar studiju biedriem un konsultantiem.

Pievilcīga ir tiešsaistes studiju vide: piedāvātais materiāls kļūst pieejams, lietojot paroli, uzklikšķinot attiecīgo ikonu u.tml.

Tā kā atsevišķs elektroniskais studiju materiāls, autoresprāt, vairāk centrēts uz pieaugušo pašmācību, liela uzmanība jāpievērš tā papildināšanai ar daudzveidīgas komunikēšanās iespējām. To var panākt, šos materiālus integrējot klātienē studijās vai papildinot ar klātienē nodarbībām, izmantojot sinhronās vai asinhronās saziņas (diskusiju) forumus, kā arī datorkonferences.

Plānojot izmantot šo studiju atbalsta līdzekli, nepieciešams ņemt vērā, ka pastāv vairāki datorkonferenču tipi [68,47; 118, 73]:

- akadēmiska ar konsultanta līdzdalību (t.s. moderēta, *Moderated - angl.*),
- akadēmiska bez konsultanta līdzdalības (t.s. nemoderēta, *Non-moderated - angl.*),
- neakadēmiska (organizatoriska) ar konsultanta līdzdalību,
- neakadēmiska (organizatoriska) bez konsultanta līdzdalības.

Akadēmiska rakstura konferences, kurās piedalās arī konsultants, tiek organizētas visbiežāk. No pārējiem datorkonferenču veidiem šis atšķiras ar īpašu konsultantu aktivitāti, pat proaktivitāti [118,76], kad konsultants ne tikai atbild uz pieaugušo jautājumiem, bet jautā pats, lūdz risināt uzdevumus, iesaistās diskusijās, vērtē atsevišķu studējošo un grupu darbu, iesaka, rosina utt. Organizējot šāda veida studējošo atbalstu, kā konsultantu vēlams uzaicināt attiecīgā studiju kursa veidotāju, autoru, resp., personu, kas labi orientējas apgūstamajā saturā un pilnībā var atbildēt uz visiem studentus interesējošiem jautājumiem.

Akadēmiskas datorkonferences bez iespējām saņemt konsultanta palīdzību ir mazāk parastas. Tajās visu nosaka studējošo aktivitāte, vēlme sadarboties, uzdot jautājumus, dalīties pieredzē utt. Pozitīvi vērtējams fakts, ka šīs datorkonferences var būt noderīgas gan aktīviem studējošajiem, kuriem ir papildu iespējas pašapliecināties, darboties utt., gan mazāk aktīvajiem, kuri paši nepiedalās konferences norisē, bet seko līdzi visa veida informācijai, kas pieejama tās norises laikā. Šāda veida atbalstu iecienījuši studenti Lielbritānijā: to izmanto aptuveni 30% tālmācībā iesaistīto pieaugušo [118,77].

Neakadēmiskās datorkonferences ar konsultanta līdzdalību palīdz pieaugušajiem risināt dažāda veida organizatoriskus, personiskus (ģimene, brīvais laiks, vientulība, noteikta vecuma krīze u.c.) jautājumus. Kā konsultants šāda veida konferencēs varētu darboties psihologs, sociālais darbinieks, darba devējs, jurists, arī ārsts vai kāds cits speciālists, kura padoms var palīdzēt studentam adaptēties tālmācības studiju vidē.

Neakadēmiska rakstura datorkonferences bez konsultanta palīdzības faktiski vairāk līdzinās daudzveidīgam “ziņojumu dēlim”, informācijas ieguvei elektroniskā formā, jo to saturu veido temati, kas saistīti ar tālmācības studentu interesēm, sadzīvi, kultūras dzīves aktualitātēm u.tml.: tie var būt jautājumi, diskusijas, informācija par ētikas, estētikas problēmām, jaunumiem literatūras (kā profesionālās, tā daiļliteratūras) laukā, veselības aprūpi (īpaši noderīga pieaugušajiem ar veselības traucējumiem), sociālām problēmām (vientuļās mātes, šķirtās ģimenes, dzīve ieslodzījumā u.c.), ticību utt. Gūstot informāciju, apmainoties ar pieredzi, pieaugušajiem tādējādi ir iespēja paplašināt savu redzesloku, personisko pieredzi, mazināt vientulības izjūtu, justies vajadzīgiem, tas viss savukārt palīdz pieaugušajiem sekmīgi iekļauties viņus saistošā studiju vidē un gūt panākumus profesionālās pilnveides procesā.

Jebkura veida datorkonference var būt īpaši noderīga šādai mērķa auditorijai:

- studentiem ar veselības problēmām, tai skaitā invalīdiem un cilvēkiem, kuri dažādu iemeslu dēļ ir piesaistīti mājām vai atrodas ieslodzījumā un nevar pilnībā izmantot citus studiju atbalsta līdzekļus (daudzos gadījumos datorkonferences kļūst par savdabīgu viņu dzīves stilu),
- pieaugušajiem, kuri dzīvo attālos lauku rajonos (šis atbalsta veids ir pieņemams pat tad, ja studenta rīcībā nav personīgā datora, bet tas ir pieejams, piem., vietējā skolā, bibliotēkā, tālmācības organizācijas filiālē vai citur), studē vai dzīvo ārzemēs,
- pieaugušajiem, kuriem psiholoģiski nav pieņemami citi studiju atbalsta veidi: viņus mulsina, pat psiholoģiski traumē klātienē nodarbības, konsultācijas pa tālruni vai tml.

Plānojot un organizējot datorkonferences, ieteicams ņemt vērā, ka šo atbalsta līdzekļi (kā akadēmiskās, tā neakadēmiskās datorkonferences) dažādiem mērķiem var izmantot arī mācību spēki un konsultanti. Diskusiju un informācijas tematika var būt visdažādākā: jaunumi noteiktā zinātņu nozarē, klātienē konsultāciju organizēšana, konfliktu risināšana un citas saskarsmes problēmas, palīdzība nesekmīgajiem, jaunumi tālmācības metodoloģijā, konferencēs un semināros gūtā pieredze u.tml. Tas viss savukārt varētu kalpot kā stimuls tādas tālmācības studiju vides radīšanai, kas atbilstu studentu vajadzībām un interesēm. Protams, ka šai procesā jāiegulda papildu laika un arī finanšu resursi, tomēr mērķis noteikti attaisno līdzekļus.

Tā kā elektroniskie studiju līdzekļi (EL) kļūst arvien populārāki, lietderīgi izvērtēt to priekšrocības un trūkumus, salīdzinot ar citiem tālmācības studiju atbalsta sistēmas līdzekļiem (skat. 6. tabulu).

6. tabula. Elektronisko līdzekļu (EL) priekšrocības un trūkumi.

Priekšrocības	Trūkumi
Asinhronie materiāli (studiju materiāli, datorkonferences) ir neierobežoti laikā un telpā	Sinhronās datorkonferences ir ierobežotas laikā un telpā
EL saturs viegli, ātri atjaunojams, papildināms	Mācību satura apguvei nepieciešams noteikts tehniskais aprīkojums, kā arī prasme ar to darboties- nepieciešami iepriekšsagatavoti studenti un konsultanti
EL iespējams pilnvērtīgi izmantot lokāli ierobežotu (invaliditāte u.c. iemesli) pieaugušo zināšanu un profesionālo iemaņu pilnveidei.	Nepieciešama speciāli izstrādāta elektroniskā studiju vide
Ar datorkonferences palīdzību iespējams sniegt informāciju lielai auditorijai	EL, it sevišķi studiju materiālu veidošana ir ļoti darbietilpīgs process
Balstoties uz virtuālu saziņu, nepastāv atšķirības starp pieaugušo dzimti, rasi, tautību, fiziskajiem dotumiem, līdz ar to mazinās psiholoģiskās barjeras, konfliktu iespējas	Apgrūtināšanās var būt tehniska rakstura problēmas (nedarbojas <i>Internet</i> tīkls, sabojājies dators u.c.)
Lietojot elektroniskos studiju materiālus, iespējams atkārtoti izlasīt materiālu, vajadzības gadījumā- izprintēt, veidot piezīmes, izmatot piedāvātas hipersaites un iegūt papildinformāciju	Studiju procesu var apgrūtināt vizuālā klātienēs kontakta trūkums
Ja studiju materiāla izveidē pielietoti multimediji, animācija, video, palielinās tā vizuālais efekts, EL kļūst par "dzīvu" sarunu biedru, rodas klātienēs tikšanās efekts	Sazināšanās rakstveidā var kļūt apnicīga, apgrūtināša, turklāt to nevar izmantot pieaugušie ar redzes traucējumiem vai slimībām, kuru rezultātā apgrūtināta manuālo dokumentu veidošanas iespēja
Izmantojot papildu komunikēšanās iespējas (sinhrono, asinhrono datorkonferenci) tiek veicināta domu koncentrēšanās, attīstīta rakstītprasme, prasme veidot piezīmes, secinājumus vai tml.	Mazinās pieaugušo verbālās komunikēšanās prasmes, netiek izmantoti saziņas palīg līdzekļi: žesti, mīmika, balss intonācija u.c.
Datorkonferences laikā pieaugušajam ir neierobežotas iespējas izteikt savu viedokli, komentēt, diskutēt, jautāt, ieteikt, dalīties pieredzē u.tml.	Pieaugušajam var pietrūkt laika piedalīties diskusiju forumā, datorkonferencē. Diskusiju saturs var kļūt formāls, vispārīgs. Piedalīšanās tajās var kļūt bezmērķīga, tukša "plāpāšana".
Izmantojot elektronisko vidi, piedāvātā studiju materiāla saturam iespējams pievienot pieaugušo sagatavotus papildmateriālus, kas balstās uz viņu pieredzi un kas var kļūt par nozīmīgu atbalstu pārējiem pieaugušajiem	Neizmantojot studiju atbalsta sistēmas papildus līdzekļus, e- studijas var pārvērsties pašmācībā
Pieaugušo atbalstam var tikt radītas brīvprātīgas virtuālās pašpalīdzības grupas, kuru elektronisko diskusiju laikā tiek apspriesti noteiktam dalībnieku lokam aktuāli jautājumi. Pieaugušo grupas var rasties atbilstoši vajadzībām (pieprasījums rada piedāvājumu)	

Blakus speciāli veidotiem elektroniskajiem studiju materiāliem un datorkonferencēm par nozīmīgu tālmācības atbalsta sistēmas līdzekli uzskatāmi arī resursi *Internet* tīklā.

5.2.5.4.3. Internet tīkla resursi

Mūsdienās *Internet* iespējas aizvien paplašinās, un tas kļūst par ļoti nozīmīgu informācijas ieguves avotu (Lielbritānijas premjerministrs Tonijs Blērs pat ir teicis: "Ja jūs nesaskatāt *Internetu* kā iespējas, tas var kļūt par draudiem" [123,14]), tādēļ tālmācības studiju organizatoriem būtu jādomā, kā to izmantot studējošo atbalsta nolūkos.

Pieaugušo izglītības nolūkos *Internet* tīkls var būt noderīgs kā ļoti plašs visaptverošas informācijas ieguves avots un profesionālo kompetenču pilnveides līdzeklis: pieaugušie var izmantot šeit ievietotās vārdnīcas un enciklopēdijas [199; 201], uzzināt jaunumus likumdošanā [201; 209; 213], darba tirgū, izglītībā, iepazīties ar sasniegumiem viņus interesējošā zinātnes, tehnikas vai mākslas jomā [189; 190; 192].

Internet tīklā atrodamie materiāli parasti ir ļoti mērķtiecīgi konstruēti, tādējādi tie var noderēt par līdzekli pieaugušā individuāli izveidoto mērķu, uzdevumu sasniegšanai, veicināt kritisko domāšanu, problēmrisināšanas iemaņas, savā veidā saglabāt individuālo neatkarību (iespēju neatrasties noteiktā laikā noteiktā telpā). *Internet* tīkla materiālu kvantitāte palīdz veidot pieaugušajos jaunas mācīšanās prasmes (materiāla atlase, apstrāde, analīze u.c.), tā dod iespēju veidot jaunas "attiecības", resp., komunicēties ar jauna veida informācijas devēju (modernajām informācijas tehnoloģijām), kas ir daudz dinamiskāks un kura piedāvātā informācija atbilst katra studējošā individuālajai mācīšanās stratēģijai.

Būtiskākais šķērslis *Internet* izmantošanai studiju nolūkos ir datora un *Internet* pieslēguma pieejamība, kā arī to lietošanas prasmes. Sevišķi tas attiecināms uz postkomunisma valstu, lauku un maznodrošinātajiem iedzīvotājiem. Neraugoties uz *Internet* tīkla lietotāju skaita palielināšanos, pieaugušo izglītībā tas tiek izmantots samērā maz, jo ne katram studējošajam ir iespēja izmantot datoru ārpus darba laika mājās vai kādā iestādē to tuvumā (bibliotēkā, *Internet* kafejnīcā, pieaugušo izglītības centrā vai tml.). Par iespējamo šķērslī studijām var kļūt arī *Internet* tīkla izmantošanas izmaksas. Pētījumi liecina, ka, piem., Latvijā 2003.gadā *Internet* izmantošanas izmaksas bija aptuveni 3 reizes augstākas nekā citās Eiropas Savienības kandidātvalstīs, turklāt, salīdzinot ar nākamo "dārgāko" valsti, tās bija 2 reizes lielākas [169]. Neraugoties uz iepriekšminēto, jāuzsver, ka informācijas tehnoloģiju loma izglītībā arvien pieaug, par to liecina arī dažādu datorprogrammu, kompaktdisku (CD) pielietojums tālmācībā.

5.2.5.4.4. Datorprogrammas, kompaktdiski un disketes

Dažāda veida datorprogrammas, kompaktdiski un disketes var noderēt gan akadēmiskajam, gan neakadēmiskajam atbalstam.

Tālmācībā iesaistītie pieaugušie var apgūt te ietverto mācību līdzekļu saturu, veikt dažādus testus, pašpārbaudes uzdevumus, papildināt profesionālās kompetences konkrētā zinātņu nozarē vai tml. Piedāvājot šos studiju atbalsta elementus pieaugušajiem, jāņem vērā, ka gados vecākiem studējošajiem to apguve var būt apgrūtināta nepietiekamu datorprasmju dēļ. Šim nolūkam ieteicams organizēt praktiskas papildu nodarbības, konsultācijas, kuru laikā kā teorētiski, tā praktiski demonstrēt šo līdzekļu priekšrocības tālmācības studijās.

Kā būtiskāko šo līdzekļu trūkumu varētu minēt to, ka ar to palīdzību samērā vāji tiek nodrošināta atgriezeniskā saikne, tāpēc tie papildināmi ar citiem tālmācības studiju atbalsta sistēmas resursiem un to realizācijas līdzekļiem.

5.3. MATERIĀLIE UN FINANSIĀLIE RESURSI

Materiālajiem un finansiālajiem resursiem tālmācības studiju atbalsta sistēmas pārvaldībā ir ļoti liela nozīme, jo bez to esamības sistēmas darbība nav iespējama.

Tālmācības studiju reālā vide (telpas) ir viens no studiju atbalsta sistēmas materiālo resursu komponentiem. Teorētiskajā literatūrā par to runā samērā maz, atsevišķas atziņas paustas piem., A. Čūta (Chute), M. Tompsona (Thompson) [31,13-15], D. Rovntrija (Rowntree) [111, 22], pētījumos. Daudzi uzskata, ka tālmācība ir vairāk virtuāla studiju forma un atsevišķas telpas studiju vajadzībām nav nepieciešamas.

Pētījuma autore domā, ka tālmācības **organizācijas telpām** pieaugušo izglītībā ir vērā ņemama loma, jo tās kalpo par nepieciešamo resursu krātuvi: te pieaugušais var saņemt viņam aktuālo informāciju, padomu, studijām nepieciešamos papildmateriālus, literatūru, klātienē tikties ar mācību spēkiem un studiju biedriem, izmantot informācijas tehnoloģijas utt. Telpas uzskatāmi demonstrē arī kultūrvidi, organizācijas kultūru kopumā. Tas nozīmē, ka telpas jāveido tā, lai tās kļūtu par tālmācībā iesaistītā pieaugušā "ātras attīstības organizatorisko vidi" [34,13].

Telpu iekārtojums ir viena no organizācijas kultūras ārējām izpausmēm [108,81]. Tālmācības organizācijas ēku ārējais un iekšējais dizains liek domāt pat kultūras paradigmu, uz kuru balstās šī organizācija.

Pieaugušajiem gaumīgs un ērts dizains var kļūt par vienu no priekšnoteikumiem, lai iesaistītos studijās, tas var kļūt par vienu no motivētājfaktoriem viņu pašaktualizācijai un vēlmei sevi identificēt ar noteiktu mācību organizāciju.

Telpu izvēle, protams, ir atkarīga no finansiālajām iespējām, tomēr būtu ieteicams pievērst uzmanību vairākiem faktoriem. Tālmācības organizācijas telpām ieteicams izvēlēties ēku pilsētas centrā, tuvu auto vai dzelzceļa stacijai, lai studējošie tām ērti varētu piekļūt. Svarīgākajām telpām, piem., informatīvajam dienestam būtu jāatrodas pirmajā stāvā, lai tās būtu ērti pieejamas gados vecākiem studējošajiem vai invalīdiem. Ja šādas iespējas nav, jāparūpējas par lifta ierīkošanu. Ārpusē noteikti būtu jāparedz iespēja piekļūt ēkai invalīdu ratiņos. Ideāls variants, protams, būtu, ja tālmācības studiju organizācija dislocētos atsevišķā mājā, tomēr mūsdienu apstākļos, it sevišķi lielās pilsētās, tā ir tikai vēlama, taču bieži vien nerealizējama iecere.

Plānojot telpas studiju vajadzībām, jādomā par visu studentu vajadzību apmierināšanu. Šai nolūkā būtu lietderīgi izveidot:

- telpu informatīvajam dienestam, kura darbinieki pārzinātu studentiem nepieciešamo informāciju,
- vienu vai vairākas telpas (atkarībā no studējošo skaita) klātienes nodarbībām lielās grupās (50-100 cilvēki),
- vairākas telpas darbam nelielās grupās (nepieciešamības gadījumā tās var izmantot arī pieaugušo individuālām konsultācijām),
- telpa mācību spēkiem,
- viena vai vairākas datorklases, kuras pieaugušie var izmantot viņiem atbilstošā laikā,
- telpa videokonferenču rīkošanai,
- bibliotēka un lasītāju zāle, kurā pieejami dažāda veida studiju materiāli,
- telpa studiju materiālu veidošanai (neliela tipogrāfija: iespējas veidot materiālus, izmantojot informācijas tehnoloģijas),
- studiju materiālu noliktava (šeit tiek uzglabāti pieaugušajiem paredzētie studiju materiāli, kā arī saņemti un šķīroti studējošo kontroldarbi un citi patstāvīgie darbi; telpā var uzglabāt arī dažāda veida informatīvos materiālus),
- telpa psihologam vai sociālajam darbiniekam,
- neliela kafejnīca vai atpūtas telpa (ļoti nozīmīga, jo studentiem centrā bieži vien jāuzturas ļoti ilgu laiku),
- sanitārais mezgls.

Kā norāda V. Reņģe, telpu iekšējais iekārtojums vispirms pievērš uzmanību ar savu estētisko noformējumu - telpu krāsojumu, mēbeļu dizainu, mākslas priekšmetiem, ziediem. Pārmērīga pieticība liecina par ierobežotām finansiālām iespējām, bet grezns, „kičīgs” interjers norāda uz lētu gaumi un reizēm arī zemu intelekta līmeni [108, 81].

Lai studenti organizācijas telpās justos ērti, ieteicams pievērst uzmanību pat šķietamiem sīkumiem: akustikai telpās, blakus trokšņu (lifts, ielas trokšņi, metro u.c.) izolācijai, ventilācijas un kondicionēšanas iekārtām, apsildāmajām ierīcēm, apgaismojumam, ērtai piekļuvei elektrotīklam utt.

Mājīgu atmosfēru telpās var radīt telpu krāsojums, kuram ieteicams izvēlēties gaišus neitrālus toņus (pelēks, dzeltens), kā izņēmums varētu būt kafejnīca vai atpūtas telpa (Par krāsu psiholoģisko iedarbību uz cilvēku sīkāk skat. [149;182,]); grīdai būtu jābūt viegli uzkopjamai, mēbeles ieteicams izvēlēties, veidotas no koka vai plastmasas. Katram studentam jānodrošina pietiekami plaša darba vieta.

Tāpat tālmācības specifika ir tā, ka ikviens pieaugušais tiek nodrošināts ar **studiju materiāliem** (rakstveida, audio, video utt.).Sekojošā Ričarda Frīmena (Richard Freeman) atziņām [45, 28-48], nākas secināt, ka tālmācības studijām neieciešamos materiālu resursus iespējams iegādāties, kā arī ražot uz vietas. Jāpiebilst, - lai ražotu rakstveida studiju materiālus, audio un video kasetes, kompaktdiskus utt., nepieciešams iegādāties nepieciešamo **tehniku**. Tas nozīmē, ka tehniskās bāzes plānošanā un organizēšanā īpaša uzmanība pievēršama šādiem jautājumiem:

- Vai un kā attiecīgais tehniskais līdzeklis iekļaujas tālmācības organizācijas stratēģijas realizēšanā?
- Vai un kā tas spēs apmierināt studējošo vajadzības un nodrošinās viņiem nepieciešamo kompetenču pilnveidi?
- Kādas ir tehnisko līdzekļu izvēles prioritātes?
- Vai šī tehniskā līdzekļa izmantošana būs pietiekami rentabla?
- Kādi finansiālie resursi nepieciešami materiāli tehniskās bāzes izveidei, nodrošināšanai, apkopei?
- Vai organizācijas rīcībā ir šādi resursi, kā tos nodrošināt?
- Vai organizācijā ir personāls, kurš ir pietiekami kompetents darbam ar attiecīgo tehnisko līdzekli?
- Kādi finansiālie resursi jāiegulda personāla apmācībai darbam ar tehniku?
- Kādi ir varbūtējie riski, iegādājoties attiecīgo tehnisko līdzekli?
- Kā nodrošināt ar tehnikas lietošanu saistītos drošības pasākumus?

Autore uzskata, ka tehnisko līdzekļu svarīgākais uzdevums ir nodrošināt informācijas apriti organizācijā; pēdējā laikā vadībā ir aktualizējies jēdziens 'informācijas sistēma'-iekārtu, procedūru un personāla kopums, kas ir izveidots, strādā un tiek uzturēts, lai vāktu, uzkrātu, apstrādātu, uzglabātu un izmantotu informāciju [81, 199].

Tālmācība nesaraujami saistīta ar **informācijas tehnoloģijām** (zināšanu, metožu, paņēmieni un tehniskā aprīkojuma kopums, kas ar datoru un sakaru līdzekļu starpniecību nodrošina jebkuras informācijas iegūšanu, glabāšanu, apstrādi un izplatīšanu [87, 12]). Izmantojot informācijas tehnoloģijas, organizācijā iespējams iegūt stratēģiskās vai operatīvās priekšrocības, panākt informācijas sistēmas attīstību, veicināt organizācijas pilnveidi un attīstību.

Lai izvērtētu informācijas sistēmas (IS) pielietošanu uzņēmumā, iespējams izmantot stipro un vājo vietu, iespēju un draudu (S.V.I.D) analīzi, kas parāda tās vadības plusus, mīnus, iespējas un draudus (Skat. 7.tabulu).

7. tabula. **IS pielietošana organizācijā** [77, 108].

Plusi	Mīnusi
IS, arī informācijas tehnoloģijas (IT) kļūst par starpnieku informācijas pārraidē, ietaupot laika un finansiālos resursus.	Organizācijas darbība pilnībā var kļūt atkarīga no IS darbības, IS speciālistiem (īpaši šāda atkarība var rasties organizācijās, kur visa informācija tiek saņemta un apstrādāta automatizēti).
IS spēj mērķtiecīgi vienot visas organizācijas struktūrvienības kopējā mērķa izpildei.	IS vadībai kā relatīvi jaunai nozarei vēl nav īpaši izstrādātas organizācijas.
Tiek atvieglots organizācijas darbinieku darbs: plašāka pieeja informācijai ļauj pieņemt lēmumus zemākā līmenī, samazinās rutīnas darba apjomi.	Lai varētu ieviest IS, jāveic pārkārtojumi, kas galvenokārt skar biznesa procesus, organizācijas vadību, informācijas tehnoloģiju speciālistus.
Tā kā organizācijā lielākoties tiek izmantotas standartizētas IT programmas, darbiniekam pārejot no vienas organizācijas apakšvienības uz citu, nav jāpatērē laiks, lai apgūtu iemaņas darbā ar atšķirīgu IT programmatūru.	IT ieviešana ir investīciju projekts, kura sākotnējie ieguldījumi ir ievērojami lielāki par regulārajām uzturēšanas izmaksām.
Ieviešot IS, organizācijā samazinās izmaksas (samazinās personāla izmaksas, tiek ietaupītas materiālizmaksas, samazinās kapitālizmaksas, vērojami ietaupījumi servīsa un pakalpojumu jomā).	
Ieviešot IS, organizācijā samazinās laika normas, paātrinās saskaņošanas process, notiek organizācijas produktivitātes kāpums.	
Iespējas	Draudi
IS piedāvā organizācijai jaunas darbības iespējas, kuru tai nav bijis līdz šim.	Ieviešot IS, var notikt darbinieku skaita un sastāva izmaiņas: samazinās darbinieku
IT attīstās ļoti strauji, līdz ar to organizācijai ir stimulē pilnveidoties, dzīvot "līdzī savam laikam".	Skaitis funkcionālajās vienībās, bet palielinās informācijas tehnoloģiju speciālistu skaits, nepareizas apmācības vai ieviešanas gadījumā labi speciālisti var atstāt darbu sliktu datorzināšanu dēļ.
Palielinās informācijas aprites iespējas organizācijā.	Iespējama organizācijai svarīgas informācijas noplūde.
	Ja IS nedarbojas, tiek apdraudēta organizācijas sekmīga darbība.

Lai informācijas sistēmas pārvaldība noritētu sekmīgi, īpašu uzmanību nepieciešams veltīt IS iekšējās un ārējās drošības nodrošināšanai (ārējā drošība – aizsardzība pret ielaušanos, stihiskām nelaimēm utt.; iekšējā drošība – sistēmas droša un korekta darbība, datu, tehnisko līdzekļu un produktu veseluma saglabāšana [98, 175]).

Tā kā tālmācības studijas pamatos balstās uz dažādu informācijas tehnoloģiju izmantošanu studiju procesā, tālmācības organizācijā (studiju centrā) būtu nepieciešamas šādas iekārtas un aprīkojums:

- Vairāki telefoni (konsultācijām, informācijas pārraidei, organizatorisku jautājumu risināšanai u.c.). Kā tika minēts iepriekš, informācijas apmaiņa pa tālruni ir viena no tālmācības studiju atbalsta sistēmas prioritātēm. Tas nozīmē, ka tālmācības organizētājiem ar tālruni būtu jānodrošina visi konsultanti, turklāt vēlams, lai viņi ar studējošajiem varētu sarunāties netraucēti, šim nolūkam izmantojot mikrofonu ar austiņām, bezvadu telefona aparātu (lai būtu iespēja aiziet uz citu telpu un netraucēti sarunāties) vai mobilo telefonu.
- Vairāki faksa aparāti, kas studējošajiem palīdz pārvarēt attālumu, nodrošinot, piem., kontroldarbu nogādi studiju centrā un ekonomējot viņu laika resursus. Faksi var būt aprīkoti ar automātisko atbildētāju un daudzām citām funkcijām. Mūsdienīgi faksa aparāti ir savienojami ar datoru un, izmantojot speciālu programmatūru, faksu var nosūtīt tieši no datora.
- Drukas un kopēšanas ierīces, kas nodrošina studējošo atbalstam nepieciešamo dokumentu izveidi un pavairošanu. Autore uzskata, ka tālmācības organizācijā lietderīgi iegādāties lāzerprinteri, kuram ir laba izdrukas kvalitāte, kurš ātri drukā gan uz papīra, gan kodoskopa plēvēm. Šie parametri nodrošina studentiem piedāvāto dokumentu vizuālu kvalitāti. Protams, jāņem vērā, ka lāzerprinteru izmaksas ir visai lielas, toties lietošanas laikā šie materiālie ieguldījumi attaisnojas. Ja tālmācības organizācijas plānos ietilpst krāsainu kopiju veidošana, ieteicams iegādāties strūklprinteri, kura priekšrocības ir šādas:
  - iekārta ir lēta;
  - laba izdrukas kvalitāte;
  - ātri drukā;
  - var drukāt uz kodoskopa slīdiem.

Tomēr jāņem vērā arī daži trūkumi:

- dārga lietošana;
- nepieciešama tintes kasešu rezerve.

Runājot par kopēšanas tehniku, bez kuras nav iedomājama daudzu tālmācības studiju atbalsta sistēmas līdzekļu izveide, autore iesaka pievērst uzmanību vairākiem faktoriem:

- tālmācības organizācijas lielumam (personāls, studējošo skaits);
- tālmācības studiju atbalsta sistēmas specifikai (kādu līdzekļu izveidei nepieciešamas kopēšanas ierīces);
- tālmācības organizācijas attīstības plāniem (tā kā tehniku iegādājas ilgākam periodam, šis nosacījums ir īpaši svarīgs);

Iegādājoties kopētāju organizācijas vajadzībām, būtu nepieciešama speciālista konsultācija.

- Datori administrācijai, informatīvajam dienestam. Mūsdienās šīs ierīces ir kļuvušas par neatņemamu tālmācības studiju procesa un atbalsta sistēmas pārvaldības līdzekli. To izmantošanas iespējas pieaugušo studiju atbalstam un kompetenču pilnveidei aprakstītas iepriekš. Ar datora palīdzību var tikt nodrošināta informācijas aprīte organizācijā, kas kalpo sekmīgai studiju atbalsta sistēmas pārvaldībai. Liela uzmanība šai sakarā pievēršama elektroniskās datu bāzes veidošanai, tajā fiksējot, piem., organizācijai nepieciešamās ziņas par studējošo, studiju procesā izmantojamus dokumentus (organizācijas darbības nolikumus, sekmju izrakstus, protokolus, studiju materiālu sagataves, pārskatus) utt. Būtiskākās elektroniskās datu bāzes priekšrocības ir šādas:

To var:

- izveidot;
- caurskatīt;
- papildināt;
- koriģēt;
- modificēt;
- automatizēt tās vadību;
- sakārtot, šķirot, grupēt, atlasīt, sapludināt, meklēt.

Izmantojot elektronisko datu bāzi, nepieciešams nodrošināt tās fizisko aizsardzību, kas ietver datu un aparatūras fiziskās aizsardzības un kontroles mehānismu, juridisko aizsardzību, kas nosaka datu saglabāšanas noteikumus, kā arī atbildību par datu drošību, un pieejas vadību, kas precīzē konkrēta darbinieka iespēju piekļūt atbilstošas kategorijas informācijai [97, 255].

Ja elektronisko datu bāzi izmanto efektīvi, tā nodrošina tālmācības organizācijas:

- darbības efektivitāti (uzdevumu ar datoru veikt ir ātrāk, lētāk);
- funkcionālo efektivitāti (vadītājam vieglāk pieņemt lēmumus);
- studējošo labāku apkalpošanu.
- Datorklases (vienas vai vairāku) aprīkojums, kas nodrošina studējošajiem piekļuvi *Internet* resursiem, iespēju izmantot elektroniskos studiju līdzekļus utt.
- Iekārtas video un audiokonferenču rīkošanai. Tās veidojamas, ja šāds atbalsta līdzeklis paredzēts studiju atbalsta sistēmā, organizācijai ir attīstīta starptautiskā sadarbība un ir pietiekams finansiālo un personāla resursu nodrošinājums.
- Kodoskops, ierīce datorprezentācijām (dator un videoprojektors) mācību telpās, kas nodrošina interaktīvu vidi klātienē nodarbību organizēšanai, informācijas vizuālai uztverei.
- Iekārtas studiju materiālu un citu rakstveida dokumentu veidošanai un pavairošanai.

Lai veidotu organizācijas tēlu, attīstītu organizācijas kultūru un arī lai ekonomētu finanšu resursus, rakstveida materiālus ieteicams veidot uz vietas, nevis izmantot citu organizāciju pakalpojumus. Visus ar tālmācības organizāciju saistītos dokumentus ieteicams veidot vienotā stilā, izmantojot noteiktu dizainu. Šim nolūkam ieteicams iegādāties vairākas dokumentu iesiešanas ierīces, kas nodrošina:

- iesiešanu ar spirālēm;
- termoiesiešanu;
- atsevišķos gadījumos – laminēšanu [77, 148-149].

Nepieciešams uzsvērt, ka daudzveidīgs tehniskais aprīkojums nodrošina un atvieglo tālmācības organizācijas kvalitatīvu darbu un pilnveido studiju atbalsta sistēmas resursu mērķtiecīgu pielietojumu.

Pamatojoties uz iepriekšminēto, nākas atzīt, ka tālmācības atbalsta sistēmas pārvaldība, tāpat kā jebkurš cits process, nav iespējama bez noteikta finansiāla seguma.

Finansiālie resursi zināmā mērā nosaka pārējo tālmācības studiju atbalsta sistēmas elementu sekmīgu darbību pieaugušo kompetenču pilnveidošanas nolūkos.

Finanšu resursu pārvaldība tālmācībā pamatos neatšķiras no šīs darbības cita profila organizācijās, tai skaitā arī citās izglītības iestādēs, tomēr nepieciešams ņemt vērā dažas specifiskas iezīmes, ar kurām jāreķinās, organizējot tālmācības studijas un veidojot atbalsta sistēmu:

- finansiālo resursu robežas ir atkarīgas no studiju atbalsta sistēmas elementu daudzveidības: jo daudzveidīgāki resursi, jo lielāki finansiālie ieguldījumi;
- lielākie finansiālie resursi nepieciešami sistēmas izveides sākumposmā, iekārtojot telpas, veidojot studiju materiālus, nodrošinot informācijas tehnoloģijas, veidojot personāla komandu;
- nepārtraukta finansiālo resursu plūsma nepieciešama arī sistēmas attīstības periodā, jo regulāri nepieciešams aktualizēt un papildināt studiju materiālu saturu, ātri noveco informācijas tehnoloģijas, tāpēc līdzekļi nepieciešami to atjaunošanai;
- tālmācības studiju orientēšanās uz pieaugušo auditoriju tieši saistīta ar izmaiņām darba tirgū: jauna pieprasījuma rašanās nosaka tālmācības organizācijas ātru pielāgošanos darba tirgus prasībām, veidojot jaunas programmas, studiju atbalsta elementus utt., kam nepieciešami papildu finansiālie resursi;
- mērķtiecīgai un sekmīgai studiju atbalsta sistēmas pārvaldībai nepieciešams kvalificēts un profesionāls akadēmiskais un apkalpojošais personāls (tam jāorientējas tālmācības specifikā, jāstrādā ar pieaugušajiem utt.), kura izglītošanai nepieciešams vairāk resursu nekā tradicionālajā izglītības iestādē;

- tālmācības piedāvātājiem jāreķinās ar lielo konkurenci studiju satura (programmu) piedāvājuma ziņā, tas nozīmē, ka noteicošais faktors, ar ko tālmācības organizācija var piedalīties konkurences cīņā, ir elastīgā studiju forma, kas daudzās valstīs (tai skaitā arī Latvijā) vēl nav nostiprinājusi savas pozīcijas. Tas nozīmē, ka lieli finansiālie resursi nepieciešami reklāmas pasākumu organizēšanai un organizācijas zīmola veidošanai.

Veiksmīgas tālmācības studiju atbalsta sistēmas resursu pārvaldības nodrošināšanā tāpat kā jebkurā vadības procesā centrālā persona ir vadītājs, tādēļ tam piešķirama īpaša nozīme.

5.4. VADĪTĀJA LOMA TĀLMĀCĪBAS STUDIJU ATBALSTA SISTĒMAS RESURSU PĀRVALDĪBĀ

Jēdziena *vadītājs* (formālais) būtība tālmācībā pamatos neatšķiras no tā lietojuma vadības zinātnē, ar to saprotot:

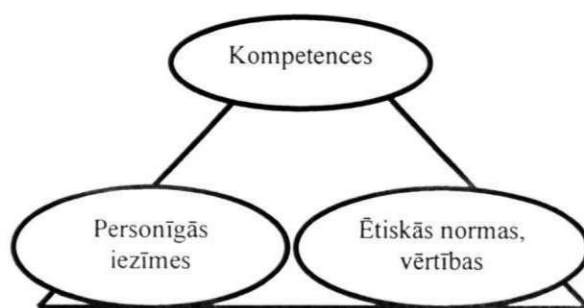
- konkrētu darbinieku, kas ietekmē pārējo darbinieku darbību, lai īstenotu organizācijas mērķus [105,403];
- personu, kura ir tiesīga vai pilnvarota pieņemt lēmumus par uzņēmuma darbību un kas bez īpaša pilnvarojuma ir tiesīga pārstāvēt uzņēmumu [71,450].
- personu, kurai ir amata noteikta vara attieksmē pret darbiniekiem [105, 403; 140,23].

Pārvaldot tālmācības studiju atbalsta sistēmu, vadītājam ieteicams pielietot šādus varas veidus [105,405]:

- formālo varu, kas var nodrošināt organizācijas stabilitāti, deleģēto uzdevumu izpildi;
- eksperta varu, kas balstīta uz vadītāja zināšanām un prasmēm (mūsu gadījumā tā ir persona, kura organizācijā vislabāk orientējas tālmācības un pieaugušo izglītības jautājumos) un nodrošina vadītāja un viņa lēmumu atzīšanu;
- personības varu, kas nodrošina uzticēšanos, sekmes komandas veidošanā un kopējo mērķu sasniegšanu.

Lai vadītājs sekmīgi varētu pārvaldīt tālmācības studiju atbalsta sistēmas resursus un kopā ar komandu sasniegt iecerēto mērķi- pilnveidot pieaugušo kompetences, viņa darbībā nepieciešami 3 stūrakmeņi , kas veido mūsdienīga vadītāja modeļa pamatu (Skat. 18.attēlu).

18.attēls Mūsdienīga tālmācības vadītāja modelis.

Autore uzskata, ka tālmācības vadītājam būtu jāpieņem tām kompetencēm, kuras tālmācības studijās viņa vadītajā organizācijā var iegūt ikviens pieaugušais:

- profesionālās, t.sk. pārvaldības kompetences (piem., tālmācības specifiskas pārzināšana, prasmes strādāt ar pieaugušajiem, menedžmenta teorijas un prakses pārzināšana);
- pašnoteikšanās kompetences (būtiskākā- prasme būt līderim);
- sociālās un komunikācijas kompetences (piem., prasme veidot organizācijas tēlu, prasme uzklaut citu viedokli, diskutēt, pārliecināt utt.).

Kā nozīmīgākās personīgās iezīmes autore akcentē šādas:

- plašs redzesloks, kas ļauj orientēties dažādās sfērās un kas nepieciešams mērķtiecīgai resursu izmantošanai, darba metožu, vadības stila izvēlei;
- radošums, novatorisms, kas ļauj tālmācības sistēmā ieviest jaunus elementus, izvēlēties inovatīvas resursu pārvaldības metodes;
- atbildība, nosvērtība, lietišķums;
- spēja pamatoti riskēt (izvēloties inovatīvas metodes, studiju atbalsta sistēmas resursus utt.);
- noturība pret stresu (darbs saistīts ar inovatīvām formām un paņēmieniem, kas ne vienmēr uzreiz tiek izprasti un akceptēti sabiedrībā, galvenā mērķauditorija ir pieaugušie ar dažādu pieredzi);
- iekšēja nepieciešamība pēc tālākizglītības un pašpilnveidošanās (kalpo kā stimuls pārējiem komandas locekļiem);
- ticība tālmācības idejai un saviem spēkiem tās realizēšanā.

Pārvaldot tālmācības studiju atbalsta sistēmu un tās resursus, vadītājam nepieciešams ievērot vispārējas ētiskās normas un savā darbā balstīties uz noteiktām vērtībām. Kā svarīgākās vērtības minamas šādas:

- studējošie un viņu vajadzības (tas sekmē adekvātas studiju atbalsta sistēmas izveidi, nodrošina sekmīgu komunikāciju, atgriezenisko saikni, sadarbību);

- profesionāla akadēmiskā un apkalpojošā personāla komanda (nodrošina studiju atbalsta sistēmas darbību, racionālu resursu izvēli un izmantošanu, izvirzīto mērķu sasniegšanu);
- pieaugušo izglītība kā tālmācības organizācijas misija, kas nodrošina sabiedrības ilgtspējīgu attīstību.

Savukārt par ētiskajām normām varētu uzlūkot tradicionālās un vispārpieņemtās:

- ievērot godīgumu un savstarpējo cieņu;
- nemanipulēt ar cilvēkiem;
- būt prasīgam vadītājam, neaizskarot otra cilvēka pašcieņu;
- izpildīt solīto, būt precīzam un noteiktam;
- mērķa sasniegšanai izmantot godīgus līdzekļus;
- nevienu darbu neatstāt nenovērtētu;
- kritiski vērtēt kā sasniegumus, tā trūkumus, neiestīgt pašapmierinātībā.

Iesaistoties tālmācības studiju atbalsta sistēmas resursu pārvaldībā, vadītājam sākotnēji jābūt pārliecinātam, ka šai procesā tiek ievērots sistēmas vadības tiesiskais un normatīvais nodrošinājums, proti, vai resursu pārvaldība notiek atbilstoši valsts likumiem, Ministru kabineta noteikumiem, IZM instrukcijām, nolikumiem, organizācijas iekšējiem reglamentējošiem dokumentiem. Latvijā tālmācības pārvaldībā problēmas rada tas, ka šīs studiju forma īpatnības normatīvajos dokumentos netiek atspoguļotas.

Neraugoties uz visai ievērojamām atšķirībām, tālmācības studiju atbalsta sistēmas resursu pārvaldība pamatos tiek pielīdzināta pilna laika klātienes studiju pārvaldībai, resp., izglītības vadībā pastāv pārāk unificēta sistēma, atkāpes no tās praktiski nav iespējamas.

Kā piemēru varam minēt faktu, ka augstākās izglītības iestādē jābūt 50% pamatdarbā strādājošo akadēmiskā personāla pārstāvju (augstskolu akreditācijas noteikumi), šis noteikums attiecināms arī uz personām, kas nodrošina tālmācības studiju atbalsta sistēmas efektīvu darbību.

No pārvaldības viedokļa raugoties, tālmācībā šis kritērijs nebūtu obligāts, jo ērtāk un finansiāli izdevīgāk pieaicināt mācībspēkus nepilnam darba laikam (to nosaka klātienes nodarbību skaita ierobežojums, iespējas pielietot informācijas tehnoloģijas utt.). Vadītājs šai gadījumā nonāk sarežģītā situācijā, jo, no vienas puses, plānojot un organizējot darbu, jāievēro likumdošana, bet, no otras puses, tā nodrošināšanai jāiegulda papildu finansiālie līdzekļi akadēmiskā personāla atalgošanai. Tas nozīmē, ka tālmācības organizācijas pārvaldības sistēmai jābūt izstrādātai īpaši rūpīgi.

Runājot par resursu pārvaldību, akcentējami šādi svarīgākie vadītāja uzdevumi (Skat.8.tabulu):

8.tabula. Vadītāja uzdevumi tālmācības studiju atbalsta sistēmas resursu pārvaldībā.

Resursi	Plānošanas uzdevumi	Organizēšanas uzdevumi	Motivēšanas uzdevumi	Kontroles uzdevumi
Metodiskie				
Tikšanās klātienē	-plānot nodarbību struktūru, kas atbilst tālmācības koncepcijai, organizācijas mērķiem un uzdevumiem; -plānot regulāras mācībspēku konsultācijas	- radīt pozitīvu studiju vidi (telpas, aprīkojums); - ieviest tālmācības metodiku	- motivēt studējošos aktīvi piedalīties nodarbībās; - motivēt mācībspēkus izmantot interaktīvas metodes	- kontrolēt mācībspēku darba kvalitāti
Rakstveida studiju materiāli	- veidot satura un formas koncepciju (atbilstība programmas prasībām, pieaugušo vajadzībām, tālmācības principiem, pieejamība, saprotamība, praktiskā ievirze utt.)	- sadarbībā ar mācībspēkiem un darba devējiem nodrošināt praktiski pielietojamu mācību saturu; - organizēt studiju materiālu recenzēšanu un pilottestēšanu - organizēt aptaujas par studiju materiālu satura atbilstību pieaugušo kompetenču mērķtiecīgai pilnveidei	- motivēt studējošos sniegt atgriezenisko saikni par studiju materiālu saturu; - motivēt mācībspēkus regulāri atjaunot un papildināt materiālu saturu, īpašu uzmanību pievēršot iespējai attīstīt un uzlabot studējošajiem nepieciešamās kompetences	- kontrolēt recenzenta, pilottestētāju, studējošo ieteikumu ieviešanu jaunu studiju materiālu veidošanā un esošo pilnveidošanā
Cilvēkresursi	-izplānot darbam nepieciešamo darbinieku struktūru; -plānot komandas veidošanas principus, darbinieku atlases kritērijus; - veidot personāla izglītošanas, motivēšanas modeļus, lai nodrošinātu sekmīgu komandas darbu	- veidot strukturāli atbilstošu kvalitatīvo nodrošinājumu (pieaicinot labāko akadēmisko personālu, praktiķus no uzņēmumiem); -nodrošināt darbinieku regulāru izglītošanās procesu (uz vietas organizācijā un ārpus tās)	- motivēt darbiniekus iesaistīties tālākizglītībā, pielietojot dažādus motivēšanas līdzekļus; - sadarbojoties ar darba devējiem, motivēt viņus piedalīties darbā nepieciešamo kompetenču noskaidrošanai un kontroles mehānisma izstrādāšanai.	- pārbaudīt darbinieku sasniegumus; - konstatēt pastāvošās problēmas darbā ar pieaugušo auditoriju; - konstatēt darba atbilstību vai neatbilstību standartiem, novērst trūkumus
Informatīvie un tehnoloģiskie (IT) resursi	-plānot nepieciešamo IT resursu nodrošinājumu atbilstoši organizācijas mērķiem un to realizācijas iespējām (finanšu resursi, prasme lietot IT utt.)	- veidot izmantojamo IT resursu struktūru, nodrošinot kā darbinieku, tā studējošo piekļuvi šiem resursiem; -organizēt regulāru atgriezenisko saiti par IT resursu efektivitāti pieaugušo kompetenču pilnveidošanā	- stimulēt IT resursu izmantošanu kā akadēmiskā, tā organizatoriskā studiju atbalsta nodrošināšanai; -motivēt pieaugušos izmantot IT, paātrinot un padarot daudzveidīgākas komunikācijas iespējas, attīstot tehniskās, komunikatīvās un sociālās kompetences	- IT resursu darbības panākumu izvērtēšana izmaksu samazināšanas nolūkos; - veicot kontroli (nepieciešamības gadījumā pieaicinot IT vai tālmācības ekspertus), noskaidrot IT pielietošanas perspektīvas, iespējas izvēlēties tāds resursus, kas atbilst mainīgajiem tirgus apstākļiem un tiem adekvātām pieaugušo kompetencēm

Materiālie	- izveidot iespējamo tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeli, kas atbilst organizācijas izvirzītajiem mērķiem un to realizēšanas iespējām; - atbilstoši paredzamajiem finanšu resursiem izplānot organizācijas sekmīgai darbībai nepieciešamo materiālo nodrošinājumu (telpas, tehnika utt.)	-atbilstoši izvēlētajam atbalsta sistēmas modelim nodrošināt adekvātu materiālo vidi; - izmantojot iekšējās vides elementus, veidot organizācijas tēlu sabiedrībā	- motivēt personālu uzlabot materiālos resursus atbilstoši darba tirgus prasībām un studējošo vajadzībām.	- kontrolēt materiālo resursu izmantošanas lietderīgumu; - sekot līdzi galvenajām materiālo resursu attīstības tendencēm, ieviest jauninājumus organizācijas vidē
Finansiālie	-plānot mērķa sasniegšanai nepieciešamos finanšu līdzekļus; - plānot iespējamus finanšu ieguves avotus; -plānot finanšu pārvaldības sistēmu, lai nodrošinātu organizācijas finansiālo stabilitāti	- organizēt finanšu resursu izmantošanu atbilstoši tālmācības organizācijas mērķiem; - veicināt finansiālo resursu ieguldījumu cilvēkresursos un metodiskajos resursos, lai nodrošinātu tālmācības studiju atbalsta sistēmas ilgtspējīgu attīstību	-motivēt darbiniekus iesaistīties dažādos projektos, lai iegūtu finansējumu tālmācības studiju atbalsta sistēmas kvantitatīvo un kvalitatīvo rādītāju uzlabošanai; - stimulēt darba devēju finansiālu līdzdalību pieaugušo vajadzībām atbilstošas tālmācības studiju atbalsta sistēmas veidošanā	- veikt regulāru studiju atbalsta sistēmas uzlabošanai nepieciešamo resursu uzraudzību un sadalījumu atbilstoši plānotajiem mērķiem

Tabulā ir apkopoti tikai svarīgākie vadītāja uzdevumi, kas saistīti ar studiju atbalsta sistēmas resursu pārvaldību, veicamo darbību un atbildības loks ir daudz plašāks [105: 133], tomēr pilnīga vadītāja darbības analīze nav šī pētījuma uzdevums.

Apkopojot teorētiskajā daļā sniegto informāciju, autore secina, ka:

- tālmācības kā inovatīvas studiju formas ieviešana ir sarežģīts process, kuram nepieciešams īpašs organizatorisks nodrošinājums, pārvaldība;
- ar jēdzienu *pārvaldība* tālmācībā saprot mērķtiecīgu (skaidri, konkrēti, darbospējīgi un *sasniedzami* mērķi), kreatīvu atvērtas un elastīgas studiju atbalsta sistēmas sakārtošanu, pastāvēšanas un attīstības nodrošināšanu, izmantojot dažādus resursus.
- tālmācības studiju atbalsta sistēma ir komplikēts veidojums, kura galvenais uzdevums ir palīdzēt pieaugušajiem iekļauties jaunos apstākļos, jaunā studiju telpā, dod jaunas iespējas sevis pilnveidei, līdz ar to tā mazina plaisu starp sabiedrības norisēm un indivīda iespējām līdzdarboties tajās;
- tālmācības studiju atbalsta sistēmas resursu izvēle ir atkarīga no pieaugušo vajadzībām individuāli nepieciešamo kompetenču ieguves vai uzlabošanas procesā, mācību satura un uzdevumiem, pieejamības un prasmēm (kā studējošo, tā tālmācības organizācijas personāla) tos izmantot, kā arī finanšu u.c. resursiem to kvalitatīvas darbības nodrošināšanai, uzraudzībai un kontrolei;

- prasmīgi pārvaldīts, tālmācības studiju atbalsta resursu pielietojums var sekmīgi veicināt pieaugušajiem nepieciešamo kompetenču iegūvi vai attīstību, nodrošinot atgriezenisko saikni, kas kalpo kā studiju procesa uzlabošanas pamatelements, un veicinot tālmācības organizācijas kā atvērtas, elastīgas, konkurētspējīgas institūcijas ilgtspējīgu attīstību.
- tālmācības studiju atbalsta sistēmas resursu pārvaldībā kā jebkurā vadības procesā noteicošā loma ir profesionāli sagatavotam vadītājam, no kura aktivitātēm ir atkarīga organizācijas spēja pastāvēt un attīstīties darba tirgus pieprasījuma un inovatīvu studiju formu piedāvājuma noteiktos apstākļos.

Nākamajā pētījuma daļā uzmanība pievērsta autores praktiskiem pētījumiem, atainojot tālmācības studiju atbalsta sistēmas veidošanas un resursu pārvaldības pieredzi Latvijā.

II. PRAKTISKI PĒTNIECISKĀ DAĻA

Katrai pasaules valstij ir savas tālmācības tradīcijas, kurām ir noteikta priekšvēsture un objektīvi priekšnoteikumi. Par tālmācības attīstības sākumu Latvijā uzskatāms 1994.gads, kad tika izveidota iniciatīvas grupa, kas vēlāk kļuva par pamatu Latvijas Tālmācības padomei. Stimulu tālmācības pilnveidei ir devusi iesaistīšanās PHARE projektā "Starpvalstu sadarbība tālmācībā"(1994). PHARE programma aptvēra 11 postsociālisma valstis, ieskaitot arī Latviju. Tās mērķis bija izveidot tālmācības infrastruktūru visās dalībvalstīs, propagandēt tālmācību un sagatavot speciālistus. Kopš šīs studiju formas izveides pirmsākumiem speciālisti aktīvi līdzdarbojušies tālmācības studiju materiālu veidošanā un studiju atbalsta sistēmas radīšanā.

2005.gada sākumā Latvijā darbojas 9 institūcijas, kas piedāvā izglītības ieguves iespējas tālmācības formā. Piedāvājums ir samērā plašs un daudzveidīgs. Latvijā tālmācībā iespējams iegūt bakalaura grādu (Biznesa augstskolā „Turība”, Vidzemes augstskolā), bakalaura un maģistra zinātnisko grādu (Hāgenas Tālmācības universitātes Rīgas studiju centrā), pirmā līmeņa augstāko profesionālo izglītību (Biznesa vadības koledžā), iespējams apgūt profesionālās izaugsmes un pilnveides programmas (Latvijas Uzņēmējdarbības un menedžmenta akadēmijā); tālmācības kursi tiek iekļauti pilna laika studiju programmās (LU E-universitāte, RTU Tālmācības studiju centrs). Visai daudzveidīgs ir arī profesionālas ievirzes un interešu izglītības kursu piedāvājums tālmācības formā (Biznesa augstskola „Turība”, SIA "International Correspondence Course").

Katrā no šīm institūcijām tiek piedāvāta arī sava studiju atbalsta sistēma. Tā lielākoties atkarīga no kursa specifikas, piedāvātāja materiālā nodrošinājuma, studējošo iespējām. Pētījuma autore uzdrošinās apgalvot, ka daudzkārt kursu piedāvātāji galvenokārt rēķinās ar savām vajadzībām (kursu iespējams izveidot starptautiska projekta ietvaros, tas demonstrē jaunāko tehnoloģiju sasniegumus vai tml.), maz uzmanības pievēršot tam, cik noderīgs un pieejams šis kurss vai programma ir potenciālajam studentam. Autore sniedz pārskatu par tālmācības programmu un kursu piedāvājumu un atbilstošu studiju atbalsta sistēmas resursu izmantojumu, kas pieejams pieaugušo mērķauditorijai Latvijā (Skat. 5. un 6. pielikumu). Tajā redzams, ka tālmācībā iespējams apgūt 9 programmas, 179 tālmācības kursi iekļauti augstskolu pilna laika studiju sastāvā kā izvēles kursi, tālmācībā tiek piedāvāts apgūt 30 profesionālās izglītības un izaugsmes kursus, 3 kursiem var tikt dots interešu kursu statuss.

Piedāvāto kursu un programmu, kā arī atbilstošu studiju atbalsta sistēmas resursu pielietojums ir visai plašs un daudzveidīgs. Prioritāri ir dažādi rakstveida (tai skaitā studiju) materiāli, sadarbība klātienē, kā arī informēšana, izmantojot Web lappusi.

Turklāt šie resursi tiek izmatoti gan akadēmiskajam, gan neakadēmiskajam jeb organizatoriskajam atbalstam.

Latvijas apstākļos šo studiju atbalsta resursu izmantošana pieaugušo izglītības vajadzībām ir likumsakarīga, jo rakstveida materiālu pielietošana ir ne tikai tradicionāla, pierasta, bet to sagatavošana un atjaunošana, papildināšana ir arī lēta. Tikšanās klātienē savukārt paplašina komunikācijas iespējas, bet mājas lapa dod papildu informācijas ieguves veidus.

Viens no pētījuma autores uzdevumiem ir noskaidrot tālmācībā iesaistīto pieaugušo kompetenču līmeni, kā arī iespējas tās uzlabot, pārvaldot atbilstošu studiju atbalsta sistēmas modeli.

Kā pētījuma bāze galvenokārt izmantota Biznesa vadības koledža, kas darbību uzsākusi 2003.gada oktobrī un ir pirmā tālmācības koledža Baltijā. Darbojoties kā konsultante, autore, balstoties uz saviem pētījumiem, ir palīdzējusi plānot, organizēt, koordinēt un kontrolēt potenciāli lietderīgāko tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeli šajā augstākās izglītības mācību iestādē. Atzinumu pamatā ir autores gūtā starptautiskā pieredze (darbība 6 starptautiskajos projektos, kas saistīti ar pieaugušo izglītības vadību vai tālmācību, Eiropas Savienības tālmācības ekspertes pienākumi Socrates projektā, studiju vizītes Lielbritānijas, Somijas, Dienvidāfrikas tālmācības universitātēs), pieredze, kas 8 gadu laikā gūta tālmācības jomā Latvijā (1997-2005), darbība Biznesa vadības koledžā (atļauju izmantot BVK kā pētījumu bāzi skat. 40.pielikumā), tās darbības rezultātu analīze, tālmācībā iesaistīto pieaugušo un ekspertu aptaujas.

6. PĒTĪJUMA ORGANIZĀCIJA UN METODOLOĢIJA

Promocijas darbs " Tālmācības studiju atbalsta sistēmas pārvaldība pieaugušo kompetenču pilnveidošanās procesā" ir deduktīvs eksperimentāls pētījums, jo dati vākti, lai apstiprinātu vai neapstiprinātu hipotēzi, kā arī tajā kontrolēta piedāvātā studiju atbalsta sistēmas modeļa iedarbība uz pieaugušo studiju vajadzību apmierināšanu. Pētījums ietver kā kvantitatīva, tā kvalitatīva pētījuma iezīmes, to var attiecināt uz t.s. novērtēšanas pētījumiem, jo rezultātā tiek noskaidrota izstrādātā tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeļa un tā pārvaldības efektivitāte pieaugušo kompetenču pilnveidošanās procesā.

Pētījuma organizācija tika veidota, ievērojot teorētiskās nostādnes, kas minētas promocijas darba ievadā (Skat.10. lpp.).

Pētījuma struktūra veidota ar mērķi noskaidrot:

- kā teorētiski izstrādātu tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeli praktiski ieviest pieaugušo izglītībā;
- kā organizēt šī modeļa resursu pārvaldību, lai tas kalpo par efektīvu līdzekli pieaugušo kompetenču ieguves un attīstības procesā.

Praktiskais pētījums tika veikts 4 posmos:

1. posms. Teorētiski pamatota, organizācijas darbības stratēģijai atbilstoša tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeļa izveide.
2. posms. Gadījuma pētījums. Modeļa adaptācija noteiktā studiju vidē.
3. posms. Tālmācībā iesaistīto studējošo, akadēmiskā personāla, ekspertu anketēšana, iegūto datu analīze:
  - vispārīgās ziņas par respondentiem;
  - studējošo vajadzību izzināšana;
  - piedāvātā modeļa un tā pārvaldības elementu atbilstība studējošo vajadzību apmierināšanai kompetenču pilnveides nolūkos.
4. posms. Izmaiņu ieviešana modeļa struktūrā un rekomendācijas to pārvaldības nodrošināšanai.

Pētījuma metodoloģija veidota, izmantojot A. Geskes un A. Grīnfelda [55], kā arī A.Lasmaņa [78] izstrādātās teorētiskās nostādnes.

Pētījuma dalībnieku izvēles raksturojums:

1. Pētījuma ģenerālkopa ir 9 tālmācības organizācijas Latvijā, kas piedāvā tālmācības vai e-kursu apguvi. Kopējais studējošo un kursu klausītāju skaits praktiski nav noskaidrojams, jo organizācijās nav precīzu statistisko datu vai arī tas ir komercnoslēpums.

2. Izlases kopā empīriskajam pētījumam tika iekļautas 4 tālmācības organizācijas (44 % no ģenerālkopas); pamatpētījums tika veikts Biznesa vadības koledžā, aptaujājot 458 studējošos, 38 akadēmiskā personāla locekļus.

Pētījuma instrumenti:

1. Biznesa vadības koledžas, Latvijas Universitātes, Rēzeknes augstskolas, Rīgas Tehniskās universitātes, Biznesa augstskolas „Turība” studējošo aptaujas un anketēšana.
2. Studējošo atsaukmes elektroniskajā diskusiju forumā.
3. Studējošo sekmju analīze.
4. Darba devēju atsaukmes.
5. Ekspertu aptauja.
6. Biznesa vadības koledžas pašnovērtējuma ziņojums.
7. Akreditācijas komisijas ekspertu atsaukmes.

Autores izstrādātā tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeļa darbības izpēte, izmantojot atsevišķo gadījumu studijas, aptaujas, atsaukmes, ekspertu atzinumi pētījuma gaitā ļāva iegūt datus, kas ir pamatā noslēgumā dotajiem secinājumiem par hipotēzes pierādīšanos un promocijas darba mērķa sasniegšanu.

7. TĀLMĀCĪBAS STUDIJU ATBALSTA SISTĒMAS REALITĀTES MODELIS UN TĀ PĀRVALDĪBA PIEAUGUŠO KOMPETENČU PILNVEIDĒ (BIZNESA VADĪBAS KOLEDŽAS ATSEVIŠĶO GADĪJUMU STUDIJAS)

Pētījuma teorētiskajā daļā autore piedāvā 2 tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeļus: realitātes un virtualitātes modeļi, kuru pārvaldībā iespējams izmantot dažādus resursus. Autore ir pārliecināta, ka Latvijas situācijā pieaugušo kompetenču pilnveidošanai noderīgāks ir realitātes modelis, pamatojot to ar šādiem atzinumiem:

- atbalsta sistēmas pamatā izmantoti metodiskie un materiālie resursi, kas pieaugušajiem ir tradicionāli un pierasti, līdz ar to viņiem ir vieglāk adaptēties to noteiktā vidē;
- modelī saglabāti klātienē un tiešā kontakta elementi, kas pieaugušo tālmācības studijas padara efektīvākas un nodrošina tālmācības organizatoru, akadēmiskā personāla un studējošo sadarbību .

Tālmācības studiju atbalsta sistēmas realitātes modeļa darbība un pārvaldība tiks analizēta, izmantojot Biznesa vadības koledžas (BVK) pieredzi, jo šī ir vienīgā augstākās izglītības mācību iestāde Latvijā , kas pieaugušo izglītībā izmanto tikai tālmācības formu (Koledža dibināta 2003.gadā, 2005.gada oktobrī tajā studē 679 pieaugušie vecumā no 18 līdz 60 gadiem).

Izvēloties pieaugušo vajadzību apmierināšanai piemērotāko studiju atbalsta sistēmas modeli un tam atbilstošus resursus, tika ņemta vērā BVK stratēģija un koncepcija, kas pieņemtas 2003.gadā un kuru izstrādāšanā piedalījusies arī promocijas darba autore. Stratēģijas galvenie principi ir šādi:

- BVK studiju process nodrošina BVK koncepcijas un stratēģiskā attīstības plāna īstenošanu, veicina studējošo *pašattīstības iespējas*, sekmē motivāciju *profesijas iegūšanai*, veido priekšnosacījumus *pašrealizācijai* un veiksmīgai karjerai;
- studiju programmu nepārtraukta pilnveide atbilstoši mainīgajām sabiedrības prasībām, realizācijas rezultātu analīze *ar studentu un docētāju līdzdalību*;
- BVK absolventu *piemērotības darba tirgus prasībām nodrošināšana*;
- BVK studiju *vide* ir multikulturāla, atbilst labāko Eiropas tālmācības augstskolu izvirzītajiem kritērijiem, *sekmē studējošā personības attīstību* un ir sekmīgas karjeras virzītājspēks.
- BVK mērķtiecīgi un demokrātiski veido studiju fizisko, psiholoģisko un kultūrvidi, kas nodrošina koncepcijā izvirzīto mērķu īstenošanu:
  - estētiski noformētas, tīras, tehniski nodrošinātas auditorijas un palīgtelpas.
  - līdzsvarota nodarbību un studiju atbalsta centra psiholoģiskā vide,

- BVK kultūrvide tiek veidota tā, lai apmierinātu studējošo, docētāju un darbinieku intereses;
- BVK administratīvā darbība ir virzīta uz BVK koncepcijas un stratēģisks attīstības plāna īstenošanu, studiju procesa kvalitātes pilnveidošanu.
- BVK studējošie ir strādājoši, pašpilnveidei motivēti pieaugušie (Stratēģijas pilnu tekstu skat. 7. pielikumā).

Saskaņā ar BVK koncepciju (Skat.8. pielikumā), BVK misija ir izveidot tādu studiju vidi, kas *veicina studējošā personisko, sociālo un profesionālo briedumu*, paver iespēju katram *kļūt par profesionāli* izvēlētajā darbības jomā. Studējošais ir atbildīgs par savas personības un profesionālās kompetences attīstību, augstskola ir atbildīga par tādu studiju satura, formu, studiju vides piedāvāšanu, kas veicina studējošo attīstību.

Šai nolūkā ir izvirzīts BVK mērķis *nodrošināt kompetenta, radoša, uzņēmīga, patstāvīga un atbildīga speciālista* veidošanos un attīstību, veicināt *studējošā personisko, sociālo un profesionālo briedumu*, mērķtiecību, attīstīt *spēju būt par līderi*, sagatavot *sekmīgai karjerai un pašrealizācijai*, nodrošināt studējošajam iespēju apgūt tās profesionālās kompetences, kuras nepieciešamas efektīvam darbam informācijas sabiedrībā.

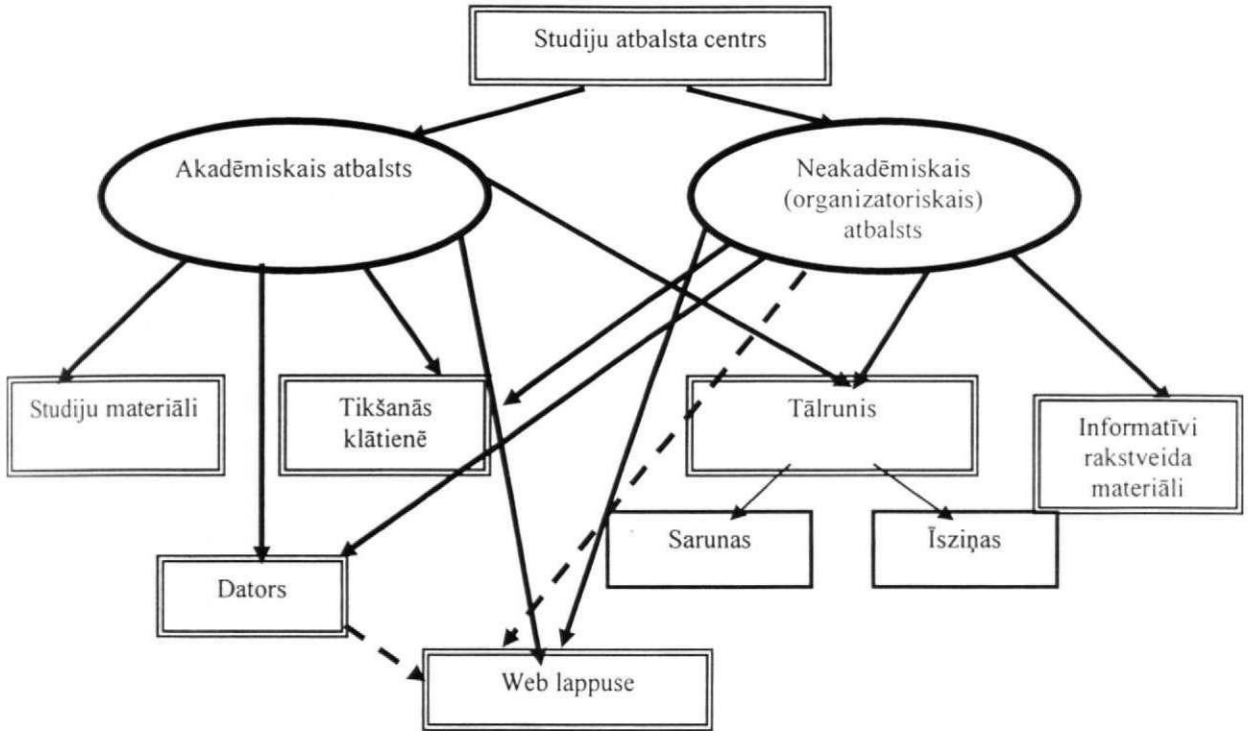
Koncepcijā definēti arī izglītības ieguves vispārīgie, metodiskie un organizatoriskie principi, uz kuriem balstās BVK studiju process, kā arī personāla politika un nākotnes vīzija.

Autores izceltie jēdzieni *pašattīstības iespējas, profesijas iegūšana, piemērotība darba tirgus prasībām, studentu un docētāju līdzdalība, studējošā personības attīstība, personiskais, sociālais un profesionālais briedums, kompetents, radošs, uzņēmīgs, patstāvīgs un atbildīgs speciālists* akcentē ideju, ka studiju atbalsta sistēmas modeļa izvēli noteicis mērķis attīstīt pieaugušajiem nepieciešamās kompetences (pašizziņas, komunikācijas, profesionālās, sociālās un pārvaldības).

Dokumentos īpaša uzmanība pievērsta studiju vides radīšanai šī mērķa sasniegšanas nolūkos. Tālmācības studiju atbalsta sistēma ir viens no šīs vides elementiem. Šai sakarā gribētos akcentēt profesores T.Koķes ideju par indivīda attīstības iespējām satura apguves gaitā. Kā norāda T.Koķe, satura atlases un metožu izvēles pamatā būtu jābūt kritērijam *virzīt domu* (uzsvēruma mans - I.K.) [76, 21].

Balstoties uz šo atziņu, BVK savai darbībai ir izvēlējusies t.s. tālmācības studiju atbalsta sistēmas realitātes (noteiktā reālā vidē balstītu) modeli, ko uzskatāmi varētu raksturot šādi (skat.19. attēlu).

19. attēls. **BVK tālmācības studiju atbalsta sistēmas realitātes modelis.**

Sīkāk analizējot attēlā redzamo, secinām, ka akadēmiskais studiju atbalsta tiek realizēts, izmantojot šādus resursus:

1. Metodiskie:

- tālmācības studiju materiāli;
- tikšanās klātienē (klātienes nodarbības, konsultācijas);

2. Tehnoloģiskie:

- tālrunis (individuālas sarunas, īsziņas);
- dators (datorprogrammas angļu valodas, ātrdrukāšanas apguvei; BVK mājas lapa, kurā ietverta informācija par akadēmiskiem jautājumiem, diskusiju forums: iespēja elektroniski sazināties ar attiecīgā kursa docētāju, elektroniskā testu sistēma, e-pasts u.c.).

3. Cilvēkresursi:

- studiju materiālu autori;
- studiju materiālu recenzenti un pilottestētāji;
- akadēmiskais personāls;
- tālmācības eksperti;
- darba devēji.

Organizatoriskajam atbalstam tiek izmantoti šādi resursi:

1. Informatīvi rakstveida materiāli:

- vēstules,
- reklāmiizdrukas u.c.

2. Metodiskie:
  - klātienes nodarbības;
  - klātienes konsultācijas;
3. Tehnoloģiskie:
  - tālrunis;
  - dators.
4. Cilvēkresursi:
  - klientu konsultanti;
  - tālmācības eksperti.

Tālmācības studiju atbalsta sistēmā nozīmīgu vietu ieņem arī materiālie resursi (auditorijas, bibliotēka, studiju atbalsta centrs, studiju materiālu ražotne) un finansiālie resursi, kas nodrošina pārējo resursu sekmīgu pārvaldību.

Nākamajā apakšnodaļā BVK tālmācības studiju atbalsta sistēmas realitātes modelis un tā resursu pārvaldība analizēta detalizētāk.

7.1. MODEĻA PRAKTISKA REALIZĀCIJA

BVK tālmācības studiju atbalsta sistēmas realitātes modelis ir izveidots 2003.gadā un pētījuma autores uzraudzībā bez izmaiņām darbojies līdz 2005.gada septembrim. Tas nozīmē, ka divu gadu pieredze, novērojumi un pētījumi ļauj autorei objektīvi novērtēt tā resursu iedarbīgumu pieaugušajiem nepieciešamo kompetenču pilnveidošanā.

Par svarīgāko tālmācības studiju atbalsta sistēmas elementu BVK uzlūkojami **tālmācības studiju materiāli**. To tapšanas gaitā tiek realizētas visas pārvaldības funkcijas. Plānojot un veidojot studiju materiālus (BVK studiju materiāli tiek veidoti arī studiju procesa gaitā), tiek domāts par studiju satura atlases kvalitāti, proti, satura apjomam vēlams būt tādām, lai tā apgūvē pietiktu laika profesionālās un personības attīstības domu virzīšanai. Lai parādītu tālmācības studiju materiālu veidošanas procesu BVK, lietderīgi runāt par to struktūru un satura uzlabošanas procedūru. BVK studējošie semestra laikā apgūst 5-6 studiju kursus. Tas saistīts ar studējošo noslogotību darbā, kā arī paver ceļu pakāpeniskai kompetenču pilnveidei.

Visi tālmācības studiju materiāli tiek plānoti un veidoti pēc noteiktas shēmas:

1. Studijvedis (atklāts kursa mērķis, dotas instrukcijas, kā to sasniegt, izmantojot personīgo pieredzi un BVK mācību spēku un konsultantu atbalstu, doti ieteikumi, kā studēt, gatavoties ieskaitei, eksāmenam utt.).
2. Kurša autora uzruna studentiem (veicina neklātienes dialoga iespējas, psiholoģiski tuvina studējošos un kurša autoru).

3. Satura sadalījums 8 nodarbībās (materiāla kopapjoms ~ 250 A4 lpp.):

Katras nodarbības saturs.

Satura izklāsts (būtiskākās teorētiskās nostādnes, praktiski piemēri, Latvijas un citu valstu situāciju analīze utt.).

Pašpārbaudes uzdevumi (tie palīdz noskaidrot individuālu satura apguves kvalitāti, dod iespēju nepieciešamības gadījumā vēlreiz rūpīgi izlasīt apgūstamo saturu).

Pašpārbaudes uzdevumu atbildes (palīdz salīdzināt studenta un kursa autora viedokli).

Kopsavilkums (apkopo nodarbībā gūstamās atziņas).

Terminu vārdnīca (tiek atkārtoti un skaidroti svarīgākie termini, ar kuriem nākas saskarties nodarbības satura apguves gaitā).

Ieteicamās literatūras saraksts (dod iespējas dziļāk izpētīt nodarbībā piedāvāto saturu).

Kontroltests (pieaugušajiem nepieciešams atzīmēt pareizās atbildes; tests iesūtāms BVK, kur to labo konsultanti (ne kursa vadītājs vai autors); kopš 2004.gada februāra studējošajiem pieejama arī testa elektroniskā versija, līdz ar to tūlītēji iespējams uzzināt arī rezultātu).

Informācija par kursa noslēgumā paredzamo ieskaiti vai eksāmenu.

Protams, ka tālmācības piedāvātājiem var pārnest šablonismu, satura ziņā dažādu kursu iekļaušanu vienā shēmā, tomēr autore uzdrošinās apgalvot, ka šāda t.s. instruktīvisma elementu iekļaušana neizslēdz arī ideju konstruēšanu, indivīdam nepieciešamu kompetenču pilnveidi. Turklāt tas pieaugušos radina pie zināmas savas augstskolas stila, tēla apzināšanās, pieradina pie sistēmiskas pieejas kompetenču veidošanā un uzlabošanā.

Lai parādītu BVK pieeju akadēmiskā atbalsta realizēšanā, nepieciešams pievērsties tālmācības studiju materiālu veidošanas gaitai. To var iedalīt šādos posmos:

1. BVK speciālisti, darbotamies komandā, plāno un izveido kursa saturu.
2. Studiju padomes sēdē tiek apstiprināts saturs, izvirzīta (-as) un akceptēta (-as) autora kandidatūr(-as).
3. Kursa autors atbilstoši BVK apstiprinātajam kursa aprakstam veido saturu.
4. Satura veidošanas gaitā notiek autora sadarbība ar redaktoru un tālmācības speciālistiem, lai materiālu padarītu pēc iespējas dialogiskāku un atbilstošāku studējošo individuālajām vajadzībām.
5. Pēc materiāla nosacītas izveides (materiāla saturs izveidots atbilstoši BVK pieņemtajai tālmācības metodikai) tiek organizēta t.s. pilottestēšana, kurā piedalās 6 testētāji, kas atbilst potenciālā studenta statusam (vecums, iepriekšējā izglītība, dzīves pieredze utt.). Grupas uzdevums ir izlasīt materiālu, veikt tajā paredzētos pašpārbaudes uzdevumus, kontroltestus, izvērtēt katras nodarbības satura izklāsta saprotamību, sistemātiskumu, apjomu, piemēru daudzveidību utt.

(Vērtēšanas kritērijus skat. 9.pielikumā), kā arī norādīt tekstā pamanītās kļūdas, sniegt ieteikumus autoram studiju materiāla uzlabošanai.

6. Vienlaicīgi studiju materiāls tiek iesniegts arī zinātniskai recenzēšanai (pieredze rāda, ka lietderīgāk recenzēšanu organizēt pirms pilottestēšanas, lai jau sākumā novērstu iespējamās zinātniskās nekonsekvences).
7. Recenzijas un pilottestēšanas rezultāti tiek apkopoti, kopsavilkums tiek iesniegts autoram.
8. Noteiktā laikā autors veic uzlabojumus, ja nepieciešams, tiek ar recenzentu un pilottestēšanas grupas dalībniekiem.
9. Pēc tam atkārtoti tiek veikti redakcionāli uzlabojumi.
10. Galīgais variants tiek iesniegts autoram, kurš to apliecina ar savu parakstu .
11. Tikai pēc šīs procedūras studiju materiāls tiek nodots tiražēšanai studējošo vajadzībām.

Viena studiju materiāla radīšanas process ilgst vairāk nekā 6 mēnešus, turklāt tā uzlabošana turpinās nepārtraukti, jo ieteikumi uzlabošanai no studentiem tiek iegūti gan klātienes tikšanās laikā, gan izmantojot BVK diskusiju forumu.

Runājot par studiju materiālu veidošanas pārvaldību, ieteicams ņemt vērā vairākus aspektus:

- Materiāla veidošana ir darbietilpīgs process, kurā iesaistīti dažādi speciālisti. Tas nozīmē, ka šī procesa koordinators uzņemas komandas izveidi un vadīšanu , jo bez saskaņota kolektīva darba ir grūti sasniegt vajadzīgo rezultātu. Šai sakarā :
  - jāpārlicinās, ka visi komandas dalībnieki skaidri zina uzdevumus, kas veicami, lai sasniegtu mērķi;
  - jāveicina grupas saliedētība un komunikācija, lai katram dalībniekam (autoram, recenzentam, redaktoram, pilottestētājiem, datorgrafikim utt.) būtu iespēja izteikt savu viedokli ;
  - uzdevumi jādelegē atbilstoši katra komandas dalībnieka pienākumiem.
- Komandas locekļiem nepieciešama regulāra motivācija. Īpaši tas sakāms par autoriem, jo, kā rāda BVK pieredze, lielākās grūtības sagādā darbs ar pieredzes bagātiem akadēmiskās vides pārstāvjiem, kuri ir pietiekami ambiciozi, lai ieklausītos, piem., tālmācības speciālistu viedoklī par šāda veida materiālu veidošanas īpatnībām. Savukārt praktiķiem bieži vien pietrūkst zinātniskas pieejas izklāstāmajam saturam. Lai problēmu atrisinātu, BVK notiek regulāra studiju materiālu veidotāju instruktāža un izskaidrošanas darbs, pielietojot dažādas stimulēšanas iespējas.

2005.gada pavasarī ar nolūku motivēt autorus BVK tika rīkota studējošo aptauja par labāko studiju materiālu.

Aptaujā piedalījās 303 studējošie, kuri noteica, viņuprāt, labākos tālmācības studiju materiālus. Analizējot aptaujas rezultātus, tika konstatēti 3 labākie darbi, kā arī tika noskaidroti, pēc studējošo domām, svarīgākie kritēriji, kas noteica viņu izvēli:

- teorijas un prakses saskaņotība;
- izklāsta saprotamība;
- praktisku piemēru izmantošana;
- noderīgums darbā un personīgajā izaugsmē.

Iepriekš aprakstītās aktivitātes vienlaikus stimulē autorus veltīt maksimālu uzmanību studiju materiālu veidošanas procesam, kā arī vēlreiz ļauj konstatēt, ka studējošie, lasot rakstveida studiju materiālus, galvenokārt vēlas paplašināt savas profesionālās kompetences un vienlaikus nodrošināt personīgo izaugsmi (pašnoteikšanās kompetences). Savukārt noteiktu kritēriju izvirzīšana no studējošo puses rosina darba grupu un motivē autorus, veidojot jaunus tālmācības studiju materiālus.

- Studiju materiāliem jābūt tirāžētiem noteiktā laikā, to veidošanas procesā nepieciešama arī pastāvīga uzraudzība un kontrole.

Tā kā BVK ir tikai divu gadu darba pieredze, jāņem vērā, ka studiju materiāli tiek veidoti pakāpeniski, resp., ir iespēja sekot studējošo vajadzībām un veidot tām atbilstošu studiju saturu, arvien lielāku uzmanību pievēršot pieaugušo kompetenču palielināšanai. Vienlaikus notiek regulārs pieaugušajiem aktuālo kompetenču izpētes process, kas tiks raksturots vēlāk.

Obligāta akadēmiskā atbalsta sastāvdaļa ir arī **klātienēs nodarbības**.

Biznesa vadības koledžas tālmācības studiju klātienēs nodarbības nav vienādojamas ar lekcijām, bet gan paredzētas īpaši sarežģītu jautājumu, problēmsituāciju vai tml. analīzei. Saskaņā ar BVK koncepciju (Skat.8.pielikumu), klātienēs nodarbības ir studiju materiālu apguves procesā iegūto zināšanu interpretācija, sistematizācija, praktiskā pielietojuma demonstrēšana.

Organizējot klātienēs nodarbības, daudz tiek domāts par profesionālu mācībspēku izvēli, ar kuru palīdzību studējošie spētu uzlabot viņiem nepieciešamās profesionālās kompetences, pilnveidot saskarsmi un komunikāciju. Akadēmiskā personāla atlase tiek veikta ļoti rūpīgi, ņemot vērā [133, 43]:

- speciālos jeb profesionālos kritērijus (piem., akadēmiskā personāla zinātniskā pieredze (Skat.9.tabulu), profesionālā varēšana darbā ar pieaugušajiem, prasmes iesaistīties tālmācības procesos, spējas respektēt tālmācības specifiku utt.);

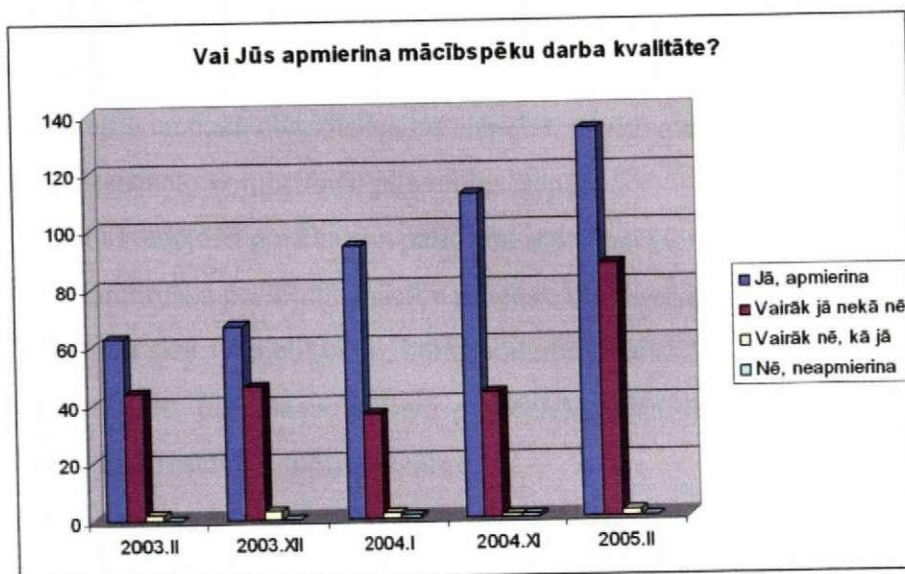
9. tabula. **BVK akadēmiskā personāla zinātniskā pieredze.**

Docētāji	2003./2004.	2004./2005.
Zinātņu doktori	5	8
Maģistri	13	24
No tiem studē doktorantūrā	5	11

- sociāli psiholoģiskos kritērijus (prasības starppersonu attiecībās: vadīšanas attiecības, spēja sadarboties, spēja izprast pieaugušo vajadzības un nodrošināt to realizēšanu utt.);
- psihiskos kritērijus (prasības pēc inteligences, reakcijas, spējas koncentrēties, prasmes pieņemt lēmumus u.c.)

Tā kā tālmācības studijās tiešais kontakts ar mācībspēku ir ierobežots, akadēmiskā personāla izvēle un tā darbības regulāra kontrole ir vēl svarīgāka nekā jebkurā citā izglītības iestādē. Pozitīvi vērtējams fakts, ka BVK par primārajiem vērtētājiem tiek uzskatīti studējošie. Šim nolūkam regulāri tiek veiktas pieaugušo aptaujas, kuru mērķis ir izvērtēt mācībspēku darba kvalitāti (skat.20.attēlu).

20. attēls. Akadēmiskā personāla darba kvalitātes izvērtējums.

2003.-2005.gadā organizēto aptauju (Paraugu skat.10.-11.pielikumā) rezultāti liecina, ka pieaugušo apmierinātība ar akadēmiskā personāla darba kvalitāti klātienē nodarbībās ir ļoti augsta. Pieaugušo, kas nav apmierināti ar akadēmiskā personāla darbu klātienē nodarbībās, īpatsvars ir ļoti neliels - aptuveni 1-2%. Par galvenajiem profesionalitātes kritērijiem pieaugušie atzīst akadēmiskā personāla teorētiskās zināšanas, prasmes tās izskaidrot (norādot, ka dažiem šo prasmju pietrūkst), atsaucību, komunikabilitāti.

Ļoti augsts ir arī mācībspēku individuālā darba vērtējums (skat.12.pielikumā).

Pamatojoties uz studējošo aptauju, kas veikta 2004.gada janvārī, varam secināt, ka, pateicoties docētāju profesionalitātei, studējošie izprot klātienē nodarbības mērķus un uzdevumus, klātienē nodarbībās, risinot problēmjautājumus, tiek izmantotas daudzveidīgas metodes (5 ballu sistēmā augstākais šī rādītāja vērtējums ir 4,86, zemākais - 4,1), pieaugušajiem pieņemama ir klātienē nodarbībās risināto jautājumu sasaiste ar studiju materiālos atspoguļoto saturu (augstākais vērtējums - 4,81, zemākais - 4,13), katra studējoša individuālo profesionālo darbību (vērtējums - robežās no 3,13 līdz 4,57)

Kā uzsvērts iepriekš, pieaugušajiem ļoti svarīga ir mācībspēku profesionālā teorētiskā sagatavotība. Arī šai ziņā BVK darbinieku potenciāls novērtēts ļoti pozitīvi (robežās no 4,98 līdz 4,57). Ne mazāk svarīgas ir arī mācībspēku personības iezīmes, attieksme pret pieaugušajiem, prasme respektēt viņu studiju vajadzības, iepriekšējās sagatavotības, dzīves pieredzes līmeni. Docētāju attieksmi pret sevi BVK studējošie vērtē kā koleģiālu, sapratnes un iecietības pilnu (vērtējums svārstās no 4,73 līdz pat visaugstākajam vērtējumam - 5).

Tā kā pieaugušajiem raksturīga ne tikai procesorientācija, bet arī darbības rezultāts, ļoti svarīgas ir viņu atziņas par ieguvumu, apmeklējot klātienē nodarbību. Studējošie ir ļoti dažādi, atšķirīgs ir arī šis rādītājs (tas svārstās no 3,94 līdz 4,74 ballēm). Turklāt var likties visai paradoksāli, ka vislielāko ieguvumu studējošie ir saņēmuši no nodarbībām, kas ar viņu profesiju saistās tikai nosacīti, piem., tie ir latviešu valodas kultūras jautājumi, psiholoģija. Kā tika noskaidrots individuālās sarunās, pieaugušos piesaista uzdevumu izvēle, pielietoto metožu daudzums un dažādība, diskusijas iespējas, pozitīva attieksme u.tml. blakus faktori, ne tikai tieša profesionālo kompetenču pilnveides iespēja.

Lai apmierinātu studējošo prasības un palīdzētu mācībspēkiem pilnveidoties, BVK tiek nodrošināts akadēmiskā personāla mācību process, organizējot mācībspēku „Kvalifikācijas skolu” (Nolikumu skat.13.pielikumā), kuras nodarbību laikā :

- tiek diskutēts par pieaugušajiem nepieciešamajām kompetencēm un to attīstīšanas iespējām tālmācības studiju ietvaros;
- notiek pārrunas par interaktīvu metožu pielietošanu klātienē nodarbībās ar pieaugušajiem;
- tiek akcentēta tālmācības studiju un tajās iesaistīto pieaugušo specifika un atšķirīgas pieejas realizēšanas iespējas utt.

Bieži vien tālmācības studentu aktīvu iesaistīšanos studiju procesā kavē dažādi psiholoģiski vai organizatoriski šķēršļi. Tas nozīmē, ka akadēmiska rakstura problēmas var risināt, pielietojot dažādus neakadēmiskā atbalsta līdzekļus ar mērķi informēt studējošos, izskaidrot novitātes, to lietderību, dodot padomus, kā adaptēties tālmācības vidē un sasniegt katram indivīdam nepieciešamo rezultātu.

Šim nolūkam BVK ļoti veiksmīgi tiek izmantoti dažādi **informatīvi rakstveida materiāli**.

Šo studiju atbalsta sistēmas līdzekļu veidošana BVK uzsākta jau ilgu laiku pirms pieaugušo uzņemšanas koledžā, realizējot t.s. pirmsstudiju atbalstu. Tā būtība atklājas potenciālo studentu informēšanā par tālmācību kā studiju formu, par tās priekšrocībām salīdzinājumā ar pilna laika studijām, par studējošajiem nepieciešamo motivāciju, procesa un rezultātorientāciju.

Lai atklātu BVK speciālistu centienus pirmsstudiju atbalsta kvalitātes uzlabošanai, autore piedāvā trīs informatīvu rakstveida materiālu salīdzinājumu. Pirmais tapis 2003.gada vasarā un ticis piedāvāts potenciālajiem studentiem rudenī, otrs veidots, balstoties uz pieredzi, kas gūta, strādājot ar pirmajiem studentiem, un piedāvāts 2004.gada ziemā (imatrikulācija koledža notiek divas reizes studiju gadā), 3.paredzēts potenciālajiem studējošajiem 2005.gada ziemā. Informatīvo materiālu analīze var kalpot par vispārīgu piemēru tālmācības studentu kvalitatīva pirmsstudiju atbalsta veidošanai.

Kontekstuāli analizējot pirmo materiālu (Skat.19.pielikumu), varam secināt, ka tam galvenokārt ir informatīvs raksturs. Potenciālais students tiek informēts par apgūstamajām programmām, studiju maksu, uzņemšanas komisijas darbu, informācijas dienu grafiku utt. Autores izpratnē daudz noderīgāks ir iespējamo ieguvumu uzskaitījums, akcentējot studējošo patstāvību tālmācības studiju procesā, aktualizējot studenta individualitāti un stimulējot tās pilnveides iespējas: "Mērķtiecīgiem, darboties gribošiem, apņēmīgiem, komunikabliem- Jums piemērota tālmācība". Dialogiskā komunikācijas forma, pirmkārt, veicina pieaugušā pašaktualizācijas kompetences, resp., ja students izvēlas tālmācību, tātad viņš ir mērķtiecīgs, apņēmīgs, ".. nosaka sev [uzsvērums mans - I.K.] atbilstošu studiju vietu", "..pats [uzsvērums mans - I.K.] nosaka, kad mācīties", otrkārt, norāda, ka problēmu gadījumā viņam tiks nodrošināta profesionāla palīdzība: "Studiju atbalsta sistēma nodrošina individuālu atieksmi katram studentam".

Mērķtiecīgi materiālā ievietoti tālmācības un biznesa speciālistu izteikumi par šīs studiju formas lietderīgumu, piem., tālmācība un e- studijas kā prioritāte Eiropā, tālmācības mūsdienīgums, profesionālu ekspertu trūkums Latvijas tirgū un tālmācības iespējas šādu speciālistu kvalitatīvā sagatavošanā.

Protams, ka šāds informatīvais materiāls ir gatavots reklāmas nolūkiem, tomēr ļoti būtiski uzsvērt, ka ar tā palīdzību topošie studenti tiek noskaņoti individuālam studiju procesam, kurā iespējams iegūt vai uzlabot profesionālās kompetences (".. programmas (..) sagatavo *augstākā līmeņa* [uzsvērums mans - I.K.] tirdzniecības struktūrvienību vadītājus"), tehniskās kompetences (katram studējošajam tiek piedāvāts dators, ar kura palīdzību ".. būs iespēja ērtāk apgūt datorlietošanas prasmi, korektāk noformēt iesniedzamos studiju materiālus, iepazīt multimedijus, izmantot e-pastu, lai sazinātos.."), pašaktualizācijas kompetences (skat. iepriekš), kā arī sociālās un komunikācijas kompetences (izmantojot grupu darbu, lomu spēles, diskusijas klātienē nodarbībās, diskusiju forumu studējošo savstarpējai komunikācijai).

Šī ideja saglabāta arī otrajā informatīvajā materiālā (skat .20.pielikumu). Jāatzīmē, kas tas ir metodiski uzlabots variants un tajā veikti vairāki papildinājumi un labojumi.

Pirmām kārtām jāmin materiāla vizuālais efekts. Salīdzinājumā ar pirmo tas ieguvis "savu seju" (izmantots vienots stils, attēli, koledžas logo, fotogrāfijas), kas nav mazsvarīgi, jo padara bukletu pieejamāku topošajam studentam, kā arī prezentē mācību iestādes pieredzi un kompetenci pieaugušo izglītībā un tālmācībā, resp., veicina pieaugušo pārlicību par savu mērķu (profesionālo, personības attīstības u.tml.) sasniegšanu, studējot koledžā. Atšķirībā no pirmā materiāla šajā galvenā uzmanība veltīta sadarbības idejai, saglabājot uzrunas formu *Jūs*, tiek aktualizēts arī *Mēs* (koledžas mācībspēku un konsultantu vienotība ar studējošajiem): "Vajag meklēt un izmantot tās iespējas, kuras stiprina mūsu pozīcijas sabiedrībā. Jo profesionālāki mēs būsim, jo dāsnāk tiksīm atalgoti", "Mēs (BVK darbinieki - I.K.) Jūs gaidām!" . Pozitīvi vērtējama jau esošo studentu (cilvēku, kas ir ieguvuši noteiktu sociālo statusu - konsultācijas firmas īpašnieks, sekretariāta vadītāja, vadošais menedžeris -, bet vēlas mācīties un pilnveidoties) izteikumu iekļaušana bukletā, aicinot viņiem pievienoties, apvienojot darbu ar mācībām (Šī ideja saglabāta arī reklāmlapiņās (*Flyer-angl.*), kas izmantotas, piesaistot potenciālos studentus 2004.gada rudenī un 2005.gada rudenī (Skat.22.un 23.pielikumā), pēdējā īpaši uzsvērtā ideja par programmu akreditāciju un iespēja pilnveidoties profesionāli. Tāpat pieaugušajiem svarīga ir akcentētā ģimeniskuma ideja- tālmācībā studē ģimenes locekļi, kas viens otru var atbalstīt ne tikai profesionāli, bet arī morāli, turklāt studijas negatīvi neietekmē ģimenes attiecības, bet gluži pretēji- veicina savstarpējo sapratni un palīdzību.

Tālmācībā iesaistītie pieaugušie ir patstāvīgas un nobriedušas personības, kas tiecas pēc precizitātes, sistēmiskuma, loģiskuma. Lai apmierinātu šīs prasības, rakstveida materiālā iekļauta precīza instrukcija "7 soļi tālmācības studiju procesā Biznesa vadības koledžā". saskaņā ar kuru darbojoties, pieaugušais var sasniegt savu mērķi: "Ja būsi uzcītīgs, pēc 2,5 gadiem saņemsi pirmā līmeņa augstākās izglītības diplomu".

Līdzīgs saturs saglabāts arī 3. bukletā (Skat.21.pielikumu), atšķirības vērojamas tikai vizuālajā noformējumā, kas akcentē tālmācības studiju „stiprās puses”: iespēju studijas savienot ar darbu un ģimenes dzīvi, karjeras attīstību un personības izaugsmi utt.

Instruktīvisma idejas saglabātas arī reklāvizdevumā, kas izveidots 2004.gada rudenī (Skat.26.pielikumu). Te minētās četras atslēgas ceļā uz brīvību netieši atklāj potenciālajam studentam tālmācības priekšrocības:

1. Atvērtās universitātes tipa studijas (resp., Eiropas līmeņa izglītības kvalitāte).
2. Elastīgs studiju grafiks (studijas iespējams savienot ar darbu un ģimenes dzīvi).
3. Dators lietošanai mājās (iespēja apgūt jaunas prasmes IT izmantošanā).
4. Īpaši strukturētas mācību grāmatas (iespēja ātri un produktīvi apgūt studiju saturu).

Zināma veida instrukcijas šai gadījumā veicina konstruktīvisma idejas, jo pieaugušajam pašam jāvirza doma, jākonstruē sev nepieciešamie studiju uzdevumi un to risināšanas ceļi.

BVK piedāvāto informatīvo materiālu salīdzinājums ļauj noteikt svarīgākos šāda veida atbalsta līdzekļu kvalitātes kritērijus:

- orientēšanās uz indivīdu jeb indivīdorientācija;
- savstarpējās sadarbības veicināšana;
- pozitīva atkarība studiju procesā (studējošā mērķa sasniegšana atkarīga no katra individuālā ieguldījuma, prasmēm sadarboties, sniegt atgriezenisko saikni);
- kompetenču ieguves un/ vai pilnveides iespējas.

Komunikācijas uzlabošanas nolūkos studējošie regulāri tiek informēti arī par svarīgākajiem notikumiem koledžā, šim nolūkam tiek izmantoti informatīvie biļeteni, kas tiek nosūtīti elektroniski vai pa pastu (Paraugu skat.25.pielikumā).

Būtiska BVK akadēmiskā un organizatoriskā atbalsta sastāvdaļa ir **informēšana un konsultācijas pa tālruni**.

2005.gada martā autore organizēja ienākošo zvanu uzskaiti: divu nedēļu garumā 3 klientu konsultanti regulāri reģistrēja studiju atbalsta centrā ienākošos studējošo zvanus. Novērojumi rāda, ka vidēji dienā katram klientu konsultantam ir nepieciešams atbildēt uz 10-20 studējošo tālruņa zvaniem (speciālisti, atbildot studējošajiem, netieši sniedz paraugnodarbību komunikatīvo kompetenču uzlabošanā). Sarunas pa tālruni ir viens no būtiskākajiem atgriezeniskās saiknes avotiem, telefonsarunas ir efektīvs līdzeklis arī studējošo vajadzību noskaidrošanai un motivācijai. Informēšanai noder arī īsziņas. Pēdējais informēšanas veids vairāk gan noder ļoti īsas informācijas pārraidei, tomēr, kā atzīst studējošie, ir visai efektīvs, jo laikus atgādina par studiju aktualitātēm. Tā, piemēram, katrs BVK studējošais regulāri saņem īsziņu par ieskaites vai eksāmena rezultātu, apsveikumu dzimšanas dienā, valsts svētkos u.tml. Šāda ziņojuma mērķis nav tikai informācijas sniegšana, bet arī morālā atbalsta un piederības augstskolai akcentēšana.

Kā profesionālo, tā komunikācijas un sociālo kompetenču uzlabošanai BVK tiek izmantotas arī **informācijas tehnoloģijas**. BVK katram studējošajam tiek piedāvāts dators (bez *Internet* pieslēguma), kurā instalētas vairākas programmas, kas 3. semestrī palīdz apgūt ātrdrukāšanas un biznesa angļu valodas kursus (2003. gadā BVK datoru lietošanai mājās saņēmuši 64,5% pieaugušo, 2004.gadā - 44,8% , 2005. gadā - 32% studējošo).

Individuāls interneta pieslēgums var paplašināt akadēmiskā un organizatoriskā atbalsta iespējas, jo tādējādi studentiem ir pieejama vispusīga informatīva koledžas mājas lapa www.bvk.lv (īpaši tās sadaļa "Diskusiju forums"), kā arī *Internet* tīkla daudzveidīgais piedāvājums.

Tie ir iepriekš plānoti studiju atbalsta elementi, pārējos nosaka konkrēta situācija, studējošo kompetenču līmenis un savstarpējā sadarbība studiju procesā.

Koledžas Web lappuse un diskusiju forums ir tie studiju atbalsta elementi, kas pieaugušo apziņā aktualizējas tikai studiju procesa laikā. Par to varam pārliecināties, ielūkojoties diskusiju forumā (Skat 26.pielikumu): izmantojot paroli, tā piedāvājumu studiju gada laikā izmantojuši 346 lietotāji (studējošie, mācību spēki, studiju atbalsta centra darbinieki, viesi). Turklāt acīm redzams, ka regulāri diskusiju forumu izmanto tikai salīdzinoši nedaudz (23 jeb 10%) studējošo. Veicot ziņojumu kontentanalīzi kompetenču pilnveides aspektā (skat. 27.pielikumu), varam secināt, ka diskusiju forums visbiežāk tiek izmantots profesionālo kompetenču pilnveidei, uzdodot jautājumus par noteikta studiju kursa satura apguvi (22 ziņojumi), daudz mazāk forums izmantots citu kompetenču veidošanai vai uzlabošanai (komunikatīvās kompetences - 8 ziņojumi, menedžmenta -7, pašnoteikšanās un tehniskās - 6, sociālās kompetences - 4 ziņojumi).

Atsauksmes diskusiju forumā ir netiešs studiju atbalsta resursu pārvaldības kvalitātes rādītājs (Skat.33.pielikumā) to kvantitatīvās ierobežotības dēļ (kā aprakstīts iepriekš, - diskusiju forums nav populārākais studiju atbalsta līdzeklis, un to izmanto visai mazs skaits studējošo), tomēr arī atsevišķu ziņojumu satura analīze ļauj izdarīt pozitīvus secinājumus:

1. Pieaugušie savas pārdomas (bieži vien - visai emocionālas) vēlas publiskot, izvēloties permanentu (rakstveida) formu. Tas ļauj secināt, ka pieaugušajiem ir svarīga atgriezeniskā saikne, viņi ir aktīvi tālmācības organizatorisko aktivitāšu līdzdalībnieki, jo ir pārliecināti, ka viņu ieteikumi, priekšlikumi netiek ignorēti.
2. Nekavējoties saņemot atbildi no klientu konsultantiem vai mācītbspēkiem, tiek saglabāta nosacīta klātbūtnes sajūta- pat atrodoties attālumā, studējošie sevi uztver kā studiju procesa sastāvdaļu.

Analizējot diskusiju forumā atrodamo ziņojumu saturu, to autoru attieksmē vērojamas vairākas kopīgas tendences:

1. Studiju procesam ir ļoti praktiska ievirze, kas apmierina pieaugušo individuālās vajadzības, nodrošinot ne tikai profesionālo kompetenču pilnveidi, bet arī pašizziņu (piem., "Cerams, ka arī pārējās vieslekcijas dos tikpat daudz un vairāk informācijas, kas *noder ne tikai biznesā, bet arī privātajā dzīvē*", "*papildināja manas zināšanas un arī apstiprināja tādas lietas, par kurām šaubījos*" (te un turpmāk -uzsvērumš mans-I.K.).
2. Pozitīva virzība uz nākotni, cerība, ka pozitīvajām aktivitātēm, kas ietilpst BVK studiju atbalsta sistēmā, ir gaidāms turpinājums (piem., "Cerams, ka arī pārējās vieslekcijas *dos tikpat daudz un vairāk informācijas*", "*iegūtās zināšanas tiešām ļoti noderēs turpmākajā dzīvē*").

3. Sadarbības ideja tālmācības gaitā (piem., "Gribētu pateikties par sadarbību .." .. manī ir vēlme par to *padalīties ar saviem kolēģiem*. Paldies!!!!"), vēlēšanās piedalīties lēmumu pieņemšanā, aktivizēt darbību (piem., "*..pārlūkojot sadaļas mājas lapā, ir sajūta, ka 3. semestris vēl nav sācies! Varbūt es kļūdos?*").

Kā pierādījums tālmācības organizatoru tālredzībai, piedāvājot informācijas tehnoloģiju atbalstu, var tikt uzlūkots fakts, ka ļoti strauji pieaug to pieaugušo skaits, kuri izmanto kontroltestu izpildi elektroniski (www.bvk.lv/testi). Statistika uzskatāmi rāda, ka studējošie šo iespēju izmanto arvien biežāk (Skat.21.attēlu).

21.attēls BVK elektroniskā testu sistēma (www.bvk.lv/testi studentiem).

Kopā ir izpildīti 29023 testi.

Vismaz vienu pašpārbaudes testu ir izpildījuši 433 lietotāji.

Kopējā vidējā atzīme ir 8.4870.

Testu skaits pa mēnešiem:

	janv	febr	mar	apr	maijs	jūn	jūl	aug	sept	okt	nov	dec
2004	12	165	775	740	1009	404	49	47	958	3813	3753	2728
2005	4011	1001	2969	2762	2126	1441	260	0	0	0	0	0

Testu skaits pa dienām:

pirmdiena	otrdiena	trešdiena	ceturtdiena	piektdiena	sestdiena
4877	4487	4868	5947	4475	2518

Testu skaits pa stundām:

0:00	1:00	2:00	3:00	4:00	5:00	6:00	7:00	8:00	9:00	10:00	11:00	12:00	13:00	14:00	15:00	16:00	17:00	18:00	19:00	20:00		
212	48	34	17	12	12	25	126	909	1869	1825	2342	1763	2506	2224	2473	2322	2112	1755	1587	1797		
260	51	24		151		2778		4167		4269		4697		4434		3342						
294		41		1060		6036		6493		6907		5139										
311			175			6945		8966		7776		4850										
335						7096		13400		8192												
486								15911		12626												
						7431				21592												

Elektroniskās testu sistēmas analīze ļauj konstatēt, ka studējošie pakāpeniski adaptējas jaunā studiju vidē, šis studiju atbalsta līdzeklis kļūst arvien iecienītāks. Par to liecina lietotāju skaita palielināšanās: no 12 studējošajiem 2004.gada janvārī līdz 4011 – 2005.gada janvārī. Turklāt tehnoloģijas rada iespēju noskaidrot, kurā dienā, laikā studējošo aktivitāte ir vislielākā. Izrādās, ka visvairāk testu veikšanai "piemērota" ceturtdiena (5947 testi), laiks no 8.00 līdz 15.00, resp., studējošo darba laikā (15911 testi). Tas ļauj secināt, ka studējošie studiju nolūkam izmanto datorus, kas atrodas viņu darba vietā, nevis BVK piedāvātos.

Pieaugušajiem, ielūkojoties publiskajos statistikas rādītājos, iespējams ieraudzīt ne tikai katrā studiju kursā izpildīto testu skaitu (visvairāk elektroniski veikti testi Mārketingā - 2057, vismazāk - Vācu valodā-24), bet arī vidējo atzīmi (kas ir ļoti augsta - svārstās no 9,44 līdz 9,65), 10 sekmīgāko studējošo vārdus. Tas var kļūt par stimulu nedrošākajiem pielietot elektronisko testu aizpildīšanas sistēmu, lai arī viņu vārds parādītos labāko vidū (rakstveidā veikto testu rezultāti netiek publiskoti), salīdzināt savas sekmes ar kolēģu rezultātiem utt., resp., attīstīt pašnovērtēšanas, arī tehniskās kompetences (Skat.22.attēlu).

22. attēls. BVK elektroniskās testu sistēmas iespējas.

Testu skaits pa kursiem:

Kurss	Izpildītie testi	Kurss	Izpildītie testi
Mārketinga I	2057	Latv. val. kult. jaut.	854
Projektu sag. un vad.	2020	Organizāciju psiholoģija II	725
Mārketinga II	1994	Datori I	691
Prof. klientu apkalp.	1962	Lietvedība un arhīvs	688
Saskarsmes psiholoģija I	1871	Pasaules kult. vēst. II	678
Saskarsmes psiholoģija II	1715	Angļu valoda II	530
Tiesību zinības	1677	Komerctiesības	505
Mikroekonomika	1571	Loģika I	498
Organizāciju psiholoģija I	1376	Statistika	457
Pārdošanas vadība	1196	Starptautiskā tirdzniecība	375
Angļu valoda	1163	Pašvaldības un demokrātija	153
Aroda ves. un droš.	1150	Uzņēmējdarbība	83
Lietišķā etiķete	1095	Internets & Prez. dok. I	52
Makroekonomika	973	Vācu valoda	24

Top 10 lietotāji ar visvairāk pareizajām atbildēm: Top 10 lietotāji pēc vidējās atzīmes

Npk	Lietotājs	Vidējā atzīme	Npk	Lietotājs	Pareizās atbildes
1	Aiga_Balode	9.650	1	Līga_Tigere	1289
2	Sandija_Kalderovska	9.575	2	Alda_Grigale	1184
3	Dace_Taurina	9.554	3	Rota_Skuja	1166
4	Alda_Grigale	9.548	4	Andis_Balandins	1146
5	Sandija_Gurina	9.500	5	Ineta_Zunde	1142
6	Agnese_Slisane	9.500	6	Inese_Vizina	1140
7	Normunds_Voss	9.500	7	Dzintra_Rumbiniece	1132
8	Ivars_Skele	9.458	8	Everita_Zvejniece	1130
9	Janis_Kasparovics	9.450	9	Ieva_Reke	1109
10	Ieva_Karklina	9.449	10	Maija-Ailīta_Racene	1098

Tas, ka pieaugušie tik aktīvi izmanto elektroniskos testus, ļauj secināt, ka ar tehnoloģisko resursu palīdzību iespējams uzlabot viņu profesionālās kompetences darbā ar datoru, elektroniskā forma viņiem ir pieņemama, lai paustu savas prasmes, pārliecību par tām, līdz ar to demonstrētu arī pašizziņas kompetenču uzlabošanos.

BVK stratēģiskajos mērķos ietilpst studējošo atbalsts pēc t.s. maksimuma programmas (apzīmējums mans - I.K.), t.i., cīņa par studējošo un viņa studiju rezultātiem, izmantojot sākumperiodā mācību iestādei pat neizdevīgus paņēmienus. Tā, piem., lai palīdzētu pieaugušajiem saglabāt studējošā statusu, kopš 2004.gada rudens BVK akceptēta iespēja atkārtoti piedalīties studiju procesā, izmantojot iepriekš samaksāto studiju maksu (ja studējošais samaksājis par semestri vai studiju gadu, bet nav piedalījies nodarbībās un izpildījis mazāk nekā 80-90% akadēmisko saistību), piemērojot tikai administrācijas maksu. Šāds finansiāls "pakalpojums" nav izdevīgs tālmācības organizatoriem, tomēr morāli un arī finansiāli palīdz studējošajiem turpināt iesāktās studijas. Protams, ka šāds atbalsts nevar kļūt par tradīciju; autoresprāt, tas piemērojams tikai tālmācības studiju organizēšanas sākuma periodā, kamēr tālmācības studiju sistēma institūcijā stabilizējas. Galvenais, ir panākt, lai pieaugušie izprot šī atbalsta mērķtiecīgumu un dod atgriezenisko saikni, aktīvi iesaistoties tālmācības studijās un paaugstinot sekmju līmeni.

Lai tālmācība nepārvērstos par studijām "no attāluma", BVK liela uzmanība tiek veltīta **studiju atbalsta centram** kā reālai videi, kur studējošais var saņemt viņam nepieciešamo informāciju, akadēmiska rakstura un organizatoriskās konsultācijas utt.

Studiju atbalsta centrs ir viena no svarīgākajām BVK struktūrvienībām, kura atklāj organizācijas kopējo kultūru. Autore uzskata, ka tālmācības organizācijas kultūra īpaši neatšķiras no cita veida organizāciju kultūras, tomēr ir daži aspekti, kuriem pievēršama īpaša uzmanība.

Teorētiski atzīst, ka organizāciju kultūra ir organizācijā valdošo pārliecību, vērtību un sociālo normu kopums, kurš ir izveidojies, nostiprinot organizācijas iekšējo integrāciju un pielāgojoties apkārtējai sociāli ekonomiskajai videi. Organizāciju kultūra ietver arī tādas darbības un elementus kā:

- organizācijas rituāli,
- ceremonijas,
- līderības stils,
- cilvēku savstarpējo attiecību raksturs,
- organizācijas dizains [52,115; 108, 74].

Tālmācības organizācijai, sevišķi Latvijas apstākļos, ir visai sarežģīti pielāgoties ārējai videi, pieteikt sevi kā konkurētspējīgu institūciju Latvijas izglītības sistēmā.

BVK pieredze liecina, ka, apzinoties un izvirzot savu misiju, nosakot stratēģiskos mērķus, izvēloties atbilstošus to sasniegšanas līdzekļus, tas nav neiespējami. Viens no pamatnosacījumiem, kas dominē BVK kopumā un katrā no tās struktūrvienībām (tai skaitā arī Studiju atbalsta centrā), ir tas, ka lielākā organizācijas vērtība ir studējošie, tāpēc darbs tiek organizēts tā, lai maksimāli ievērotu viņu vajadzības un nodrošinātu to realizāciju. Sekojot Edgara Šeina atziņām par organizācijas kultūras trim līmeņiem [108, 74-75], varam secināt, ka BVK Studiju atbalsta centrs reprezentē katru no tiem.

- Pirmais jeb pamatlīmenis nosaka pamatpieņēmumus par apkārtējo vidi, laiku un telpu, cilvēku dabu un savstarpējām attiecībām. Pētījuma autore uzskata, ka nevienā organizācijā nevar pastāvēt vienvēidīga saistība ar apkārtējo vidi, jo mūsdienās to nosaka ļoti daudzi (ekonomiskie, politiskie, sociālie, izglītības utt.) faktori. BVK Studiju atbalsta centra pieredze apstiprina šo atzinumu, jo saistībā ar apkārtējo vidi tā darbībā var konstatēt t.s. pakļaušanās aspektus (sekošanu darba tirgus prasībām un no tā izrietošajām tālmācības studējošo vajadzībām, kā arī šo vajadzību daudzpusīgas realizācijas iespējas), harmonijas aspektus (pārvaldot kvalitatīvu tālmācības studiju atbalsta sistēmu, organizācija apmierina studējošo prasības un no tā gūst peļņu, kas rada iespējas tālākai attīstībai) un zināmā mērā arī pakļaušanas un kontroles aspektus, nediktējot, bet *piedāvājot* (uzsvērums mans - I.K.) savus noteikumus (šai gadījumā - jaunu studiju formu un tai adekvātu atbalsta sistēmu) pieaugušo kompetenču pilnveidošanai. Atbilstoši tālmācības specifikai, BVK laiks tiek uztverts monohroniski, tā ir studējošā vērtība, resp., viens no Studiju atbalsta centra uzdevumiem ir taupīt laika resursus, kas studējošajiem nepieciešami viņu kompetenču uzlabošanas procesā.

Saistībā ar telpas izpratni autore akceptē BVK vispārējās nostādnes par telpas duālo dabu tālmācībā:

- tālmācības studiju atbalsta sistēma ir radīta ar nolūku dot iespēju pieaugušajiem pārvarēt telpu;
- reāla telpa, piem., Studiju atbalsta centrs, ir tiek radīta ar nolūku veicināt komunikācijas procesus, tuvināt studējošos un centra personālu kopīgo mērķu sasniegšanai.

Priekšstati par cilvēku dabu un attiecībām galvenokārt izpaužas vadīšanas koncepcijas realizēšanā organizācijā. Tālmācības organizācijā ļoti svarīgi ir demokrātiskas sadarbības un pilnvaru deleģēšanas principi, jo tikai savstarpējās diskusijās var atklāties iespējamie studiju atbalsta sistēmas uzlabošanas paņēmieni un individuāli veicamie uzdevumi to realizēšanā.

BVK šai nolūkā tiek organizētas Studiju atbalsta centra darbinieku un administrācijas regulāras apspriedes, personāla tikšanās ar studējošo pašpārvaldi u.c. pasākumi.

- Organizācijas kultūras otrais līmenis saistās ar pastāvošajām vērtībām un normām. Kā minēts iepriekš, BVK par galveno vērtību tiek uzlūkots studējošais, tomēr ir vērts akcentēt vēl dažas vispārīgas vērtības, kas dominē BVK un var noderēt kā paraugs citām tālmācības organizācijām:
  - ticība tālmācībai kā studiju formai, kas īpaši piemērota pieaugušajiem (tas atspoguļots arī BVK devīzē „Augstākā izglītība strādājošajiem”);
  - pārliecība par izveidotās studiju atbalsta sistēmas lietderīgumu;
  - ticība organizācijas struktūrvienību saliedētas darbības nozīmei;
  - pārliecība par katras struktūrvienības (it sevišķi- Studiju atbalsta centra) kvalitatīvu darbu;
  - pārliecība par sasniegumiem pieaugušo vajadzību apmierināšanā;
  - ticība organizācijas ilgtspējīgai , perspektīvai attīstībai.
- Tālmācībā ļoti svarīgs arī organizācijas kultūras trešais līmenis, kas saistāms ar tās ārējām izpausmēm.

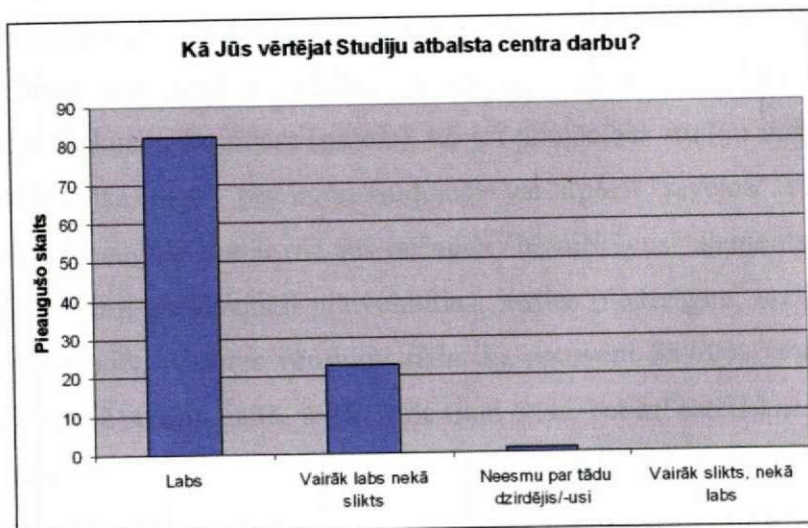
Koledžas tēla veidošana ir viens no Studiju atbalsta centra uzdevumiem. Lai palīdzētu studējošajiem adaptēties studiju vidē, BVK liela uzmanība tiek pievērsta gaumīgam telpu iekārtojumam, kā arī klientu konsultantu profesionālajai sagatavošanai, sākot no viņu iemaņām runāt ar studējošo (regulāri tiek organizēta centra darbinieku iekšējā un ārējā apmācība) , beidzot ar atbilstošu lietišķo stilu apģērbā. Apģērbs ir būtiska saskarsmes sastāvdaļa, parasti tas tiek pieskaņots savstarpējām attiecībām [40, 111].

Autorei šķiet ļoti pieņemama BVK realizētā ideja par attieksmes paušanu pret pieaugušajiem ar apģērba palīdzību: tam nav jābūt pārāk dārgam un uzkrītošam, bet lietišķam un akurātam (tādā veidā tiek respektēta studējošo dažādā sociālā piederība, neradot diskomforta sajūtu).

Lai studējošie justos pietiekami ērti, BVK studiju atbalsta centrā strādā abu dzimumu konsultanti. Šis šķietamais sākums patiesībā ir ļoti pārdomāts studiju atbalsta sistēmas elements, jo, kā liecina autores novērojumi, studentes daudz labprātāk lūdz padomu vīrietim konsultantam, savukārt studenti - sievietei konsultantei.

Centra darbība pozitīvi novērtēta, aptaujājot studējošos (aptauja veikta 2003.gada decembrī (Skat.10.,11. pielikumu), piedalījušies 114 respondenti; mērķis -noskaidrot, kā studējošie novērtē studiju atbalsta sistēmas resursus, līdz ar to konstatēt to pārvaldības efektivitāti).Aptaujas rezultāti atspoguļoti 23.attēlā:

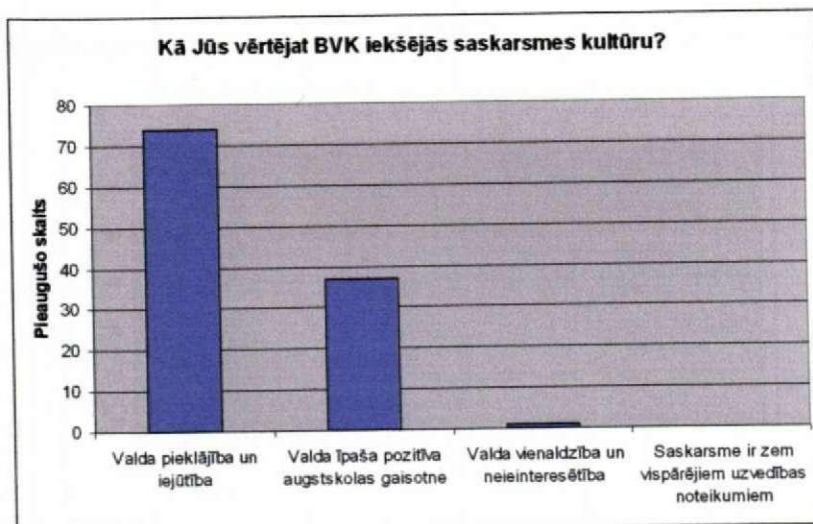
23.attēls. BVK Studiju atbalsta centra darba izvērtējums.

Situācija uzskatāmi parāda, ka pieaugušie atzinīgi novērtē centrā sniegto akadēmisko un organizatorisko atbalstu: 82 respondenti to atzinuši par labu, 23-par vairāk labu, nekā sliktu. Tikai viena studējošā rīcībā nav informācijas par šāda centra eksistenci.. Neraugoties uz pozitīvo vērtējumu, norit centra darbības nepārtraukta uzlabošana. Tā, piem., 2005.gada rudenī tiek strādāts pie koncepcijas studējošo atbalstam pieaicināt ne tikai gados jaunus, bet arī vecākus, dzīves pieredzes bagātākus darbiniekus, tādējādi mazinot komunikācijas barjeru starp jaunajiem konsultantiem un gados vecākiem studējošajiem, domāts arī par centra vizuālo noformējumu.

Studējošajiem bijusi iespēja novērtēt arī BVK atmosfēru, savstarpējās saskarsmes kultūru un attieksmes (skat.24.attēlu).

24.attēls. BVK iekšējās saskarsmes kultūras izvērtējums.

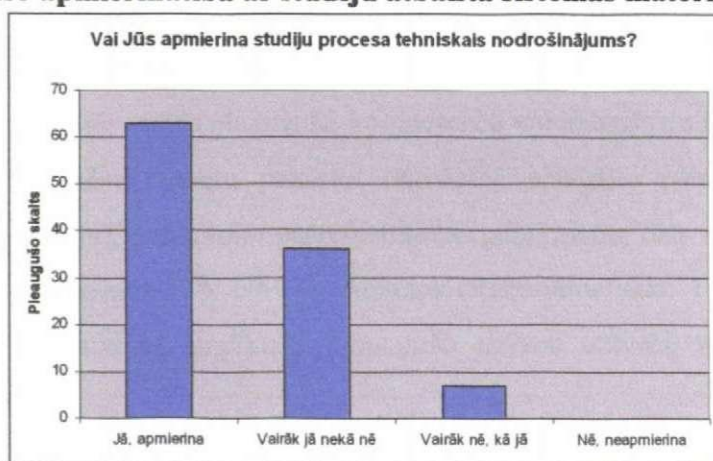
Arī šis vērtējums uzlūkojams par ļoti pozitīvu (74 no 114 respondentiem atzīst, ka te valda pieklājība un iekšējība, 37 - īpaša pozitīva augstskolas gaisotne, 1 ir pārliecināts par vienaldzīgu un neiejūtīgu attieksmi koledžā) un liecina par mērķtiecīgi organizēta studiju atbalsta rezultātiem.

Mācību iestādes tēls tiek mērķtiecīgi veidots un izkopts. Tā, piemēram, studiju gada sākumā katrs studējošais saņem t.s. "skolas somu", kurā atrodams studiju plāns, klātienes nodarbību grafiks, informācija par studiju atbalsta sistēmas elementiem, bibliotēkas lietošanas nosacījumi, pieeja diskusiju forumam (parole), kā arī tālmācības studiju materiāli. Uz somas redzama BVK simbolika (logo), pēc kuras studējošie var atpazīt "savējos". Neraugoties uz to, ka BVK ir izteikta pieaugušo auditorija, šis nedaudz "bērnišķīgais" elements vēlreiz atgādina studējošajam viņa vēlmi profesionāli pilnveidoties, justies piederīgam, atzītam, lepoties par pieņemto lēmumu studēt. Autores vērojumi rāda, ka aptuveni 85-90% studējošo šīs somas izmanto arī turpmākajā studiju gaitā, jo tās ir ne tikai ērtas, bet arī estētiskas un netraucē viņu kopējam veidolam.

Augstskolas simbolika un pieņemtais krāsu salikums oranžs-zils-zaļš iespēju robežās tiek izmatots kā koledžas studējošā piederības zīme ,piem., prakses dokumentu noformēšanā, reklāmas materiālos, atklātnēs, kas paredzētas studējošo apsveikšanai svētkos u.tml. (Skat.28.pielikumu).

Vērtējot studiju atbalsta sistēmas efektivitāti, liela uzmanība pievēršama arī t.s. studiju **materiālajam nodrošinājumam**. BVK studējošo rīcībā ir bibliotēka un videotēka, datorklase, kurā iespējams veikt dažāda veida uzdevumus, kontroltestus, saņemt datorspeciālista konsultācijas. Praktiskajām nodarbībām tiek piemērotas un labiekārtotas auditorijas, studējošo ērtībai tiek nodrošināta bezmaksas autostāvvietas. Tos varētu uzlūkot par pastarpinātiem, sekundāriem studiju atbalsta līdzekļiem, tomēr arī tiem ir nozīme pilnvērtīga studiju procesa nodrošināšanā. Analizējot studējošo aptaujas rezultātus, varam secināt, ka kopumā materiālais nodrošinājums viņus apmierina (Skat.25.attēlu)

25. attēls. **Pieaugušo apmierinātība ar studiju atbalsta sistēmas materiālajiem resursiem.**

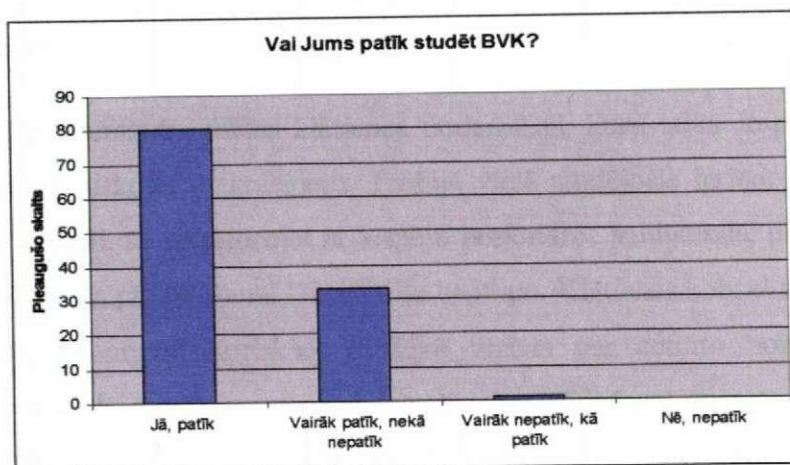

Redzam, ka 55 % respondentu to novērtējuši ļoti pozitīvi, tomēr tieši šajā sadaļā atrodami arī vairāki aizrādījumi un ierosinājumi, ka jāņem vērā BVK tālākās attīstības gaitā (Skat.11.pielikumā).

Kopumā varam secināt, ka BVK studiju atbalsta sistēmas modelis ir pierādījis reālu darbotiespēju.

Kā netiešs modeļa pārvaldības kvalitātes rādītājs uzlūkojama studējošo pozitīvā attieksme pret studijām koledžā. Atbildot uz jautājumu, vai jums patīk studēt BVK, 80 studējošo atbilde bijusi pozitīva, 33 studējošie atzinuši, ka studijas viņus vairāk apmierina, nekā neapmierina. Viens studējošais izteicis samērā negatīvu vērtējumu, tomēr jāatzīst, ka respondentu vidū nav neviena, kurš būtu izteicis pilnīgi noliedzošu vērtējumu (Skat.26.attēlu):

26. attēls. Studējošo attieksme pret studijām BVK.

Iepriekšminētā informācija uzskatāmi pierāda, ka modelis izveidots atbilstoši studējošo vajadzībām un organizācijas iespējām. Nākamajā nodaļā sniegts BVK izmantotā realitātes modeļa pārvaldības raksturojums.

7.2. MODEĻA RESURSU UN TO PĀRVALDĪBAS IZVĒRTĒJUMS PIEAUGUŠO KOMPETENČU PILNVEIDOŠANĀS KONTEKSTĀ

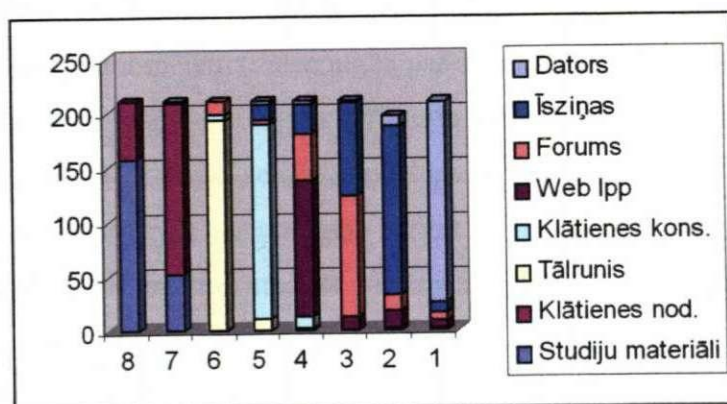
Studiju atbalsta sistēmas resursu lietderības izvērtējums un iegūtie rezultāti ir viens no svarīgākajiem tālmācības organizācijas un tās pārvaldības virzītājiem, jo atspoguļo modeļa komponenta stiprās un vājās vietas pieaugušo kompetenču veidošanās un attīstības procesā.

Lai studiju atbalsta sistēmu varētu pakārtot tālmācībā iesaistīto pieaugušo kompetenču līmenim, 2003.gada oktobrī, izmantojot pašreģistrācijas paņēmieni, tika veikta BVK studentu primārā statistiskā novērošana [78, 59-77]. Anketas (Rezultātus skat. 14.pielikumā) mērķis bija noskaidrot tikko studijas uzsākušo pieaugušo dzīves uztveri, attieksmi pret sevi, apkārtējiem utt.

Anketēšanas rezultāti parādīja, ka BVK studē personības, kas:

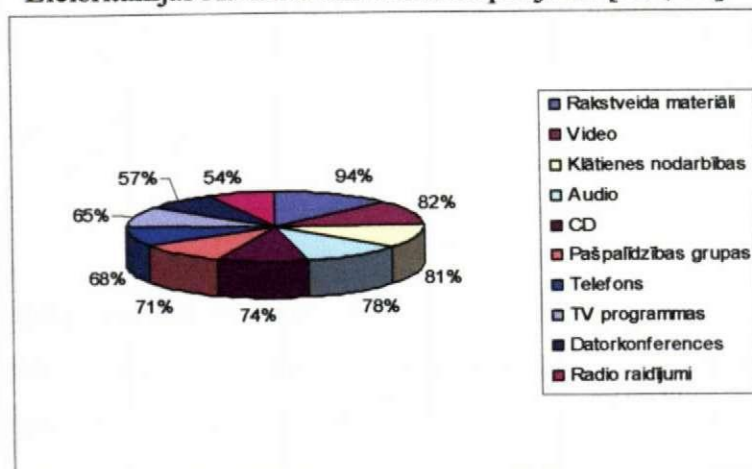
- ir patstāvīgas, izveidojušās (194 studējošie no 217 aptaujātajiem par tādām sevi uzlūko gandrīz vienmēr, 14- vienmēr);
- ir pietiekami labi sevi realizējušas darbā un ģimenes dzīvē (173 tā jūtas gandrīz vienmēr, 14 - vienmēr);

27. attēls. Studiju atbalsta līdzekļu efektivitāte BVK studējošo kompetenču pilnveidē.

Par otro svarīgāko elementu atzītas klātienes nodarbības, kuru laikā iespējams noskaidrot radušos jautājumus, diskutēt ar kolēģiem. Trešajā vietā studējošie ierindojuši dažāda veida konsultācijas pa tālruni, to izskaidrojot ar iespēju noskaidrot jautājumus, tiklīdz tie radušies, netērējot laiku attāluma pārvarēšanai līdz studiju centram. Klātienes konsultācijas (kā akadēmiskās, tā organizatoriskās) ranžējot atzītas par ceturto nozīmīgāko atbalsta elementu. Vērojot reālo situāciju un salīdzinot to ar studējošo atzinumu, nākas secināt, ka klātienes konsultācijas tomēr ir ierobežotas laikā un telpā: ne visiem pieaugušajiem ir iespēja atrast papildu laiku, lai izmantotu šo piedāvājumu. Parasti klātienes konsultācijas sasniedz "savu virsotni" dienās, kad tiek organizētas klātienes nodarbības. Tas, protams, ir likumsakarīgi, jo pieaugušajiem ir iespēja vienlaikus papildināt profesionālās kompetences (akadēmiskajās nodarbībās), kā arī sociālās, pārvaldības u.c. kompetences. Salīdzinot BVK studējošo aptaujas rezultātus ar Atvērtās Universitātes pētījumiem (skat. 28. attēlu), varam secināt, ka nozīmīgāko tālmācības studiju līdzekļu efektivitāte Latvijas un Lielbritānijas pieaugušo redzējumā tiek novērtēta nedaudz atšķirīgi.

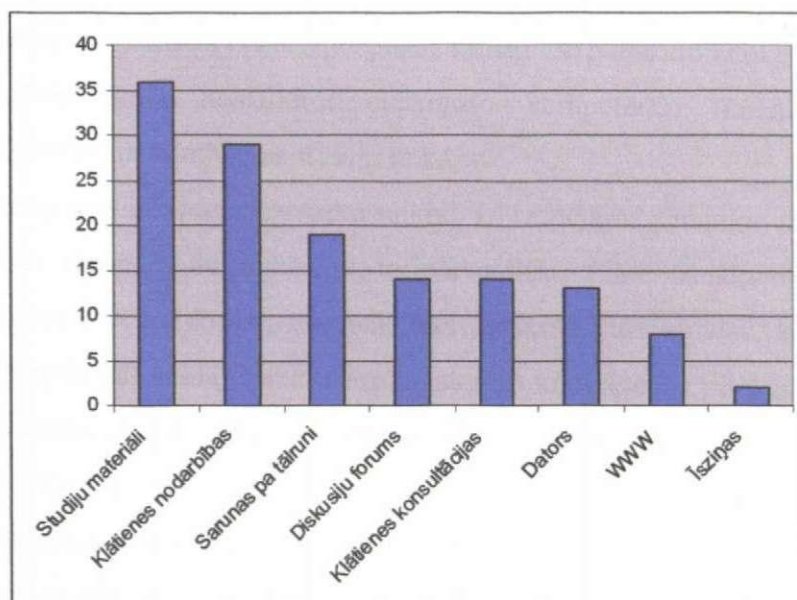
28. attēls. Tālmācības studiju atbalsta līdzekļu efektivitāte. Lielbritānijas Atvērtās universitātes pētījums [112, 98]

Par nozīmīgākajiem atzīti rakstveida materiāli (94% respondentu) un klātienes nodarbības (81% respondentu). Atšķirībā no BVK studējošajiem briti lielu uzmanību pievēršusi informācijas tehnoloģiju iespējām (video atzīts par otro nozīmīgāko elementu - to konstatējuši 82% respondentu, liela nozīme piešķirta arī audio materiāliem un CD). Par šo rezervi tiek domāts arī BVK, sākot ar trešo semestri pieaugušajiem tiek piedāvāti audio materiāli un datorprogrammas. Lielbritānijā par svarīgām atzītas arī t.s. pašpalīdzības grupas (to akceptējis 71% respondentu), BVK studiju atbalsta sistēmas modelī tās nav akcentētas, jo praktiski darbojas klātienes nodarbību laikā un papildu sadarbībai studējošie pagaidām nav gatavi. Britu izmantotās videokonferences Latvijas apstākļos ir nākotnes vīzija, jo, pirmkārt, to organizēšana prasa lielu finansiālo resursu piesaisti, otrkārt, Latvijas ģeogrāfiskajiem apstākļiem (maza teritorija) tās nav īsti piemērotas un var tikt izmantotas nākotnē, kad BVK palielināsies ārvalstīs dzīvojošo studējošo skaits.

Kā jebkuras studijas, arī tālmācība ir balstīta uz studējošo un mācībspēku savstarpējo sadarbību, tādēļ autorei bija svarīgi uzzināt BVK akadēmiskā personāla domas par studiju atbalsta sistēmas elementu nozīmīgumu pieaugušo kompetenču apguves procesā. 2005.gada februārī tika aptaujāti 38 BVK mācībspēki (Aptaujas anketas paraugu skat. 32.pielikumā). Viņu vērtējums atspoguļots 29.attēlā.

29. attēls. **BVK studiju atbalsta sistēmas elementu izvērtējums (mācībspēku aptauja).**

Akadēmiskā personāla viedoklis pamatos sakrīt ar studējošo uzskatiem, jo arī mācībspēki par trim nozīmīgākajiem atbalsta sistēmas līdzekļiem atzīst rakstveida studiju materiālus, nodarbības klātienē un konsultācijas pa tālruni, par mazsvarīgākām atzīstot datora izmantošanas un īsziņu iespējas.

Tas, ka studiju materiāli un klātienes nodarbības (metodiskie resursi un cilvēkresursi, jo klātienes nodarbības pirmām kārtām asociējas ar „dzīvu” sarunu un aktivitātēm auditorijā) izvirzīti kā prioritāri, praktiski pierāda BVK studiju atbalsta sistēmas modeļa pamatelementu veiksmīgu izvēli un liecina, ka to pārvaldība BVK noris sekmīgi.

Lai uzzinātu plašākas auditorijas viedokli, laika periodā no 2004.gada novembrim līdz 2005.gada martam pētījuma autore aptaujāja 5 Biznesa augstskolas „Turība” e-studiju (datorizētās tālmācības) studējošos, 7 Latvijas Universitātes studējošos un 4 Rīgas Tehniskās universitātes studentus, kuri izmantojuši e-studiju iespējas, kā arī 226 Latvijas Universitātes un Rēzeknes augstskolas pilna laika bakalaura programmās studējošos un 54 Latvijas Universitātes Pedagoģijas un Izglītības vadības maģistra programmās studējošos.

Lielākā daļa aptaujāto studējošo (80%) atzīst, ka tālmācības metodes var papildināt pilna laika studiju iespējas, tās ir interaktīvas, veicina informācijpratību, tehnisko kompetenču pilnveidi, tomēr studējošie ir pieraduši pie tradicionālajām studijām un tās vērtē augstāk. Kā izņēmumu var minēt Biznesa augstskolas Turība e-studentus, kas ir labāk informēti par tālmācības priekšrocībām, tomēr atzīst, ka vairāki tālmācības studiju atbalsta sistēmas elementi viņu studiju laikā netiek izmantoti, piem., atbalsts pa tālruni, īsziņas u.c.

Iepriekšminētais liek secināt, ka tālmācības studijām ir sava noteikta mērķauditorija, kura jau studiju sākumā ir motivēta vai šī motivācija pakāpeniski tiek attīstīta ar studiju atbalsta sistēmas palīdzību.

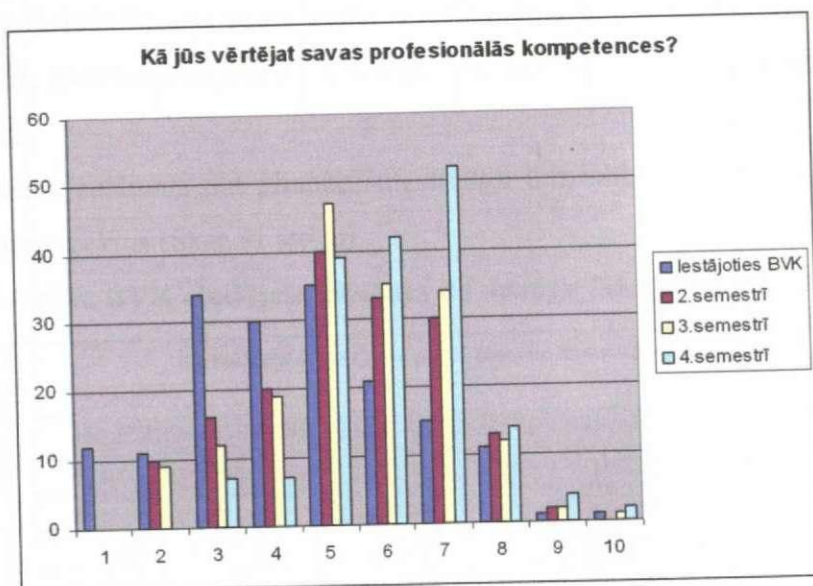
Katra studiju semestra sākumā BVK studējošais saņem t.s. panākumu anketu, kuras mērķis ir, izmantojot pašvērtējumu, noskaidrot pieaugušo kompetenču līmeni un izsekot tā pilnveidošanās procesam tālmācības studiju laikā.

Panākumu anketas analīze ir atgriezeniskā saikne, ko iespējams izmantot, pilnveidojot studiju atbalsta sistēmas resursus un uzlabojot to pārvaldību. Pilna panākumu anketas analīze atrodama pētījuma 29 .pielikumā; turpmāk tiks aplūkotas tās sadaļas, kas, autoresprāt, ir būtiskākās un vispilnīgāk atklāj saikni starp pieaugušo kompetenču pilnveidi un šajā procesā pielietoto tālmācības studiju atbalsta sistēmu. Šim nolūkam tiks izmantotas to pieaugušo atbildes, kuri BVK studē jau četrus semestrus, jo, salīdzinot atbildes katra semestra sākumā, var pilnīgāk izvērtēt izmantotās studiju atbalsta sistēmas priekšrocības un trūkumus.

Panākumu anketa ir veidota ar mērķi, lai pieaugušais pats varētu novērtēt sevi, savu izaugsmi tālmācības studiju gaitā. Fakti rāda, ka vairums pieaugušo BVK vēlas uzlabot savas profesionālās kompetences, tāpēc daļa anketas jautājumu saistīta tieši ar šo sfēru. Tā, piemēram, viens no jautājumiem saistīts ar pieaugušo profesionālo kompetenču izvērtējumu izvēlētajā specialitātē (skat.26.attēlu).

30. attēls. BVK studējošo profesionālo kompetenču pašvērtējums.

Izsekojot atbildēm, varam secināt, ka, iestājoties BVK, pieaugušie savas profesionālās kompetences novērtējuši visai dažādi. Vislielākais respondentu skaits (120 jeb 66%) atzīst, ka viņu profesionalitāte izvēlētajā specialitātē var tikt novērtēta ar 3-6 ballēm 10 ballu sistēmā. 23 no 171 respondentiem profesionālās kompetences novērtē ar 1-2 ballēm, tikai 12 pieaugušie atzīst sevi par profesionāļiem un novērtē savas zināšanas un prasmes ar 9 ballēm. Panākumu anketas analīze uzskatāmi parāda, ka pēc pusgada studijām BVK, aina ir mainījusies: divreiz samazinājies (no 34 uz 16) to pieaugušo skaits, kuri savas profesionālās kompetences atzinuši par vājām (3 balles), tāpat mazāks ir arī to studējošo skaits, kas sevi novērtē ar 4 (no 30 līdz 20). Par mērķtiecīgi organizētu akadēmisko studiju atbalstu netieši liecina fakts, ka studiju semestra laikā palielinājies to studējošo skaits, kuri atzīst, ka viņu profesionālās kompetences vērtējamas ar 5-8 ballēm. Ļoti minimāli (1-2 pieaugušie) audzis to studējošo skaits, kas uzskata, ka viņi jau ir profesionāļi savā specialitātē (pašvērtējums 9-10 balles) un studiju semestris BVK vēl vairāk to ir apliecinājis. Salīdzinot 3. un 4. semestra sākumā sniegtās atbildes, studējošo pašvērtējumā vērojams profesionālo kompetenču līmeņa kāpums, sevišķi tas sakāms par vērtējumu 5-7 balles. Tas liek secināt, ka studējošo atzinumi liecina par akadēmiskā studiju atbalsta piemērotību pieaugušo individuālajām vajadzībām un stimulē profesionālo kompetenču pilnveidošanos.

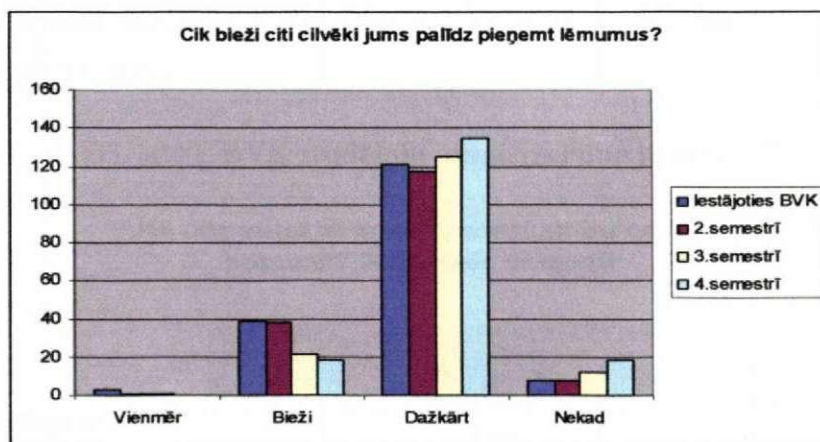
Pētījuma iepriekšējās nodaļās tika runāts par pieaugušo pašizziņas kompetenču attīstības nozīmi. Daļa panākumu anketas jautājumu atspoguļo mijattiecības starp BVK pielietotajiem studiju atbalsta sistēmas resursiem un pieaugušo pašaktualizācijas, pašvērtējuma uzlabošanas iespējām.

Pieaugušo pašizziņa netiešā veidā var izpausties spējā pieņemt lēmumus.

Vispārzināms ir fakts, ka patstāvība ir pieaugušajiem raksturīga iezīme, turklāt BVK lielākoties studē dažāda līmeņa profesionāļi, kuriem lēmumu pieņemšana ir ikdienas dzīves sastāvdaļa, tomēr, kvalitatīvi organizējot studiju atbalstu, šo kompetenču sfēru iespējams vēl vairāk paplašināt.

Panākumu anketas jautājums par ģimenes un draugu līdzdalību lēmumu pieņemšanā atklāj vairākus svarīgus aspektus (Skat.31.attēlu).

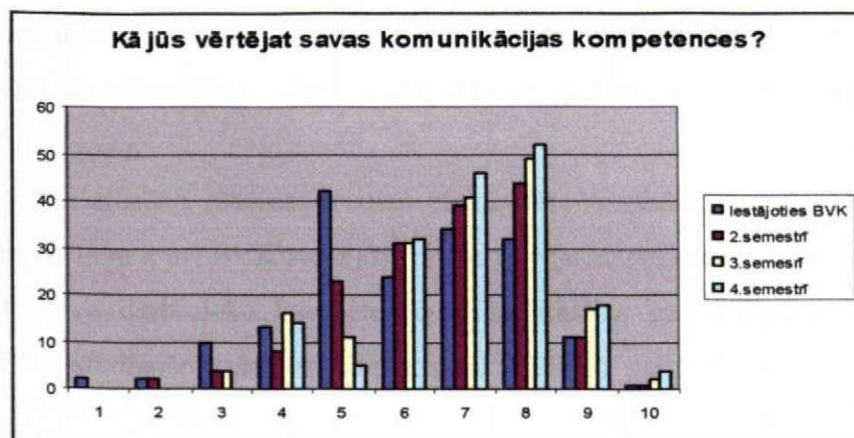
31. attēls. BVK studējošo ģimenes un draugu līdzdalība lēmumu pieņemšanā.

Pirmkārt, redzam, ka pieaugušie lēmumu pieņemšanā gandrīz vienmēr ir patstāvīgi, tomēr respondentu atbildes liecina, ka pēc pusgada studijām BVK ir samazinājies to pieaugušo skaits, kuru lēmumus vienmēr ietekmējuši draugi vai ģimenes locekļi. Otrkārt, anketa atspoguļo pieaugušo komunikācijas kompetenču līmeni, to nozīmīgi personīgi svarīgu lēmumu pieņemšanā un realizācijā. Varam pieņemt, ka komunikācijas kompetenču pilnveidē sava loma ir arī BVK studiju atbalsta sistēmas elementiem, kas popularizē ideju par savstarpējo sadarbību lēmumu pieņemšanas procesos.

Par iepriekšminētā pieņēmuma pierādījumu var kalpot atbildes uz anketas jautājumu par BVK studējošo komunikācijas kompetenču līmeni (Skat.32.attēlu).

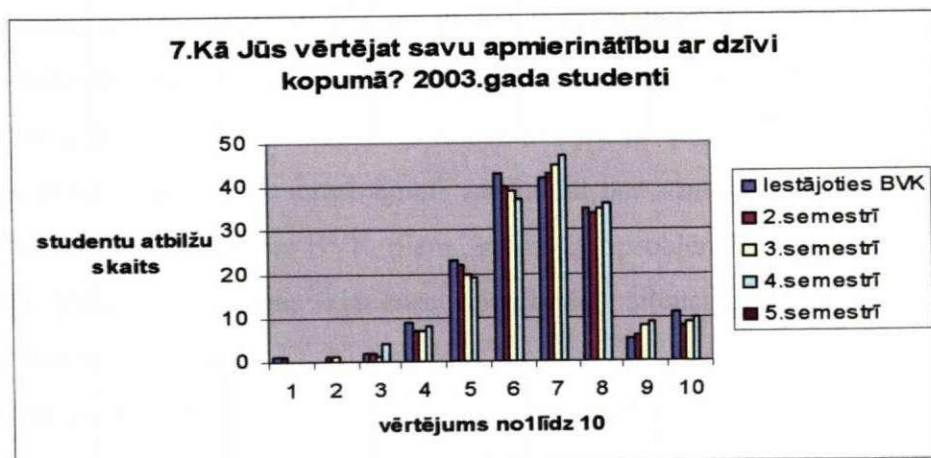
32. attēls. BVK studējošo komunikācijas kompetenču pašvērtējums.

Pieaugušo pašvērtējums pilnībā atklāj pozitīvās izmaiņas viņu komunikācijas kompetenču attīstībā. To uzskatāmi parāda diagramma: ja studiju sākumā respondentu lielākā daļa komunikācijas un saskarsmes prasmi novērtējusi viduvēji (5 balles), tad divu gadu laikā šis prasmju līmenis pieaudzis līdz 7-8 ballēm. Komunikācijas kompetenču progresīvā paaugstināšanās netieši liecina par studiju BVK izmantotās atbalsta sistēmas lietderīgumu un plānoto rezultātu.

Kā netiešs pierādījums BVK studiju atbalsta sistēmas modeļa lietderīgumam pieaugušo kompetenču pilnveidē var kalpot atzinums par studējošo apmierinātību ar dzīvi (vismaz studiju laikā): skat.33.attēlu.

33. attēls. BVK studējošo apmierinātība ar dzīvi.

Respondentu atbildes rāda, ka studiju laikā viņu apmierinātība ar dzīvi ir uzlabojusies. Par to liecina fakts, ka samazinājies to pieaugušo skaits, kuri apmierinātības līmeni vērtē robežās no 4 līdz 6 ballēm, bet palielinājies to studējošo skaits, kuru dzīves apmierinātības līmeni raksturo skala no 7 līdz 9 ballēm. Domājams, ka studijas BVK respondentiem ir devušas ne tikai profesionālās izglītības iespējas, bet veicinājušas arī prasmi plānot laiku, sadarboties ar līdzcilvēkiem, pašattīstīties. Panākumu anketās fiksētā nelielā apmierinātības ar dzīvi samazināšanās (no 11 līdz 8-9-10 cilvēkiem, kas apmierinātību novērtē ar 10) nav uzlūkojama par realizētās studiju atbalsta sistēmas neveiksmi, jo tā liecina par studējošo iedziļināšanos savas personības un sabiedrības mijattiecībās, izvirzot jaunus mērķus karjeras pilnveidei un pašrealizācijai.

Tālmācības studiju atbalsta sistēmas resursu efektivitāte nosakāma dažāda veida sadarbības procesos, viens no tiem ir arī BVK studējošo darba devēju atsauksmes. Darba devēji ir tie, kas praktiski vērtē savu darbinieku kompetences. Tās atklājas gan ikdienas darba situācijās (lielākā daļa BVK studējošo strādā uzņēmumos vai iestādēs), gan praksē.

Prakses vadītāju atsauksmes (Skat.34 .pielikumā). lielākoties fiksē pieaugušo profesionālo kompetenču līmeni, atzīmējot arī koledžas ieguldījumu šo kompetenču pilnveidē. Atsauksmēs galvenokārt atspoguļots pozitīvs vērtējums :

1. Saistot BVK iegūtās teorētiskās zināšanas ar to pielietojumu praksē :

- studējošie spēj pilnībā veikt praksē paredzētos uzdevumus,
- prot radoši izmantot iegūtās zināšanas, izstrādājot jaunus uzņēmuma lietvedības normatīvus, izveidojot (organizējot) uzņēmuma filiāli vai tml.

2. Vēloties nākotnē redzēt BVK absolventus kā iestādes vai uzņēmuma darbiniekus.

Prakses vadītāju atsauksmēs atspoguļoti arī ieteikumi, kas saistās ar nepieciešamību uzlabot atsevišķas pieaugušo kompetences. Visvairāk tas saistīts ar pašnoteikšanās un komunikācijas kompetencēm, jo atsevišķos gadījumos BVK studējošajiem ir problēmas *"lietišķi izvērtēt konfliktsituācijas"*, viņi *" uztver notiekošo pārāk personīgi"*. Viņiem *"jācenšas ticēt saviem spēkiem un izvīrītā mērķa sasniegšanas iespējām"*, jāprot *"padotajiem uzstājīgāk un stingrāk dot savus norādījumus"*. Šie ierosinājumi var kalpot par stimulu tālmācības studiju atbalsta sistēmas elementu uzlabošanai BVK, piem., piedāvājot problēmlappuses koledžas mājas lapā, apspriežot problēmjautājumus klātienē nodarbībās, situāciju analīzi kontroluzdevumos, testos, ieskaitēs, eksāmenos.

Ieskaites un eksāmeni ir viena no studējošo iespējām demonstrēt savus sasniegumus, tādēļ pieaugušo sekmes varam uzlūkot par vienu no objektīvākajiem kritērijiem, kas demonstrē kompetenču kvalitatīvas izmaiņas.

Kā jau iepriekš minēts, katra kursa noslēgumā ir paredzēts rakstveida pārbaudījums, kas BVK tiek organizēts klātienē: gan grupā, gan individuāli (pieaugušajiem, kuri nerod iespēju ierasties noteiktā laikā). Pārbaudījuma laikā (tā ilgums- 1,5 astronomiskās stundas) studējošajam ir iespējas izmantot rakstveida studiju materiālu, kā arī jebkuru citu papildlīdzekļi (izņemot mobilo telefonu).

Šāds lēmums pieņemts ar nolūku mazināt spriedzi un diskomfortu pieaugušo auditorijā. Turklāt pārbaudījumu saturs veidots tādējādi, ka studējošajiem nepieciešams demonstrēt nevis teorētiskās zināšanas, bet to praktisku pielietojumu. Analizējot pārbaudījumu rezultātus, autore nonākusi pie šādiem secinājumiem:

- tālmācības studiju specifika krasāk nekā pilna laika studijās pieaugušos sadala divās daļās- sekmīgajos un nesekmīgajos (tālmācībā ieteicams lietot terminu- studējošie, kam nepieciešama papildu motivācija un palīdzība - I.K.).
- no vienas puses, tālmācībā pastāv zems sekmīgo studējošo īpatsvars (to pierāda arī starptautiskā pieredze), no otras puses, ļoti augsts ir sekmīgo studējošo sekmju līmenis;

- organizējot klātienēs nodarbības un pilnveidojot studiju atbalsta sistēmu kopumā, nedrīkst pielāgoties tikai vienas vai otras grupas vajadzībām, nepieciešama individuāla pieeja un motivācija.

Lai pamatotu iepriekš sacīto, tiek sniegta BVK studējošo sekmju analīze, ko var uzlūkot par atgriezeniskās saiknes elementu studiju atbalsta sistēmas elementu efektivitātes novērtēšanā.

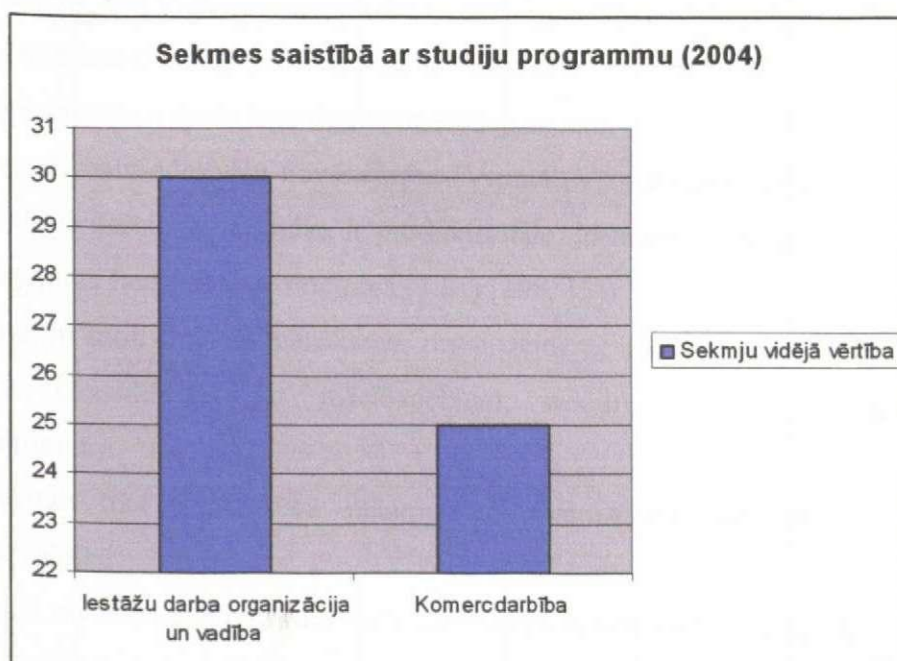
Pieaugušo aktīva līdzdalība studiju procesā, akadēmisko saistību savlaicīga izpilde ir viens no akadēmiskā un organizatoriskā atbalsta stūrakmeņiem.

Tālmācībā faktiski neeksistē jēdziens 'nesekmīgais', jo šai studiju formai raksturīgais elastīguma princips norāda uz tās pielāgošanos katra pieaugušā individuālajam darba, laika sadales u.tml. grafikam. Protams, ka šo principu cenšas ievērot arī BVK, tomēr nevajadzētu ignorēt to, ka pieaugušie ir iesaistījušies 1.līmeņa augstākās profesionālās izglītības ieguves procesā, līdz ar to viņiem nepieciešams iespēju robežās ievērot studiju grafiku un izpildīt paredzētās akadēmiskās saistības. BVK studiju atbalsta centra klientu konsultanti regulāri seko studējošo sekmēm, plašāks kopsavilkums tiek veikts katra semestra noslēgumā (Skat. 16.pielikumā).

Studējošo sekmības rādītāju noskaidrošanai 2004.gada rudenī tika veikta 107 programmas „Iestāžu darba organizācija un vadība” un 181 programmas „Komercdarbība” studējošā sekmju vidējās vērtības (%) analīzi, izmantojot SPSS programmu.

Rezultāti liecināja, ka pieaugušo sekmības līmenis ir zems. „Iestāžu darba organizācijas un vadības” programmā sekmīgi ir 30 % studējošo, „Komercdarbības” programmā – 25 % studējošo (Skat. 34.attēlu); kopējā sekmju vidējā vērtība ir 27 % (Skat.19.pielikumu).

34 .attēls. **BVK studējošo sekmju vidējā vērtība(%) atkarībā no studiju programmas.**

Teorētiski tas ir visai draudīgs rādītājs, jo atspoguļo situāciju, kura parāda, ka, neraugoties uz visai daudzveidīgu akadēmisko un organizatorisko atbalstu, pieaugušie vēl joprojām nespēj pielāgoties tālmācības studijām. Pieaugušo sekmības līmenis ir viens no objektīvajiem studiju atbalsta sistēmas pārvaldības kvalitātes rādītājiem.

BVK pieredze rāda, ka tālmācībā studējošajiem ir ļoti atšķirīga attieksme pret iegūtajiem pārbaudījumu rezultātiem:

- lielākā daļa (~ 60%) ir apmierināti ar jebkuru vērtējumu;
- jāstopas arī ar daļu studējošo (~40%), kuriem ir ļoti attīstītas pašvērtējuma kompetences un kuri vēlas iegūt pēc iespējas augstāku vērtējumu.

Organizējot tālmācības atbalsta sistēmu, autore iesaka pievērsties abu grupu motivācijai, izvēloties katram indivīdam piemērotus resursus. Te var noderēt pārbaudījumu uzdevumu sarežģītības (un līdz ar to arī vērtējuma) diferenciacija. Šai nolūkā var noderēt BVK ieviestās izmaiņas pārbaudījumu saturā un to organizēšanas kārtībā (Skat.15.pielikumu), kur galvenā uzmanība pievērsta šādiem faktoriem:

- studējošais pats izvēlas viņam pieņemamu pārbaudījumu kārtošanas veidu:
  - klātienē nodarbību laikā kārtojot ieskaiti vai eksāmenu kopā ar grupu;
  - neapmeklējot klātienē nodarbības, pārbaudījumus kārtojot individuāli, bet saņemot papilduzdevumus.
- atbilstoši indivīda subjektīvajai situācijas uztverei un motivācijai pieaugušais pats nosaka sev nepieciešamo vērtējuma maksimumu:
  - rakstveidā veicot uzdevumu minimumu, augstākais iespējamais vērtējums ir 8 (ļoti labi);
  - veicot papilduzdevumus (sagatavojot uzstāšanos par kursā nozīmīgākajiem jautājumiem) iespējams saņemt augstāku novērtējumu.

Pēdējais nosacījums ir īpaši izdevīgs tiem studējošajiem, kas ir motivēti mācīties un saņemt ieguldītajam darbam adekvātu novērtējumu (Vruma (Vroom) ekspektāciju teorija: jo vairāk pūļu tiek ielikts darbā, jo augstāka ir produktivitāte, jo augstāka ir darba produktivitāte, jo lielāks atalgojums (augstāks novērtējums - I.K.) [108, 13]).

Pozitīva studiju motivācija ir panākama, organizējot ne tikai klātienē nodarbības, bet arī individuālas konsultācijas (ar mācībspēkiem, studiju atbalsta centra darbiniekiem, administrāciju utt.).

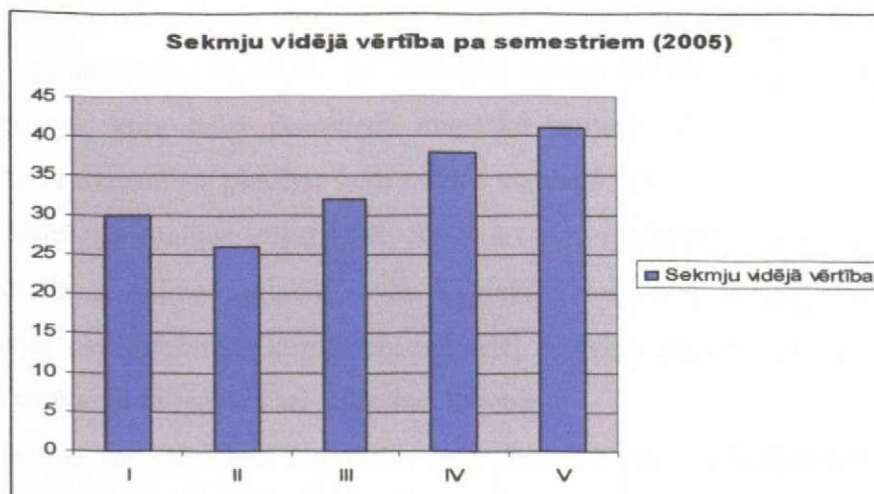
Iepriekš sacītais tika ņemts vērā, plānojot un organizējot uzlabojumus studiju atbalsta sistēmas pārvaldībā.

Laika periodā no 2004.gada februāra līdz 2005.gada oktobrim šai nolūkā tika veiktas šādas darbības:

1. Uzlabota studējošo motivācija:
  - kvantitatīvi palielināts pieaugušo organizatoriskais atbalsts pa tālruni (panākts, ka Studiju atbalsta centra darbinieki regulāri kontrolē studējošo sekmes un neapmierinoša rezultāta gadījumā rosina pieaugušos atkārtoti kārtot pārbaudījumu, saņemt papildu konsultācijas utt.);
  - studējošie regulāri saņem ar klātienes nodarbībām un pārbaudījumiem saistīto informāciju pa e-pastu vai īsziņu veidā;
  - divas stundas pirms klātienes nodarbību sākuma pieaugušie saņem īsziņu ar atgādinājumu par ierašanos uz nodarbībām;
  - mainīta klātienes nodarbību struktūra, dodot iespēju pārbaudījumu nokārtot pa daļām pēc katras klātienes nodarbības;
  - uzlabots pārbaudījumu rezultātu kontroles mehānisms: studējošajiem dota iespēja pašiem noteikt pārbaudījuma vērtējuma robežas (veicot uzdevumu minimumu un saņemot zemāku vērtējumu vai veicot uzdevumu maksimumu un tam atbilstošu augstāku novērtējumu).
2. Uzlabota klātienes nodarbību uzraudzība un kvalitātes kontrole (notiek klātienes nodarbību hospitēšana, akadēmiskais personāls problēmu risināšanā tiek rosināts izmantot interaktīvas metodes, izskatīt praktiskas situācijas).
3. Pilnveidots pārbaudījumu saturs, īpašu uzmanību pievēršot praktisku uzdevumu risināšanai.
4. Tiek veikta regulāra mācībspēku un vispārējā personāla apmācība darbam ar tālmācībā iesaistītajiem pieaugušajiem.

Autore secina, ka šo pārmaiņu rezultātā gada laikā studējošo sekmes ir uzlabojušās, 2005.gada oktobrī sasniedzot 41% (Skat.35. attēlu).

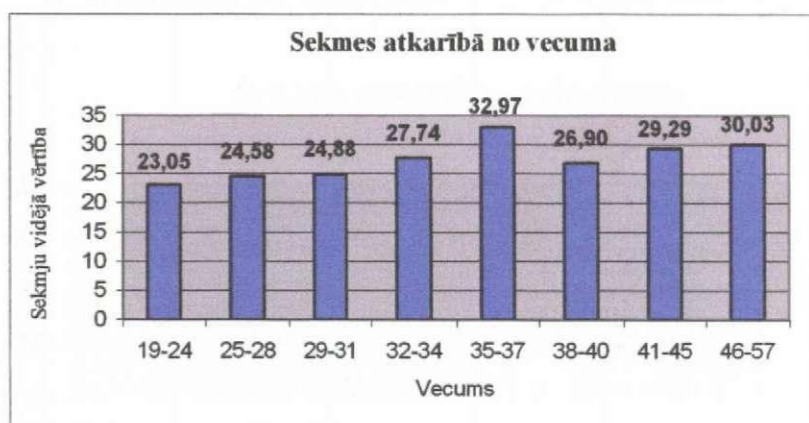
35. attēls. BVK studējošo sekmes (%) pa semestriem.

Par to, ka studiju atbalsta sistēmas organizatoriskās izmaiņas varētu dot pozitīvu rezultātu, liecina arī nodarbību apmeklējuma protokolu analīze: 2003./2004. un 2004./2005. akadēmiskajā gadā klātienē nodarbības apmeklēja tikai 40-50 % studējošo, 2005./2006.gada sākumā-70-92 % studējošo.

Analizējot studējošo sekmes, iespējams noskaidrot, cik lielā mērā studiju atbalsta sistēmas resursu pielietošana un tās efektivitāte var būt saistīta ar studējošo vecumu. To uzskatāmi parāda 36. attēls.

36.attēls. Sekmju atkarība no studējošo vecuma.

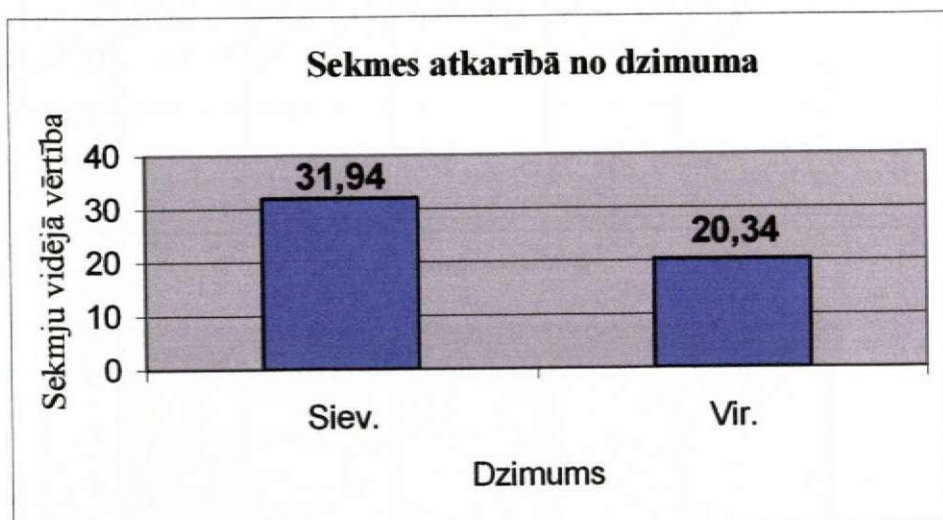
Analizējot mijattiecības starp sekmību un studējošo vecumu, varam secināt, ka vislabākās sekmes ir pieaugušajiem vecumā no 35 līdz 37 (vidējā vērtība-33 %) un 46 līdz 57 (vidējā vērtība-30%) gadiem, bet visvājākās sekmes konstatētas pieaugušajiem vecuma robežās no 19 līdz 24 gadiem (vidējā vērtība-23 %). Tas vedina uz domām, ka tālmācības studiju atbalsta sistēma reāli var palīdzēt pieaugušajiem, kam ir patiesa motivācija studēt. Cilvēkiem, kas tikko pabeiguši vidējās izglītības mācību iestādi vai pēc tās absolvēšanas kādu laiku strādājuši bez attiecīgas specialitātes, šāda motivācija, iespējams, vēl nav izveidojusies. Pieaugušajiem vecumā no 35 līdz 37 gadiem motivācijas līmenis varētu būt augstāks, to nosaka vēlme pilnveidoties profesionāli. Nosacīti šo vecumu varam dēvēt par karjeras veidošanas noslēguma posmu, kura laikā jāsasniedz augstākā profesionalitātes robeža. Tas mudina studējošos vairāk uzmanības pievērst savu mērķu sasniegšanas līdzekļiem, par vienu no tiem atzīstot arī sekmīgas studijas augstskolā. Savukārt pieaugušajiem, kuru vecums ir ap 50 gadiem, aktuāla ir vēlme saglabāt savas iepriekšējās darba pozīcijas vai iespēja iegūt pārkvalifikācijai nepieciešamās kompetences, tādēļ arī viņu studiju motivācija ir nedaudz augstāka pār pārējiem, to pierāda arī sekmības līmenis.

Studējošo vecuma un sekmības korelācija ļauj aktualizēt arī nepieciešamos uzlabojumus tālmācības studiju atbalsta sistēmā.

Pirmkārt, vēlreiz atgādinot, ka arī pieaugušo vidū ir krāsas vecumposmu atšķirības, kuras jāņem vērā, veidojot šīs sistēmas modeli. Otrkārt, pievēršot uzmanību t.s. "riska" vecumposmiem (termins mans-I.K.), piem., 25-30, 38-40 gadus veciem pieaugušajiem. Acīmredzot, vislielākais atbalsts te nepieciešams, lai palīdzētu studijas savienot ar darbu un ģimeni, rūpēm par bērniem (pilnveidot viņu pārvaldības un pašizziņas kompetences). Lai dažādotu studiju atbalstu, iespējams un arī nepieciešams ņemt vērā pieaugušo dzimuma atšķirības. Analizējot BVK studējošo sekmību, secinām, ka sieviešu sekmju vidējā vērtība ir augstāka nekā vīriešiem (Skat.37.attēlu).

37.attēls. BVK studējošo sekmība atkarībā no dzimuma.

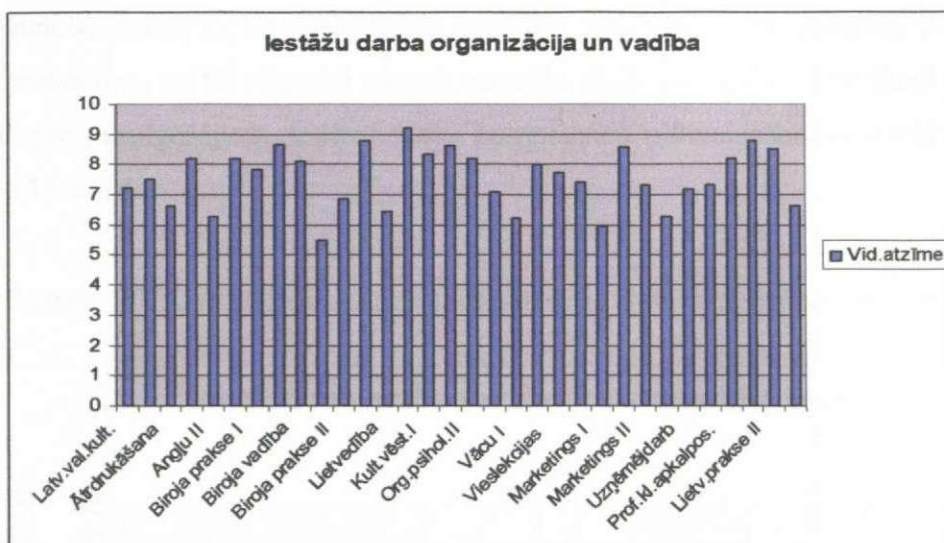

Rezultāti nav paradoksāli un nepārsteidz, jo par aksiomu ir kļuvis apgalvojums, ka sievietes (meitenes) vienmēr mācās labāk par vīriešiem (zēniem). Turklāt 20. un 21. ir femīnie gadsimti, kad sabiedrību virza (līdz ar to ar lielākām sekmēm piedalās arī izglītības procesos) tieši sievietes. Pieaugušo vecuma un sekmības korelācija ļauj secināt, ka vīriešiem studiju procesā nepieciešams daudzveidīgāks un, iespējams, arī biežāks atbalsts. Analizējot to studējošo sekmības, kas pārvar dažādas barjeras (psiholoģiskās, organizatoriskās utt.) un piedalās pārbaudījumu kārtošā, secinām, ka aktīvo studējošo sekmības līmenis vērtējams kā augsts (Skat.18.pielikumu).

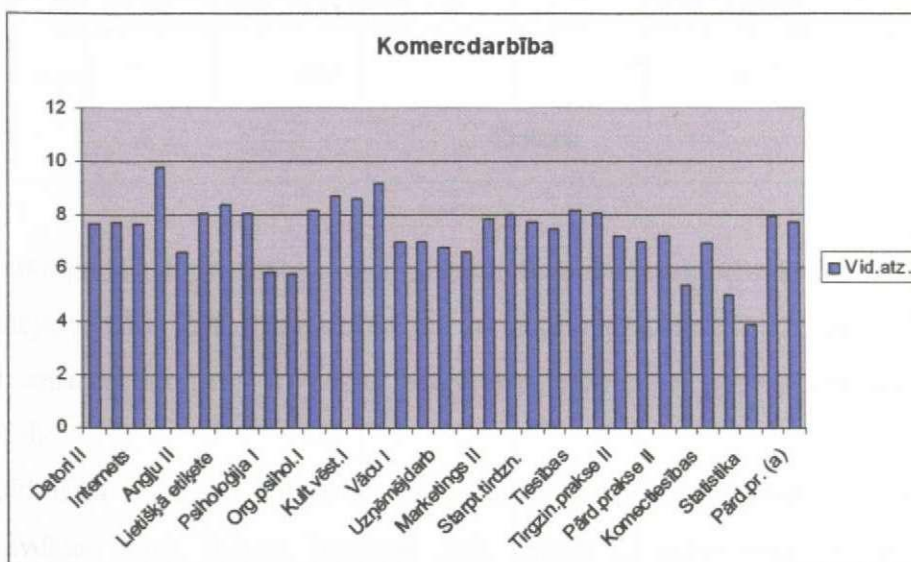
Promocijas darba autore ir veikusi abu programmu studējošo pārbaudījumu vērtējuma analīzi 2004./2005. studiju gadā. Rezultāti atspoguļoti 38.attēlā.

38.attēls. Pārbaudījumu vidējā atzīme 2004./2005.studiju gadā.

a)

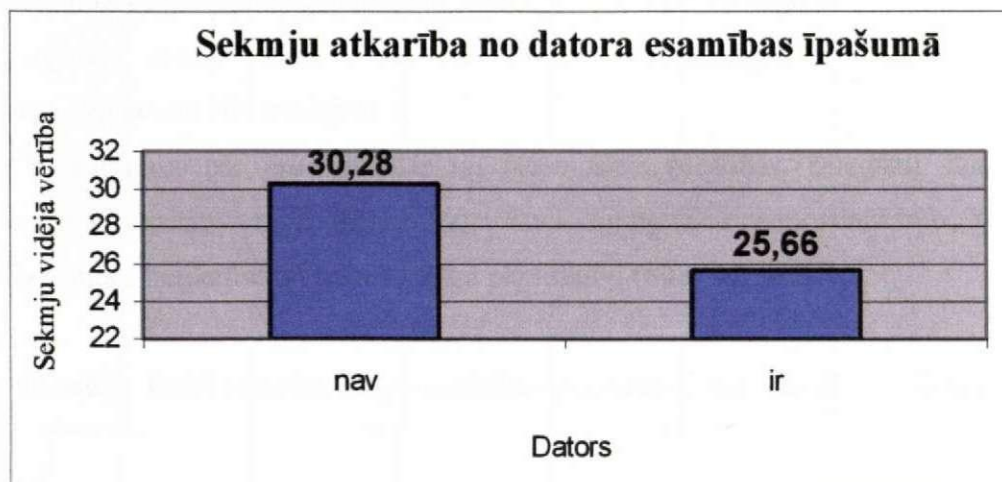
b)

Analizējot iegūtos datus, secinām, ka programmas „Iestāžu darba organizācija un vadība”(BV) studējošo pārbaudījumu vidējais vērtējums ir 7,63; programmas „Komercedarbība”(K) studējošajiem - 7,24. Nesekmīgu vērtējumu pārbaudījumos saņēmuši 30 topošie biroja vadītāji un 74 topošie mārketinga speciālisti. Tas vedina domāt par papildu motivācijas nepieciešamību pieaugušajiem, kas studē „Komercedarbības” programmā. Par nepieciešamajām izmaiņām studiju atbalsta sistēmas resursu pārvaldībā liecina arī fakts, ka nav attaisnojusies BVK ideja par datora nodošanu studējošā rīcībā.

Tā kā iepriekšējās studējošo aptaujas liecināja, ka dators studiju nolūkiem tiek izmantots visai maz (pieaugušie to izvēlas lielākoties tādēļ, ka studiju maksas atšķirība (ar datoru vai bez tā) ir ļoti minimāla, domājot, ka tas noteiktā situācijā, iespējams, var noderēt), autorei šķita lietderīgi noskaidrot, vai šī tehniskā resursa esamība studējošo īpašumā ietekmē sekmes un var kalpot par pieaugušajiem nepieciešamo kompetenču pilnveidošanas līdzekli. Rezultāti atspoguļoti 39.attēlā.

39.attēls. **BVK studējošo sekmība atkarībā no datora esamības īpašumā.**

Korelācijā atklājās, ka augstāks sekmju līmenis ir tiem studējošajiem, kuru rīcībā datora nav (Skmju vidējā vērtība-30%). Tas nozīmē, ka šo studiju atbalsta līdzekli BVK studējošie vēl nav spējīgi izmantot atbilstoši koledžas iecerētajam mērķim. Hipotētiski šo situāciju varētu izskaidrot šādi:

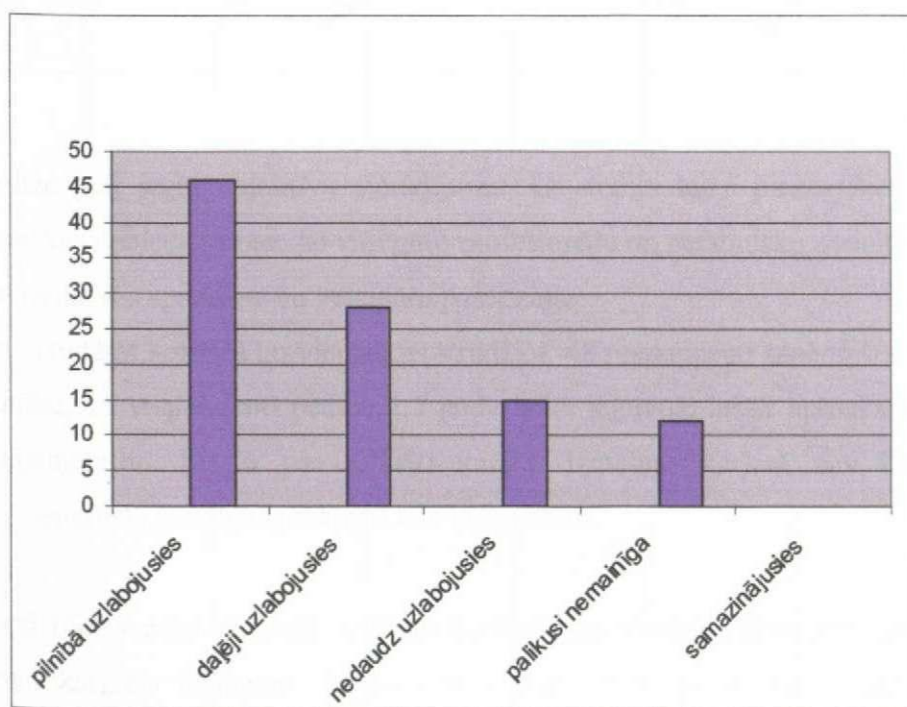
- lielākā daļa studējošo datoru un tā pielietošanu neuztver kā būtisku studiju procesa sastāvdaļu, proti, dators, protams, tiek izmantots informācijas ieguvei, rakstisku uzdevumu veikšanai, darba vajadzībām, nesaskatot tā izmantošanā primāru saistību ar studiju procesu;
- BVK studējošajiem piedāvā datoru bez *Internet* pieslēguma, tas nozīmē, ka tālākajos Latvijas rajonos dzīvojošajiem studējošajiem datora lietošana var būt ierobežota *Internet* tīkla nepieejamības dēļ vai arī pašiem jā rūpējas par ierīces pieslēgšanu vispasaules tīmeklim;
- neraugoties uz informācijas tehnoloģiju nemitīgu pilnveidošanos, mūsu valsts joprojām (it sevišķi tās izmantošanā izglītības nolūkiem) atrodas atpalicējos. BVK piedāvājums izmantot datoru studiju vajadzībām ir perspektīvs, tomēr vēl pieaugušo nenovērtēts atbalsta elements;

- informācijas tehnoloģiju nenovērtēšanu, domājams, nosaka arī pieaugušo auditorijas specifika. Daļai pieaugušo joprojām nav pietiekamu tehnisko kompetenču darbam ar datoru. Arī tas var būt par iemeslu šī studiju atbalsta resursa nepopularitātei. Tomēr procentuāli lielais "datoru ņēmēju" skaits BVK liecina par pieaugušo vēlmi pilnveidoties informācijas tehnoloģiju izmantošanā un sekot līdzi laika garam.

Atbalsta sistēmas resursu iedarbīgumu personiski nozīmīgu kompetenču apgūvē visobjektīvāk var novērtēt tie studējošie, kas tos regulāri izmantojuši visu studiju laiku. Tāpēc pētījuma autore 2005.gada oktobrī organizējusi 5. semestra studējošo aptauju (Paraugu skat.41.pielikumā) ar mērķi noskaidrot viņu profesionālo un personīgo izaugsmi studiju laikā, tādējādi iegūstot studiju atbalsta sistēmas resursu mērķtiecīgas pārvaldības objektīvu novērtējumu. Aptaujāts 101 studējošais.

Anketas 1. jautājums par profesionālās un personiskās pieredzes izaugsmi studiju laikā veidots ar mērķi uzzināt, vai studējošie atzīst savu kompetenču paaugstināšanos, kas liecina par studiju resursu lietderību un to veiksmīgu pārvaldību (Skat.40. attēlu).

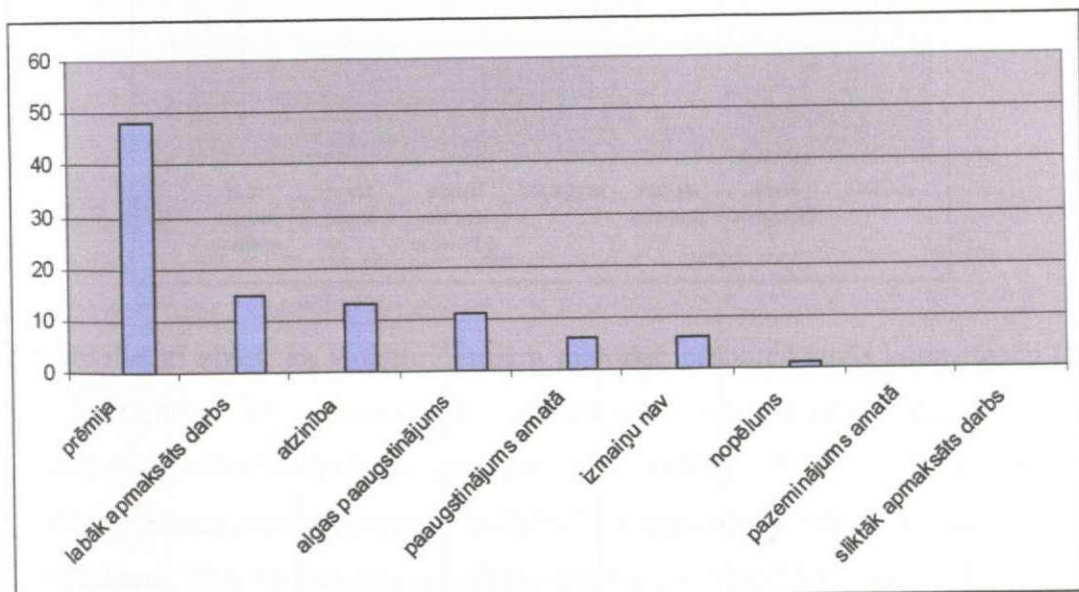
40. attēls. **Profesionālās un personiskās pieredzes izmaiņas studiju laikā.**

Attēls uzskatāmi demonstrē, ka 46 respondenti atzīst, ka profesionālā un personiskā pieredze (faktiski- kompetences- I.K.) ir uzlabojusies pilnībā, 28 respondenti to novērtē kā daļēji uzlabojušos, nedaudz uzlabojumu konstatējuši 15 respondenti, kompetenču pilnveidošanās nav notikusi 12 studentiem, kompetenču samazināšanās studiju laikā nav konstatēta. Autore ar gandarījumu atzīst, ka netieši uz studiju atbalsta sistēmas modeļa efektīvu darbību norādījuši vairāk nekā 80% studējošo, kas ir augsts rādītājs.

Kā objektīvu studiju atbalsta sistēmas darbības kvalitātes rādītāju varam uzlūkot studējošo karjeras attīstību un sekmīgu profesionālo izaugsmi. Tādēļ autore vēlējusies uzzināt izmaiņas topošo absolventu profesionālajā darbībā laika posmā, kad viņi studē koledžā. Ar šādu mērķi uzdots aptaujas 2. jautājums, kura atbildes atspoguļotas 41. attēlā.

41. attēls. Izmaiņas 5.semestra studējošo profesionālajā darbībā.

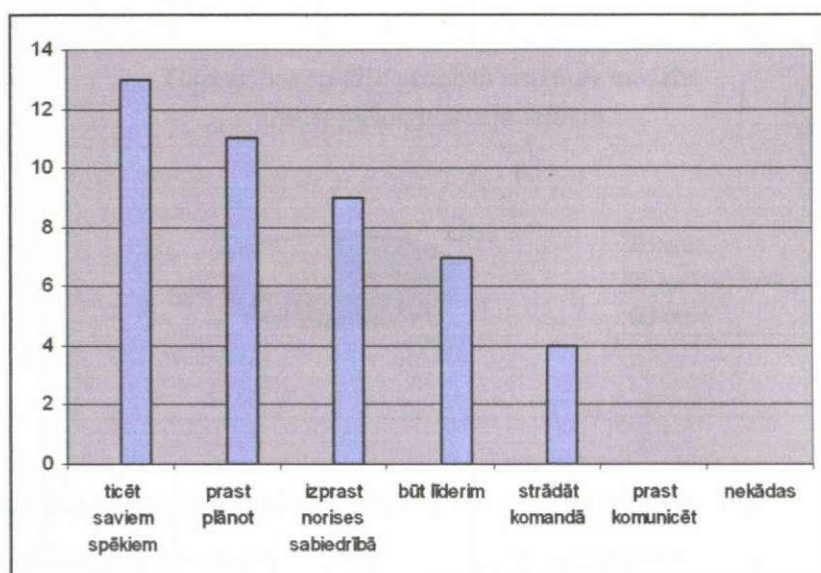

Anketu analīze ļauj iegūt objektīvu pierādījumu, ka studiju laikā pieaugušie apguvuši tās kompetences, kas nepieciešamas, lai viņi gūtu profesionālu un personisku atzinību darbā, uzlabotu savus dzīves apstākļus un veicinātu pašapziņu.

Redzam, ka, studējot koledžā un vienlaikus strādājot, 48 respondenti saņēmuši materiālu, 13-morālu atzinību, 15 respondenti pēdējo 2,5 gadu laikā ieguvuši labāk apmaksātu darbu, 11-algas paaugstinājumu, bet 6 paaugstināti amatā. Izmaiņas karjerā nav konstatējuši 6 respondenti, negatīvas izmaiņas praktiski nav konstatētas.

Tāpat autorei bija svarīgi noskaidrot, kādu kompetenču studējošajiem joprojām trūkst, lai sekmētu viņu karjeras izaugsmi. Ar nolūku noskaidrot šo problēmu, veidots anketas 3. jautājums (Atbilžu apkopojumu skat. 42. attēlā).

42. attēls. Uzlabojamās kompetences.

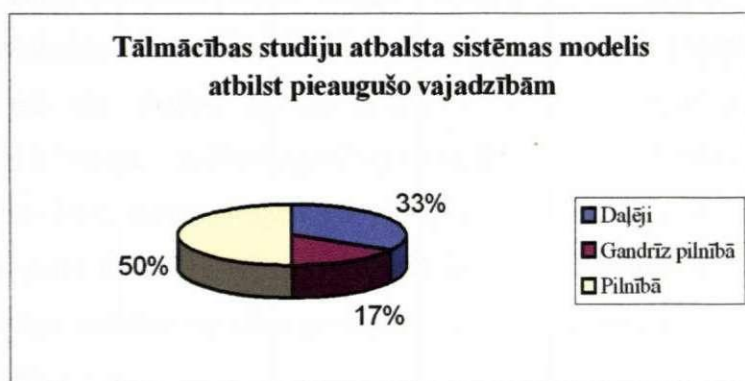

Topošie absolventi atzīst, ka viņiem joprojām pietrūkst pašnoteikšanās kompetenču (ticības saviem spēkiem): 13 respondenti, pārvaldības kompetenču (prasme plānot): 11 respondenti, sociālo kompetenču (prasme izprast notikumus sabiedrībā un sekot tiem): 9 respondenti, prasme strādāt komandā jāuzlabo 7 pieaugušajiem, līdera iemaņas jānostiprina 4 respondentiem. Tas, ka neviens no pieaugušajiem par aktuālām neatzīst komunikācijas kompetenču pilnveidi, ļauj atzīt, ka, profesionāla tālmācības atbalsta sistēmas pārvaldība nodrošina komunikācijas kompetenču pilnveidi arī ierobežotas tiesās komunikācijas apstākļos. Autore pozitīvi novērtē situāciju, ka neviens no studējošajiem nav atzinis, ka viņam ir attīstītas pilnīgi visas karjerai un personiskajai izaugsmei nepieciešamās kompetences, kas liecina par viņu vēlmi nemitīgi attīstīties.

Lai dziļāk analizētu BVK studiju atbalsta sistēmas modeļa ietekmi uz pieaugušo kompetenču pilnveidošanos, kā arī tā atbilstību mūsu valsts izglītības telpai un tās iespējām, autore izmantojusi ekspertu metodi. Novērtēšanai tika pieaicināti neatkarīgi eksperti, kam ir pieredze tālmācībā ne tikai Latvijā, bet arī starptautiskā līmenī (tālmācības studiju centru vadītāji, Izglītības un zinātnes ministrijas un Latvijas Tālmācības padomes pārstāve, tālmācības piedāvātāji, kuru pieredze šīs studiju formas realizēšanā ir 3-10 gadi.). Ekspertu skaitu ierobežoja apstākļi, ka Latvijā šādu speciālistu nav daudz, daži no uzaicinātajiem atteicās veikt eksperta pienākumus. Ārzemju ekspertu līdzdalību autore uzlūkoja par nelietderīgu, jo izveidotais tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis, autoresprāt, piemērots Latvijas apstākļiem un ārpus mūsu valsts dzīvojošiem ekspertiem var būt neizprotams un apgrūtināt vērtēšanu.

Lai iepazīstinātu ekspertus ar modeļa būtību, tika izsūtīts tā apraksts, kā arī eksperta anketa (skat. 35., 36.pielikumā). Ekspertu uzdevumos ietilpa novērtēt (no 1 līdz 5) BVK tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeli pēc 7 autores izvirzītajiem kritērijiem (skat. 43.- 49. attēlu).

43.attēls. Modeļa atbilstība pieaugušo vajadzībām.

Attēls rāda, ka puse ekspertu atzīst, ka BVK tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnībā atbilst pieaugušo vajadzībām. Turklāt to atzīst tie eksperti, kuru pieredze tālmācībā ir vislielākā (6-10 gadi). Viens eksperts šo atbildi novērtē kā gandrīz atbilstošu, bet 2 - kā daļēju (zīmīgi, ka tie ir vienas institūcijas pārstāvji, domājams, ka viņiem ir citi uzskati un ieteikumi, kuri diemžēl nav atklāti ieteikumu un uzlabojumu formā, tāpēc tos sīkāk analizēt nav iespējams).

Autore uzskata, ka pieaugušo studiju vajadzību apmierināšana ir viens no primārajiem atbalsta sistēmas modeļa kvalitātes rādītājiem, un, pamatojoties uz ekspertu vērtējumu, šis rādītājs ir pozitīvi vērtējams. Ne mazāk svarīga vieta ierādāma modeļa spējai iekļauties Latvijas izglītība telpas kopainā (ekonomiskie, sociālie apstākļi, pieaugušo sagatavotība tālmācības studijām, kas balstās uz patstāvīgu kompetenču pilnveidi, psiholoģisko šķēršļu pārvarēšana u.tml.). Tā kā BVK darbībai nav analoģu (neviens Latvijas augstākā mācību iestāde nepiedāvā studijas, izmantojot tikai tālmācību), šī kritērija vērtējums var būt visai sarežģīts. Tomēr ekspertu vērtējumos atklājas visai skaidra aina (Skat. 44.attēlu).

44. attēls. Modeļa atbilstība Latvijas izglītības telpai.

Par pilnīgi atbilstošu mūsdienu situācijai to atzinuši tikai divi eksperti (1/3 respondentu), trīs to novērtējuši kā daļēji atbilstošu, viens- kā gandrīz atbilstošu. Šāda atzinuma pamatā varētu būt tālmācības neskaidrās pozīcijas LR izglītības likumdošanā, piedāvātāju piesardzība, nepārliecinātība par šīs studiju formas kvalitāti, iespējām iegūt prasībām atbilstošu profesionālo (1.vai 2.līmeņa augstāko izglītību) u.tml. Protams, ka eksistē arī ārzemju pozitīvā pieredze (to, acīmredzot, demonstrējuši šīs pieredzes bagātākie eksperti, atzīmējot autores piedāvātā modeļa pilnīgu atbilstmi Latvijas situācijai), kas autoresprāt, ir vērā ņemama, jo demonstrē tālmācības iespējas ne tikai pieaugušo, bet arī skolēnu izglītošanā (Lielbritānija, Vācija, Somija, ASV u.c.).

Analizējot autores izveidotā tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeļa ietekmi uz pieaugušo kompetenču pilnveidi, eksperti konstatējuši, ka tā pielietošana šīs kompetences veicina (skat.45.attēlu).

45.attēls. Modeļa iespējas pieaugušo profesionālo kompetenču pilnveidē.

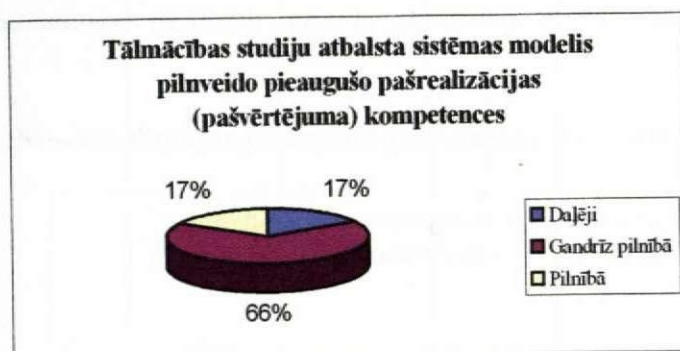

Kopumā atzīstot izveidotā modeļa iespējas (1 eksperts tās novērtējis kā pilnībā atbilstošas, 3 - gandrīz pilnībā atbilstošas, 2 - daļēji atbilstošas profesionālo kompetenču attīstībai), eksperti patiesībā apstiprinājuši autores izvirzīto ideju par tālmācības kā studiju formas lietderīgumu izglītības sistēmā, oponējot skeptiķiem, ka tā pilnvērtīgi izmantojama tikai interešu izglītības kursu apgūvē. Protams, ka tālmācība nav pielietojama pilnīgi visu profesionālo programmu nodrošināšanai (autoresprāt, to nav lietderīgi izmantot, piem., medicīnas, tehnisko u.c. nozaru studijuursos), tomēr tai ir lielas iespējas un priekšrocības, ja tiek nodrošināta studējošo individuālajām profesionālajām vajadzībām atbilstoša studiju atbalsta sistēma.

Eksperti pozitīvi novērtējuši arī iepriekš aprakstītā studiju atbalsta sistēmas modeļa iespējas pieaugušo pašvērtējuma kompetenču uzlabošanā (skat. 46.attēlu): 4 no 6 ekspertiem modeli atzinuši par gandrīz pilnībā piemērotu šim nolūkam.

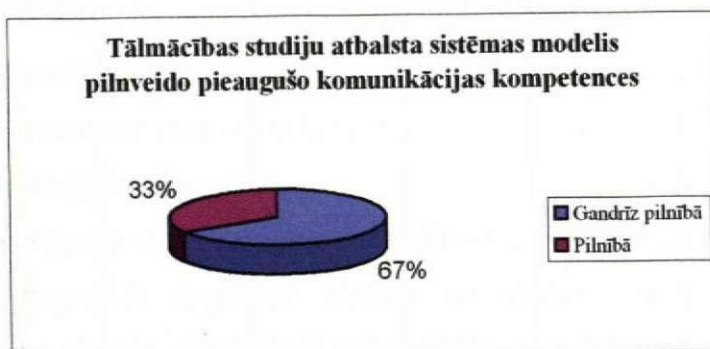

46.attēls. Modeļa iespējas pieaugušo pašrealizācijas kompetenču pilnveidē.

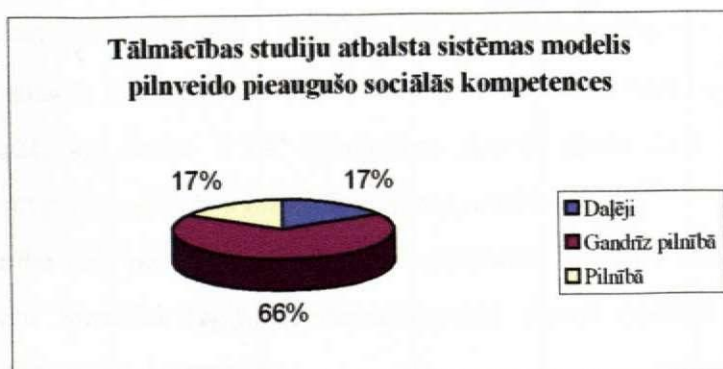
Tālmācības skeptiķi par šīs studiju formas galveno trūkumu visbiežāk uzlūko ierobežoto saskarsmi un komunikāciju. Domājams, ka šo atziņu pamatā ir nepietiekama informētība par daudzveidīgas studiju atbalsta sistēmas izmantošanas iespējām. Novērtējot piedāvāto atbalsta sistēmas modeli, eksperti atzinuši, ka tas gandrīz pilnībā (4 respondenti) vai pilnībā (2 respondenti) spēj nodrošināt komunikācijas procesus un attīstīt, uzlabot pieaugušo komunikācijas kompetences (Skat.47. attēlu).

47.attēls. Modeļa iespējas pieaugušo komunikācijas kompetenču pilnveidē.

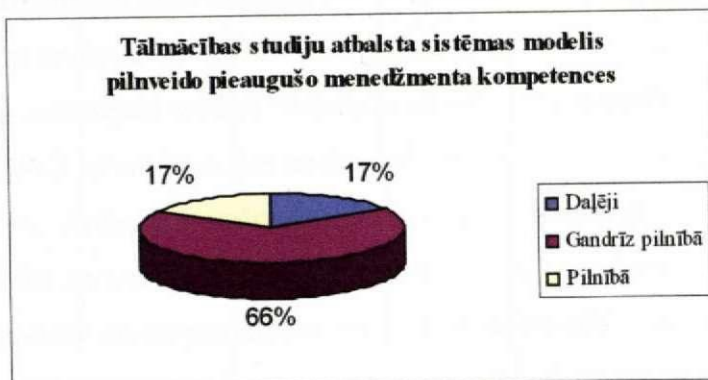
Par nedaudz ierobežotāku atzīta studiju atbalsta sistēmas modeļa loma sociālo kompetenču attīstīšanā (Skat.48. attēlu), kaut gan arī te ekspertu atzinums vērtējams kā pozitīvs (4 to vērtējuši kā gandrīz pilnībā atbilstošu, 1 - par pilnībā, 1 - par daļēji atbilstošu).

48.attēls. Modeļa iespējas pieaugušo sociālo kompetenču pilnveidē.

Analogs ekspertu vērtējums izsacīts arī par pieaugušo pārvaldības kompetenču pilnveidošanos, izmantojot pētījuma autores piedāvāto studiju atbalsta sistēmas modeli (Skat.49.attēlu)

49.attēls. Modeļa iespējas pieaugušo pārvaldības kompetenču pilnveidē.

Pētījuma autores izveidotā tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeļa pozitīvais vērtējums ļauj secināt, ka tālmācības eksperti Latvijā akceptē autores centienus popularizēt tālmācības lomu un iespējas pieaugušo izglītībā.

BVK studiju atbalsta sistēmas modeļa darbības pozitīvo ietekmi uz pieaugušo kompetenču veidošanos objektīvi var novērtēt arī tā pārvaldības balstīšanās uz noteiktām profesijas standarta prasībām. BVK studiju saturs organizēts atbilstoši divu standartu prasībām:

- Uzņēmumu un iestāžu vadītāja profesijas standarts;
- Mārketinga un tirdzniecības speciālista profesijas standarts [16], jo studējošie iegūst tam atbilstošu kvalifikāciju.

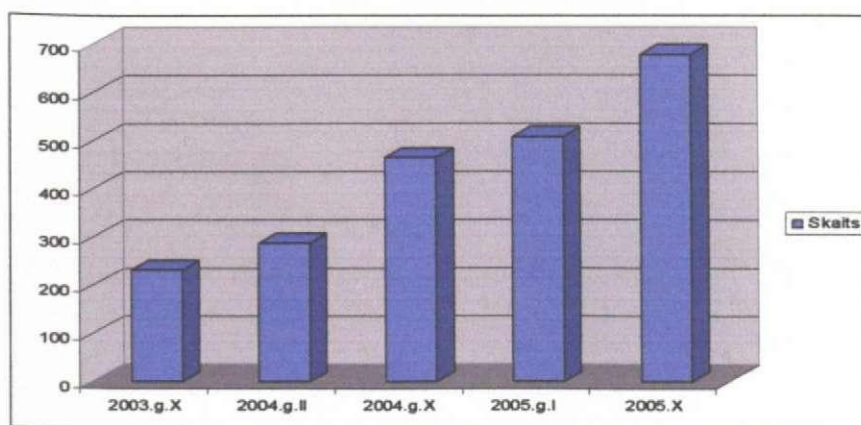
Par atbalsta sistēmas resursu sekmīgu pārvaldību atbilstoši standartu prasībām liecina BVK darbība atbilstoši Augstākās izglītības iestāžu un studiju programmu akreditācijas noteikumiem [12], to atzinīgi novērtējuši arī koledžas novērtēšanas komisijas eksperti (Ziņojuma pilnu tekstu skat. 37.pielikumā), atzīstot, ka:

- koledža mērķtiecīgi un veiksmīgi uzsākusi izglītības nodrošinājumu ļoti pieprasītā studiju formā, kas izplatīta visā pasaulē;
- studiju organizācija atbilst tālmācības principiem un standartiem;
- koledžai ir skaidri nākotnes plāni;
- programmu realizācijā piedalās kvalificēti docētāji ar darba pieredzi;
- docētāji ir apmācīti tālmācības studiju materiālu izstrādē un darbā ar pieaugušajiem;
- docētāji atzīst, ka darbs BVK tālmācības formā devis lielu ieguldījumu viņu metodiskās un pedagoģiskās kvalifikācijas izaugsmē kopumā;
- īpaša uzmanība tiek pievērsta pedagoģiskā personāla prasmei strādāt ar studentiem-pieaugušajiem formālai izglītībai netradicionālā formā (nelasīt lekcijas, bet gan stimulēt mācīšanos un konsultēt);

- gan studiju procesā, gan lietvedībā un vadībā plaši tiek izmantotas informācijas tehnoloģijas: studentiem pieejams diskusiju forums, virtuālajā vidē var veikt testus, saņemt un sūtīt e- pastu ;
- studiju formas pamata nodrošinājums ir studiju materiāli, to izstrāde veikta atbilstoši tālmācības principiem, studiju materiālu veidošanā un prakšu nodrošināšanā panākta cieša sadarbība ar darba devējiem;
- studenti īpaši atzīmējuši studiju materiālu kvalitāti un ieinteresētu un pretimnākošu attieksmi no BVK administrācijas un docētāju puses;
- izveidota BVK studentu pašpārvalde, kas sekmīgi sadarbojas ar administrāciju, no studējošajiem tiek saņemti priekšlikumi par studiju satura un organizācijas pilnveidošanu;
- studējošo pieprasījumi un pretenzijas tiek analizētas un rasti nepieciešamie risinājumi;
- ir izveidots BVK Konvents, kas konsultē BVK administrāciju par attīstības stratēģiju un studiju programmu piedāvājuma paplašināšanu.
- uzsākta kvalitātes vadības sistēmas veidošana, kas nepārtraukti tiek pilnveidota;
- kvalitātes vadība tiek realizēta, jau sākot ar studiju programmu izstrādi, studiju materiālu plānošanu un izstrādi un beidzot ar studiju atbalstu un pārbaudījumiem. Visi šie posmi ir realizēti atbilstoši tālmācības principiem;
- pieaugošais studentu skaits BVK liecina, ka Latvijā ir pieprasījums pēc studijām tālmācības formā;
- tiekoties ar studējošajiem, noskaidrots, ka tieši studijas ir veicinājušas viņu pašvērtējuma paaugstināšanos, motivāciju tālākām studijām.

To, ka BVK tālmācības studijas ir mērķtiecīgi organizētas un vadītas, apliecina koledžas programmu akreditācija uz 6 gadiem un mācību iestādes akreditācija uz neierobežotu laiku (Dokumentus skat.38. pielikumā)., kā arī ik gadus pieaugošais studējošo skaits (Skat.50. attēlu).

50. attēls. BVK studējošo skaita dinamika.

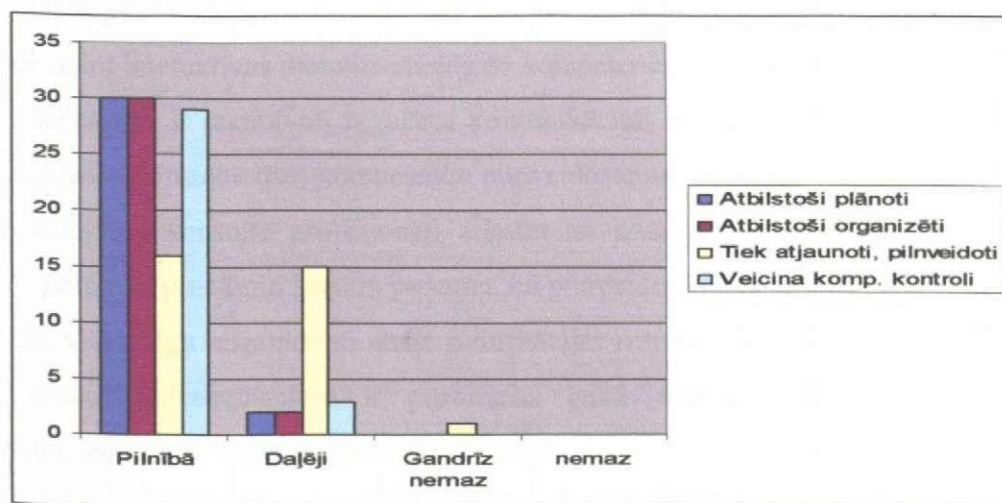
Studiju atbalsta sistēmas resursu pārvaldības kvalitāti sekmīgi var novērtēt arī BVK darbinieki: mācībspēki klientu konsultanti. Tā kā akadēmiskā personāla lielākajai daļai ir darba pieredze arī citās augstskolās (pastāv salīdzinājuma iespējas), viņu vērtējumu var uzlūkot par samērā objektīvu.

Ar nolūku noskaidrot BVK studiju atbalsta sistēmas resursu pārvaldības efektivitāti pieaugušo kompetenču uzlabošanā, 2005.gada oktobrī tika veikta BVK darbinieku aptauja (Skat 42. pielikumu), kurā piedalījās 28 akadēmiskā personāla locekļi un 4 klientu konsultanti. Respondenti tika iepazīstināti ar biroja vadītājam un uzņēmējam nepieciešamajām (atbilstoši koledžas programmām) kompetencēm (43.pielikums).

Pēc tam respondenti izvērtēja, kādā mērā studiju atbalsta resursu pārvaldības procesi ietekmē studējošajiem nepieciešamo kompetenču pilnveidošanos (Aptaujas rezultātus skat.44. pielikumā).

Izvērtējot atbildes, autore konstatē, ka BVK darbinieki uzskata, ka resursu pārvaldība pilnībā vai daļēji veicina pieaugušajiem profesionāli un personīgi nepieciešamo kompetenču veidošanos. Par īpaši veiksmīgu atzīta studiju materiālu (metodisko resursu) pārvaldība (Skat.51.attēlu).

51. attēls **Metodisko resursu (studiju materiālu) pārvaldības izvērtējums.**

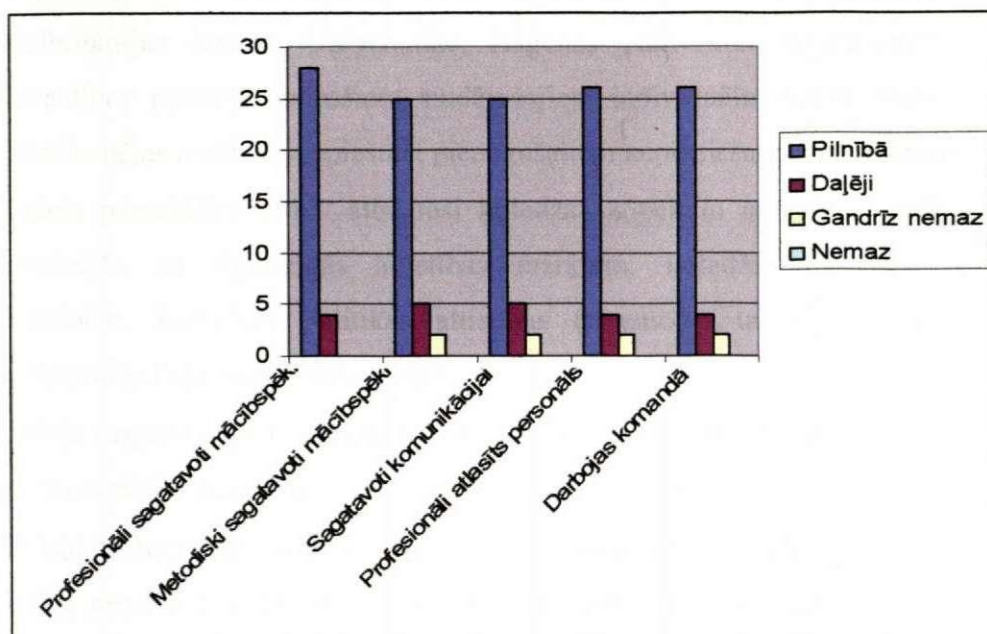

Anketu analīze ļauj secināt: lielākā daļa respondentu uzskata, ka:

1. Studiju materiāli pilnībā izplānoti atbilstoši minēto kompetenču attīstīšanai.
2. Studiju materiālu saturs un forma pilnībā veidoti tā, lai pilnveidotu kompetences
3. Regulāra studiju materiālu satura atjaunošana un pilnveidošana motivē studējošos renovēt sev aktuālās kompetences
4. Pārbaudījumi veidoti un organizēti tā, lai regulāri kontrolētu studējošo kompetenču pilnveidošanos.

Augstu novērtēta arī cilvēkresursu pārvaldība (Skat.52. attēlu).

52.attēls Cilvēkresursu pārvaldības izvērtējums.

Respondenti atzīst, ka:

1. Mācībspēki ir profesionāli sagatavoti, lai palīdzētu pieaugušajiem pilnveidot kompetences;
2. Mācībspēki ir pietiekami metodiski sagatavoti strādāt ar pieaugušo auditoriju un pielietot interaktīvas metodes studējošo kompetenču pilnveidošanā;
3. Mācībspēki ir sagatavoti regulārai komunikācijai ar pieaugušajiem (e-pasts, tālrunis, klātienēs konsultācijas) kompetenču pilnveidošanas nolūkos;
4. Studējošos konsultē profesionāli atlasīta un izveidota konsultantu komanda, tāpēc viņiem nav problēmu saņemt padomu, kā pilnveidot kompetences.

Par mazāk veiksmīgu respondenti atzīst informācijas resursu pārvaldību: 20 no 32 atzīst, ka studiju procesā pieaugušajiem ir problēmas laikā saņemt precīzu un daudzveidīgu informāciju, kas sekmē viņu kompetenču attīstību.

Par sekmīgumu liecina fakts, ka BVK studiju atbalsta sistēmā nav konstatēti resursi, kuru pārvaldība būtu neapmierinoša un nesekmētu pieaugušajiem aktuālās kompetences.

Lai aktualizētu BVK sasniegumus un identificētu trūkumus, kā arī lai tos novērstu, regulāri tiek veikta BVK pašnovērtējums un darbības S.V.I.D. analīze (Skat.39 pielikumā).

Autore savukārt piedāvā BVK studiju atbalsta sistēmas modeļa un tā pārvaldības S.V.I.D. analīzi

Stiprās puses

- BVK studiju atbalsta sistēmas modelis balstās uz Eiropas vadošo tālmācības universitāšu (Lielbritānijas Atvērtā Universitāte, Hāgenas Tālmācības universitāte u.c.) pieredzi, pārvaldības procesā nodrošinot studējošajiem individuālu pieeju studiju procesam un dodot iespējas iegūt vai paplašināt pieaugušajiem nepieciešamās kompetences.
- Modeļa pārvaldība notiek atbilstoši koledžas kopējiem un katras studiju programmas pašreizējās un ilglaicīgās attīstības mērķiem, koledžas darbības konceptuālajām nostādnēm, izglītības politikas attīstības tendencēm un tās realizācijas iespējām, integrējoties Eiropas izglītības telpā.
- Modeļa organizācija ir dinamiska, resursu izvēli un pārvaldības principus definē darba tirgus noteiktās studējošo vajadzības.
- Modeļa resursu kvantitatīvais nodrošinājums ir daudzveidīgs, tā pielietojums - elastīgs
- Studiju procesā tiek izmantoti oriģināli metodiskie resursi (rakstveida studiju materiāli), kas plānoti un veidoti atbilstoši tālmācības metodikai un teorētiskajām nostādnēm par pieaugušajiem aktuālo kompetenču pilnveidi.
- Studiju materiālu saturs tiek regulāri aktualizēts, atjaunots un papildināts.
- Tiek plānotas un realizētas izmaiņas pārbaudījumu saturā un formās, kas atbilst studējošo vajadzībām.
- Modeļa darbību nodrošina kvalificēts apkalpojošais un akadēmiskais personāls, tiek veikta tā rūpīga atlase un regulāra apmācība.
- Ļoti daudzveidīgi un iedarbīgi ir veidoti informatīvie resursi. Tie palīdz organizācijas tēla veidošanā un motivē pieaugušos piedalīties aktīvā studiju procesā.
- Pārdomāti un racionāli izplānoti ir modelī izmantotie materiālie resursi (telpas, tehniskais aprīkojums u.c.).
- Modeļa resursu plānošanā un to efektivitātes izvērtēšanā notiek aktīva personāla un studējošo sadarbība
- BVK studiju atbalsta sistēmas modelis ir atvērts pārmaiņām.

Vājās puses:

- Pieaugušie Latvijā vēl nav pilnībā gatavi pieņemt un izmantot modeļa resursu sniegtās priekšrocības.
- Neraugoties uz resursu un to pārvaldības procedūru daudzveidību, zems ir studējošo sekmju līmenis.
- Finansiāli neizdevīga un neefektīva ir BVK datora nodošana studējošajiem lietošanai mājās.

Iespējas attīstībai:

- Pilnveidot kontroles mehānismu, izveidojot elastīgāku pārbaudījumu organizēšanas formu, piedāvājot studējošajiem pašiem noteikt savu kompetenču vērtēšanas sistēmu.
- Nodrošināt nepārtrauktu studiju materiālu satura aktualizēšanu, atjaunošanu un papildināšanu.
- Ieviest tehnisko resursu plašāku pielietojumu klātienē nodarbībās.
- Piedāvāt jaunus kursus e-formā.

Draudi:

- Augsta nesekmība, liels studējošo atbirums
- Eiropas izglītības procesu sadārdzināšanās, akadēmiskā personāla atalgojuma palielināšanās, tā rezultātā - grūtības veidot darba attiecības ar augsta līmeņa profesionāļiem.

Autore cer, ka pētījumā atspoguļotā pieredze un atzinumi kļūs par ierosmi tālmācības kā studiju formas plašākai pielietojumam Latvijā, tāpēc lietderīgi vēlreiz uzsvērt būtiskākos momentus, kas varētu kalpot kā **priekšlikumi** tālmācības studiju atbalsta sistēmas veidošanā un resursu pārvaldībā pieaugušo kompetenču pilnveides nolūkos:

1. Latvijas iedzīvotāji (pieaugušie) vēl nav gatavi virtuālām studijām, jo nav pārliecināti par to kvalitāti. Pieaugušajiem nepieciešama noteikta lokālas (telpiskas) piederības izjūta, tādēļ īpaši uzsverama reālas studiju vides kā atbalsta sistēmas resursa pārvaldība pieaugušo kompetenču uzlabošanā. Šo aspektu Latvijā varētu aktualizēt, izmantojot t.s. „labās prakses piemērus“ (*good examples of practice-angl.*) piemērus par telpiskās un virtuālās vides izmantošanu tālmācības studiju procesa un tā pārvaldības pilnveidē.
2. Realitātes modeļa stūrakmeņi ir rakstveida tālmācības studiju materiāli un daudzveidīgi organizētas klātienē nodarbības. Latvijas ekonomiskajos un sociālajos apstākļos šie studiju atbalsta sistēmas līdzekļi ir vispiemērotākie savas pieejamības dēļ, ar to palīdzību tiek pilnveidota lielākā daļa pieaugušajiem nepieciešamo kompetenču, tāpēc tie īpaši rekomendējami darbā ar pieaugušajiem.
3. Pārējos studiju atbalsta sistēmas resursus ieteicams pārvaldīt atbilstoši apgūstamās programmas specifikai, mācību iestādes un studējošo vajadzībām un iespējām. Pirms noteikta atbalsta resursa izvēles ieteicams rūpīgi izvērtēt tā lietderību konkrētu mērķu studējošo kompetenču uzlabošanas - sasniegšanai.
4. Studiju kvalitātes uzraudzība un kontrole kā svarīgs komponents studiju atbalsta sistēmas pārvaldības modelī sekmē kompetenču veidošanos, tādēļ regulāri veicamas studējošo un mācībspēku aptaujas, intervijas, diskusijas atgriezeniskās saites

nodrošināšanai, tālmācības studiju atbalsta sistēmas un tās pārvaldības pilnveidei. Šādi aptauju rezultāti varētu tikt ievietoti *Intrenet* diskusijās par studiju kvalitāti .

5. Universitāšu, koledžu, mācību centru u.c. mācību organizāciju akreditācijas noteikumos būtu lietderīgi iekļaut sadaļu, kas nosaka studiju atbalsta sistēmas un tās pārvaldības nepieciešamību jaunu tālmācības programmu veidošanai. Tas veicinātu tālmācības kvalitātes pilnveidošanos kopumā un sekmētu studējošo vajadzību ievērošanu kompetenču pilnveidošanās nolūkos.
6. Tālmācības studiju atbalsta sistēmas mērķtiecīga pārvaldība varētu dot ieguldījumu mūžizglītības stratēģijas pilnveidē, paplašinot izglītības pieejamības iespējas Latvijā.

Tikai regulāra sadarbība starp tālmācības studiju atbalsta sistēmas piedāvātājiem un šī "produkta" izmantotājiem var uzlabot tā kvalitāti un padarīt tālmācību par ilglaicīgu, kompetenču nodrošināšanai atbilstošu, elastīgu studiju formu.

NOBEIGUMS

Individuālajām vajadzībām atbilstošu kompetenču uzlabošana ir viens no aktuālākajiem izglītības vadības uzdevumiem. Tā realizēšanai nepieciešama individuāla pieeja studējošajam, izmantojot elastīgas, laikmetam atbilstošas studiju formas, par vienu no nozīmīgākajām izvirzot tālmācību.

Autore promocijas darbā analizējusi tālmācības pārvaldības īpatnības (raksturojot ārzemju kolēģu pieredzi un izvērtējot tās pielietošanas iespējas mūsu valstī) un izveidojusi tādu studiju atbalsta sistēmu un tās pārvaldības sistēmu kas, viņasprāt, nodrošina pieaugušajiem nepieciešamo kompetenču pilnveidi.

Autores veiktie sistēmas darbības rezultātu pētījumi pierāda, ka pieaugušo profesionālo, pašizziņas, komunikācijas, sociālo un pārvaldības kompetenču pilnveidošanās kvalitāte ir atkarīga no:

- 1) šo kompetenču aktualizēšanas pieaugušo apziņā (*Tās nepieciešamas konkrēta mērķa sasniegšanai, noteiktu vajadzību apmierināšanai*) un individuālas motivācijas;
- 2) studējošajiem nepieciešamo kompetenču noskaidrošanas (veicot pētījumus, saņemot atgriezenisko saikni no potenciālajiem studējošajiem, darba devējiem u.tml.);
- 3) studiju atbalsta sistēmas resursu mērķtiecīgas pārvaldības atbilstoši pieaugušo vajadzībām.

Pamatojoties uz personīgajiem novērojumiem, statistiskajiem datiem, veicot gadījuma studijas, autore ir izveidojusi un piedāvā divus iespējamus tālmācības modeļus, kas, viņasprāt, visvairāk piemēroti mūsu valsts pašreizējos apstākļos, nosaucot tos par *virtualitātes un realitātes modeli*.

Virtualitātes modeļa būtība atklājas virtuālu saziņas elementu izmantošanā, IT prioritārā pielietojumā, bet realitātes modeļa būtība atrodama pieaugušo saistībā ar noteiktu vidi, kur klātienē notiek daļa tālmācības studiju procesa aktivitāšu. Realitātes modelis tiek atzīts par piemērotāku pieaugušo kompetenču pilnveidei tālmācības formā, jo tā pārvaldībā tiek izmantoti daudzveidīgāki studiju atbalsta līdzekļi, pielietotas daudzveidīgākas metodes: modelis piemērots arī pieaugušo iespējām (tas ir pietiekami elastīgs un tajā pašā laikā arī finansiāli izdevīgs kā piedāvātājiem, tā studējošajiem).

Autores teorētiskie vispārinājumi pārbaudīti praksē, pielietojot viņas izstrādāto tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeli pieaugušo studijās Biznesa vadības koledžā.

Pētījuma **mērķis ir pilnībā sasniegts** jo autorei izdevies noteikt tālmācības studiju atbalsta sistēmas pārvaldības iespējas modelēt resursus un operēt ar tiem, kas visvairāk piemēroti pieaugušo vajadzībām.

Pētījuma uzdevumi ir izpildīti:

- izanalizēta atbilstošā ar pētījuma tematiku saistītā literatūra un citi informācijas avoti (213 vienības)
- detalizēti izpētīta un raksturota tālmācības studiju atbalsta sistēmu un tās iespējamie modeļi.
- izveidots teorētisks studiju atbalsta sistēmas resursu pārvaldības modelis, izsmeltoši raksturojot resursu pārvaldības īpatnības.
- modeļa darbība pārbaudīta praksē, noskaidrojot tā pārvaldības iespējas pieaugušo kompetenču pilnveidošanā

Konstatēta hipotēzes apstiprināšanās, jo:

1. Pieaugušo kompetenču veidošanos sekmē mērķtiecīgi veidota un pārvaldīta studiju atbalsta sistēma.

Izmantojot studiju atbalsta sistēmas mērķtiecīgi pārvaldītus resursus, pieaugušo kompetenču līmenis paaugstinās.

To, ka sekmīgas tālmācības studiju atbalsta sistēmas pārvaldības rezultātā ir izmainījušās pieaugušo kompetences, apliecina šādi objektīvi un subjektīvi kritēriji:

Objektīvie:

- Studiju satura pārvaldība atbilstoši Profesiju standartam, kurā definētas attiecīgajā profesijā nepieciešamās kompetences.
- Organizācijas darbība atbilstoši Augstākās izglītības iestāžu un studiju programmu akreditācijas noteikumiem.
- Pieaugušo skaita palielināšanās tālmācības organizācijā.
- Pieaugušo augstais novērtējums ieskaitēs, eksāmenos.
- Pieaugušo profesionālās karjeras uzlabošanās (paaugstinājums amatā, algas pielikums utt.)

Subjektīvie:

- Pieaugušo kompetenču pašvērtējums;
- Mācībspēku veiktais pieaugušo kompetenču vērtējums.
- Darba devēju/ prakses vadītāju vērtējums.

2. Tālmācības studiju atbalsta sistēmas elastība un modeļu daudzveidība dod iespēju nodrošināt tādu resursu pārvaldību, kas atbilst pieaugušo individuālo vajadzību apmierināšanai un organizācijas iespējām kompetenču pilnveidošanā.

Studiju atbalsta sistēmas elastību raksturo šādi kritēriji:

- iespēja tās resursus pārvaldīt atbilstoši pieaugušo iepriekšējo kompetenču līmenim;
- pieaugušo iespēja piedalīties studiju atbalsta sistēmas un tās resursu pārvaldībā;
- vecuma un sociālā neierobežotība.

Elastīga ir arī studiju atbalsta sistēmas resursu pārvaldība, jo

- tos laika gaitā tos iespējams modelēt, mainīt, pārveidot, atjaunot utt.
- resursu modelēšanai praktiski nav robežu, tātad to var pakārtot organizācijas mērķiem, iespējām, sekojot līdz pieaugušo vajadzībām.

3. Tālmācības studiju atbalsta sistēmas un tās pārvaldības teorētiskā modeļa praktiska realizācija ļauj pierādīt tālmācības kā inovatīvas, pieaugušajiem piemērotas studiju formas ilgtspējīgu attīstību.

Tālmācības nepieciešamību mūsdienu izglītības telpā Latvijā nosaka vairāki apstākļi:

1. Tā ir atzīta par vienu no Eiropas Savienības izglītības procesu prioritātēm [6;15].
2. Eiropā tai ir sena un bagāta pieredze (Atvērtā Universitāte Lielbritānijā, Hāgenas Tālmācības universitāte Vācijā u.c.).
3. Darba tirgus prasa no iedzīvotājiem jaunas kompetences, bet tradicionālās pilna laika studijas nevar nodrošināt to apguvi atbilstoši individuālajām vajadzībām.
4. Lielas sabiedrības daļas (pieaugušo) izglītības iespējas ir ierobežotas viņu darba un ģimenes aktivitāšu dēļ, tādēļ jāmeklē jaunas studiju formas un atbalsta paņēmieni, kas spētu nodrošināt pieaugušo centienus uzlabot savas kompetences .

Tālmācības studiju atbalsta sistēmas un tās pārvaldības teorētiskā modeļa praktiska realizācija ļauj pieaugušajiem pārliecināties, ka:

- izmantojot tālmācības studiju atbalsta sistēmas resursus, iespējams uzlabot un iegūt individuāli nepieciešamās kompetences;
- studiju atbalsta sistēmas resursi pārvaldīti tā, ka pieaugušajam iespējams apvienot darbu ar studijām;
- kompetenču ieguves procesā ir iespēja izmantot inovatīvus atbalsta sistēmas resursus un metodes;
- apgūtās kompetences ļauj viņam konkurēt darba tirgū un attīstīt karjeru.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI UN LITERATŪRA

I. RAKSTVEIDA AVOTI

1. E-Learning: Designing Tomorrow's Education: An Interim Report (2002). Brussels:European Commission
2. Joint Report on Social Inclusion (2002).Luxembourg: European Commission, 26.
3. Making a European Area of Lifelong Learning a Reality: Communication from the Commission (2001).Brussels:European Commission,31.
4. Mācīšana un mācīšanās- ceļš uz izglītotu sabiedrību: EK Baltā grāmata.-1995.-184 lpp.
5. Monitoring adult learning for knowledge-based policy-making (1997)// UNESCO Institute for Education.-Hamburg, 17 .
6. Mūžizglītības memorands: Eiropas Komisijas darba dokuments.-Brisele, 30.10.2000, SEC(2000)1832.-Latvijas Pieaugušo izglītības apvienība, R.:2000.- 38 lpp.
7. Nacionālā programma " Mūžizglītības stratēģijas izstrāde un ieviešana" .-Rokraksts, Rīga: IZM, 2003.-15 lpp.
8. Pārskats Par tautas attīstību:1999.-Rīga,1999.-128 lpp.
9. The politics and policies of the education of adults in a globally transforming society (1994)// UNESCO Institute for Education, Hamburg, Germany, 27.
10. The Social and Labour Market Dimension of the Information Society (1997). Brussels:European Commission,46
11. Work- related adult learning in changing world (1997) // UNESCO Institute for Education, Hamburg, Germany.16 .

II. ELEKTRONISKIE AVOTI

12. Augstākās izglītības iestāžu un studiju programmu akreditācijas noteikumi //www.aiknc.lv (17.09.2005.)
13. Izglītības attīstības koncepcija 2002.-2005.gadam //www.izm.gov.lv (12.07.2004.)
14. Latvijas Republikas Izglītības likums// www.izm.gov.lv (12.07.2004.)
15. Lifelong Learning Strategies//www.europa.eu.int. (17.10.04.)
16. Profesiju standarti// www.izmpic.lv (19.09.2005.)
17. The Social and Labour Market Dimension of the Information Society. People First-The Next Steps: European Commission 23th July 1997 version// www.eu/euinfosos.html (01.05.2003.)

III. LITERATŪRA

18. Appleby, R.C. (1998). *Modern Business Administration*. London: Pitman, 234 .
19. Armstrong, A. & Stephens, T. (2005). *A Handbook of Management and Leadership*, London: Kogan Page, 318.
20. Ames, C.& Ames, E. R.(1989). *Research in Motivation in Education*, Vol.3.San Diego: Academic Press, 203.
21. Atkinson, J.& Raynor, O. (1974).*Motivation and Achievement*. Washington: Winston,117.
22. Bang, J., Moller, M. (1994). *Computer Conferencing in Danish Distance education // Media and Technology in European Distance Education*. Milton Keynes: Open University, 25-37 .
23. Bates, T. (1994). *Audio Cassettes in the British Open University // Media and Technology in European Distance Education*. Milton Keynes. Open University.13-17.
24. Beļickis I., Blūma D., Koķe T. u.c. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca.-R.: Zvaigzne ABC.-2000.-248 lpp.*
25. Bloom, M. (1990). *The Psychosocial Constructs of Social Competency // Developing Social Competency in Adolescence*. Newbury Park, CA: Sage Publications, 34-48 .
26. Boterf, G. (2000).*The Engineering of Competences // Towards the End of Teaching? Innovation in European Adult Learning.-Göteborg, 17-28 .*
27. Bruner, J.S.(1966).*Toward a Theory of Instruction*. Cambridge: Harvard University Press, 245.
28. Bush, T.(1995). *Theories of Educational Management*. London: Paul Chapman Publishing Ltd., 164.
29. Caffarella, R.S., & Barnett, B.G.(1994). *Characteristics of Adult Learner and Foundations of Experiential Learning// New Directions for Adult and Continuing Education*,62, 29-42.
30. Calder, J. and McCollum, A. (1998). *Open and Flexible Learning in Vocational Education and Training.- London: Kogan Page, 146.*
31. Chute, A., Thompson, M., Hancoch, B. (1998). *The McGraw- Hill handbook of Distance Learning: An Implementation Guide for Trainers and Human Resources Professionals.-New York, McGraw- Hill , 236 .*
32. Collis, B. (1997).*Tele- Learning in a Digital World: The Future of Distance Learning.- London: International Tomson Computer Press, 650.*

33. Corder, N. (2003). *Learning to Teach Adults: An Introduction*. New York and London, Routledge, 162.
34. Cross, K.P. (1981). *Adults as Learners: Increasing participation and facilitating learning*. San Francisco, CA: Jossey-Bass, 202.
35. Cyr, T. (1997). *Competence in Teaching at a Distance// New Directions for Teaching and Learning*, 71, 15-18.
36. Čehlova Z. *Kognitīvie attīstošie didaktiskie modeļi studijās// Vispārīgā didaktika un audzināšana*.-R.: SIA Izglītības soļi, 2001.-22.-28.lpp.
37. Čendlers S. *100 paņēmieni, kā motivēt sevi aktīvai dzīvei*.-R.: Aurora, 1997.-190 lpp.
38. Daft, R.& Marcic, D. (2001) *Understanding management*, 3 e, new york, Thomson, 197.
39. Deķe I., Ivanova I., Kristovska I. *Tālmācības konsultanta rokasgrāmata*.- R.: IU "Mācību apgāds", ISBN 9984-572-35-8, 2000.-39 lpp.
40. Dubkēvičs L., Ķestere I. *Saskarsme. Lietišķā etiķete*.-Rīga: SIA J.L.V., 2000.-174 lpp.
41. Edeirs V. *Efektīva komunikācija: vissvarīgākā vadības mākslas metode*.-R.: Asja, 1999.-259 lpp.
42. *English-Latvian Dictionary*.-R.: Ekonomisko attiecību institūts, 1997.-558 lpp.
43. Evans, T. (1994). *Understanding Learners in Open and Distance Education*.-London: Kogan Page, 133 .
44. Ezera I., Graudiņa I., Dreiberģa S. *Lietišķā komunikācija*.- R.: Kamene, 2000.-163 lpp.
45. Freeman, R (1997). *Managing Open Systems*. London: Cogan Page, 159.
46. Forands I. *Stratēģija. Kvalitāte*.-R.: LIF, 2000.-253 lpp.
47. Forands I. *Vadītājs un vadīšana*.-R.: Kamene, 2002.-176 lpp.
48. Forands I. *Personāla vadība*.- Rīga: Latvijas Izglītības fonds, b.g.-189 lpp.
49. Forands I. *Biznesa vadības tehnoloģijas*.- Rīga: Latvijas Izglītības fonds, b.g.-330 lpp.
50. Fulans M. *Pārmaiņu spēki*.-R.: Zvaigzne ABC, 1999.-167 lpp.
51. Garcia- Longoria Serrano, I. (2000). *Innovative Strategies in Adult Education from Popular Universities// Towards the End of Teaching? Innovation in European Adult Learning*.-Göteborg, 34-39.
52. Garleja R. *Darbs, organizācija un psiholoģija*.-R.: RaKa, 2003.-200 lpp.
53. Garleja R., Vidnere M. *Psiholoģijas un sociālās uzvedības aspekti ekonomikā*.- Rīga: RaKa, 2000.- 159 lpp.
54. Gergen, K.J. (1995). *Social Construction and the Educational Process// Constructivism in Education*.- Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum, 17-39.
55. Geske A., Grīnfelds A. *Izglītības pētījumu metodoloģija un metodes*.-Rīga: RaKa, 2001.-108 lpp.

56. Glaserfeld, E.von (1990). Environment and Education// Transforming Children's Mathematics Education: International Perspective. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 200-21
57. Goleman, D. (1995) Emotional Intelligence. New York, NY:Bantam, 179.
58. Grefberg, M.O.(2000). Participation in Adult education: Learning from each other// Towards the End of Teaching? Innovation in European Adult Learning.-Göteborg, 56-63.
59. Hacker, R.G.,&Harris, M.(1998). Adult Learning of Science for Scientific Literacy: Some Theoretical and Theoretical and Methodological Perspectives// Studies in the Education of Adults, 24, 217-224.
60. Hiemstra, R.(1993). Three Undereveloped Models for Adult Learning// New Directions for Adult and Continuing Education, 57, 37-46.
61. Implementing and Managing Flexible Learning: Role of the Tutor (1995).-London: Pitman Publishing,125.
62. Ivanova I., Kristovska I., Slaidiņš I. Tālmācības rokasgrāmata.- R.: IU "Mācību apgāds", ISBN 9948-572-35-8, 1999.-106 lpp.
63. Iwasiv ,C.(1987) The Role of the Teacher in Self Directed Learning// Nurse Education Today 7, 222-227.
64. Jääger, T. (2003).The Adult Education Practitioner Training in Estonia: Programme and the Curriculum //Learning 4 Sharing: Manual for Adult Education Practitioners, Riga,IZM, 57-84.
65. Jaques, D. (2000).Learning in Groups: A Handbook for Improving Group Work.- London: Kogan Page, 310.
66. Jefries, C., Lewis, R., Meed, J.(1990). A-Z of Open Learning.-Cambridge:National Extension College,128.
67. Jenkins, J. (2000). Training teachers for a connected environment //Open praxis: the bulletin of the international council for open and distance education. Vol.2, 8-14.
68. Jolliffe, A., Ritter, J, Stevens, D. (2001). The Online Learning Handbook: Developing and Using Web-Based Learning.- London: Kogan Page, 328.
69. Keegan, D.(1991). Foundations of Distance Education.- London and New York: Routledge, 214.
70. Kehre M.Personālmēdžments uzņēmumā.-Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2004.- 230 lpp.
71. Klaus A. Zinības vadītājam.-R.: Preses nams,2002.-560 lpp.

72. Knowles, M. (1980). *The Modern Practice of Adult Education: from Pedagogy to Andragogy*.-Chicago: Follet, 212.
73. Knowles, M.(1984).*The Adult Learner: A Neglected Species* (3rd ed.).-London: Gulf, 142.
74. Knowles, M. (1985). *Self Directed Learning. A Guide for Learners and Teachers*// *Journal of Nursing Education* 24, 274-279.
75. Koķe T. *Pieaugušo izglītības attīstība: raksturīgākās iezīmes*.-Rīga,1999.-134 lpp.
76. Koķe T. *Zināšanas un dialogs- globalizācijas priekšnoteikums*// *Latvijas Vēsture*, 2001(41), 21.lpp.
77. Kristovska I., Ivanovs R. *Biroja darba organizācija un vadība*.- Rīga: LUMA, 2005.-352 lpp.
78. Lasmanis A. *Datu ieguves, apstrādes un analīzes metodes pedagoģijas un psiholoģijas pētījumos*.-R.:SIA "Mācību apgāds", 1999.-359 lpp.
79. Laudon, K.C., Laudon, J.P.(2000). *Management of Information Systems: New Approaches to Organization and Technology*. London:Prentice Hall, 588.
80. Lonstrupa B. *Mācīt pieaugušos-ar atklātību*.-Rīga, 2001.-124 lpp.
81. Maier, P.,Barnett, L.,Warren, A.(1998). *Using Tehnology in Teaching and Learning*. London: Kogan Page, 132.
82. Manninen, J., (1991). *Computer Conference as Learning Environment. Experiences from Computer-mediated Facilitating*// *Nordisk konferanse om fjernundervisning, opplaring og dataformidlet kommunikasjon*.19-20 August 1991, Oslo, Norge.
83. Maslo I. *Kognitīvā, pragmatiskā, komunikatīvā, uzdevumorientētā un procesorientētā didaktiskā modeļa salīdzinājums: "par" un "pret"*// *Vispārīgā didaktika un audzināšana*.- R.: SIA Izglītības soļi, 2001.-15.-22.lpp.
84. Mason, R. (1994). *Computer Conferencing in Distance Education*// *Media and Technology in European Distance Education*.- Milton Keynes: Open University, 46-49.
85. *Mācīšanās ir zelts: Ziņojums, ko Starptautiskā Komisija par izglītību divdesmit pirmajam gadsimtam sniegusi UNESCO/R.:Remarks*, 2001.-ISBN 9984-19-212-1, 255 lpp.
86. McClelland, D.(1985). *Human Motivation*. Glenview, IL: Scott, Foresman,110.
87. McNurlin, B.C. *Information Systems Management in Practice* (2002).London: Prentice Hall, 502.
88. Merriam, S.B., & Caffarella, R.S. (1991). *Learning in Adulthood: a Comprehensive guide*. - San Francisco: Jossey-Bass,198.

89. Newport, K. (1994). Radio in the British Open University// Media and Technology in European Distance Education.- Milton Keynes: Open University,165-172.
90. Oldroyd, D., Elsner, D. Poster C. (1996). Educational Management Today.- London: Paul Chapman Publishing, 124.
91. Omārova S. Cilvēks runā ar cilvēku: saskarsmes psiholoģija.-R.:Kamene, 1998.-121 lpp.
92. Open Teaching Toolkit: Learning How to Learn (1991).The Open University: Milton Keynes,15.
93. Open Teaching Toolkit: Effective Tutorials (1992).The Open University: Milton Keynes, 44 .
94. Oppenheimer, L. (1998). The Nature of Social Action: Social Competence Versus Social Comformism// Social Competence in Developmental Perspective. Boston, MA: Kluwer Academic Publishers, 59-63.
95. Ose G. Kā mācās pieaugušie. -R.:A/S Poligrāfists,1999.-85 lpp.
96. Ozoliņa Nucho A., Vidnere M. Stresa menedžments: pārvarēšana un profilakse.-R.: Izdevniecība AGB, 1998.-176 lpp.
97. Peltier, T. Information Security Policies, Procedures and Standards: Guidelines for Effective Information Security Management (2002). London: Auerbach Publications, 297.
98. Perkins, D.N. (1991).Technology Meets Constructivism: Do They Make a Marriage? Educational Technology, Msay, 18-23.
99. Peters, O. (1998) Learning and Teaching in Distance Education: Analyses and Interpretations from an International Perspective.- London: Kogan Page,244 .
100. Piaget, J. (1952). The Origins of Intelligence in Children. New York: International Universities Press, 115.
101. Piaget, J., and Inhelder B. (1969). The Psychology of the Child, transl. Weaver H.New york: Basic Books,198.
102. Pierson, J. (2002). Tackling Social Exclusion. London & New York: Routlege, 191.
103. Pikeriņa P.Personāla vadība.- Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 2002.-125 lpp.
104. Pļavniece M., Skuškovnika D. Sociālā psiholoģija pedagogiem.-Rīga, RaKa, 2002.- 156 lpp.
105. Praude V, Beļčikovs J. Menedžments.-R.: Vaidelote, 2001.-508 lpp.
106. Race, P. (1994). The Open Learning Handbook: Promoting Quality in Design and Delivering Flexible Learning.- London: Kogan Page,202.

107. Radcliffe, J. (1994). Television and Distance Education in Europe: Current Roles and Future Challenges// Media and Technology in European Distance Education.- Milton Keynes: Open University.15-27.
108. Reņģe V. Organizāciju psiholoģija.- R.:Kamene, 1999.-171 lpp.
109. Resnick, M.(1996). Distributed Constructionism// Proceedings of the International Conference on the Learning Sciences Association for the Advancement of Computing in Education, Northwestern University, July 1996, 12-78.
110. Rowntree, D. (1994). Preparing Materials for Open ,Distance and Flexible Learning: an Action Guide for Teachers and Trainers.- London: Kogan Page,170.
111. Rowntree, D. (1999). Exploring Open and Distance Learning.- London: Kogan Page, 299.
112. Rowntree, D.(1997). Making Materials- Based Learning Work.- London: Kogan Page, 124.
113. Rowntree, D.(1997). Teaching with Audio in Open and Distance Learning.- London: Kogan Page,137 .
114. Ryser, M. (2000).The Role of the Adult Trainer in a Changing Reality and its Relationship to the Swiss Training System// Towards the End of Teaching? Innovation in European Adult Learning.-Göteborg, 57-82.
115. Salmon, G.E. (2000). Moderating.- London: Kogan Page, 186.
116. Seels, B.& Glasgow, Z.(1998). Making Instructional Design Decisions.- Columbus, Ohio: Merrill Publishing Company, 271.
117. Shaw, J, Robertson, J.(1997). Participatory Video: A Practical Guide to using video Creatively in Group Development Work.-New York & London, Routledge, 287.
118. Simmonds, T. (1995). Implementing and managing Flexible Learning: Meeting Learner's Needs.- London: Pitman Publishing, 125.
119. Simpson, O. (2000). Supporting Students in Open and Distance Learning.- London: Kogan Page,180.
120. Slevin, O.& Lavery, C.(1991). Self Directed Learning and Student Supervision// Nurse Education Today 11, 368-377.
121. Smith, P.& Ragan, T. (1993). Instructional Design. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall, Inc.,67.
122. Steier, F. (1995).From Universing to Conversing: an Ecological Constructionist Approach to Learning and Multiple Description //Constructivism in Education .- Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum, 67-84.

123. Stoane, C. (2000). Who Wants to Learn for life?: A Discussion about Lifelong Learning and how Distance Learning can contribute to its Success.-Aberdeen, Scottsu Consultants Ltd.,17.
124. Supporting Open Learners: A Staff Development Reader for Open University Tutors and Tutor- Counselors (1996).- Milton Keynes: Open University,116.
125. Tafinders P. Intensīvais līdervadības kurss.- R.: Pētergailis, 2004.-156 lpp.
126. Taylor, P.(1998). Constructivism: Value Added //The International Handbook of Science Education, Dordrecht, The Netherlands: Kluwer Academic,128-134.
127. Tella, S. (1998). Aspects of Media Education: Strategic Imperatives in the Information Age.-Yliopistopaino, Helsinki, 369.
128. Tutor's Toolkit: An Open Learning Resource for First- Time Tutors (1989).- Cambridge: National Extension College,52.
129. Using First Class for Windows (1999).-Soft Arc Inc, New York, 160.
130. Vadībzinības rokasgrāmata: Viss par uzņēmējdarbību un vadību/ R. Helera red.- R.:Zvaigzne ABC, 2003.-256 lpp.
131. Valgmaa, R., Koke, T.(2003). The Agreed Minimum Set of Criteria and the Assessment Procedures// Learning 4 Sharing: Manual for Adult Education Practitioners, Riga:IZM, 45-56.
132. Van de Ven, A.H. Central problems in the Management of Innovation//Readings in the Management of Innovation (1988).-New York, HarperBusiness, 768.
133. Vīksna A. Personāla vadība.-Rīga: Jumava, 1999.-120 lpp.
134. Vocational Education at a Distance: International Perspectives/ Edited by Rumble,G. and Oliveira, J.(1992).-London: Kogan Page,174.
135. Volkova T., Vērdiņa G. Pildavs J. Organizācijas un to vadīšana pārmaiņu apstākļos.-R.: Nipo NT, 2001.- 109 lpp.
136. Weiner, B.(1986).An Attribution Theory of Motivation and Emotion. New York: Springer-Verlag, 178.
137. Wright, L.S., & Stimmel, T. (1984). Perception of Parents and Self among College Students Reporting Disabilities// The Exceptional Child, 31(3), 203-208.
138. Žogla I. Didaktikas teorētiskie pamati.- R.: RaKa, 2001, 275 lpp.
139. Занковский А.Н. Организационная психология.-М.: Флинта, 2000.-647 стр.
140. Казначевская Г. Б. Менеджмент.-Ростов на Дону.:Феникс, 2005.-344 стр.
141. Маслоу о менеджменте: Самоактуализация. Просвещенный менеджмент. Организационная теория.-Санкт-Петербург: Питер, 2003.-413 стр.
142. Розанова В.А. Психология управления -М.: Интел- Синтез, 1999.-352 стр.

IV. INTERNET RESURSI

143. Andragogy: Teaching Adults// coe.sdsu.edu/ee (15.03.03.)
144. Astorga H. Worker Competencies// www.competencies.com (24.09.04.)
145. Baltijas interneta tirgus// www.dtmedia.lv/raksti (27.04.04.)
146. Banach, D. The Ethics of Absolute Freedom// www.anselm.edu (03.06.03.)
147. Black J.B., ThalheimerW., Wilder H. Constructivist Design of Graphic Computer Simulations// www.ilt.columbia.edu (03.06.03.)
148. Brookfield, S. Adult Learning: An Overview // nlu.nl.edu (04.06.03.)
149. Color and Mood: Article Template Encyclopedia of Education Technology// coe.sdsu.edu/ee (04.06.03.)
150. Compora, D. Current Trends in Distance Education: An Administrartive model // www.westga.edu (24.06.05.)
151. Constructivist Learning Theory// www.stemnet.nf.ca (11.01.04.)
152. Constructivist Learning Theory// www.artsined.com (11.01.04.)
153. Distance Education: The Instructor's Role // coe.sdsu.edu/ee (19.07.03.)
154. How You Can Built the Social Competencies// www.search-institute.org (12.09.04.)
155. Hughes D. Making the Classroom a Socially Competent Environment // www.sofweb.vic.edu.au (23.08.04.)
156. Huitt, W. Motivation// www.chiron.valdosta.edu (11.01.04.)
157. Igaunī televīziju skatās vairāk nekā latvieši un lietuvieši// www.leta.lv (12.03.03.)
158. Imel, S. Effect of Emotions on Larning in Adult, Career, and Career-Technical Education// www.ERIC.ACVE.com (19.07.03.)
159. Instructor Notes:Gagne's Instructional Design Theory// www.education.indiana.edu (25.03.04.)
160. Jonassen, D.H. (Undated). Thinking Tehnology: Towards a Constructivist design model // www.ouray.cudenver.edu (25.03.04.)
161. Jonassen, D.H., McAleese, T.M.R. (Undated). A Manifesto for a Constructivist Approach to Technology in Higher Education// led.gcal.ac.uk (12.03.04.)
162. Knowles, M. Lifelong Learning: a Dream // www.newhorizons.org/future (15.09.03.)
163. Lieb, S. Principles of Adult Learning// www.hcc.hawaii.edu (28.06.04.)
164. Mangan-Lev, M. The Connection between Cooperative Learning and Authentic Assessment// www.sabes.org (15.04.03.)
165. Moore, D., Bates, A., Grundling, J. Instructional Design// www.ou.ac.uk (03.06.04.)

166. Moryiama, J., Satori, M., King, C.N. Problem Solving Abilities Produced in Project Based Technology Education//scholar.lib.vt.edu (27.08.04.)
167. Polk, R.K. Adolescent Relationships //ag.arizona.edu (27.09.03.)
168. Prior Learning// www.umuc.edu (19.05.04.)
169. Risinājumi digitālajam gadsimtam// www.leta.lv (27.03.03.)
170. Roberts, P. Teaching Social Competencies// www.sofeb.vic.edu.au (13.08.04.)
171. Rosenberg, D. Career Decisions: Self Assessment//careerplanning.about.com (15.09.04.)
172. Rumble, G. The Globalisation of Open and Flexible Learning: Considerations for Planners and Managers// <http://www.ou.ac.uk> (15.02.04.)
173. Rutkauskiene D. An ODL Management System: A Spatial Model of ODL- The Multi-layer Roulette// diatance.ktu.lt/thenuce/ebook (24.06.05).
174. Schachtsiek, B. Distance Education- a Service Business //www.fernuni-hafen.de (13.02.03.)
175. Scott, D. Social Competence // ag.arizona.edu (14.02.03.)
176. Sherman, R., Dobbins, D., Tibbets, J. Management Competencies Assessment Instrument //www.pro-net2000.com (26.08.04.)
177. Stacey, D., Talbot-Strettle. VITA- an Innovative new open and Distance Learning Service// www.distance-educator.com (15.02.04.)
178. Steele, O., Tuler, D., Shea, J. Planning and Evaluation Teams: A Model for Workplace Education// www.sabes.org/resources (15.02.04.)
179. Summary of Some Main Points from Sartre's Existentialism and Human Emotions// www.anselm.edu (24.07.04.)
180. Teaching and Learning with Internet Tools: A Position paper //www.archus/schneide.fm.html. (28.08.03.)
181. Thanasoulas, D. What is Learner Autonomy and How Can it be Fostered? // www3.telus.net (20.11.03.)
182. The Psychology of Color: Article Template Encyclopedia of Education Technology // coe.sdsu.edu/ee (27.08.03.)
183. Warnes, E. Developing Pro- Social Competencies // [ero.govt.nz/ Publications](http://ero.govt.nz/Publications) (28.05.04.)

V. WEB LAPPUSES

184. <http://www.albion.com/netiquette> (29.04.04.)
185. <http://www.cait.org> (29.04.04.)
186. <http://criteriaone.biz> (17.10.04.)
187. <http://www.csb.lv> (14.06.05.)
188. <http://www.de.dau.lv> (17.09.03.)
189. <http://www.diena.lv> (23.08.03.)
190. <http://www.dtmedia.lv> (26.05.03.)
191. <http://dwebct.lanet.lv> (23.08.03.)
192. <http://www.europa.eu.int> (14.02.04.)
193. <http://www.fernuni-hagen.de> (17.02.04.)
194. <http://www.hesston.edu> (29.04.04.)
195. <http://www.iccor.lv> (17.03.04.)
196. <http://2internet-uni.lv> (23.03.03.)
197. <http://vip.latnet.lv/de> (23.03.03.)
198. <http://www.lda.lv> (13.02.03.)
199. <http://www.letonika.lv> (28.03.03.)
200. <http://www.liis.lv> (29.01.04.)
201. <http://www.likumi.lv> (29.01.04.)
202. <http://www.ltv.lv> (14.03.03.)
203. <http://www.luma.lv> (15.09.04.)
204. <http://www.open.ac.uk> (24.04.03.)
205. <http://www.pfm.org> (13.05.03.)
206. <http://www.rtu.htu.rsc.lv> (17.04.03.)
207. [http:// www.search.institute.com](http://www.search.institute.com) (19.09.04.)
208. <http://www.termini.lv> (07.07.04.)
209. <http://www.tm.gov.lv> (29.01.04.)
210. <http://www.turiba.lv> (15.09.04.)
211. <http://www.utu.fi> (19.02.04.)
212. <http://www.vhi.com> (09.11.03.)
213. <http://www.vid.lv> (12.05.04.)

PIELIKUMI

Darba meklētāju īpatsvars Latvijā (%) [187]

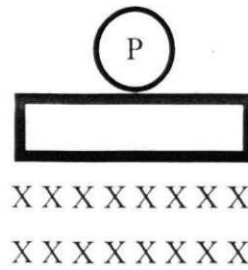
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
KOPĀ	20.7	15.2	14.2	14.3	14.4	13.1	12.0	10.6	10.4	
I-III							12.9	10.7	11.5	9.9
IV-VI							13.3	10.6	9.9	
VII-IX							10.5	10.7	10.0	
X-XII							11.6	10.3	10.3	

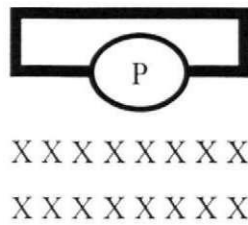
Bezdarba līmenis Latvijā [187]

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002**	2003	2004	2005
I-XII	6.6	7.2	7.0	9.2	9.1	7.8	7.7	8.5	8.6	8.5	
I-III	6.7	7.0	7.7	7.1	10.1	9.0	8.1	9.3	8.9	9.2	8.6
IV-VI	6.1	7.0	7.8	7.2	10.0	8.4	7.8	8.9	8.6	8.7	
VII-IX	6.0	7.0	7.3	7.6	9.5	7.9	7.6	8.7	8.5	8.7	
X-XII	6.6	7.2	7.0	9.2	9.1	7.8	7.7	8.5	8.6	8.5	
I	6.7	6.6	7.3	7.0	9.4	9.1	7.9	8.9	8.7	8.8	8.6
II	6.7	6.8	7.5	7.0	9.8	9.1	8.0	9.2	8.9	9.0	8.7
III	6.7	7.0	7.7	7.1	10.1	9.0	8.1	9.3	8.9	9.2	8.6
IV	6.5	7.1	7.8	7.1	10.2	9.0	8.0	9.1	8.8	9.0	8.4
V	6.3	7.1	7.9	7.0	10.1	8.6	7.9	9.0	8.7	8.7	8.1
VI	6.1	7.0	7.8	7.2	10.0	8.4	7.8	8.9	8.6	8.7	

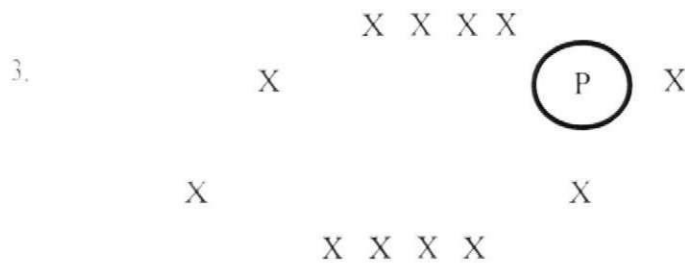
Telpu izkārtojums klātienas nodarbību vajadzībām

Tradicionāls telpu izkārtojums: pedagogs (konsultants) atrodas auditorijas priekšā aiz galda. Šāds formāls telpas izkārtojums var būt noderīgs klātienas lekcijām.

Pedagogs (konsultants) atrodas auditorijas priekšā, taču nevis aiz galda, bet tā priekšā (atsevišķos gadījumos pat sēž uz galda). Atmosfēra auditorijā ir mazāk formāla, auditorijas izkārtojums var noderēt nodarbībai, kurā primāras "jautājumu-atbilžu" aktivitātes.

T.s. apļveida izkārtojums, kur pedagogs un studenti ir līdzvērtīgi sarunu partneri. Šāds izkārtojums var būt noderīgs diskusijām grupā.

Studenti strādā pāros. Pedagogs (konsultants) darbojas galvenokārt kā novērtētājs vai retos gadījumos-padomdevējs.

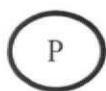
5.

XXX

XXX

XXX

XXX

XXX

XXX

XXX

XXX

XXX

XXX

Studenti strādā lielākās grupās, pedagogs (konsultants) darbojas kā novērotājs, padomdevējs.

Telpas izkārtojums piemērots projektu izstrādei, grupu diskusijām.

Studijvedis (paraugs)

"IT Akadēmija: E-mācīšanās mazā un vidējā biznesa uzņēmumiem"

(IT-Academy: E-Learning for SMEs)

*INFORMĀCIJAS TEHNOLOĢIJU IZMANTOŠANA MAZĀ UN VIDĒJĀ BIZNESA
UZŅĒMUMU VADĪBĀ*

Studenta rokasgrāmata

(Studijvedis)

Rīga

2003

Ļ.cien. studente!

A.god. student!

Priecājamies, ka esat izvēlējies mūsu kursu "Informācijas tehnoloģiju izmantošana mazā un vidējā biznesa uzņēmumu vadībā". Kurss ir izveidots starptautiskā projekta "IT Akadēmija: E-mācīšanās mazā un vidējā biznesa uzņēmumiem" (IT-Academy: E-Learning for SMEs) ietvaros. Projektā līdzdarbojas 5 valstu (Lietuva, Latvija, Lielbritānija, Igaunija, Zviedrija) partneri. Sadarbības rezultātā ir izveidoti 6 tālmācības kursi mazā un vidējā biznesa uzņēmumu (MVU) vajadzībām:

- 1) "Datormācības pamati mazā un vidējā biznesa uzņēmumu vajadzībām" (Information Literacy for SMEs)
- 2) "Informācijas tehnoloģiju izmantošana mazā un vidējā biznesa uzņēmumu vadībā" (IT in Management and Business Administration of SMEs)
- 3) "Informācijas tehnoloģijas mārketingā" (Marketing through Information Technology)
- 4) "Datorizētā projektu vadība" (Computer-based Project Management)
- 5) "Informācijas tehnoloģijas cilvēkresursu vadībā" (IT in Human Resource Management)
- 6) "Sadarbības tīklu veidošana mazā un vidējā biznesa uzņēmumu vajadzībām" (Network for SMEs Building Course).

Katra kursa ilgums ir 20-24 stundas. Sākot ar 2004.gadu, šie kursi būs pieejami angļu valodā, pagaidām tie ir sagatavoti projekta dalībvalstu valodās.

Kursu galvenais mērķis ir palīdzēt MVU darbiniekiem risināt dažāda līmeņa vadības un tirgzinību problēmas, izmantojot informācijas tehnoloģijas.

Tālākā informācija palīdzēs Jums kursa "*Informācijas tehnoloģiju izmantošana mazā un vidējā biznesa uzņēmumu vadībā*" apguvē.

Vispārīga informācija

Kā minēts iepriekš, kurss "Informācijas tehnoloģiju izmantošana mazā un vidējā biznesa uzņēmumu vadībā" ir kursu cikla (programmas) sastāvdaļa, tādējādi to iespējams apgūt gan šīs programmas kontekstā, gan arī atsevišķi. Kursu izveidojuši Latvijas Tālmācības centra speciālisti.

Kursa mērķis

Kursa galvenais mērķis ir paplašināt Jūsu zināšanas, prasmes un iemaņas jautājumos, kas saistīti ar informācijas tehnoloģiju (IT) izmantošanu Jūsu uzņēmuma darba uzlabošanai.

Apgūstot kursa saturu, Jums būs iespēja pārliecināties par to, ko Jūs jau zināt, kā arī iegūt jaunas vai paplašināt, uzlabot jau esošās zināšanas un prasmes.

Studiju metode

Kursa apgūvē tiek izmantota *tālmācības metode*. Iespējams, ka Jūs jau esat izmantojis/izmantojusi šo metodi zināšanu ieguvei vai uzlabošanai, tomēr, iespējams, ka ar to saskaraties pirmo reizi.

Tālmācība par lietderīgāko ir atzīta tādēļ, ka tā dod iespēju mācīties Jums vēlamajā vietā un laikā. Tā ir Jūsu iespēja savienot darbu ar mācībām, jo Jums nav nepieciešams speciāli apmeklēt lekcijas vai seminārus. Mācību satura apguvei Jums nepieciešams dators ar Internet pieslēgumu, elektroniskā pasta adrese un pamatzināšanas to lietošanā. Izmantojot datoru, Jūs varat studēt tur un tad, kad Jums ir iespēja un vēlšanās to darīt. Mācību rezultāti ir Jūsu paša/pašas ziņā, tomēr atcerieties, ka Jūsu konsultants allaž ar prieku palīdzēs Jums risināt neskaidros jautājumus.

Tālmācība kā studiju metode dod Jums *iespēju izvēlēties*: kurss ir pieejams tiešsaistes (online) un CD formā. Ceram, ka kursa saturs un tā apguves forma (tālmācība) palīdzēs Jums profesionālajā pilnveidē.

Mācību ilgums

Katram cilvēkam raksturīgs individuāls mācīšanās stils un zināšanu un prasmju apguves laiks. Vidēji kursa apguvei paredzētas 20 stundas, tomēr tālmācības priekšrocība ir tā, ka Jums vienmēr ir iespēja mācīties atbilstoši individuālajām vajadzībām:

- 1) ja piedāvātais saturs Jums šķiet labi zināms, varat izmantot piedāvāto papildliteratūru vai Internet materiālus,
- 2) ja apgūstamais saturs Jums ir neskaidrs, varat pie tā atgriezties atkārtoti, vēlreiz pārlasot piedāvāto teorētisko materiālu vai veicot praktisko darbu. Galvenais ir tas, ka Jūs mācāties pats/ pati sev. Nekautrējieties lūgt palīdzību kolēģiem un, protams, arī savam konsultantam!

Studiju norise

5.1. Mācību materiāli

Izvēloties kursu, Jūs esat noteikuši, *ko* vēlaties apgūt un *kāpēc* to darāt. Mēs Jums palīdzēsīm atbildēt uz jautājumu, *kā* mācīties.

Kā minējām iepriekš, studiju saturs ir pieejams tiešsaistes formā, izmantojot web lappusi, kā arī CD formā. Ja esat izvēlējies/ izvēlējusies tiešsaisti, web lappuses adrese ir: <http://herculus.ktu.lt> . Ja vēlaties izmantot CD, lūdzu, sazinieties ar mācību organizatoriem pa tālruni +371 7034348 vai elektronisko pastu lcc@lanet.lv, richi@lanet.lv. CD Jums tiks nosūtīts pa pastu.

5.1.1. Tiešsaistes materiāls

Lai izmantotu tiešsaistes studiju materiālu, Jums nepieciešams saņemt individuālu lietotāja paroli (skat. sadaļā "Studiju organizācija").

Tiešsaistes materiāls sevī ietver:

- 1) būtiskāko Jums nepieciešamo teorētisko informāciju,
- 2) paškontroles jautājumus,
- 3) patstāvīgo darbu, kas dod ievirzi jaunām idejām, stimulu to ieviešanai Jūsu uzņēmumā,
- 4) Jums noderīgu dažāda veida papildus informāciju,
- 5) diskusiju iespējas u. tml.

Jūsu studijas balstās uz praktiskām nodarbībām, respektīvi, Jūs mācāties darot: lasāt, rakstāt, jautājat, atbildat uz jautājumiem u.tml.

Šim nolūkam studiju materiālā ir izmantotas dažādas *ikonas* (simboli). Uzklīkšķinot noteiktu ikonu, Jums tiek dota iespēja darboties, veikt noteiktu uzdevumu, kas nepieciešams kursa apgūvē.

5.1.2. Studiju materiāls CD formā

Ja vēlaties saņemt CD, lūdzu, sazinieties ar studiju organizatoriem! CD materiāls saturiski atbilst tiešsaistes materiālam.

5.2. Studiju atbalsts

Ja par sev atbilstošāko esat izvēlējušies tiešsaistes formu, Jums tiek piedāvāta profesionāla konsultanta palīdzība. Web lappusē ir norādīts, kā sazināties ar konsultantu.

Konsultanta uzdevums nav Jūs mācīt, zināšanas un prasmes Jūs apgūsiet, izmantojot studiju materiāla saturu. Konsultanta galvenais uzdevums ir palīdzēt Jums adaptēties studiju vidē, atbildēt uz Jūsu jautājumiem, kas radušies kursa apguves gaitā, risināt problēmas, kas saistītas ar mācību organizāciju. Konsultanta pienākumos ietilpst arī Jūsu darba, panākumu vērtējums, neveiksmju cēloņu meklēšana un novēršana.

Nekautrējieties jautāt savam konsultantam! Neskaidru jautājumu risināšanai Jums var palīdzēt arī diskusijas ar pārējiem studējošajiem (web lappuses diskusiju sadaļa). Izmantojiet arī šo iespēju!

Studiju organizācija

Tālmācība ir īpašs zināšanu un prasmju apguves veids. Tas nozīmē, ka gan studentiem, gan mācību organizatoriem kopīgi jādomā, kā studijas padarīt pēc iespējas atvērtākas, lietderīgākas, atbilstošākas katra studenta individuālajām vajadzībām.

6.1. Studiju sākums

Lai uzsāktu mācības, lūdzam Jūs kontaktēties ar studiju organizatoriem pa tālruni +371 7034348 vai elektronisko pastu ltc@lanet.lv. Studiju organizatori Jums izsūtīs dalībnieka anketu. Lūdzu, aizpildiet to un nosūtiet atpakaļ! Pēc finansiālu un organizatorisku jautājumu atrisināšanas Jums tiks nosūtīts CD vai dota iespēja piekļūt tiešsaistes materiālam. Vienlaicīgi Jūs saņemsiet savu identifikācijas numuru, kuru lūdzam lietot visos ar kursu saistītajos dokumentos.

6.2. Studiju gaita

Atbilstoši individuālajām vajadzībām un iespējām Jūs apgūstat piedāvāto teorētisko materiālu, veicat pašpārbaudi, atbildat uz tekstā minētajiem jautājumiem, veicat praktiskos darbus. Patstāvīgi izstrādātos praktiskos uzdevumus lūdzam sūtīt pa elektronisko pastu richi@lanet.lv. Konsultants tos izvērtēs un vērtējumu, ieteikumus Jums nosūtīs 5 dienu laikā pēc to saņemšanas.

Atcerieties, ka, apgūstot kursa saturu, Jūs vienmēr varat izmantot arī konsultanta palīdzību!

6.3. Studiju noslēgums

Kursa apguves beigās Jums tiek piedāvāts praktiskais darbs. Tā pozitīvs vērtējums ir pamats Jūsu studiju veiksmīgam noslēgumam. Mācību noslēgumā Jūs saņemsiet Latvijas Tālmācības centra sertifikātu, kas apliecinās kursa "Informācijas tehnoloģiju izmantošana mazā un vidējā biznesa uzņēmumu vadībā" apguvi.

Noderīga informācija

Ja Jums nepieciešama papildus informācija, to var atrast Latvijas Tālmācības centra mājas lapā <http://vip.latnet./de>. Ja rodas problēmas studiju gaitā, lūdzu, sazinieties ar mācību organizatoriem:

Tārunis: +371 7034348 (otrdien - piekdien no plkst.10.00 līdz 16.00)

E-pasta adrese: lrc@lanet.lv, richi@lanet.lv

Fakss: +371 7034346

Adrese: Raiņa bulv.19-134, Rīga, LV-1586

Vēlam veiksmi studijās!

Priecāsimies, ja mūsu kurss palīdzēs Jūsu profesionālajā pilnveidē un personīgajā izaugsme!

Kursa autori:

Ineta Kristovska, Ričards Ivanovs.

Eksperte Ilze Baļčūne

Tālmācības programmu un kursu piedāvājums Latvijas tālmācības institūcijās

(informācija iegūta augstskolu mājas lapās [188;193;195;196;197;210])

(2004.gada martā)

Nr.	Institūcija	Tālmācības programmas	Tālmācības kursi kā pilna laika studiju elements	Profesionālās izglītības un izaugsmes kursi (arī valodas un datorkursi)	Interesešu izglītības kursi
1.	Biznesa augstskola Turība	3 (2-pirmā līmeņa augstākās izglītības, 1-otrā līmeņa augstākās izglītības programma)	37	8	-
2.	Biznesa vadības koledža	2	-	-	-
3.	Daugavpils Universitāte	-	7	-	-
4.	Hāgenas Tālmācības universitātes Rīgas studiju centrs	4	-	1	-
5.	SIA "Intenational Correspondence Course"	-	-	15	2
6.	LU E-universitāte	-	134	-	-
7.	SIA "Latvijas Uzņēmējdarbības un menedžmenta akadēmija"	3 (profesionālā izaugsme)	-	-	-
8.	RTU Tālmācības studiju centrs	-	1	6	1
9.	Vidzemes augstskola	2 (augstākā profesionālā izglītība)	-	-	-

Tālmācības studiju atbalsta sistēmas resursu pielietojums pieaugušo izglītībā Latvijā
(informācija iegūta augstskolu mājas lapās[188;193;195;196;197;210])

(2004.gada martā)

		Rakstveida materiāli	Tiešsaistes materiāli (Web CT)	CD	Klātienes tikšanās	Audio Video	WWW	Diskusiju forums e-pasts
1.	Biznesa augstskola Turība		•		•		•	•
2.	Biznesa vadības koledža	•		•	•		•	•
3.	Daugavpils Universitāte		•				•	
4.	Hāgenas Tālmācības universitātes Rīgas studiju centrs	•			•		•	
5.	SIA "International Correspondence Course"	•				•	•	
6.	LU E-universitāte		•					
7.	SIA "Latvijas Uzņēmējdarbības un menedžmenta akadēmija"	•			•	•	•	•
8.	RTU Tālmācības studiju centrs	•	•	•	•		•	•
9.	Vidzemes augstskola	•			•		•	

	STRATĒGIJA	Versija 1	
	BIZNESA VADĪBAS KOLEDŽAS STRATĒGIJA 2003.-2008.GADAM		APSTIPRINĀTS Biznesa vadības koledžas 06.10.2003. Padomes sēdē Protokols Nr. 02-02/01

1. BVK stratēģiskie mērķi

Studējošo skaita pieaugums

- 2003-4. studiju gads – 250 studējošie
- 2004-5. studiju gads – 450 studējošie
- 2005-6. studiju gads – 620 studējošie
- 2006-7. studiju gads – 620 studējošie
- 2007-8. studiju gads – 620 studējošie

Reģionālo studiju atbalsta centru izveide

- 2005-6. studiju gads – 1 centrs
- 2006-7. studiju gads – 2 centri
- 2007-8. studiju gads – 4 centri

1.3. Studiju programmu piedāvājums

- 2003-4. studiju gads – 2 programmas
- 2004-5. studiju gads – 2 programmas
- 2005-6. studiju gads – 3 programmas
- 2006-7. studiju gads – 4 programmas
- 2007-8. studiju gads – 5 programmas

2. līmeņa augstākā izglītība

Līdz 2008. gadam sagatavoties, lai pieteiktu BVK kā 2. līmeņa augstākās izglītības īstenotāju.

1.5. Profesionālā maģistrantūra

Līdz 2008. gadam sagatavoties, lai pieteiktu BVK kā maģistrantūras programmu īstenotāju.

2. Zinātniskā un pētnieciskā darbība

Principi. BVK darbinieku un studējošo zinātniski pētnieciskā darbība ir virzīta uz BVK koncepcijas un stratēģiskās attīstības plāna īstenošanu, studiju procesa kvalitātes pilnveidošanu.

Pasākumi. Zinātniskā un pētnieciskā darba rezultāti nodrošina studiju programmu realizācijas procesu ar skaidri definētiem profesionālo kompetenču kritērijiem, sekmīgas karjeras nosacījumu kritērijiem un tālmācības studiju atbalsta sistēmas metodiskiem principiem. Prioritātes tiek noteiktas šādiem pētījumiem:

1. „Efektīva studiju atbalsta sistēma”.
2. „Karjeras veidošanās nosacījumi un personības pašapliecināšanās”.

3. „Uzņēmēja kompetences un personība”.
4. „Biroja vadītāja kompetence un personība”.
5. „Kvalitātes vadības sistēma mazā un vidējā biznesa uzņēmumos”.
6. „Mazā un vidējā biznesa uzņēmumu piedāvājuma analīze”.

Studiju process

Principi. BVK studiju process nodrošina BVK koncepcijas un stratēģiskā attīstības plāna īstenošanu, veicina studējošo pašattīstības iespējas, sekmē motivāciju profesijas iegūšanai, veido priekšnosacījumus pašrealizācijai un veiksmīgai karjerai.

3.1. Licencēto studiju programmu akreditācija

Principi. Licencēto studiju programmu atbilstības profesijas standartiem un darba devēju mainīgajām prasībām nodrošināšana.

Pasākumi. Licencēto studiju programmu nepārtraukta pilnveide atbilstoši mainīgajām sabiedrības prasībām, realizācijas rezultātu analīze ar studentu un docētāju līdzdalību.

3.2. Jaunu studiju programmu izstrāde un licencēšana

Principi. Regulāra aktuālu profesiju nepieciešamības noteikšana.

Pasākumi. Rūpīga valsts ekonomiskās vides analīze Regulāra sadarbība ar BVK Padomnieku Konventu, profesionālām asociācijām, darba devējiem, IZM ekspertiem. Ikgadēji darba tirgus pētījumi un jaunu studiju programmu izstrāde.

3.3. Licencēto un akreditēto studiju programmu aktualizācija

Principi. BVK absolventu piemērotības darba tirgus prasībām nodrošināšana.

Pasākumi. Ikgadēja studiju kursu analīze, satura un metožu aktualizācija, patstāvīgo darbu praktiskā pielietojuma nodrošināšana, izvēles kursu piedāvājuma paplašināšana. Studējošo prakses vietu apsekošana.

3.4. Studiju procesa organizācija

Principi. Studiju procesa organizācijas atbilstība BVK koncepcijas un izvirzīto mērķu prasībām - veicināt studējošo pašattīstības iespējas, sekmēt motivāciju profesijas iegūšanai, veidot priekšnosacījumus pašrealizācijai un veiksmīgai karjerai.

Pasākumi. Kvalitātes vadības sistēmas ISO 9001 ieviešana. Mūsdienīgu tālmācības studiju darba organizācijas formu apgūšana, to piemērošana BVK darbībā. Pieredzes apmaiņas braucieni. Zinātniski praktiski pētījumi. Uz demokrātijas principiem balstīta studējošo un BVK administrācijas sadarbība.

3.5. Studiju procesa metodika

Principi. Studiju procesa metodikas atbilstība BVK koncepcijas un izvirzīto mērķu prasībām - veicināt studējošo pašattīstības iespējas, sekmēt motivāciju profesijas iegūšanai, veidot priekšnosacījumus pašrealizācijai un veiksmīgai karjerai.

Pasākumi. Interaktīvo tālmācības studiju darba metožu apgūšana, to piemērošana BVK darbībā. Lokālo un starptautisko konferenču apmeklēšana, pieredzes apmaiņas braucieni, literatūras analīze, zinātniski praktiski pētījumi, akadēmiskā personāla kvalifikācijas celšana BVK Kvalifikācijas skolā.

3.6. Studiju satura izvēle

Principi. Studiju satura atbilstība BVK koncepcijas un izvirzīto mērķu prasībām - veicināt studējošo pašattīstības iespējas, sekmēt motivāciju profesijas iegūšanai, veidot priekšnosacījumus pašrealizācijai un veiksmīgai karjerai.

Pasākumi. Ekspertu piesaiste studiju kursu un visas studiju programmas satura analīzei un aktualizācijai. Lokālo un starptautisko konferenču apmeklēšana, pieredzes apmaiņas braucieni, literatūras analīze, zinātniski praktiski pētījumi. Studiju programmu salīdzināšana ar Latvijas un ārvalstu augstskolu programmām. Darba devēju prasību analīze. BVK konventa ieteikumu īstenošana.

3.7. Tālmācības studiju materiālu izveide

Principi. Tālmācības studiju materiāli atbilst BVK izstrādātajiem metodiskajiem norādījumiem un standartiem un nodrošina tālmācības studiju procesa atbilstību izvirzītajiem mērķiem un BVK koncepcijai.

Pasākumi. Tālmācības studiju materiālu izveides principu izstrāde, ieviešana un aktualizācija. Izstrādāto studiju materiālu pilottestēšana, ekspertēšana un recenzēšana.

3.8. Vērtēšanas principi

Principi. Studiju rezultātu vērtēšana nodrošina zināšanu pārbaudi un pašattīstību.

Pasākumi. Testu, kontroljautājumu, ieskaīšu un eksāmenu jautājumu aktualizācija. Neformālās vērtēšanas sistēmas integrācija esošajā formālajā sistēmā.

3.9. Studiju resursu centrs

Principi. Studiju resursu centra piedāvāto iespēju atbilstība BVK koncepcijas un izvirzīto mērķu prasībām, studiju procesa informatīva nodrošināšana.

Pasākumi. Studiju resursu centra izveide, fondu regulāra papildināšana.

3.10. Studiju vide

Principi. BVK studiju vide ir multikulturāla, atbilst labāko Eiropas tālmācības augstskolu izvirzītajiem kritērijiem, sekmē studējošā personības attīstību un ir sekmīgas karjeras virzītājspēks.

Pasākumi. BVK mērķtiecīgi un demokrātiski veido studiju fizisko, psiholoģisko un kultūrvidi, kas nodrošina koncepcijā izvirzīto mērķu īstenošanu:

- estētiski noformētas, tīras, tehniski nodrošinātas auditorijas un palīgtelpas,
- līdzsvarota nodarbību un studiju atbalsta centra psiholoģiskā vide,
- BVK kultūrvide tiek veidota tā, lai apmierinātu studējošo, docētāju un darbinieku intereses.

4. Administratīvā darbība

Principi. BVK administratīvā darbība ir virzīta uz BVK koncepcijas un stratēģisks attīstības plāna īstenošanu, studiju procesa kvalitātes pilnveidošanu.

4.1. BVK akreditācija

Pasākumi. 2004.gada rudenī sagatavot akreditācijas pieteikumam nepieciešamos dokumentus.

4.2. BVK vadības sistēma

Principi. BVK koncepcijas, stratēģiskās attīstības plāna, studiju procesa kvalitātes nodrošināšana.

Pasākumi. Kvalitātes vadības sistēmas ISO 9001 ieviešana.

4.3. Studējošo pašpārvalde

Principi. Studējošo pašpārvalde ir viens no BVK darbības un attīstības pamatelementiem.

Pasākumi. Regulāra studējošo pašpārvaldes un BVK administrācijas sadarbība, nepārtraukta studējošo informēšana par BVK aktualitātēm.

4.4. Docētāju izvēle

Principi. Docētāju atbilstība BVK darba specifikai, kas ir virzīta uz BVK koncepcijas un stratēģiskā attīstības plāna īstenošanu, studiju procesa kvalitātes pilnveidošanu.

Pasākumi. Attīstīt docētāju prasmes sistematizēt studējošo patstāvīgi apgūtās zināšanas, demonstrēt to praktisku pielietojumu. Akadēmiskā personāla izvēli reglamentējošu dokumentu izveide un to ievērošana koledžas darbībā. Konkursi akadēmiskā personāla izvēlei.

4.5. Tālmācības studiju materiālu autoru izvēle

Principi. Tālmācības studiju materiālu autoru izvēli nosaka viņu spēja izveidot studiju līdzekļus atbilstoši BVK izstrādātajiem tālmācības studiju principiem, kuri ir virzīti uz BVK koncepcijas un stratēģiskās attīstības plāna īstenošanu, studiju procesa kvalitātes pilnveidošanu.

Pasākumi. Konkursi tālmācības studiju materiālu autoru izvēlei. Sagatavot tālmācības studiju materiālu izveidošanas metodiku

4.6. Studiju atbalsta centra darbinieku izvēle

Principi. Speciālistu izvēli nosaka viņu gatavība būt par studiju atbalsta sistēmas realizētājiem, gatavība pilnveidot klientu apkalpošanas prasmes, radošums un iniciatīva.

Pasākumi. Konkursi, apmācība, regulāra profesionālā pilnveide.

4.7. Docētāju tālākizglītība

Principi. Docētāju gatavība realizēt BVK studiju principus un metodes.

Pasākumi. „Kvalifikācijas skolas” organizēšana, atbalsts doktorantūras studijām, vietējo un ārzemju semināru un konferenču apmeklējums, pieredzes pārņemšanas komandējumi.

4.8. Tālmācības studiju materiālu autoru tālākizglītība

Principi. Tālmācības studiju materiālu autoru kompetence realizēt tālmācības studiju principus un metodes mācību līdzekļos.

Pasākumi. „Kvalifikācijas skolas” organizēšana, atbalsts doktorantūras studijām, vietējo un ārzemju semināru un konferenču apmeklējums, pieredzes pārņemšanas komandējumi.

4.9. Studiju atbalsta centra darbinieku kvalifikācijas celšana

Principi. Studiju atbalsta centra darbinieku kompetence nodrošināt studiju atbalsta centra darbu atbilstoši BVK izvirzītajiem kritērijiem.

Pasākumi. „Kvalifikācijas skolas” organizēšana, studiju atbalsta sistēmas principu apguve, kvalifikācijas paaugstināšanas kursi.

4.10. BVK kultūrvide

Principi. BVK kultūrvide tiek veidota tā, lai apmierinātu studējošo, docētāju un darbinieku intereses.

Pasākumi. Vieslektoru uzaicināšana. Sporta un kultūras pasākumu organizēšana.

5. Saimnieciskā darbība

Principi. Saimnieciskā darbība nodrošina BVK koncepcijas un stratēģiskās attīstības mērķu realizāciju.

5.1. Izdevniecība un tipogrāfija

Principi. Nodrošināt BVK studiju procesu ar kvalitatīviem tālmācības studiju materiāliem.

Pasākumi. Tipogrāfijas tehnikas iegāde, darbinieku apmācība, ražošanas procesa nodrošināšana.

5.2. Materiāli tehniskais nodrošinājums

Principi. Materiāli tehniskais nodrošinājums ir līdzeklis kvalitatīva studiju procesa nodrošināšanai.

Pasākumi. Datoru un citas biroja tehnikas iegāde un uzturēšana. Telpu labiekārtošana, auditoriju modernizēšana, bibliotēkas izveide.

5.3. Fiziskā vide

Principi. BVK fiziskā vide ir ergonomiska un estētiska.

Pasākumi. Telpu iekārtošana atbilstoši ergonomikas prasībām. Telpu estētisks noformējums.

6. Finansiālā darbība

Principi. BVK finansiālā darbība nodrošina kvalitatīvu studiju procesu un materiāli tehnisko nodrošinājumu, ir virzīta uz BVK attīstību un stabilitāti.

Pasākumi. Finansiālo resursu plānošana un kontrole

7. BVK ārējie sakari

Principi. Ārējie sakari nodrošina BVK publicitāti un attīstību.

7.1. Sadarbība ar citām augstskolām Latvijā

Principi. Sadarbība ar citām augstskolām Latvijā nodrošina regulāru informācijas apmaiņu, kas nepieciešama BVK attīstībai.

Pasākumi. Līdzdalība Koledžu asociācijā un Virtuālās izglītības asociācijā. AIP sēžu apmeklējums. Augstskolu apmeklējums un savstarpēja sadarbība.

7.2. Sadarbība ar augstskolām ārzemēs

Principi. Sadarbība ar citām augstskolām ārzemēs nodrošina regulāru informācijas apmaiņu, kas nepieciešama BVK attīstībai.

Pasākumi. Līdzdalība EDEN, studiju vizītes, ārzemju ekspertu un vieslektoru uzaicināšana.

7.3. BVK tēla veidošana un reklāma

Principi. Pozitīva BVK tēla izveide.

Pasākumi. BVK simbolikas izveide, Web lappuses izveide, piedalīšanās izglītības izstādēs, studiju materiālu noformējuma izstrāde. Sadarbība ar masu medijiem. Akciju organizēšana.

7.4. Sadarbība ar valstiskām, nevalstiskām un privātām organizācijām un darba devējiem

Principi. Valsts sociāli ekonomiskās situācijas izpratne, tai adekvātas BVK darbības nodrošināšana.

Pasākumi. BVK Padomnieku Konventa sanāksmes, sadarbība ar Rūpniecības un tirdzniecības kameru, Tirdzniecības asociāciju, Biznesa konsultantu asociāciju.

8. Studējošo izvēle

Principi. BVK studējošie ir strādājoši, pašpilnveidei motivēti pieaugušie.

Pasākumi. Tieša un netieša reklāma, BVK tēls sabiedrībā, augsta studiju procesa kvalitāte.

9. BVK atvērtība sabiedrībai

Principi. Kalpošana sabiedrībai.

Pasākumi. Projekts „Esi līderis!”, vieslekciju organizēšana, forumi, konferences, klubi.

10. Stratēģijas realizācijas resursi

- Kompetenti BVK darbinieki un partneri.
- Darbinieku apmācība ISO 9001 ieviešanai BVK.
- ISO sertifikāta iegūšana.
- Zinātnisko un praktisko pētījumu rezultāti.
- Ikgadēja SVID analīze.

	KONCEPCIJA	Versija 1	
	BIZNESA VADĪBAS KOLEDŽAS KONCEPCIJA		APSTIPRINĀTS Biznesa vadības koledžas 06.10.2003. Padomes sēdē Protokols Nr. 02-02/01

Profesionālisms ir uz dziļu savas misijas apzināšanos, pilnīgām zināšanām savā profesijā, augstu inteligenci, pārliecību, darba mīlestību, pieredzi un nepārtrauktu pašpilnveidi balstīta prasme augstā kvalitātē veikt savu darbu, ievērojot morāles un ētikas normas. Profesionālis ir atzīts eksperts savā jomā.

Ievads

Latvijas integrēšanās Eiropas Savienībā maina izglītības vērtību. Lai nodrošinātu konkurētspēju darba tirgū, cilvēkam nepieciešama augsta profesionalitāte un bieži vien arī otra augstākā izglītība.

BVK misija ir izveidot tādu studiju vidi, kas veicina studējošā personisko, sociālo un profesionālo briedumu, paver iespēju katram kļūt par profesionāli izvēlētajā darbības jomā. Studējošais ir atbildīgs par savas personības un profesionālās kompetences attīstību, augstskola ir atbildīga par tādu studiju satura, formu, studiju vides piedāvāšanu, kas veicina studējošo attīstību.

1. Vispārīgās nostādnes

Saskaņā ar Augstskolu likuma noteiktajiem augstākās izglītības pamatprincipiem un Latvijas izglītības koncepcijas pamatnostādnēm BVK nodrošina pirmā līmeņa augstāko izglītību, izmantojot daudzās pasaules koledžās un universitātēs pielietotu Open University tipa tālmācības studiju formu. Augstskola gatavo augsti kvalificētus speciālistus dažādās ar biznesu saistītās specialitātēs.

2. Mērķis

Nodrošināt kompetenta, radoša, uzņēmīga, patstāvīga un atbildīga speciālista veidošanos un attīstību, veicināt studējošā personisko, sociālo un profesionālo briedumu, mērķtiecību, attīstīt spēju būt par līderi, sagatavot sekmīgai karjerai un pašrealizācijai, nodrošināt studējošajam iespēju apgūt tās profesionālās kompetences, kuras nepieciešamas efektīvam darbam informācijas sabiedrībā.

3. Izglītības ieguves vispārīgie principi, uz kuriem balstās

BVK studiju process

Teorijas un prakses vienotības princips norāda, ka izglītībā bez teorijas nav zinātniskuma, bez prakses nav jaunu izziņas avotu un apliecinājumu zinātnei.

Humānisma un demokrātiskuma principa būtība ir cilvēka atzīšana par pamatvērtību.

Individualizācijas princips izsaka to, ka izglītības ieguves gaitā tiek respektētas un attīstītas individualitātes intereses, vajadzības, darbības motīvi, vērtības un spējas, vienlaikus ievērojot sabiedrības centienus un vajadzības.

Inovatīvās darbības princips nozīmē, ka izglītība attīsta un aktualizē personības radošo potenciālu.

Zinātniskuma princips liek projektēt un īstenot tādu izglītību, kuras pamatā ir zinātnes atziņas, zinātnisko metožu izmantošana, patiesības un tās pierādījumu meklējumi, kura pamatā ir laika un prakses atzītas un pārbaudītas atziņas. Veidot pētnieciski orientētu studiju procesu, kas sekmē studentu kritiskās domāšanas attīstību, veicina profesionālo kompetenci.

Sistemātiskuma princips prasa izpratni un projektē izglītību kā veselumu, kura apgūvē cilvēks varētu izveidot kopsakarības.

Vēsturiskuma un mūsdienīguma princips nozīmē saskatīt attīstības sakarības un ceļus, vērtēt pagātņi, analizēt tagadni un projektēt nākotni.

4. Izglītības ieguves metodiskie principi, uz kuriem balstās

BVK studiju process

Tālmācība. Izpaužas studējošā iespējā sekmīgi studēt neierobežotā ģeogrāfiskā attālumā no Biznesa vadības koledžas (BVK). Pazīstamākās Eiropas Savienības augstskolas, kurās tiek izmantotas analogiskas metodiskās pieejas, ir Lielbritānijas Atvērtā Universitāte un Hāgenas Tālmācības universitāte (Vācija).

Studiju atbalsta sistēma. Īpaši organizēta studiju formu, metožu, līdzekļu sistēma, kas nodrošina studējošajiem operatīvu informatīvu un metodisku atbalstu.

Studiju materiāli. Pēc lekciju principa strukturēti materiāli, kuru pamatā ir netiešs dialogs ar autoru un kas rada analogiju studējošā līdzdalībai klātienē nodarbībās.

Vieslekciju cikli. Iespēja saņemt jaunāko informāciju profesionālajā jomā, izmantojot atbilstošas nozares profesionāļu pieredzi.

Klātienē nodarbības. Studiju materiālu apgūves procesā iegūto zināšanu interpretācija, sistematizācija, praktiskā pielietojuma demonstrēšana.

Prakses. Mērķtiecīgi organizēts teorētisko zināšanu praktiskās pielietošanas process, kas tiek realizēts studējošā darba vietā vai citā prakses vietā, izvirzot noteiktus, ar studējošā profesionālo pilnveidi saistītus uzdevumus.

Forums. Sistēmiski veidota elektroniskās komunikācijas iespēja, kas nodrošina operatīvu informatīvu un metodoloģisku atbalstu, komandu darbu, studējošo un akadēmiskā personāla komunikāciju, izmantojot IT priekšrocības.

Profesionālā kompetence. Katrai studiju programmai ir atbilstoša profesionālās kompetences kritēriju sistēma. (*Kompetence ir izglītības procesā iegūta un uz zināšanām, pieredzi, vērtībām un attieksmēm balstīta cilvēka spēja, kas izpaužas prasmēs - gatavībā darbībai.*) Studiju process nodrošina katram studentam iespējas iegūt nepieciešamo profesionālo kompetenci.

5. Izglītības ieguves organizatoriskie principi, uz kuriem balstās

BVK studiju process

Veidot studiju procesam atbilstošu psiholoģisko, sociālo un materiālo vidi, kas sekmē nākamā speciālista, profesionālās kompetences attīstību.

Studiju atbalsta sistēma. Mērķtiecīgi organizēta studiju kvalitātes nodrošināšanas sistēma, tālmācības studiju vides pamatelements, kas veicina patstāvīgu studiju iespējas, sekmē padziļinātu studiju kursu saturu apguvi.

Dators lietošanai mājās. Studiju atbalsta sistēmas materiāli tehniskais nodrošinājums, kas pieejams katram studējošajam un veicina inovatīvu pieeju tālmācības studijām.

Darbs ar docētājiem. Docētāji tiek sagatavoti darba specifikai tālmācības sistēmā, attīstot viņu prasmes sistematizēt studējošo patstāvīgi apgūtās zināšanas, demonstrēt to praktisko pielietojumu.

Auditorijas. Mūsdienu prasībām un studiju vajadzībām atbilstoša vide (videoprojektors, audio, video tehnika, *Internet* pieslēgums).

Tipogrāfija. Nodrošina studiju materiālu tirazēšanu atbilstoši kārtējā semestra vajadzībām, radot iespēju operatīvi atjaunot, papildināt, pilnveidot materiālu saturu.

Konvents. Konventa locekļi ir profesionāļi, kuri nodrošina BVK saikni ar sabiedrību, rekomendējot koledžas attīstības virzienus atbilstoši valsts sociāli ekonomiskajai attīstības tendencēm un darba tirgus prasībām.

Redkolēģija. Zinātnieku un praktiķu grupa, kas izstrādā tālmācības studiju materiālu izveides principus un nodrošina to īstenošanu katrā BVK studiju materiālā.

Lietvedība. Elektronisko un papīra dokumentu sistēma, kas nodrošina BVK darbības sekmīgu norisi un kontroli.

6. Personāla politika

Konkurss uz docētāju vietām. Docētāju izvēli nosaka viņu gatavība un prasme darboties tālmācības sistēmā (praktiskās nodarbības, darbs ar studiju materiāliem, elektroniskā testu sistēma utt.), akadēmiskā un profesionālā pieredze.

Konkurss uz mācību līdzekļu autoru vietām. Mācību līdzekļu autoru izvēli nosaka viņu spēja izveidot studiju līdzekļus atbilstoši BVK izstrādātajiem tālmācības principiem.

Konkurss uz studiju atbalsta centra speciālistu vietām. Speciālistu izvēli nosaka viņu gatavība būt par studiju atbalsta sistēmas realizētājiem, gatavība pilnveidot klientu apkalpošanas prasmes, radošums un iniciatīva.

BVK darbinieku profesionālās pilnveides sistēma.

- docētāju „Kvalifikācijas” skola;
- mācību līdzekļu autoru „Kvalifikācijas” skola;
- studiju atbalsta centra darbinieku „Kvalifikācijas” skola.

7. Nākotnes vīzija

- Kļūt par vadošo tālmācības biznesa augstskolu Latvijā un Baltijā.
- 2. līmeņa augstākā izglītība.
- Profesionālā maģistrantūra.
- Doktorantūra.

BVK tālmācības studiju materiālu piltotestēšanas kritēriji

_____ (_____ nodarbība)

KURSA NOSAUKUMS

Lūdzam analizēt šo tālmācības studiju materiālu
pēc šādiem kritērijiem, vērtējot ar atzīmi (apvelkot, Jūsuprāt, atbilstošāko)

1. Mācību saturs izklāstīts saprotami									nesaprotami
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
2. Mācību saturs izklāstīts sistemātiski									haotiski
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
3. Studiju materiāla apjoms ir pietiekams									nepietiekams
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
4. Piemēru ir pietiekami daudz									par maz
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
5. Piemēri atbilst satura teorētiskajam izklāstam									atbilst minimāli
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
6. Grafiskais materiāls saprotams									nesaprotams
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
7. Lietotie svešvārdi un termini saprotami									nesaprotami
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
8. Pašpārbaudes uzdevumi palīdz satura apguvē									nepalīdz
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
9. Kontroluzdevumi ir atbilstoši									pārāk sarežģīti
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
10. Studiju materiāls ir praktiski noderīgs									nav praktiski noderīgs
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
11. Papildliteratūra man ir pieejama									nav pieejama
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

Tekstā pamanītas šādas kļūdas:

Ieteikumi studiju materiāla autoram:

200 .gada _____

Paraksts/

Anketa

Studiju vide Biznesa vadības koledžā (BVK)

Godātie studenti un studentes!

Lūdzam Jūs izvērtēt apstākļus, kādos norit Jūsu studijas BVK.

Atcerieties, ka anketa ir anonīma.

Lūdzam norādīt tikai Jūsu

studiju programmu _____

1. Vai Jums patīk studēt BVK?

- ❖ Jā, patīk
- ❖ Vairāk patīk, nekā nepatīk
- ❖ Vairāk nepatīk, kā patīk
- ❖ Nē, nepatīk

2. Kas Jūs motivēja studēt BVK?

- ❖ Piedāvātās studiju programmas saturs, tās atbilstība Jūsu individuālajām vajadzībām
- ❖ Piedāvātā studiju forma (tālmācība)
- ❖ Augsti kvalificēts akadēmiskais personāls
- ❖ Labs materiāli tehniskais nodrošinājums
- ❖ Draugu, paziņu ieteikums
- ❖ Pieņemamā studiju maksa
- ❖ Cits iemesls _____

3. Kas Jūs rosina apgūt jaunu mācību saturu?

- ❖ Saistoša tēma
- ❖ Lietderīga praktiskā nodarbība
- ❖ Praktiskās nodarbības vadītāja personība
- ❖ Ieskaites/ eksāmena tuvošanās
- ❖ Vēlme būt kompetentākam par citiem, karjeras iespējas
- ❖ Tieksme pēc zināšanām un prasmēm vispār
- ❖ Cits iemesls _____

4. Vai Jūs apmierina akadēmiskā personāla (pasniedzēju) darba kvalitāte?

- ❖ Jā, apmierina (kāpēc?) _____
- ❖ Vairāk jā nekā nē (kāpēc?) _____
- ❖ Vairāk nē kā jā (kāpēc?) _____
- ❖ Nē, neapmierina (kāpēc?) _____

5. Vai tālmācības studiju materiāli Jums palīdz apgūt studiju priekšmetu?

- ❖ Jā, palīdz
- ❖ Vairāk jā, nekā nē
- ❖ Vairāk nē, kā jā
- ❖ Nē, nepalīdz

6. Vai Jūs apmierina BVK materiāli tehniskais nodrošinājums (bibliotēka, datorklase, auditoriju iekārtojums, autostāvvietas)?

- ❖ Jā, apmierina
- ❖ Vairāk jā, nekā nē
- ❖ Vairāk nē, kā jā
- ❖ Nē, neapmierina

7. Kā Jūs vērtējat BVK Biroja darbu?

- ❖ Labs
- ❖ Vairāk labs, nekā slikts
- ❖ Vairāk slikts, nekā labs
- ❖ Neesmu par tādu dzirdējis/-usi

8. Vai lekciju saraksts ir Jums piemērots (izveidots atbilstoši Jūsu iespējām)?

- ❖ Jā, tas ir labs, man piemērots
- ❖ Manām iespējām tas atbilst daļēji
- ❖ Tas pilnībā mani neapmierina

9. Kā Jūs vērtējat BVK iekšējo saskarsmes kultūru?

- ❖ Valda īpaša pozitīva augstskolas gaisotne
- ❖ Valda pieklājība un iejūtība
- ❖ Valda vienaldzība un neieinteresētība
- ❖ Saskarsme ir zem vispārējiem uzvedības noteikumiem
- ❖ Cits vērtējums _____

10. Kādi ir Jūsu ieteikumi studiju vides uzlabošanai BVK?

Paldies par atbildēm!

Aptaujas rezultāti

Aptauja veikta 2003.gada decembrī.

Aptaujā piedalījušies 114 pirmā semestra abu programmu studenti.

1. Jums patīk studēt BVK?

- ❖ Jā, patīk-80
- ❖ Vairāk patīk, nekā nepatīk- 33
- ❖ Vairāk nepatīk, kā patīk-1
- ❖ Nē, nepatīk-0

2. Kas Jūs motivēja studēt BVK?

- ❖ Piedāvātā studiju forma (tālmācība)-90
- ❖ Piedāvātās studiju programmas saturs, tās atbilstība Jūsu individuālajām vajadzībām-48
- ❖ Pieņemamā studiju maksa-22
- ❖ Labs materiāli tehniskais nodrošinājums-10
- ❖ Draugu, paziņu ieteikums-7
- ❖ Augsti kvalificēts akadēmiskais personāls-5

Cits iemesls:

Vēlme mainīt redzesloku-1

Var izvēlēties studiju laiku-1

Mācīties nosūtīja darba devējs-1

Reklāma-1

3. Kas Jūs rosina apgūt jaunu mācību saturu?

- ❖ Tieksme pēc zināšanām un prasmēm vispār-58
- ❖ Vēlme būt kompetentākam par citiem, karjeras iespējas-39
- ❖ Saistoša tēma-21
- ❖ Lietderīga praktiskā nodarbība-20
- ❖ Ieskaites/ eksāmena tuvošanās-20
- ❖ Praktiskās nodarbības vadītāja personība-3

Cits iemesls

Izglītība,

Vēlme neiekavēt, nezaudēt ritmu

4. Vai Jūs apmierina akadēmiskā personāla (pasniedzēju) darba kvalitāte?

- ❖ Jā, apmierina -63
- ❖ Vairāk jā nekā nē -44
- ❖ Vairāk nē, kā jā -2
- ❖ Nē, neapmierina -0

Iemesli

Zina priekšmetu, interesanti.

Daži neprot vadīt klātienes nodarbības.

Profesionāli, interesanti, saistoši.

Atsaucīgi, komunikabli.

Pārāk maz runā paši, vairāk jādara studentiem.

Neizskaidro, vairākas reizes atkārto vienu un to pašu.

5. Vai tālmācības studiju materiāli Jums palīdz apgūt studiju priekšmetu?

- ❖ Jā, palīdz-81
- ❖ Vairāk jā nekā nē -33
- ❖ Vairāk nē, kā jā-0
- ❖ Nē, nepalīdz-0

6. Vai Jūs apmierina BVK materiāli tehniskais nodrošinājums (bibliotēka, datorklase, auditoriju iekārtojums, autostāvvietas)?

- ❖ Jā, apmierina-63
- ❖ Vairāk jā nekā nē -36
- ❖ Vairāk nē, kā jā-7
- ❖ Nē, neapmierina-0

Iebildumi

Neapmierina auditorijas.

Maza neapgaismota autostāvvietas.

Neapgaismota teritorija.

7. Kā Jūs vērtējat BVK Studiju atbalsta centra darbu?

- ❖ Labs-82
- ❖ Vairāk labs nekā slikts-23
- ❖ Neesmu par tādu dzirdējis/-usi-1
- ❖ Vairāk slikts, nekā labs-0

8. Vai praktisko nodarbību saraksts ir Jums piemērots (izveidots atbilstoši Jūsu iespējām)?

- ❖ Jā, tas ir labs, man piemērots-87
- ❖ Manām iespējām tas atbilst daļēji-18
- ❖ Tas pilnībā mani neapmierina-1

9. Kā Jūs vērtējat BVK iekšējo saskarsmes kultūru?

- ❖ Valda pieklājība un iejūtība-74
- ❖ Valda īpaša pozitīva augstskolas gaisotne-37
- ❖ Valda vienaldzība un neieinteresētība-1
- ❖ Saskarsme ir zem vispārējiem uzvedības noteikumiem-0

Cits vērtējums

Pozitīva.

Pretimnākoša.

Saprotoša.

10. Kādi ir Jūsu ieteikumi studiju vides uzlabošanai BVK?

- ❖ Savlaicīgi labot patstāvīgo darbu kļūdas.
- ❖ Lai nav tukšu solījumu.
- ❖ Grāmatās izskaust neprecizitātes.
- ❖ Retāk mainīt nodarbību grafīku.
- ❖ Uzlabot autostāvvietu.
- ❖ Daži kursi jāapgūst ātrā tempā, jāmaina nodarbību saraksts.
- ❖ Praktizēt pasniedzēju darba izvērtējumu mutiski.
- ❖ Novērst kļūdas materiālos.
- ❖ Rūpīgāk labot testus.
- ❖ Vairāk informācijas mājas lapā.
- ❖ Vairāk izvēles kursu.
- ❖ Sociāli psiholoģiskos treniņus- kā izvēli (nevis obligāto izvēli).
- ❖ Kafējnīcas darba laiks no 8.30., garderobes- no 8.00.
- ❖ Pieklājīgāku garderobisti.

Akadēmiskā personāla darba kvalitātes analīze
(atbilstoši studentu aptaujas rezultātiem)
09.01.2004.

1. Klātienes nodarbības mērķu un uzdevumu izpratne studentu skatījumā un docētāja interpretācijā

- A- 4,8 / B- 4,8
- C-4,64
- D-4,51
- E-4,5
- F-4,4/ G -4,4
- H-4,33
- I-4,23
- J-4,18
- K- 3,87

2. Pielietoto metožu un problēmjaudājumu risinājumu daudzveidība

- A4,86
- B-4,68
- C-4,67
- G- 4,53
- F-4,5
- D-4,45
- H-4,35
- E- 4,3
- I-4,25
- K-4,21
- J-4,1

3. Klātienes nodarbības satura sasaiste ar tālmācības grāmatās apgūto materiālu

- B-4,81
- D-4,64
- G-4,6
- E/ I-4,59
- C-4,51
- A- 4,45
- K-4,31
- H-4,2
- F-4,18
- J-4,13

4. Mācību spēka attieksme pret studentiem (iecietība, tolerance, koleģialitāte u.tml.)

- A- 5 / I-5
- C- 4,95
- B- 4,93

- J-4,89 / E- 4,89
- H-4,87
- F-4,86
- K-4,77/ D-4,77
- G-4,73

5. Mācību spēka profesionālā sagatavotība (jūtamas zināšanas priekšmetā, prasme atbildēt uz Jūsu jautājumiem u.tml.)

- A- 4,98
- G- 4,93
- B-4,92
- C-4,91
- I-4,89
- H- 4,87/ D-4,87
- E-4,86
- K-4,85
- F-4,78
- J-4,57

6. Klātienēs nodarbības satura sasaiste ar Jūsu profesionālo darbību

- A- 4,57
- B- 4,46
- C-4,31
- G- 4,26
- F-4,18
- E-4,16
- D-4,13
- J-4,03
- H-3,82
- K-3,42
- I-3,13

7. Jūsu ieguvums, apmeklējot klātienēs nodarbību

- A-4,74
- B-4,71
- C-4,55
- F-4,45
- D-4,36
- G-4,33
- H-4,27
- E-4,19
- J- 4,17
- K- 4,03
- I-3,94

	NOLIKUMI	Versija 1	lpp 216 no 303
	KVALIFIKĀCIJAS SKOLAS NOLIKUMS		APSTIPRINĀTS Biznesa vadības koledžas 16.02.2005. Padomes sēdē Protokols Nr.02-02/2

1. Vispārīgie noteikumi un mērķis.

- 1.1. Biznesa vadības koledžas (turpmāk tekstā- Koledža) Kvalifikācijas skola (KS) ir studiju atbalsta sistēmas sastāvdaļa Koledžas mācību spēku kultūras un profesionālās kvalifikācijas pilnveidošanai, zinātniskās jaunrades veicināšanai. Tās mērķis ir sekmēt Koledžas koncepcijas īstenošanu. Studijas Koledžas KS ir viens no augstskolas mācībspēku kultūras un profesionālās kvalifikācijas pilnveidošanas ceļiem.
- 1.2. Savā darbībā KS ievēro Koledžas nolikumu un šo Nolikumu.
- 1.3. KS mācību programma atbilst Koledžas zinātniskā un metodiskā darba prioritātēm.
- 1.4. KS dalībnieki, kas izpildījuši programmas prasības, saņem KS apliecību. Līdzīgi citiem izglītību apliecinošiem dokumentiem tā tiek ņemta vērā, izskatot darba piedāvājumu, samaksas, studiju braucieni un citu materiālās un morālās stimulēšanas formu jautājumus Koledžā.

2. KS uzdevumi

- 2.1. Izvērtēt Koledžas docētāju papildizglītības vajadzības, balstoties uz:
  - Koledžas koncepciju;
  - Ārējo ekspertu priekšlikumiem par nepieciešamību pilnveidot docētāju profesionālo kvalifikāciju;
  - zinātniskā un metodiskā darba prioritātēm;
  - docētāju izglītības vajadzībām (priekšlikumi, ierosinājumi, aptauju rezultāti).
- 2.2. Organizēt KS studiju procesu, tai skaitā studiju grupas un lektoru komplektāciju, studiju plānu izstrādi.

3. KS struktūra un vadība

- 3.1. KS vada Koledžas direktora vietnieks mācību darbā, kurš ir atbildīgs par:
  - KS studiju plāna un programmu izstrādi un realizāciju;
  - mācību grupas komplektāciju;
  - apliecību izsniegšanu.

4. Studiju kārtība KS

- 4.1. KS studijas notiek klātienēs formā.
- 4.2. *Koledžas docētāji var brīvi izvēlēties studiju programmas apguves secību.*
- 4.1. Divu mācību gadu laikā KS dalībniekam jāapgūst KS 80% no piedāvātās programmas.

5. KS finansējums

- 5.1. KS budžetu veido
  - Koledžas budžeta līdzekļi;
  - sponsoru līdzekļi, tai skaitā par projektiem;

6. KS darbības izbeigšana

- 6.1. KS darbība tiek izbeigta ar Koledžas Padomes lēmumu.

Aptaujas anketa

L.cien./a.god. BVK studentes un studenti!

Lūdzu, izvērtējiet, kādas ir Jūsu attiecības ar apkārtējo pasauli! Rūpīgi izlasiet apgalvojumu un ar krustiņu atzīmējiet atbilstošo atbildes variantu. Jūsu atbildes tiks izmantotas I.Kristovskas pētījumā par pieaugušo izglītības vadību tālmācības formā.

Aptaujas rezultāti

Nr.	Apgalvojums	Nekad	Gandrīz nekad	Reti	Gandrīz vienmēr	Vienmēr
1.	Apzinos sevi kā patstāvīgu, izveidojušos personību	-	-	-	194	23
2.	Mani apmierina mans sociālais stāvoklis		15	127	61	14
3.	Uzskatu, ka esmu sevi realizējis (-usi) ģimenē un darbā	17	11	2	173	14
5.	Domāju, ka esmu profesionālis (-e), apkārtējie no manis var daudz mācīties	2	12	4	68	131
6.	Sabiedrībā jūtos novērtēts (-a) un atzīts (-a).	10	8	74	73	52
7.	Man ir problēmas ar ģimenes locekļiem, darba kolēģiem, draugiem	1	16	195	4	1
8.	Sarežģītās situācijās vienmēr vienpersoniski pieņemu lēmumus	49	104	28	19	17
9.	Enerģiski iesaistos konfliktos, vienmēr aizstāvu savas intereses	59	58	36	38	26
10.	Daudzas sabiedrības normas man nav pieņemamas, tomēr es savu pārliecību neizpaužu skaļi	89	5	35	76	12
11.	Svešu cilvēku klātbūtnē mulstu, uzskatu, ka pārāk maz zinu, lai piedalītos sarežģītās un nozīmīgās diskusijās	45	60	55	12	45
12.	Savā profesijā esmu sasniedzis (-usi) virsotni, man vairs nav kur tiekties	56	81	36	43	1
13.	Visu plānoju un zinu, ko darīšu rītdien	3	11	157	43	3
14.	Mans mērķis vienmēr attaisno līdzekļus	5	14	33	86	79
15.	Esmu ar mieru riskēt, lai sasniegtu iecerēto	2	3	46	65	101
16.	Nekavēju tikšanās un neizprotu cilvēkus, kas to atļaujas	6	16	193	-	2
17.	Vienmēr visu izdaru laikā un kvalitatīvi	2	79	80	42	14
18.	Spēju novērtēt, ko varu un gribu	29	19	85	84	-
19.	Mana devīze ir " Vienaldzība pret notiekošo palīdz risināt problēmas"	110	15	-	34	58
20.	Domāju, ka man apkārt ir tikai jauni un nenovīdīgi cilvēki	145	59	10	1	2
21.	Visu daru patstāvīgi	2	20	15	94	86
22.	Lūgt kāda padomu uzskatu par sevis pazemošanu	94	58	2	27	36
23.	Visus darījumus cenšos kārtot pa telefonu, jo tikšanās klātienē ir lieks laika patēriņš	51	35	68	57	4
24.	Publiski neatzīstu savu vainu, kaut gan tā ir acīmredzama	13	28	158	6	12
25.	Ja nepieciešams, protu pielāgoties situācijai	-	1	56	31	129
25.	Attiecību veidošanā esmu iniciators (-e)	12	81	40	39	45

	NOTEIKUMI	Versija 1	
	KLĀTIENES NODARBĪBU UN PĀRBAUDIJUMU ORGANIZĒŠANAS KĀRTĪBA		APSTIPRINĀTS Biznesa vadības koledžas 12.07.2005. Padomes sēdē Protokols Nr. 02-02/5

Sākot ar 01.09.2005. BVK nosaka šādu nodarbību un pārbaudījumu organizēšanas kārtību:

1. Klātienes nodarbības mērķis ir:
  - Sniegt apgūtā studiju satura padziļinātu skaidrojumu;
  - Akcentēt būtiskāko ;
  - Pilnveidot studējošo praktiskās iemaņas, prasmi diskutēt, argumentēt.
  - Analizēt praktiskas situācijas.
2. Klātienes nodarbības tiek organizētas, izmantojot interaktīvās studiju metodes: grupu darbu, patstāvīgos darbus , situācijanalīzi (case study), prāta vētru, diskusijas utt., izslēdzot lekcijas un/ vai studiju materiāla satura pārstāstu.
3. Klātienes nodarbības ilgums ir 90 min, tai skaitā -60 min- darbs ar studentiem , 30 min- ieskaite/ eksāmens (atbilstoši studiju grafikā/nodarbību sarakstā norādītajam nodarbību apjomam).
4. Vērtējumu, ko studējošais saņem studiju kursa noslēgumā, nosaka:
  - Klātienes nodarbību laikā veiktie ieskaite/ eksāmena uzdevumi (maksimālais vērtējums- 8 (ļoti labi));
  - Publiska uzstāšanās par attiecīgo kursu (studējošajiem, kuri vēlas saņemt vērtējumu 9 (teicami), 10 (izcili)).
5. Ieskaite un eksāmenus studējošie kārtro pa daļām -katras klātienes nodarbības noslēgumā.
6. Ieskaite/ eksāmena jautājumu vai uzdevumu skaits ir proporcionāls studiju kursa kredītpunktu (KP) skaitam (1 KP- 4 jautājumi vai uzdevumi).
7. Ja studējošais ir piedalījies visās klātienes nodarbībās, ieskaitē/ eksāmenā viņš veic:
  - 8 uzdevumus 2 KP kursā ;
  - 12 uzdevumus 3 KP kursā.
8. Ja studējošais nav piedalījies klātienes nodarbībās, ieskaiti/ eksāmenu viņš kārtro individuāli, veicot :
  - 16 uzdevumus 2 KP studiju kursā (ieskaite/ eksāmena laiks- 60 min);
  - 20 uzdevumus 3 KP studiju kursā (ieskaite/ eksāmena laiks- 90 min);
 Maksimālais vērtējums par ieskaite/ eksāmena uzdevumu veikšanu ir 8 (ļoti labi).
9. Studējošajiem, kuri ieskaitē / eksāmenā vēlas iegūt vērtējumu 9 (teicami), 10 (izcili), tiek piedāvāta iespēja papildus nokārtotajai ieskaitei/ eksāmenam sagatavot publisku uzstāšanos par studiju kursa satura plašāku izpēti vai/ un praktisku pielietojumu.
  - Uzstāšanās sagatavojama uz kodoskopa slaidiem vai kā Power Point prezentācija .
  - Uzstāšanās ilgums- 10 minūtes.
  - Prezentāciju izvērtēšana tiek organizēta divas reizes semestrī, piedaloties attiecīgo studiju kursu docētājiem un koledžas administrācijas pārstāvjiem.

Sagatavoja: I.Kristovska

SEKMES I studiju semestrī

IESTĀŽU DARBA ORGANIZĀCIJA UN VADĪBA (iestājās 2004.gada ziemā)

Nr.	GRUPA		UZVĀRDS	VĀRDS	VECUMS (GADI)	DATORS	SEKMES
1.	BS1/3	B	1		46	-	97%
2.	BS1/3	B	2		42	-	100%
3.	BS1/3	B	3		38	+	100%
4.	BS1/3	B	4		42	-	100%
5.	BS1/3	B	5		32	-	90%
6.	BS1/3	B	6		47	-	97%
7.	BS1/3	B	7		28	+	100%
8.	BS1/3	B	8		29	+	100%
9.	BS1/3	B	9		27	+	100%
10.	BS1/3	B	10		24	-	97%
11.	BS1/3	B	11		51	-	100%
12.	BS1/3	B	12		23	-	97%
13.	BS1/3	B	13		40	+	100%
14.	BS1/3	B	14		22	-	100%
15.	BS1/3	B	15		36	+	100%
16.	BS1/3	B	16		40	+	85%
17.	BS1/3	B	17		29	+	30%
18.	BS1/3	B	18		38	-	100%
19.	BS1/3	B	19		41	+	100%
20.	BS1/3	B	29		40	-	100%
21.	BS1/3	B	21		45	+	93%
22.	BS1/3	B	22		36	-	100%
23.	BS1/3	B	23		35	-	97%
24.	BS1/3	B	24		50	-	100%
25.	BS1/3	B	25		39	-	100%
26.	BS1/3	B	26		28	-	100%

SEKMES I studiju semestrī
KOMERCDARBĪBA (iestājās 2004.gada ziemā)

Nr.	GRUPA		UZVĀRDS	VĀRDS	VECUMS (GADI)	DATORS	SEKMES
1.	KS1/4	K	27		33	+	15%
2.	KS1/4	K	28		35	-	100%
3.	KS1/4	K	29		49	+	100%
4.	KS1/4	K	30		40	+	100%
5.	KS1/4	K	31		30	-	20%
6.	KS1/4	K	32		23	+	15%
7.	KS1/4	K	33		47	-	97%
8.	KS1/4	K	34		29	-	95%
9.	KS1/4	K	35		25	+	80%
10.	KS1/4	K	36		35	+	100%
11.	KS1/4	K	37		29	+	70%
12.	KS1/4	K	38		28	-	95%
13.	KS1/4	K	39		24	-	0%
14.	KS1/4	K	40		33	+	95%
15.	KS1/4	K	41		21	+	20%
16.	KS1/4	K	42		24	-	20%
17.	KS1/4	K	43		20	+	80%
18.	KS1/4	K	44		26	-	100%
19.	KS1/4	K	45		24	+	95%
20.	KS1/4	K	46		39	+	97%
21.	KS1/4	K	47		27	-	97%
22.	KS1/4	K	48		28	-	80%
23.	KS1/4	K	49		28	-	80%
24.	KS1/4	K	50		46	-	100%
25.	KS1/4	K	51		33	+	95%
26.	KS1/4	K	52		23	+	100%
27.	KS1/4	K	53		27	+	25%
28.	KS1/4	K	54		41	+	0%
29.	KS1/4	K	55		27	-	95%
30.	KS1/4	K	56		40	-	97%
31.	KS1/4	K	57		40	-	100%

SEKMES 2 studiju semestros

IESTĀŽU DARBA ORGANIZĀCIJA UN VADĪBA (iestājās 2003.gada rudenī)

Nr.	GRUPA		UZVĀRDS	VĀRDS	VECUMS(GADI)	DATORS	SEKMES
1.	BS2/2	B	58		38	+	90%
2.	BS2/1	B	59		33	-	99%
3.	BC2/1	B	60		23	+	5%
4.	BC2/1	B	61		35	+	50%
5.	BC2/1	B	62		54	+	100%
6.	BC2/1	B	63		45	+	95%
7.	BC2/1	B	64		28	-	80%
8.	BS2/2	B	65		40	-	85%
9.	BC2/1	B	66		36	+	97%
10.	BS2/1	B	67		29	-	0%
11.	BS2/1	B	68		40	+	95%
12.	BS2/1	B	69		33	+	97%
13.	BS2/1	B	70		33	+	60%
14.	BS2/1	B	71		21	+	0%
15.	BS2/1	B	72		41	+	65%
16.	BS2/2	B	73		29	-	45%
17.	BS2/2	B	74		33	-	70%
18.	BS2/2	B	75		48	+	97%
19.	BS2/1	B	76		24	-	20%
20.	BS2/1	B	77		37	+	85%
21.	BS2/2	B	78		24	+	10%
22.	BS2/1	B	79		40	-	100%
23.	BS2/2	B	80		39	+	30%
24.	BS2/1	B	81		20	+	15%
25.	BC2/1	B	82		47	+	0%
26.	BS2/1	B	83		25	+	60%
27.	BS2/2	B	84		37	+	0%
28.	BS2/1	B	85		29	+	90%
29.	BS2/1	B	86		32	+	100%
30.	BS2/2	B	87		40	+	75%
31.	BS2/1	B	88		29	+	100%
32.	BC2/1	B	89		46	+	75%
33.	BS2/2	B	90		24	-	70%
34.	BS2/2	B	91		29	+	70%
35.	BS2/2	B	92		47	+	akadēmiskais atv.
36.	BC2/1	B	93		52	+	70%
37.	BC2/1	B	94		23	+	0%
38.	BS2/2	B	95		26	+	60%
39.	BS2/2	B	96		51	+	100%
40.	BS2/1	B	97		30	+	35%
41.	BC2/1	B	98		28	+	90%
42.	BS2/1	B	99		36	+	95%
43.	BS2/1	B	100		42	-	45%
44.	BS2/2	B	101		53	+	100%
45.	BS2/2	B	102		43	+	70%
46.	BS2/1	B	103		32	+	100%
47.	BS2/1	B	104		32	+	0%
48.	BS2/1	B	105		36	+	100%
49.	BC2/1	B	106		32	+	75%
50.	BC2/1	B	107		33	+	95%

51.	BS2/2	B	108		32	-	0%
52.	BS2/2	B	109		48	+	99%
53.	BS2/1	B	110		30	+	65%
54.	BS2/2	B	111		53	-	90%
55.	BC2/1	B	112		24	+	75%
56.	BS2/1	B	113		30	+	90%
57.	BS2/2	B	114		48	-	95%
58.	BS2/1	B	115		34	+	25%
59.	BC2/1	B	116		33	+	100%
60.	BC2/1	B	117		33	+	100%
61.	BC2/1	B	118		49	+	100%
62.	BS2/2	B	119		27	+	65%
63.	BC2/1	B	120		39	-	90%
64.	BS2/1	B	121		32	-	30%
65.	BS2/2	B	122		41	+	100%
66.	BC2/1	B	123		23	-	60%
67.	BS2/2	B	124		33	+	15%
68.	BC2/1	B	125		38	-	100%
69.	BC2/1	B	126		30	+	35%
70.	BS2/1	B	127		37	-	90%
71.	BS2/1	B	128		28	+	95%
72.	BC2/1	B	129		42	-	100%
73.	BS2/2	B	130		43	+	70%
74.	BS2/1	B	131		49	-	65%
75.	BS2/2	B	132		45	-	97%
76.	BS2/2	B	133		44	+	95%
77.	BS2/2	B	134		24	+	85%
78.	BC2/1	B	135		44	-	80%
79.	BS2/2	B	136		20	-	65%
80.	BC2/1	B	137		33	+	85%
81.	BC2/1	B	138		20	-	100%

SEKMES 2 studiju semestros
KOMERCDARBĪBA (iestājušies 2003.g. rudenī)

Nr.	GRUPA		UZVĀRDS	VĀRDS	Vecums (GADI)	DATORS	SEKMES
1.	KS2/2	K	139		21	+	20%
2.	KS2/1	K	140		38	+	100%
3.	KC2/1	K	141		43	+	0%
4.	KS2/1	K	142		43	+	80%
5.	KS2/1	K	143		22	+	60%
6.	KC2/2	K	144		38	+	0%
7.	KC2/2	K	145		33	-	0%
8.	KC2/1	K	146		40	-	50%
9.	KS2/3	K	147		22	+	5%
10.	KC2/1	K	148		48	-	0%
11.	KS2/3	K	149		37	-	0%
12.	KS2/2	K	150		28	+	70%
13.	KS2/3	K	151		42	+	80%
14.	KS2/2	K	152		54	-	85%
15.	KS2/1	K	153		48	-	10%
16.	KC2/2	K	154		29	+	90%
17.	KS2/1	K	155		33	+	95%
18.	KS2/3	K	156		20	+	akadēmiskais atv.
19.	KS2/3	K	157		41	-	95%
20.	KS2/1	K	158		31	+	35%
21.	KS2/2	K	159		38	+	35%
22.	KC2/1	K	160		36	-	0%
23.	KS2/2	K	161		22	+	0%
24.	KC2/1	K	162		29	-	30%
25.	KS2/3	K	163		35	-	70%
26.	KC2/2	K	164		22	-	15%
27.	KC2/1	K	165		35	-	75%
28.	KC2/1	K	166		41	-	50%
29.	KS2/3	K	167		35	+	15%
30.	KC2/2	K	168		39	+	85%
31.	KS2/3	K	169		39	+	90%
32.	KC2/2	K	170		33	+	0%
33.	KC2/1	K	171		30	-	55%
34.	KC2/1	K	172		25	+	0%
35.	KC2/1	K	173		34	+	100%
36.	KC2/1	K	174		28	+	30%
37.	KS2/3	K	175		36	+	70%
38.	KS2/3	K	176		40	+	70%
39.	KS2/2	K	177		24	-	85%
40.	KC2/2	K	178		20	+	0%
41.	KS2/2	K	179		24	+	85%
42.	KC2/2	K	180		33	-	70%
43.	KS2/1	K	181		27	+	60%
44.	KS2/1	K	182		26	+	65%
45.	KS2/3	K	183		30	-	0%
46.	KC2/2	K	184		47	+	90%
47.	KS2/3	K	185		36	+	100%
48.	KS2/3	K	186		45	+	45%
49.	KC2/2	K	187		43	-	80%
50.	KS2/1	K	188		34	+	20%

51.	KS2/2	K	189		30	+	65%
52.	KS2/2	K	190		27	+	15%
53.	KS2/1	K	191		39	+	100%
54.	KC2/2	K	192		36	+	95%
55.	KS2/2	K	193		27	-	20%
56.	KS2/3	K	194		33	+	0%
57.	KS2/1	K	195		31	+	90%
58.	KC2/2	K	196		28	+	5%
59.	KS2/3	K	197		29	+	40%
60.	KC2/1	K	198		29	-	0%
61.	KS2/2	K	199		25	+	85%
62.	KC2/1	K	200		54	+	0%
63.	KS2/2	K	201		27	+	0%
64.	KC2/1	K	202		35	+	97%
65.	KS2/2	K	203		40	+	5%
66.	KS2/1	K	204		48	-	90%
67.	KC2/1	K	205		36	-	95%
68.	KS2/1	K	206		43	+	15%
69.	KS2/1	K	207		39	-	100%
70.	KC2/1	K	208		35	-	65%
71.	KC2/2	K	209		40	-	30%
72.	KS2/1	K	210		33	-	90%
73.	KS2/3	K	211		36	+	20%
74.	KS2/3	K	212		37	-	95%
75.	KS2/2	K	213		23	+	0%
76.	KS2/2	K	214		45	-	0%
77.	KS2/2	K	215		35	-	75%
78.	KS2/1	K	216		32	+	95%
79.	KC2/2	K	217		36	+	0%
80.	KS2/2	K	218		39	+	15%
81.	KS2/3	K	219		22	+	65%
82.	KS2/1	K	220		46	-	0%
83.	KC2/1	K	221		27	+	5%
84.	KS2/1	K	222		43	-	100%
85.	KS2/3	K	223		37	+	1%
86.	KS2/1	K	224		39	+	0%
87.	KS2/3	K	225		43	+	0%
88.	KC2/1	K	226		24	+	5%
89.	KS2/2	K	227		25	+	0%
90.	KC2/2	K	228		34	+	50%
91.	KS2/1	K	229		52	-	80%
92.	KC2/1	K	230		53	+	0%
93.	KS2/1	K	231		32	+	100%
94.	KC2/2	K	232		48	-	97%
95.	KC2/2	K	233		32	+	0%
96.	KC2/1	K	234		27	+	25%
97.	KC2/1	K	235		49	+	90%
98.	KC2/2	K	236		37	-	0%
99.	KC2/2	K	237		37	-	90%
100.	KC2/2	K	238		57	-	85%
101.	KS2/1	K	239		39	+	0%
102.	KS2/3	K	240		34	-	80%
103.	KS2/1	K	241		41	+	0%
104.	KS2/1	K	242		29	+	95%
105.	KS2/3	K	243		22	-	15%
106.	KC2/1	K	244		37	-	30%

107.	KC2/1	K	245		28	+	0%
108.	KC2/1	K	246		39	-	0%
109.	KC2/2	K	247		53	-	0%
110.	KS2/1	K	248		35	-	85%
111.	KC2/2	K	249		26	-	20%
112.	KS2/3	K	250		46	+	80%
113.	KC2/2	K	251		27	-	35%
114.	KS2/1	K	252		43	-	0%
115.	KC2/2	K	253		46	+	15%
116.	KS2/2	K	254		44	+	100%
117.	KS2/2	K	255		33	+	45%
118.	KC2/2	K	256		38	-	50%
119.	KS2/2	K	257		21	+	80%
120.	KS2/3	K	258		43	-	85%
121.	KS2/3	K	259		31	-	55%
122.	KC2/1	K	260		37	-	97%
123.	KS2/3	K	261		38	+	0%
124.	KS2/3	K	262		34	+	85%
125.	KS2/1	K	263		39	+	0%
126.	KC2/2	K	264		25	+	5%
127.	KS2/2	K	265		36	+	100%
128.	KS2/1	K	266		40	+	85%
129.	KS2/2	K	267		42	-	97%
130.	KS2/2	K	268		42	+	95%
131.	KC2/2	K	269		33	-	0%
132.	KS2/2	K	270		25	-	75%
133.	KS2/1	K	271		39	-	85%
134.	KS2/2	K	272		32	-	100%
135.	KS2/3	K	273		27	+	45%
136.	KS2/1	K	274		36	-	0%
137.	KC2/2	K	275		36	-	100%
138.	KC2/1	K	276		27	+	25%
139.	KS2/3	K	277		32	+	30%
140.	KS2/2	K	278		44	+	70%
141.	KC2/2	K	279		42	+	90%
142.	KC2/1	K	280		29	+	30%
143.	KC2/1	K	281		39	+	85%
144.	KS2/1	K	282		46	+	90%
145.	KS2/1	K	283		37	-	100%
146.	KC2/2	K	284		32	-	0%
147.	KS2/2	K	285		28	+	0%
148.	KS2/3	K	286		21	+	5%
149.	KC2/1	K	287		38	+	85%
150.	KS2/2	K	288		19	+	0%

Picaugušo sekmju SPSS analīze

```

PRESERVE.
set printback off.

```

R_BIS dators sekmes.

Matrix

Run MATRIX procedure:

Biseral correlation:
dators with sekmes

N	r	p(2-side)
288,00000	-,07712	,30292

----- END MATRIX -----

R_BIS dzimums sekmes.

Matrix

Run MATRIX procedure:

Biseral correlation:
dzimums with sekmes

N	r	p(2-side)
288,00000	-,19314	,01002

----- END MATRIX -----

R_BIS grupa sekmes.

Matrix

Run MATRIX procedure:

Biseral correlation:
grupa with sekmes

N	r	p(2-side)
288,00000	-,08946	,23487

----- END MATRIX -----

```

CORRELATIONS
/VARIABLES=vecums sekmes
/PRINT=TWOTAIL NOSIG
/MISSING=PAIRWISE .

```

Correlations

Correlations

		vecums	sekmes
vecums	Pearson Correlation	1	,068
	Sig. (2-tailed)		,252
	N	288	288
sekmes	Pearson Correlation	,068	1
	Sig. (2-tailed)	,252	
	N	288	288

RANK

VARIABLES=vecums (A) /NTILES (4) /PRINT=YES
/TIES=MEAN .

MEANS
 TABLES=sekmes BY Nvecums
 /CELLS MEAN COUNT STDDEV .

Means

Case Processing Summary

	Cases					
	Included		Excluded		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
sekmes * NTILES of vecums	288	100,0%	0	,0%	288	100,0%

Report

sekmes

NTILES of vecums	Mean	N	Std. Deviation
1	23,82	76	33,760
2	26,60	65	35,499
3	29,82	77	40,004
4	29,67	70	39,776
Total	27,47	288	37,274

FREQUENCIES
 VARIABLES=Nvecums
 /ORDER= ANALYSIS .

Frequencies

Statistics

NTILES of vecums

N	Valid	Missing
	288	0

NTILES of vecums

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	76	26,4	26,4	26,4
2	65	22,6	22,6	49,0
3	77	26,7	26,7	75,7
4	70	24,3	24,3	100,0
Total	288	100,0	100,0	

SORT CASES BY
 Nvecums (A) vecums (A) .
 RANK
 VARIABLES=vecums (A) /NTILES (8) /PRINT=YES
 /TIES=MEAN .
 Variables Created By RANK

vecums into NTI001(NTILES of vecums)

MEANS
 TABLES=sekmes BY NTI001
 /CELLS MEAN COUNT STDDEV .

Means

Case Processing Summary

	Cases					
	Included		Excluded		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
sekmes * NTILES of vecums	288	100,0%	0	,0%	288	100,0%

Report

sekmes

NTILES of vecums	Mean	N	Std. Deviation
1	23,05	38	34,745
2	24,58	38	33,194
3	24,88	26	30,080
4	27,74	39	39,036
5	32,97	37	42,153
6	26,90	40	38,212
7	29,29	34	39,170
8	30,03	36	40,893
Total	27,47	288	37,274

R_BIS semestri sekmes.

Matrix

Run MATRIX procedure:

Biserial correlation:
 semestri with sekmes

N   r   p(2-side)
 288,00000   -,06443   ,44519

----- END MATRIX -----

MEANS
 TABLES=sekmes BY dators
 /CELLS MEAN COUNT STDDEV .

Means

Case Processing Summary

	Cases					
	Included		Excluded		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
sekmes * dators	288	100,0%	0	,0%	288	100,0%

Report

sekmes

dators	Mean	N	Std. Deviation
nav	30,28	113	39,591
ir	25,66	175	35,697
Total	27,47	288	37,274

MEANS

TABLES=sekmes BY dzimums

/CELLS MEAN COUNT STDDEV .

Means

Case Processing Summary

	Cases					
	Included		Excluded		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
sekmes * dzimums	288	100,0%	0	,0%	288	100,0%

Report

sekmes

dzimums	Mean	N	Std. Deviation
Siev	31,94	177	39,344
Vir	20,34	111	32,631
Total	27,47	288	37,274

MEANS

TABLES=sekmes BY dzimums grupa dators semestri

/CELLS MEAN COUNT STDDEV .

Means

Case Processing Summary

	Cases					
	Included		Excluded		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
sekmes * dzimums	288	100,0%	0	,0%	288	100,0%
sekmes * grupa	288	100,0%	0	,0%	288	100,0%
sekmes * dators	288	100,0%	0	,0%	288	100,0%
sekmes * semestri	288	100,0%	0	,0%	288	100,0%

sekmes * dzimums

sekmes

dzimums	Mean	N	Std. Deviation
Siev	31,94	177	39,344
Vir	20,34	111	32,631
Total	27,47	288	37,274

sekmes * grupa

sekmes

grupa	Mean	N	Std. Deviation
org_vad	30,86	107	39,197
komercd	25,47	181	36,051
Total	27,47	288	37,274

sekmes * dators

sekmes

dators	Mean	N	Std. Deviation
nav	30,28	113	39,591
ir	25,66	175	35,697
Total	27,47	288	37,274

sekmes * semestri

sekmes

semestri	Mean	N	Std. Deviation
1	30,84	57	42,676
2	26,64	231	35,871
Total	27,47	288	37,274

T-TEST

GROUPS = grupa(1 2)
 /MISSING = ANALYSIS
 /VARIABLES = sekmes
 /CRITERIA = CI(.95) .

T-Test

Group Statistics

grupa	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
sekmes org_vad	107	30,86	39,197	3,789
sekmes komercd	181	25,47	36,051	2,680

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances	
		F	Sig.
sekmes	Equal variances assumed	4,849	,028
	Equal variances not assumed		

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means			
		t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference
sekmes	Equal variances assumed	1,187	286	,236	5,390
	Equal variances not assumed	1,161	207,903	,247	5,390

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means		
		Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
			Lower	Upper
sekmes	Equal variances assumed	4,542	-3,550	14,331
	Equal variances not assumed	4,641	-3,759	14,540

T-TEST

GROUPS = dzimums(1 2)
 /MISSING = ANALYSIS
 /VARIABLES = sekmes
 /CRITERIA = CI(.95) .

T-Test

Group Statistics

dzimums		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
sekmes	Siev	177	31,94	39,344	2,957
	Vir	111	20,34	32,631	3,097

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances	
		F	Sig.
sekmes	Equal variances assumed	20,498	,000
	Equal variances not assumed		

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means			
		t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference
sekmes	Equal variances assumed	2,596	286	,010	11,601
	Equal variances not assumed	2,709	264,562	,007	11,601

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means		
		Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
			Lower	Upper
sekmes	Equal variances assumed	4,468	2,806	20,396
	Equal variances not assumed	4,282	3,169	20,033

T-TEST
 GROUPS = dators(0 1)
 /MISSING = ANALYSIS
 /VARIABLES = sekmes
 /CRITERIA = CI(.95) .

T-Test

Group Statistics

dators		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
sekmes	nav	113	30,28	39,591	3,724
	ir	175	25,66	35,697	2,698

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances	
		F	Sig.
sekmes	Equal variances assumed	6,737	,010
	Equal variances not assumed		

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means			
		t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference
sekmes	Equal variances assumed	1,029	286	,305	4,626
	Equal variances not assumed	1,006	221,211	,316	4,626

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means		
		Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
			Lower	Upper
sekmes	Equal variances assumed	4,498	-4,227	13,479
	Equal variances not assumed	4,599	-4,438	13,690

T-TEST

GROUPS = semestri(1 2)
 /MISSING = ANALYSIS
 /VARIABLES = sekmes
 /CRITERIA = CI(.95) .

T-Test

Group Statistics

semestri		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
sekmes	1	57	30,84	42,676	5,653
	2	231	26,64	35,871	2,360

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances	
		F	Sig.
sekmes	Equal variances assumed	7,849	,005
	Equal variances not assumed		

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means			
		t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference
sekmes	Equal variances assumed	,762	286	,447	4,201
	Equal variances not assumed	,686	76,660	,495	4,201

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means		
		Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
			Lower	Upper
sekmes	Equal variances assumed	5,517	-6,657	15,060
	Equal variances not assumed	6,126	-7,997	16,400

SAVE OUTFILE='C:\Documents and Settings\Administrator\Desktop\kristovska\korelac
ijas.sav'
/COMPRESSED.

Frequencies

Statistics

DZIMUMS

N	Valid	288
	Missing	0

DZIMUMS

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Siev	177	61,5	61,5	61,5
	Vir	111	38,5	38,5	100,0
	Total	288	100,0	100,0	

Statistics

VECUMS

N	Valid	288
	Missing	0

VECUMS

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 19	1	,3	,3	,3
20	6	2,1	2,1	2,4
21	5	1,7	1,7	4,2
22	7	2,4	2,4	6,6
23	7	2,4	2,4	9,0
24	12	4,2	4,2	13,2
25	7	2,4	2,4	15,6
26	4	1,4	1,4	17,0
27	14	4,9	4,9	21,9
28	13	4,5	4,5	26,4
29	15	5,2	5,2	31,6
30	8	2,8	2,8	34,4
31	3	1,0	1,0	35,4
32	13	4,5	4,5	39,9
33	20	6,9	6,9	46,9
34	6	2,1	2,1	49,0
35	11	3,8	3,8	52,8
36	15	5,2	5,2	58,0
37	11	3,8	3,8	61,8
38	10	3,5	3,5	65,3
39	15	5,2	5,2	70,5
40	15	5,2	5,2	75,7
41	7	2,4	2,4	78,1
42	8	2,8	2,8	80,9
43	10	3,5	3,5	84,4
44	4	1,4	1,4	85,8
45	5	1,7	1,7	87,5
46	7	2,4	2,4	89,9
47	5	1,7	1,7	91,7
48	7	2,4	2,4	94,1
49	4	1,4	1,4	95,5
50	1	,3	,3	95,8
51	2	,7	,7	96,5
52	2	,7	,7	97,2
53	4	1,4	1,4	98,6
54	3	1,0	1,0	99,7
57	1	,3	,3	100,0
Total	288	100,0	100,0	

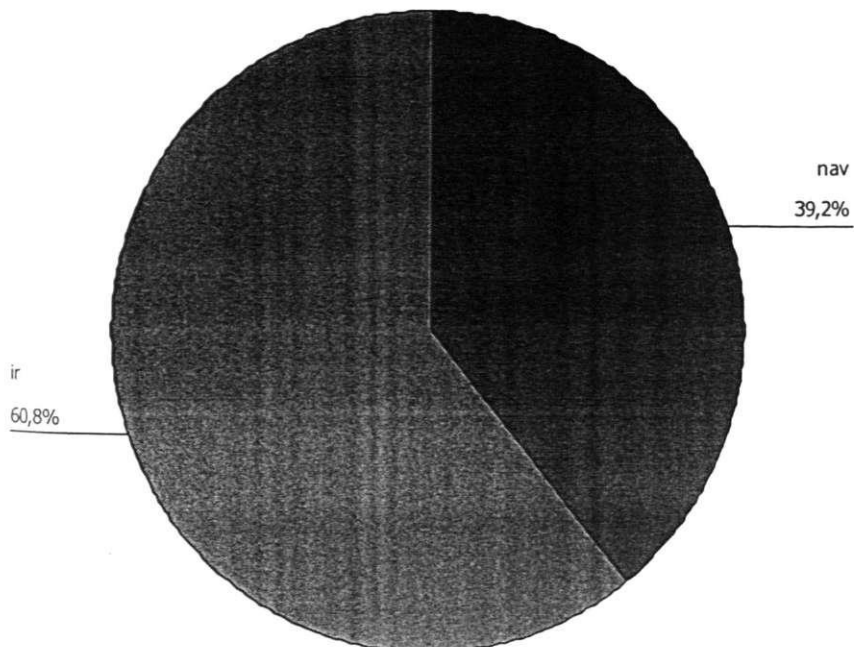
Frequencies

Statistics

DATORS

N	Valid	288
	Missing	0

Dators īpašumā

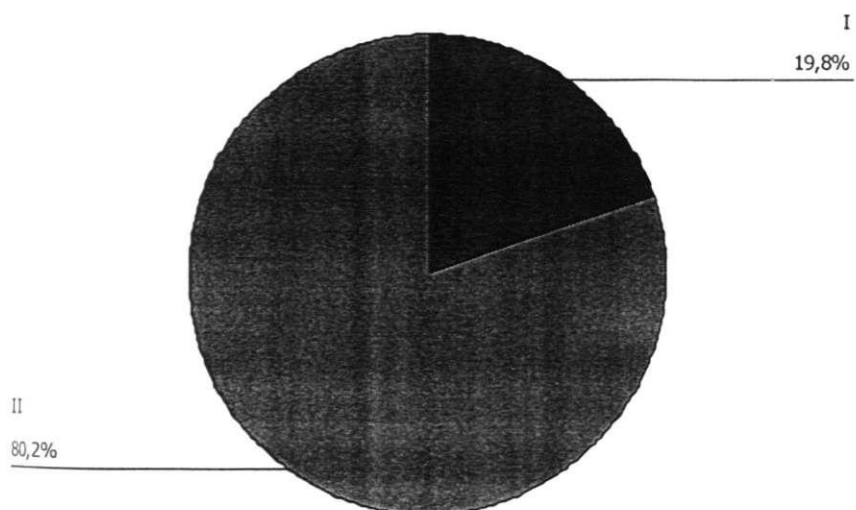
Frequencies

Statistics

SEMESTRI

N	Valid	288
	Missing	0

Studentu sadalījums pa studiju semestriem

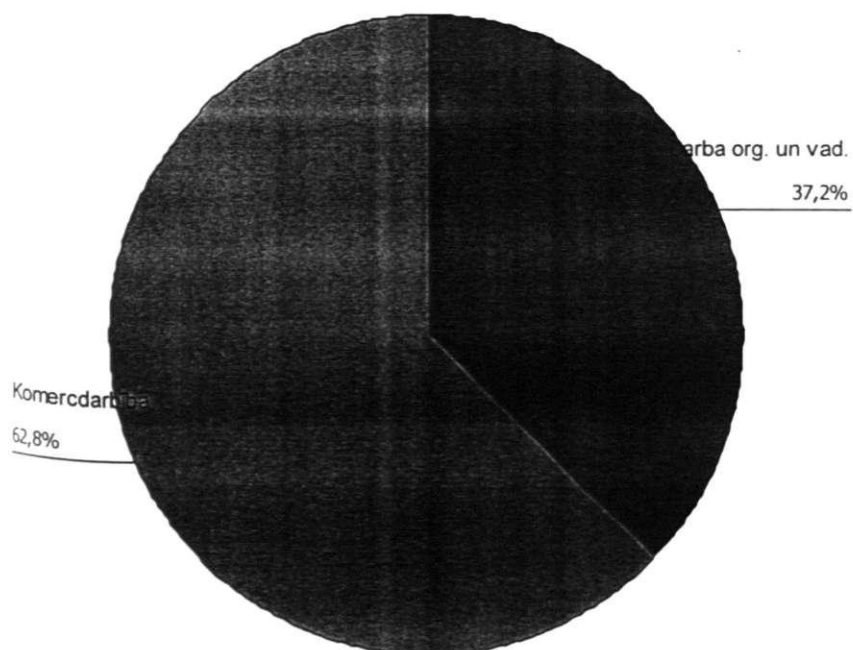
Frequencies

Statistics

GRUPA

N	Valid	288
	Missing	0

Studentu sadalījums pa studiju programmām

FREQUENCIES
VARIABLES=dzimums

/ORDER= ANALYSIS .

Frequencies

Statistics

dzimums

N	Valid	288
	Missing	0

dzimums

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Siev	177	61,5	61,5	61,5
	Vir	111	38,5	38,5	100,0
	Total	288	100,0	100,0	

FREQUENCIES

VARIABLES=dators

/ORDER= ANALYSIS .

Frequencies

Statistics

dators

N	Valid	288
	Missing	0

dators

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nav	113	39,2	39,2	39,2
	ir	175	60,8	60,8	100,0
	Total	288	100,0	100,0	

FREQUENCIES

VARIABLES=semestri

/ORDER= ANALYSIS .

Frequencies

Statistics

semestri

N	Valid	288
	Missing	0

semestri

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	57	19,8	19,8	19,8
	2	231	80,2	80,2	100,0
	Total	288	100,0	100,0	

FREQUENCIES
VARIABLES=grupa
/ORDER= ANALYSIS .

Frequencies

Statistics

grupa

N	Valid	288
	Missing	0

grupa

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	org_vad	107	37,2	37,2	37,2
	komercd	181	62,8	62,8	100,0
	Total	288	100,0	100,0	

Pārbaudījumu rezultātu analīze

(2004./2005. studiju gads)

„Iestāžu darba organizācija un vadība”

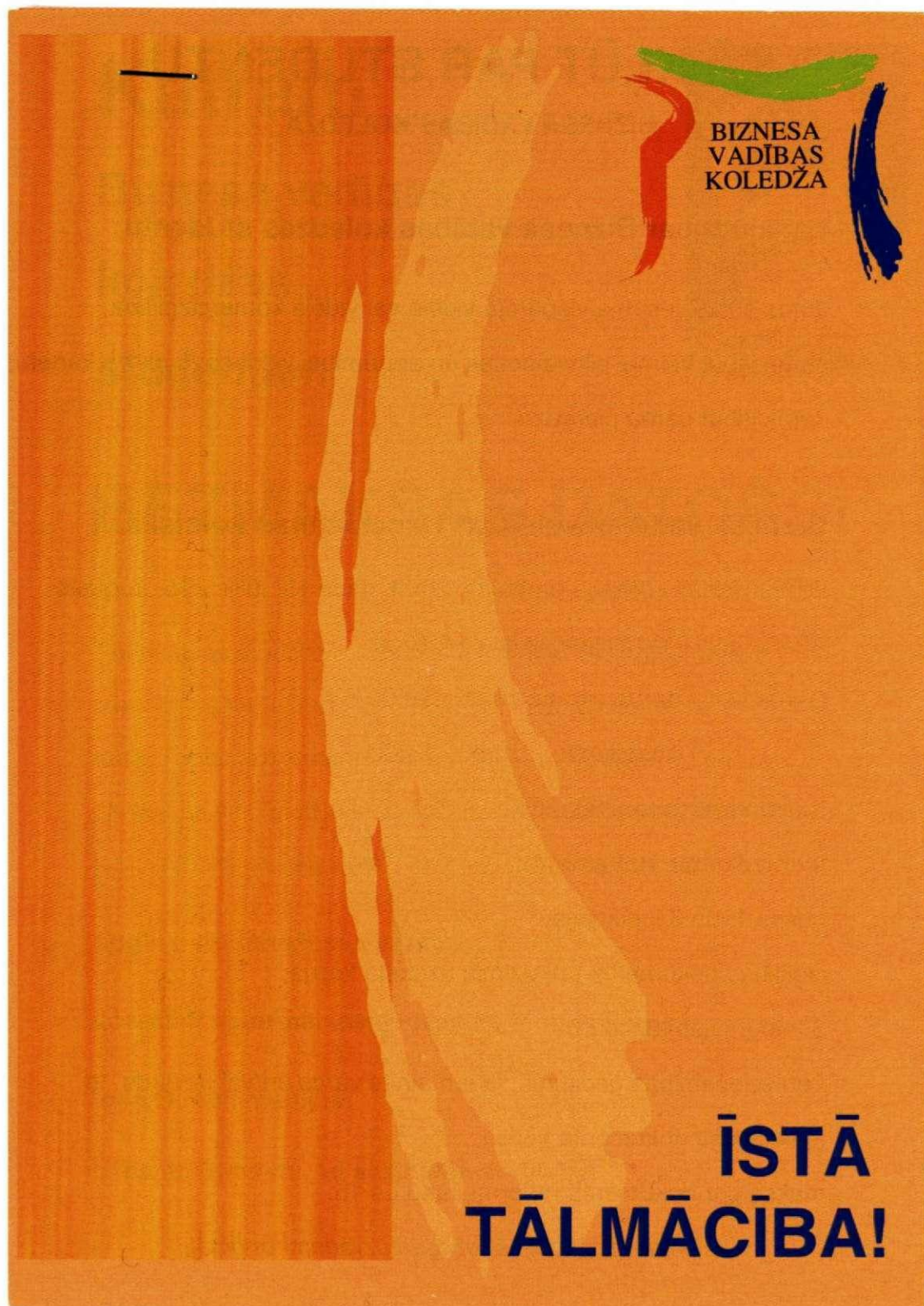
Kurss	Pasniedzējs	St.skaits	Atzīme	Parbaudījums	Nesekmīgie	Vid.atz.
Latv.val.kult.		82	592	I		7,22
Datori I		82	614	I		7,49
Ātrdrukāšana		49	326	I		6,65
Internets		20	164	I		8,2
Angļu II		32	201	E	2	6,28
Lietišķā etiķete		66	542	I		8,21
Biroja prakse I		20	157	I	2	7,85
Psihol II		62	536	E		8,65
Biroja vadība		53	429	E		8,09
Loģika		10	55	I	1	5,5
Biroja prakse II		54	370	I		6,85
Org.psihol.I		73	643	I		8,8
Lietvedība		69	433	I	6	6,28
		3	20			6,66
Kult.vēst.I		51	425	I		8,33
Kult.vēst.II		62	533	I		8,6
Org.psihol.II		34	279	E		8,2
Angļu I		49	348	I	1	7,1
Vācu I		9	56	I	1	6,22
Vācu II		2	16	E		8
Vieslekcijas		26	201	I	1	7,73
Datori II		56	416	E		7,42
Marketing I		61	379	I	1	6,21
		53	303	I	7	5,72
Marketing II		64	498	E	3	7,78
		35	241	E		6,88
Uzņēmējdarbība		14	101	I		7,21
Lietv.prakse I		32	270	I		8,44
		11	101	I		9,18
Lietv.prakse II		32	255	I		7,97
		19	172	I		9,05
Projekti		70	439	I		6,27
Psihologija I		83	550	I	3	6,63
Lietvedības prakse (a)		72	644	I		8,94
Pašvaldības		6	44	I		7,33
Prof.kl.apkalpos.		129	1060	E	2	8,22
Tiesības		16	137	I		8,56
Arodves.		82	754	I		9,2
		1743	13304		30	7,63

„Komercedarbība”

Kurss	Pasniedzējs	St.skaitis	Atzīme	Parbaudījums	Nesekmīgie	Vid.atz.
Datori II		60	459	E		7,65
Datori I		57	441	I	1	7,74
Internets		27	211	I		7,69
Angļu II		51	348	E	4	6,62
Angļu I		58	466	I	3	8,03
Lietišķā etiķete		59	495	I		8,39
Psiholoģija II		59	474	E		8,03
Psiholoģija I		98	573	I	12	5,85
Loģika		20	116	I	2	5,8
Org.psihol.I		79	646	I		8,18
Org.psihol.II		44	383	E		8,7
Kult.vēst.I		25	215	I	1	8,6
Kult.vēst.II		10	92	E		9,2
Vācu I		10	70	I		7
Vācu II		1	7	E		7
Uzņēmējdarb		9	61	I		6,78
Marketings I		42	279	I	3	6,64
		48	290	I	2	6,6
Marketings II		41	299	E	1	7,29
		27	228	E		8,44
Projekti		152	1136	I	1	7,47
Tiesības		167	1365	I		8,17
Tirgzin.prakse I		51	413	I		8,09
		37	296		1	8
Tirgzin.prakse II		11	80	I	1	7,27
		12	86	I	1	7,17
Pārd.prakse I		27	189	I		7
Pārd.prakse II		29	208	I		7,17
Komercietības		57	395	I		6,93
Tirgzinību prakse(a)		48	380	I		7,92
Pārdošanas prakse (a)		29	224			7,72
Mikroekonomika		102	546	I	13	5,35
		71	383	E	10	5,39
Makroekonomika		55	273	E	5	4,96
Statistika		41	159	I	12	3,87
Pārdoš.vad.		128	974	I		7,61
Vieslekcijas		17	136	I	1	8
Starpt.tirdzn.		50	387	I		7,74
Arodveselība		21	206	I		9,8
		1930	13989		74	7,24

Informatīvais materiāls I

BIZNESA
VADĪBAS
KOLEDŽA

**ĪSTĀ
TĀLMĀCĪBA!**

BIZNESA VADĪBAS KOLEDŽA

AUGSTĀKĀ IZGLĪTĪBA STRĀDĀJOŠAJIEM

TĀLMĀCĪBA

www.bvk.lv

bezmaksas tālrunis: 8008055

VADĪBAS KOLEDŽA
Valsts atzīta augstskola!

AUGSTĀKĀ IZGLĪTĪBA STRĀDĀJOŠAJIEM

TĀLMĀCĪBA

ČETRAS ATSLĒGAS CEĻĀ UZ BRĪVĪBU

- Open University tipa studijas
- Elastīgs studiju grafiks
- Dators lietošanai mājās
- Īpaši strukturētas mācību grāmatas

Tālr. 7803261 | www.bvk.lv • e-pasts: bvk@bvk.lv | bezmaksas tālrunis: 8008055

Reklāmas materiāls II

BVK

AUGSTĀKĀ IZGLĪTĪBA STRĀDĀJOŠAJIEM!

KATRAM STUDENTAM
20 MĀCĪBU
GRĀMATAS
UN DATORS
LIETOŠANAI MĀJĀS

**Izdevīgāk
iestāties
jau jūlijā!**

BIZNESA

VADĪBAS KOLEDŽA

Valsts atzīta augstskola

"Mans mērķis
bija studēt tādā
augstskolā, kurā
mācības netraucētu
manam darbam.
Ja Tev ir tāpat, tad
studijas BVK ir lieliska
iespēja iegūt labu
augstāko izglītību."

Dace Mateusa
SIA "ITERA Latvija"
sekretariāta vadītāja

Tālr. 7803261 | www.bvk.lv • e-pasts: bvk@bvk.lv | bezmaksas tālrunis: 8008055

BVK

PIEVĪENOJIES PROFESIONĀLIEM!

AUGSTĀKĀ IZGLĪTĪBA STRĀDĀJOŠAJIEM

- **KOMERCDARBĪBA**
- **BIROJA VADĪBA**

Katrā semestrī students saņems speciāli izstrādātu mācību grāmatu komplektu, kurā iekļauts viss nepieciešamais studiju kursu materiāls.

AKREDITĒTA

Studiju ilgums – 2,5 gadi.

Valsts atzīts augstākās izglītības diploms.

Salaspils iela 14, Rīga, LV 1057

Tālr. 7803261 • www.bvk.lv • e-pasts: bvk@bvk.lv

BVK informatīvais biļetens

Nr.2005/2

2005. gada 21.martā

BVK informatīvais biļetens sniedz studējošajiem, docētājiem un interesentiem jaunāko informāciju par:

- **BVK koncepcijas īstenošanu un stratēģiskā attīstības plāna realizāciju;**
- **jaunām iespējām, ko piedāvā BVK studiju atbalsta sistēma;**
- **būtiskiem jaunumiem studiju procesa organizācijā;**
- **BVK administrācijas sadarbību ar studējošajiem un sabiedrību;**
- **BVK partneriem Latvijā un ārzemēs.**

I. 3.-4. martā Biznesa vadības koledžā darbojās **akreditācijas komisija** šādā sastāvā:

Dr.prof. Biruta Sloka (LU), komisijas priekšsēdētāja.

Dr.prof. Konstantīns Didenko (RTU).

Dr. asoc.prof. Ilmārs Slaidiņš (RTU).

Sandra Grīnberga (Tirgotāju asociācija).

Marina Paņkova (Darba devēju konfederācija).

BVK darbu izvērtēja arī Dr. Juris Dzelme (AIKNC), Dr. Baiba Rivža (AIP), kā neatkarīgais novērotājs piedalījās Dr. Aldis Baumanis (Biznesa augstskola Turība).

Eksperti iepazinās ar BVK darbības specifiku, infrastruktūru, tikās ar koledžas administrāciju, akadēmisko personālu, studējošo pašpārvaldi, studējošajiem, Padomnieku konventu, darba devējiem.

Komisija iepazinās arī ar studējošo prakses vietām: SIA „Rona” un SIA „Itera Latvija”.

Vizītes noslēgumā komisija deva slēdzienu par BVK darbību un ieteica abas studiju programmas akreditēt uz 6 gadiem, bet koledžai piešķirt beztermiņa akreditāciju.

Programmu akreditācijas process turpināsies IZM, bet koledža tiks akreditēta Augstākās izglītības padomē.

Biznesa vadības koledžas administrācija pateicas visiem studējošajiem, akadēmiskajam personālam un darbiniekiem, kas klātienē vai domās piedalījās BVK akreditācijas 1. novērtēšanas posmā un palīdzēja gūt pozitīvus rezultātus.

II. **Studiju atbalsta centrs atgādina:**

- Savlaicīgi jāpiesakās līdzdalībai vieslekcijās.
- Prakses vadītāja konsultācijas tiek organizētas pēc studējošo pieprasījuma. Studējošajiem jāpiesakās 3 dienas pirms piedāvātā datuma. Ja konsultācijām pieteikušies mazāk par 3 studējošajiem, konsultācijas netiek organizētas.
- Testu atbildes (gan rakstveidā, gan elektroniski) jāiesniedz Studiju atbalsta centrā 3 darba dienas pirms ieskaites vai eksāmena. Ja studējošais nav ievērojis šo termiņu, ieskaites vai eksāmena (gan grupā, gan individuāli) kārtošana nav atļauta.
- Iesniegumam par praksi lūdzam pievienot līgumu, prakses vadītāja CV vai izziņu par viņa (-as) ieņemamo amatu.
- Atsauksmes un ierosinājumus par studiju procesa uzlabošanu lūdzam sūtīt Inetai Kristovskai : ineta.kristovska@bvk.lv.

III. Ar šī gada 1.aprīli **maksu par studijām** (studiju maksa, līgumprocenti, soda nauda un administrēšanas maksa) būs iespējams veikt tikai **bezskaidras** naudas formā:

- ar bankas pārskaitījumu,
- ar norēķinu karti BVK Studiju atbalsta centrā.

Skaidrā naudā varēs norēķināties **tikai** par atkārtotu ieskaīšu un eksāmenu kārtošānu, vieslekcijām, akadēmiskajām izziņām u.c. BVK maksas pakāpojumiem.

Lai āupītu Jūsu āāiku, āicinām noslēgt **regulārā maksājuma līgumu** savā bankā, kas paredz, ka norādītajā datumā no Jūsu konta āutomātiski tiek pārskaitīta studiju maksa.

IV. **Biznesa vadības koledža** ir nominēta kā **veiksmīgākais tālmācības projekts Latvijā**. Šādu atzinumu devusi starptautiskā Baltijas un Ziemeļvalstu projekta BOLDIC ekspertu komisija, kurā ietilpst 8 valstu pārstāvji.

Koledžas prezentācija notika 18.03.05. BOLDIC konferencē Rīgā.

V. Rīgas Celtniecības koledžas studentu pašpārvalde organizē Rīgas koledžu sporta un ātpūtas nometni (sporta spēles, ātpūtas vakāri u.c.). Norises āāiks: 27.-29.māijs, norises vieta -kempings „Vecupe”. Dalības maksa- Ls 6,00.

Ja Jums ir vēlēšanās piedāāties šādā pasākumā, lūdzam līdz 01.04.05. informēt Inetu Kristovsku:

ineta.kristovska@bvk.lv.

BVK administrācija

BVK forums

[Meklēt](#) [Autorizēties](#)

Pareizs laiks 07.26.05 13:49

[BVK forums foruma sākums](#)

[Apskatīt neatbildētos komentārus](#)

Sadaļa

Temati Komentāri Pēdējais komentārs

[Citas sadaļas](#)[Vispārējie jautājumi](#)

Šo sadaļu varat izmantot, ja rodas vispārējas dabas jautājumi, kas saistīti ar Jūsu studijām (laika plānošana, finanses, problēmas ar datoru vai tml.) Šo sadaļu regulāri caurlūko BVK biroja darbinieki, sniedzot atbildes uz Jūsu jautājumiem.

10

17

07.08.05 11:40

[Ineta Kristovska](#) →

[Atzīmēt visas sadaļas kā lasītas](#)

All times are GMT + 2 stundas

[Kas ir pieslēdzies?](#)

Kopā mūsu forumā ir **53** komentāri

Kopā ir **579** reģistrēti lietotāji

Jaunākais reģistrētais lietotājs ir [Inga Lapina](#)

Ir pieslēdzies **1** lietotājs :: 0 reģistrēti, 0 slēptie un 1 viesis [

] [Moderators

Viesvairāk lietotāju (**9**) bija pieslēgušies 12.11.03 15:33

Reģistrēti lietotāji: Neviens

Dati ir bāzēti uz lietotāju aktivitāti pēdējās piecās minūtēs

[Autorizēties](#)

Lietotājs:

Parole:

Autorizējiet mani automātiski katrā apmeklējumā

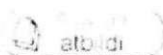
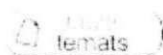
[Autorizēties](#)

[Jauni komentāri](#) [Nav jaunu komentāru](#) [Forums ir slēgts](#)

www.bvk.lv

par BVK iecerēm

BVK forums foruma sākums -> [Vispārējie jautājumi](#)

[Skatīt iepriekšējo tematu](#) :: [Skatīt nākošo tematu](#)

Autors

Komentārs

Dace_Taurina

□ Rakstīts: 07.05.05 13:42 Komentāra tēma: [Cīt](#) [Lagis](#) [P](#)
par BVK iecerēm

Pievienojies: 04 okt. 2003
Komentāri: 1

Labdien! Esmu dzirdējusi, ka BVK ir iecerējusi izveidot 2.līmeņa studiju programmas. Tas būtu apsveicami, jo man ļoti patīk studēt BVK un vēlētos turpināt studijas pēc koledžas beigšanas.

[Uz augšu](#)

Ineta_Kristovska

□ Rakstīts: 07.08.05 11:40 Komentāra tēma: [Cīt](#) [Lagis](#) [P](#)
BVK ieceres

Labdien, Dace!
Paldies par labajiem vārdiem, ko veltījāt koledžai.
Ieceres par 2.līmeņa programmām, protams, ir, tikai jāņem vērā laiks un darbs, kas jāiegulda šīs idejas realizēšanā. Esam ceļā uz šo mērķi.

Pievienojies: 13 okt. 2003
Komentāri: 24

[Uz augšu](#)

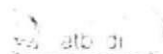
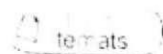

Rādīt komentārus no iepriekšējā:

Visi komentāri

Vecākie vispirms

Aiziet

[BVK forums foruma sākums](#) -> [Vispārējie jautājumi](#)

All times are GMT + 2 stundas

Diskusiju foruma analīze

Studenti	Pašnoteikšanās	Komunikatīvās	Sociālās	Profesionālās	Tehniskās	Menedžmenta
Ina Dravante						1
Mārtiņš Tarasovs					1	
Inese Juškāne	1	1		1		2
Ingrīda Čevere				2		
Reno Roga					1	1
Santa Firsta					1	
Laura Strautmane	1	1	1	1	1	
Guntars Stroganovs					1	
Aiga Balode				1	1	
Solvita Dreimane	1			2		2
Mārtiņš Ozoliņš				2		
Ilona Ķirse				1		
Dainis Lībers	1			1		
Alda Grigale				2		
Agnese Slišāne				1		
Genādijs Jesaulkovs				1		
Māra Valaka				1		
Kristīne Eidemane				1		
Rinalds Germans				3		
Dailis Kanders		1				
Aija Mikova		1				
Aija	1	1	1	1		
Ināra Traidāse	1	3	2	1		1
Kopā	6	8	4	22	6	7

BVK izmantotie reklāmas materiāli

*Daudz laimes
Dzimšanas dienā!*

VADĪBAS KOLEDŽA

KOLEDŽA

Valsts atzīta augstskola!

AUGSTĀKĀ IZGLĪTĪBA STRĀDĀJOŠAJIEM!

**KATRAM STUDENTAM
20 MĀCĪBU
GRĀMATAS
UN DATORS
LIETOŠANAI MĀJĀS**

Mans mērķis bija studēt tādā augstskolā, kurā mācības netraucētu manam darbam. Ja Tev ir tāpat, tad studijas BVK ir lieliska iespēja iegūt labu augstāko izglītību.

Dace Mateusa
SIA "TERA Latvija" sekretariāta vadītāja

VISĀ LATVIJĀ

- "Komercdarbība"
- "Iestāžu darba organizācija un vadība"

- studiju ilgums 2,5 gadi
- studiju forma – tālmācība
- 1. līmeņa augstākās izglītības diploms

7 soļi tālmācības studiju procesā Biznesa vadības koledžā

Ģimene – Dace un Viestars.
Abi mācās BVK.

Vīps – SIA ITERA LATVIJA sekretariāta vadītāja
Vips – SIA SIMEKS menedžers

1. Iesniedz dokumentus BVK.
2. Saņem mācību grāmatas un datoru.
3. Studē saņemto literatūru un citīgi gatavojies klātienēs nodarbībām.
4. Rūpīgi pildi paspārbaudes testus.
5. Ja rodas jautājumi docētājiem vai gribi apspriesties ar studiju biedriem, izmanto studiju forumu – diskusiju iespējas Internetā.
6. Reizi vai divas reizes mēnesī piedalies klātienēs nodarbībās.
7. Kārto ieskaites un eksāmenus.

Ja būsi uzņēmīgs, pēc 2,5 gadiem saņemsi pirmā līmeņa augstākās izglītības diplomu.

BVK studē strādājoši cilvēki ne tikai no visas Latvijas, bet arī no Vācijas, Dānijas un Irijas.

**UZŅEMŠANA LĪDZ 31. AUGUSTAM
Izdevīgāk iestāties jau jūlijā!**

Tālrunis: 7803261 | e-pasts: bvk@bvk.lv, www.bvk.lv | bezmaksas tālrunis: 8008055

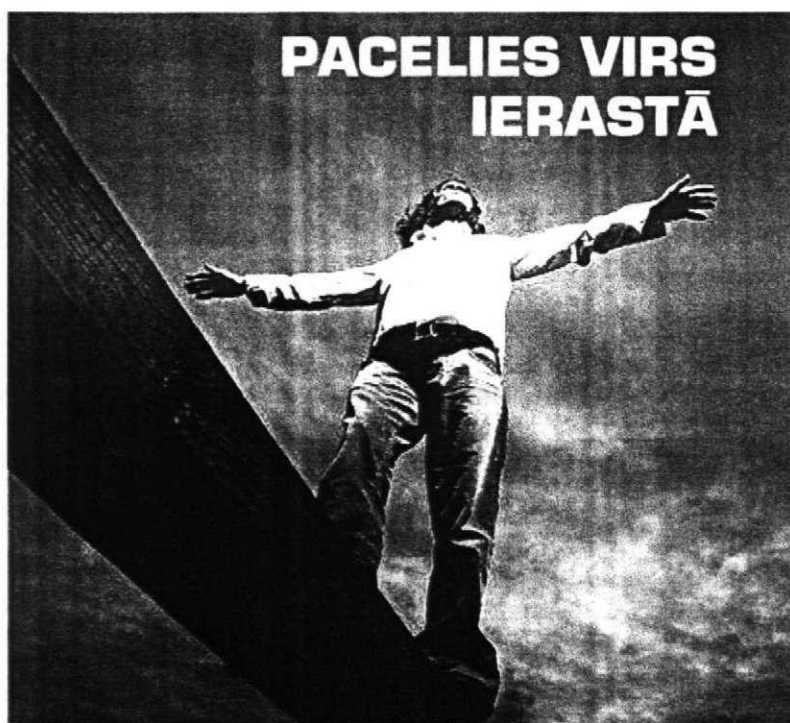
NĀC UN PIEVIENOJIES!

Tel: 7803261 | www.bvk.lv · e-pasts: bvk@bvk.lv | bezmaksas tālrunis: 8008055

Laipni lūdzam komandā!

VADĪBAS KOLĒDŽA
Valsts izstrādes institūts

PACELIES VIRS IERASTĀ

**ĪPAŠI ORGANIZĒTA
AUGSTĀKĀ IZGLĪTĪBA
STRĀDĀJOŠAJIEM
VISĀ LATVIJĀ**

- KOMERCĀRĪBA
- IESTĀŽU DARBA
ORGANIZĀCIJA
UN VADĪBA

STUDIJU ILGUMS - 2,5 GADI

- Dators lietošanai mājās
- Īpaši strukturētas mācību grāmatas
- Open University tipa studijas
- Elastīgs studiju grafiks

VADĪBAS KOLEĢIJA
Valsts atzīta augstskola

Tālrunis: 7803261 | www.bvk.lv • e-pasts: bvk@bvk.lv

bezmaksas tālrunis: 8008055

BVK
VADĪBAS KOLEDŽA
Valsts atzīta augstskola

NĀC UN PIEVIENOJIES!

- **Dators lietošanai mājās**
- **Īpaši strukturētas mācību grāmatas**
- **Open University tips studijās**
- **Elastīga studiju grafika**

Īpaši organizēta augstākā izglītība strādājošajiem visā Latvijā.

- **KOMERCĀRĀBĪBA**
- **ESTĀŽU DARBA ORGANIZĀCIJA UN VADĪBA**

Studiju ilgums – 2,5 gad. Uzņemšana līdz 31. augustam.

Telr. 7803261 | www.bvk.lv • e-pasts: bk@bvk.lv

bezmaksas tālrunis: 8008055

Sekmīgi konkurēt Eiropas darba tirgū un biznesā varēs tikai tie, kuri būs sagatavojušies jaunajiem apstākļiem un iegūs labu un profesionālu biznesa izglītību.

Uzņēmējs
Janis Naglis

LATVIJAS AVIZE

BVK
VADĪBAS KOLEDŽA
Valsts atzīta augstskola

NĀC UN PIEVIENOJIES!

- **Dators lietošanai mājās**
- **Īpaši strukturētas mācību grāmatas**
- **Open University tips studijās**
- **Elastīga studiju grafika**

Īpaši organizēta augstākā izglītība strādājošajiem visā Latvijā.

- **KOMERCĀRĀBĪBA**
- **ESTĀŽU DARBA ORGANIZĀCIJA UN VADĪBA**

Studiju ilgums – 2,5 gad. Uzņemšana līdz 31. augustam.

Telr. 7803261 | www.bvk.lv • e-pasts: bk@bvk.lv

bezmaksas tālrunis: 8008055

Sekmīgi konkurēt Eiropas darba tirgū un biznesā varēs tikai tie, kuri būs sagatavojušies jaunajiem apstākļiem un iegūs labu un profesionālu biznesa izglītību.

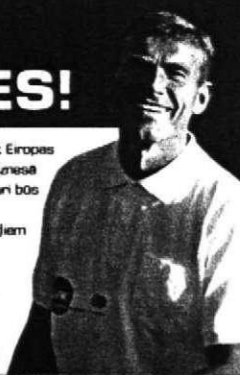
Uzņēmējs
Janis Naglis

DIENA

BVK
VADĪBAS KOLEDŽA
Valsts atzīta augstskola

NĀC UN PIEVIENOJIES!

- **Dators lietošanai mājās**
- **Īpaši strukturētas mācību grāmatas**
- **Open University tips studijās**
- **Elastīga studiju grafika**

Īpaši organizēta augstākā izglītība strādājošajiem visā Latvijā.

- **KOMERCĀRĀBĪBA**
- **ESTĀŽU DARBA ORGANIZĀCIJA UN VADĪBA**

Studiju ilgums – 2,5 gad. Uzņemšana līdz 31. augustam.

Telr. 7803261 | www.bvk.lv • e-pasts: bk@bvk.lv | bezmaksas tālrunis: 8008055

Sekmīgi konkurēt Eiropas darba tirgū un biznesā varēs tikai tie, kuri būs sagatavojušies jaunajiem apstākļiem un iegūs labu un profesionālu biznesa izglītību.

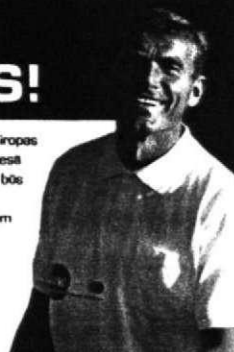
Uzņēmējs
Janis Naglis

MAJAS VIESIS

BVK
VADĪBAS KOLEDŽA
Valsts atzīta augstskola

NĀC UN PIEVIENOJIES!

- **Dators lietošanai mājās**
- **Īpaši strukturētas mācību grāmatas**
- **Open University tips studijās**
- **Elastīga studiju grafika**

Īpaši organizēta augstākā izglītība strādājošajiem visā Latvijā.

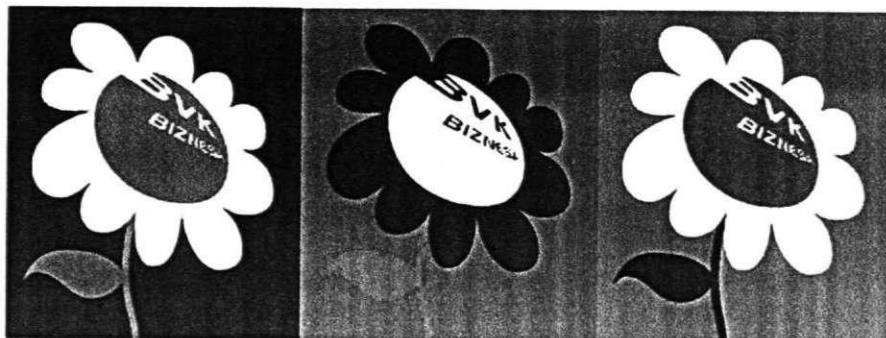
- **KOMERCĀRĀBĪBA**
- **ESTĀŽU DARBA ORGANIZĀCIJA UN VADĪBA**

Studiju ilgums – 2,5 gad. Uzņemšana līdz 31. augustam.

Telr. 7803261 | www.bvk.lv • e-pasts: bk@bvk.lv | bezmaksas tālrunis: 8008055

Sekmīgi konkurēt Eiropas darba tirgū un biznesā varēs tikai tie, kuri būs sagatavojušies jaunajiem apstākļiem un iegūs labu un profesionālu biznesa izglītību.

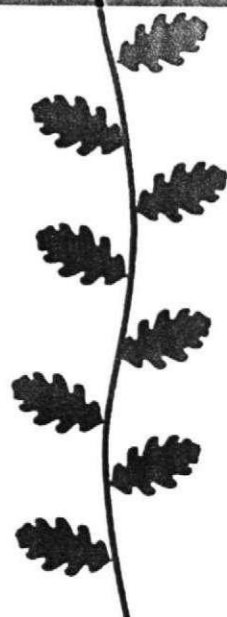
Uzņēmējs
Janis Naglis

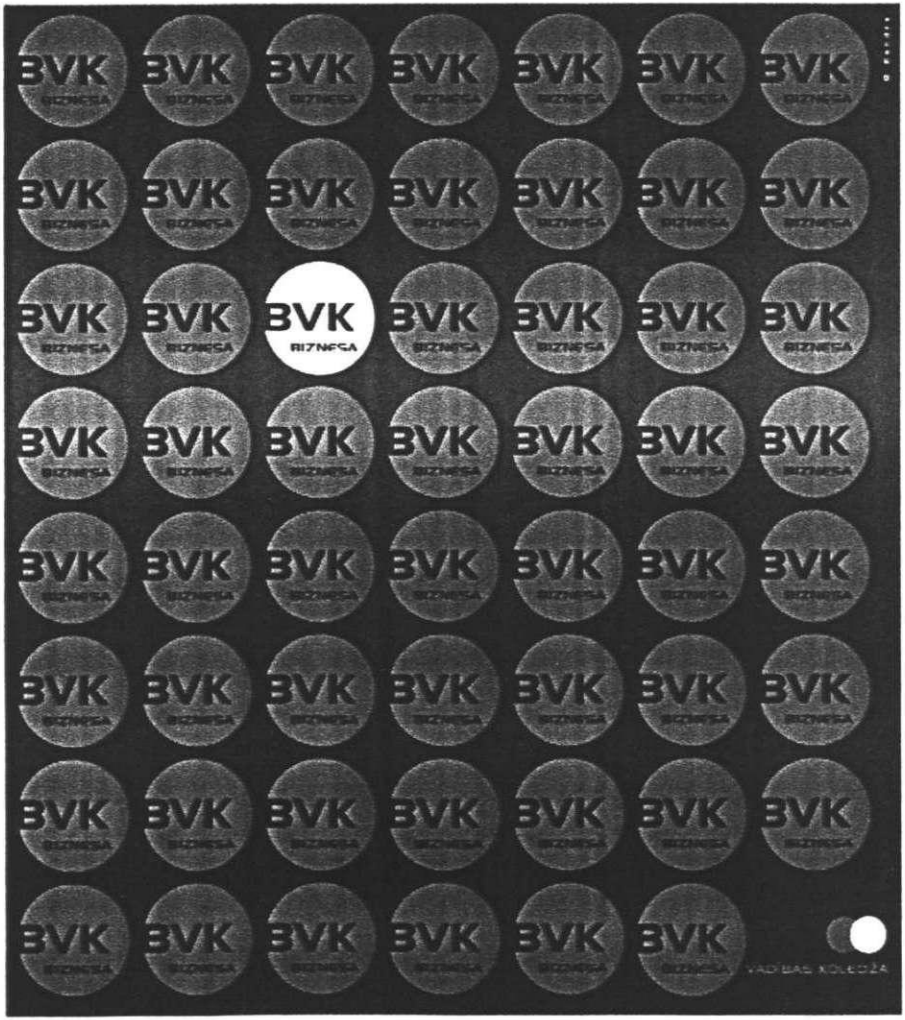

*Zaļus un līksmus
Jāņus Jums vēl
BVK*

VADĪBAS KOLEDŽA

PANĀKUMU ANKETA

Cien./God. BVK student !

Esam gandarīti, ka 5 semestru laikā varēsīm produktīvi sadarboties. Mūsu kopējais mērķis ir Jūsu panākumi, profesionalitāte un labklājība. "Panākumu anketa" ir veidota tā, lai studiju laikā, veicot salīdzinošo analīzi, Jūs varētu atklāt profesionālās un personiskās izaugsmes iespējas.

Aicinām atbildēt uz zemāk norādītajiem jautājumiem, atzīmējot sev piemērotāko atbilžu variantu kā „X”!

1. Cik lielā mērā Jūs esat apmierināts ar savu nodarbošanos?

Atbilžu varianti	Pilnībā apmierināts	Apmierināts	Daļēji apmierināts	Neapmierināts
Iestājoties BVK				
2.semestrī				
3.semestrī				
4.semestrī				
5.semestrī				

2. Kā Jūs vērtējat savas kompetences līmeni specialitātē, kuru izvēlējāties studijām BVK?

Vērtēšanas skala (1min...10max)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Iestājoties BVK										
2.semestrī										
3.semestrī										
4.semestrī										
5.semestrī										

3. Cik lielā mērā ārējie apstākļi nosaka Jūsu dzīves norises un notikumus?

Atbilžu varianti	Pilnībā	Bieži	Dažkārt	Nenosaka
Iestājoties BVK				
2.semestrī				
3.semestrī				
4.semestrī				
5.semestrī				

4. Cik bieži Jūsu ģimene un draugi palīdz pieņemt lēmumus?

Atbilžu varianti	Vienmēr	Bieži	Dažkārt	Nekad
Iestājoties BVK				
2.semestrī				
3.semestrī				
4.semestrī				
5.semestrī				

5. Kā Jūs vērtējat savu komunikācijas un saskarsmes prasmi?

Vērtēšanas skala (1min...10max)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Iestājoties BVK										
2.semestrī										
3.semestrī										
4.semestrī										
5.semestrī										

6. Cik lielā mērā Jūs esat apmierināts ar saviem ieņēmumiem?

Atbilžu varianti	Pilnībā apmierināts	Apmierināts	Daļēji apmierināts	Neapmierināts	Neesmu apzinājies
Iestājoties BVK					
2.semestrī					
3.semestrī					
4.semestrī					
5.semestrī					

7. Kā Jūs vērtējat savu apmierinātību ar dzīvi kopumā?

Vērtēšanas skala (1min...10max)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Iestājoties BVK										
2.semestrī										
3.semestrī										
4.semestrī										
5.semestrī										

Vārds, uzvārds _____

Tālrunis, mobilais tālrunis _____

Pasta adrese _____

e-pasta adrese _____

Darba vieta, amats _____

*Panākumu anketā norādītajai informācijai konfidencialitāte tiek garantēta ,
anketas tiek uzglabātas Biznesa vadības koledžas arhīvā!*

Aptaujas anketa

Ļ.cien./ a.god. studentes un studenti!

Lūdzu Jūs izvērtēt Biznesa vadības koledžas tālmācības studiju atbalsta sistēmas resursus.

Jūsu atbildes tiks izmantotas I.Kristovskas pētījumā par pieaugušo izglītību tālmācības formā

1. Tukšajā laukumā iepretim katram studiju atbalsta līdzeklim norādiet tā **svarīgumu** Jūsu studiju procesā (visnozīmīgāko apzīmējiet ar 8, mazsvarīgāko- ar 1)

Tālmācības studiju atbalsta līdzeklis	Vērtējums
Tālmācības studiju materiāli (grāmatas)	
Klātienes nodarbības	
Klātienes konsultācijas , ko sniedz biroja darbinieki	
Diskusiju forums	
BVK WWW lappuse	
Konsultācijas pa tālruni	
Informatīvas īsziņas	
Dators	

2. Par **visnoderīgāko** studijās atzīstu _____ (norādiet to studiju atbalsta līdzekli, ko esat novērtējis (-usi) ar 8), tāpēc ka

---

---

3. **Vismazāk** izmantoju _____ (norādiet to studiju atbalsta līdzekli, ko esat novērtējis (-usi) ar 1), tāpēc ka

---

---

4. Lūdzu, norādiet, kādus **papildu** studiju atbalsta līdzekļus Jūs vēlētos izmantot savu studiju mērķa sasniegšanai! Kāpēc?

---

5. Lūdzu, norādiet, kas, Jūsuprāt , **uzlabojams** BVK piedāvātajā studiju atbalsta sistēmā! Kāpēc?

Paldies par sadarbību!

Anketas rezultāti

- Studējošo anketēšana veikta 2004.gada janvārī (1. semestra beigās), kad pieaugušajiem ir bijusi iespēja izmantot visus piedāvātos studiju atbalsta līdzekļus.
- Saņemtas 211 respondentu atbildes.

Piedāvāto studiju atbalsta līdzekļu nozīmīgums studējošo uztverē

Studiju atbalsta līdzeklis	Vērtējums							
	8	7	6	5	4	3	2	1
Tālmācības studiju materiāli (grāmatas)	158	53	-	-	-	-	-	-
Klātienes nodarbības	53	156	-	-	-	-	-	-
Klātienes konsultācijas , ko sniedz biroja darbinieki	-	2	5	178	11	-	-	-
Diskusiju forums	-	-	13	4	43	111	14	8
BVK WWW lappuse	-	-	-	-	124	13	15	7
Konsultācijas pa tālruni	-	-	193	11	2	-	3	2
Informatīvas izziņas	-	-	-	15	28	86	156	10
Dators	-	-	-	3	3	1	8	184

Aptaujas anketa

Ļ.cien./ a.god. BVK docētāji!

Lūdzu Jūs izvērtēt Biznesa vadības koledžas tālmācības studiju atbalsta sistēmas elementus.

Jūsu atbildes tiks izmantotas I.Kristovskas pētījumā par pieaugušo izglītības vadību tālmācības formā

Tukšajā laukumā iepretim katram studiju atbalsta līdzeklim norādiet tā **svaīgumu** tālmācības studiju procesā un pieaugušajiem nepieciešamo kompetenču pilnveidē (visnozīmīgāko apzīmējiet ar 8, mazsvaīgāko- ar 1)

Tālmācības studiju atbalsta līdzeklis	Vērtējums
Tālmācības studiju materiāli (grāmatas)	
Klātienes nodarbības	
Klātienes konsultācijas , ko sniedz biroja darbinieki	
Diskusiju forums	
BVK WWW lappuse	
Konsultācijas pa tālruni	
Informatīvas īsziņas	
Dators	

Studējošo atsauksmes BVK diskusiju forumā [www.bvk.lv/forums]

Tekstā saglabāta autoru lietotā ortogrāfija, interpunkcija un stilistika

Zane_Grava

Rakstīts: 05.11.04 12:24 Komentāra tēma: pateicība

---

tik atbrīvoti es sen nebiju jutusies...paldies soc.psih.treniņu pasniedzējai Svetlanai...mēs tagad esam TUVI

Laura_Strautmane

Rakstīts: 01.25.04 21:59 Komentāra tēma: Vieslekcijas

Gribeeju pateikt paldies par iespēju būt shajaas lekcijaas. Lekcijas bija interesantas, vajadzīgas un papildinaaja manas zinaashanas un arii apstiprinaaja taadas lietas par kuraam shaubiijos. Cerams, ka arii paareejaas vieslekcijas dos tik pat dadz un vairaak informaācijas, kas noder ne tikai biznesaa, bet arii privaatajaa dziivee. Paldies

Inara_Traidase

Rakstīts: 01.28.04 17:54 Komentāra tēma: Vieslekcijas

Paldies!Šādās lekcijās ir vērts pasēdēt un saņemt informāciju,esmu gatava tādās vēl piedalīties,patīkami klausīties,tā ieintersēt klausītājus?!, es katru dienu sevi pieķeru ka esmu vēl šo lekciju iespaidā un manī ir vēlme par to padalīties ar saviem kolēģiem,paldies!!!!

Santa_Firsta

Rakstīts: 04.02.04 15:40 Komentāra tēma: Pateicība par veikto darbu

---

Gribētu pateikties par sadarbību un atzītīties, ka iegūtās zināšanas tiešām ļoti noderēs turpmākajā dzīvē. Vienīgais būtu vēlējusies iegūt vēl plašākas zināšanas datorzinībās. Novēlu Jums veiksmi arī turpmākajā darbā.

Iļona-Kirse

Rakstīts: 09.09.04 13:02 Komentāra tēma: Jaunais mācību gads.

Labdien,
pārlūkojot sadaļas mājas lapā ir sajūta, ka 3. semestrs vēl nav sācies!
Varbūt es kļūdos!
Ar cieņu,
Iļona

Administrator

Rakstīts: 09.09.04 18:50 Komentāra tēma:

Sveika Ilona!

Elektroniskie testi kursiem
"Profesionāla klientu apkalpošana",
"Pasaules kultūras vēsture II",
"Organizāciju psiholoģija" un
"Lietiskjāa etikjete" (pirmie pieci testi)
tagad ir pieejami!

Atvainojamies, ka tehnisku iemeslu dēļ tie nebija pieejami ātrāk!

Ar cieņu,
Administrators

Gita_Kikere

Rakstīts: 08.25.04 16:13 Komentāra tēma: Par studiju gadu, kas grasās sākties

---

Labdien!

Cerot, ka visiem izdevies šovasar gan atpūsties, gan arī raženi pastrādāt, gribu vaicāt- KAD MĒS ATKAL
TIEKAMIES?

Novēlu visiem izbaudīt atlikušās brīvdienas!

Birojs

Rakstīts: 08.26.04 8:27 Komentāra tēma:

Labdien, Gita !

Jūsu pirma studiju diena ir 4.septembris.

Programmas 'Iestāžu darba organizācija un vadība' studenti tiekas no 10:00 līdz 11:00;

'Komercedarbība'- no 13:00 līdz 14:00.

Esam nosūtījusi Jums vēstuli ar sīkaku informāciju, kuru tuvākajā laikā saņemsiet.

Uz tikšanos,

Valts

Darba devēju atsauksmes

Lietvedības prakses vadītāja uzņēmumā

ATSAUKSMES

par Intas Frances p.u. 250956-12852 praksi
(vārds, uzvārds, personas kods)

KRI Kurzemes reģionālās iestādes Saldus nodaļa
(uzņēmumā)

laikā no 01.03.04. līdz 31.03.04

Vērtējums Prakses darba udevumi tika veikti ar
interesi un augstu pierādumu apziņu, precīzi
un akurāti, līdz ar to prasī vērtējam ar
9 (deviņām) ballēm.

Piezīmes un ieteikumi Prakses udevumi tika apgāti sistemātiski,
precīzi, papildinot pamsteivāšanas lietvedības
sektora darbē, lietvedības dokumentu apiti, noformē-
šanē, kā arī dokumentu saglabāšanā, dokumentu
izstrādēšanā nodisē.

Lietvedības prasība pieņēma, ka praktizants labi
ovintējas lietvedības reglamentējošo tiesību aktu
daudveidībā.

VID KRI Saldus nodaļas
vadītāja vietniece

Prakses vadītājs/-a Dace Žunda

Dace Žunda

[Signature]
(paraksts)

2004.gada 31. marts

Mārketinga prakses vadītāja uzņēmumā

ATSAUKSMES

par ANDRA GOLDES 090878-10517 praksi
(vārds, uzvārds, personas kods)

SIA 'BIZNESA SAVENĪBA'
(uzņēmumā)

laikā no 01 līdz 31.03.04.

Vērtējums PRAKTIKANTS A. GOLDE LABI UN AR SAPRATMI
VEICA SAVUS PIENĀKUMUS. IR ATBILDĪGAS SAŅŪTA PAR
UZTICĒTO DARBU, ĪSOT KONTAKTĒTIES AR PADOTAJIEM
UN PĒC ANATA SEV LĪDĀSTĀVĀJIEM DARBINIEKIEM
(LABI IEŅŪTAS KOLEKTĪVĀ). PROFESIONĀLĀS ZINĀŠANAS IR
LABĀ LĪMENĒ. (8.5 - PĒC 10 BALŅU SIST.). IR LĪDERA IEZĪMES.

Piezīmes un ieteikumi PADOTAJIEM UZSTĀTĪGĀK UN STINGRĀK
DOT SAVUS NORĀDĪTUMUS.

Prakses vadītājs/a _____

K. Krūmiņa

[Handwritten Signature]
(paraksts)

2004.gada 31 MARTĀ

Lietvedības prakses vadītāja uzņēmumā

ATSAUKSMES

par DACES MARTEVŠAŠS PR. ORŪTA-11016 praksi
(vārds, uzvārds, personas kods)

SIA "ITERA Latvija"

(uzņēmumā)

laikā no 01.03. līdz 31.05.2004.

Vērtējums Praksis laikā D. Martevšas parādīja stabili loģiskā domāšana,
glābējamā bija vienā laikā, izdarot iniciatīvu un vēlmi
paplašināt zināšanu loku jomās, ar kurām raksturo, pildot
līdzos darbu pienākumus, saņemot nāvērtīgu pieredzi, prasības tālāk,
Kopējais vērtējums: Lati Latvi!

Piezīmes un ieteikumi Izejot no zināšanu un iemaņu
pilnāties prasīb, saņemot kopā ar nāvērtīgu
līdzoties atbilstošā pieredzi t. n. D. Martevšas
ic iznācīs darbinājamā uzņēmumā, un šis
solis ir pozitīvs lietvedības procedūras un
procesu atbilstošā pieredzējamai līmenim.

Prakses vadītājs/-a Andris Kļaviņš

(paraksts)

2004. gada 05. aprīlī

Lietvedības prakses vadītāja uzņēmumā**ATSAUKSMES**par **Santa Firsta**, personas kods 071173-11091 praksi

(vārds, uzvārds, personas kods)

Slampes pagasta padome

(uzņēmumā)

laikā no 01.04.2004. līdz 30.04.2004.

Vērtējums - Prakses laikā praktikante tika nodrošināta ar visiem pieprasītajiem dokumentiem un informāciju, kas nepieciešama prakses uzdevuma veikšanai. Prakses laikā tika apgūts pagasta padomes un tai pakļauto iestāžu lietvedības cikls. Praktikante veica novērošanas darbu un iepazinās ar lietvedības, personas lietu, dokumentu apgrozības un arhīva lietu kārtības principiem. Visus uzdotos pienākumus veica ar lielu atbildību, akurāti un koledžā iegūtās zināšanas pielietoja praksē. Prakses laikā tika izteikti priekšlikumi lietvedības darba uzlabošanā. Iepriecina praktikantes plašās zināšanas par lietvedes darbu. Prakses atskaiti novērtēju atzinīgi.

Piezīmes un ieteikumi – Turpināt padziļināti iepazīties ar arhīva kārtību. Veiksmi turpmākajās mācībās un nākamajā darbā.

Prakses vadītājs/-a – Zenta Reinholde

(paraksts)

2004.gada 30.aprīlī

Lietvedības prakses vadītāja uzņēmumā

ATSAUKSMES

par Ingas Apšites 180866-115575 praksi
 (vārds, uzvārds, personas kods)

Nodarbinātības valsts aģentūras Gulbenes filiālē
 (uzņēmumā)

laikā no 09.03.2004 līdz 26.03.2004.

Vērtējums Inga patstāvīgi' pētīja un analizēja dokumentu izstrādāšanas un reformācijas procesu, dokumentu aprūti, arhivēšanu, NVA Gulbenes filiālē, kā arī praktiski izstrādāja mūsu 'Lietvedības praksi' dokumentus.

Piezīmes un ieteikumi Inga atbild par filiāles lietvedību un praktiskajā darbā piedalījās koledžā iegūtās zināšanas. Inga atbild un ir pabeigusi gūtājam profesijai.

Prakses vadītājs/-a IVA VENTĀ

 (paraksts)

2004. gada 26. marta

Mārketinga prakses vadītāja uzņēmumā

ATSAUKSMES

par Juana Kijā _____ praksi
(vārds, uzvārds, personas kods)

SIA "D. S. IT"

(uzņēmumā)

laikā no 01.03. līdz 26.03.04

Vērtējums Praktizants ar uzdotajiem uzdevumiem
darīja galā labi. Spēj spriest objektīvi, izanalizēt
esotīto situāciju, piedāvāt problēmas risinājumus.
Labi labi veic komunikāciju ar citiem darbiniekiem.

Piezīmes un ieteikumi Analizējot situāciju, kā arī
ciparus, jācenšas piedāvāt vairāk objektīvi un
skaitliski pamatoti risinājumi. Vairāk jā-
orientējas uz problēmas atrisināšanu un cēloņu
meklēšanu, jācenšas lietot savus spēkus
un nopietnā mērķa samērīgas iespējamības.
Pamattēgāk jāapņūm teoriju, lai sekmīgi
to varētu pielietot praksē. Katrā ziņā
varētu izrādīt kā mārketinga speciālists,
bet labāk veicot strukturētiem vadītāja darbu.

Prakses vadītājs/a Evija Birkma

E. Birkma
(paraksts)

2004.gada 26. marta

Mārketinga prakses vadītāja uzņēmumā

ATSAUKSMES

par Ritu Kļipi p.k. 211256-11757 praksi
(vārds, uzvārds, personas kods)

SIA, "Kārtinādas"
(uzņēmumā)

laikā no 01.03.04. līdz 30.04.04.

Vērtējums Prakses laikā studentu parādījās prasmi
analizēt un rēķināt SIA, "Kārtinādas" mārketinga
daļi.

Piezīmes un ieteikumi Prakse tika veikta apmierīgi, bijis jāsaprāt,
ka studenti prot izmantot digitālo mārketinga mā-
cību pasauli. Tā kā SIA, "Kārtinādas" darbības sa-
misā mēģi, tad praktiskā daļā bija ļoti būtiskas
praktiskās uzdevumi mārketinga pasaulē.

Prakses vadītājs/-a I. Bergmanis

[Signature]
(paraksts)

2004.gada 19 aprīlī

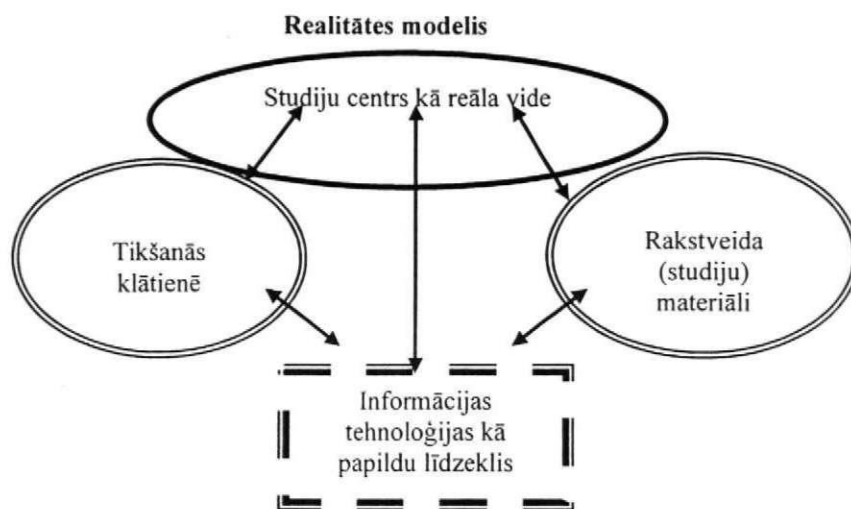

Informācija tālmācības ekspertam

Zinot Jūsu iepriekšējo pieredzi un profesionālo darbību pieaugušo izglītībā un tālmācībā, lūdzu Jūs izvērtēt I.Kristovskas izstrādāto tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeli, kura pamatā ir konstruktīvisma idejas un kurš, autoresprāt, ir vispiemērotākais Latvijas izglītībā pašreizējā periodā, jo atbilst mūsu valsts izglītības politikai, ekonomiskajam stāvoklim un kalpo par līdzekli pieaugušo kompetenču (profesionālo, pašrealizācijas, sociālo, komunikācijas un menedžmenta) attīstībai un pilnveidei.

Lai atvieglotu Jūsu uzdevumu, aicinu iepazīties ar sīkāku informāciju.

1. Autore uzskata, ka Latvijas apstākļos pieaugušo kompetenču pilnveidē vispiemērotākais ir t.s. tālmācības *realitātes modelis* (I.Kristovskas termins)

Realitātes modelī studentu atbalsta sistēmas galvenais elements ir **studiju centrs** (reālas studējošo vajadzībām piemērotas telpas, pietiekams personāla nodrošinājums: akadēmiskie un organizatoriskie konsultanti, mācību spēki ; te notiek studiju materiālu ražošana, metodoloģiska uzlabošana, darbs ar autoriem utt.). Saistību ar tālmācības studentiem centrs nodrošina, izmantojot dažāda veida rakstisku informāciju: vēstules, paziņojumus, informatīvus bukletus. Akadēmisko atbalstu studējošie saņem ar speciāli sagatavotu studiju materiālu starpniecību. Gan akadēmiska , gan organizatoriska rakstura jautājumus iespējams noskaidrot klātienē tikšanās laikā (akadēmiskiem nolūkiem tās parasti tiek organizētas 2-5 reizes viena kursa apguves ietvaros, savukārt organizatoriska rakstura sarunu un konsultāciju laika limits nav noteikts, tas atkarīgs no pieaugušā vajadzībām un iespējām. Informācijas tehnoloģijām (telefons, fakss, e-pasts, web lappuse u.c.) šai modelī ir pastarpināta loma- tās kalpo kā problēmu risināšanas papildlīdzeklis.

(Virtualitātes modelī (I.Kristovskas termins) turpretī studiju centrs netiek uzlūkots par lokāli noteiktu mācību vidi . Tas nozīmē, ka šai modelī studējošais nejūtas telpiski saistīts ar tālmācības piedāvātājiem. Modeļa būtība atklājas interaktīvas virtuālās vides izmantošanā, pielietojot daudzveidīgas informācijas tehnoloģijas: WebCT vidi, studiju materiālus CD formā, multimediju iespējas. Rakstveida materiāli tiek izmantoti galvenokārt reklāmas vai informēšanas nolūkos, rakstveida studiju materiāli parasti tiek atzīti par novecojušu, nmodernu, iespējās ierobežotu tālmācības studiju sistēmas līdzekli. Klātienē tikšanās šai modelī tiek izmantotas minimāli vai netiek pielietotas vispār. Tās aizstāj virtuāli diskusiju forumi, sazināšanās pa e-pastu, tālruni vai tml.).

I.Kristovska, izstrādājot tālmācības studiju modeli un īpašu uzmanību pievēršot studiju atbalsta sistēmas izstrādei, kas vispilnīgāk palīdz attīstīt pieaugušo kompetences, kā eksperte darbojas Biznesa vadības koledžas (pirmā un pagaidām vienīgā tālmācības koledža Baltijā) studiju atbalsta sistēmas veidošanā.

2. BVK studējošie semestra laikā apgūst 5-6 studiju kursus. Visi tālmācības studiju materiāli tiek veidoti pēc noteiktas shēmas:

- Studijvedis (atklāts kursa mērķis, dotas instrukcijas, kā to sasniegt, izmantojot personīgo pieredzi un BVK mācību spēku un konsultantu atbalstu, doti ieteikumi, kā studēt, kārtot akadēmiskās saistības u.tml.).
- Kurša autora uzruna studentiem.
- Satura sadalījums 8 nodarbībās (materiāla kopējums~ 250 A4 lpp.):
- ❖ Katras nodarbības saturs.
- ❖ Satura izklāsts (būtiskākās teorētiskās nostādnes, praktiski piemēri, Latvijas un citu valstu situāciju analīze utt.).
- ❖ Pašpārbaudes uzdevumi (tie palīdz noskaidrot individuālu satura apguves kvalitāti, dod iespēju nepieciešamības gadījumā vēlreiz rūpīgi izlasīt apgūstamo saturu).
- ❖ Pašpārbaudes uzdevumu atbildes (palīdz salīdzināt studenta un kursa autora viedokli).
- ❖ Kopsavilkums (apkopo nodarbībā gūstamās atziņas).
- ❖ Terminu vārdnīca (tiek atkārtoti un skaidroti svarīgākie termini, ar kuriem nākas saskarties nodarbības satura apguves gaitā).
- ❖ Ieteicamās literatūras saraksts (dod iespējas dziļāk izpētīt nodarbībā piedāvāto saturu).
- ❖ Kontroltests (studējošajiem nepieciešams atzīmēt pareizās atbildes; tests iesūtāms BVK, kur to labo konsultanti (ne kursa vadītājs vai autors); kopš 2004.gada februāra studējošajiem pieejama arī testa elektroniskā versija, līdz ar to tūlītēji iespējams uzzināt arī rezultātu: www.bvk.lv/testi).
- ❖ Informācija par kursa noslēgumā paredzamo ieskaiti vai eksāmenu.

Viena studiju materiāla radīšanas process ilgst vairāk nekā 6 mēnešus, turklāt tā uzlabošana turpinās nepārtraukti, jo ieteikumi uzlabošanai no studentiem tiek iegūti gan klātienes tikšanās laikā, gan izmantojot BVK diskusiju forumu.

Klātienes nodarbības

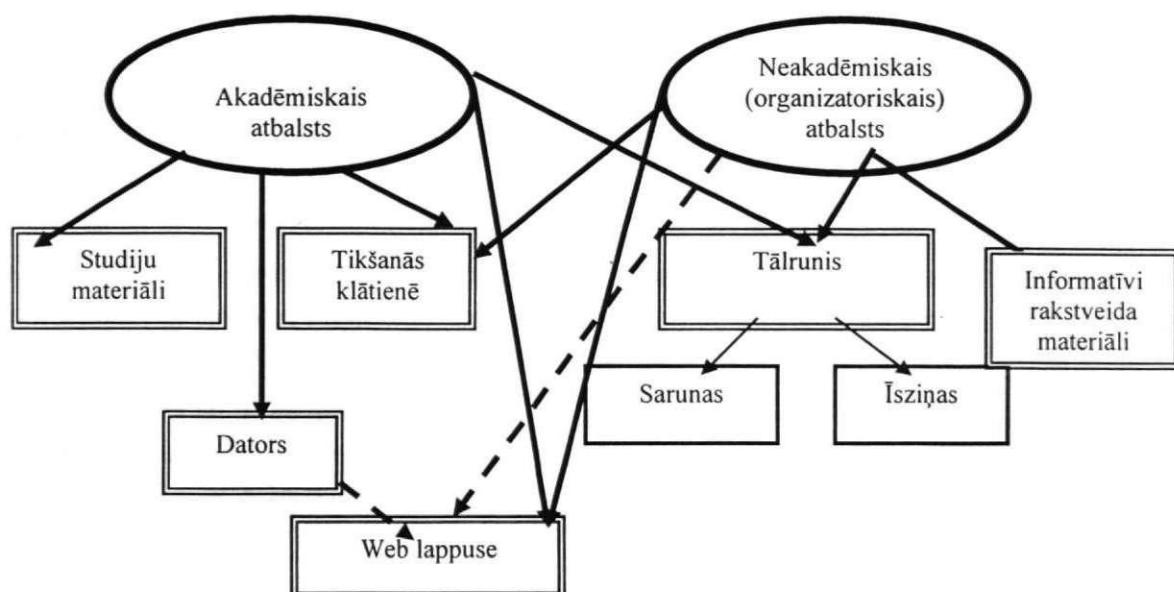
Kā minēts iepriekš, obligāta akadēmiskā atbalsta sastāvdaļa ir arī klātienes nodarbības, kas nav vicnādojamas ar lekcijām, bet gan paredzētas īpaši sarežģītu jautājumu, problēmsituāciju vai tml. analīzei (tiesa, kā atzīst studējošie un arī šī pētījuma autore, 2 klātienes nodarbības (katra- 2 akadēmiskās stundas) viena kursa apguves laikā ir pārāk maz, optimāli šo stundu skaitu varētu palielināt divas reizes).

Informācijas tehnoloģijas

BVK katram studējošajam tiek piedāvāts dators (bez *Internet* pieslēguma), kurā instalētas vairākas programmas, kas 3. semestrī palīdz apgūt ātrdrukāšanas un biznesa angļu valodas kursus. Individuāls interneta pieslēgums var paplašināt akadēmiskā un organizatoriskā atbalsta iespējas, jo tādējādi studentiem ir pieejama vispusīga informatīva koledžas mājas lapa (<http://www.bvk.lv>), īpaši tās sadaļa "Diskusiju forums", kā arī cits *Internet* tīkla daudzveidīgais piedāvājums. Tie ir iepriekš plānoti studiju atbalsta elementi, pārējos nosaka konkrēta situācija, studējošo kompetenču līmenis un savstarpējā sadarbība studiju procesā.

3. BVK savai darbībai ir izvēlējusies tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeli, ko uzskatāmi varētu raksturot šādi

BVK tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis

Viens no būtiskākajiem koledžas studiju atbalsta sistēmas elementiem ir studējošo vajadzību un vēlmju respektēšana, tādēļ studiju atbalsta centra darbinieku uzdevumos ietilpst padomdošana, izskaidrošana, kā arī psiholoģiskais atbalsts. Tas nozīmē, ka klientu apkalpotāji ir gatavi katram studējošajam veltīt tik daudz laika, cik viņam nepieciešams, neatstājot daļēji atrisinātas vai neatrisinātas problēmas. Tas tiek panākts, izmantojot sarunas klātienē vai pa tālruni, kā arī e-pastu vai diskusiju foruma sadaļas.

Tālmācības studiju procesā būtiska nozīme ir atgriezeniskajai saiknei, jo studējošo viedoklis ir viens no virzītājspēkiem kvalitatīvu studiju nodrošināšanai.

BVK atgriezeniskā saikne tiek saņemta nepārtraukti:

- klientu konsultantu sarunās ar studējošajiem;
- sarunās pa tālruni;
- elektroniskajās vēstulēs;
- BVK administrācijas tikšanās ar studējošajiem (regulāri vienu reizi semestrī);
- diskusiju forumā;
- klātienes nodarbībās;
- regulārās studējošo aptaujās.

Eksperta anketa

Pamatojoties uz iepriekš sniegto informāciju, lūdzu no pieaugušo izglītības un tālmācības eksperta viedokļa izvērtēt I.Kristovskas izveidoto tālmācības studiju atbalsta sistēmas modeli un tā iespējas pieaugušo *profesionālo* (profesionālo zināšanu virzību globālā aspektā, saistot individuālās zināšanas un sabiedrības vajadzības, pieaugušā izglītošanās filosofiju, kas vērsta mūžizglītības virzienā), *pašrealizācijas* (pašapziņa, savu vajadzību apzināšanās, vēlme pilnveidot personību, spēja pieņemt jaunas studiju formas un metodes, adaptēties jaunā studiju vidē), *komunikācijas* (indivīda prasme sazināties mutiski un rakstveidā, prasme sazināties dzimtajā valodā un svešvalodās, prasme aizstāvēt savu un uz klausīt cita viedokli, dalīties pieņēmumos, idejās utt.), *sociālo* (sevis kā sabiedrības sastāvdaļas definēšana, savu vajadzību saskaņošana ar sabiedrībā valdošajām normām un prasībām) un *menedžmenta* (prasme plānot, saskaņot laika resursus, noteikt prioritātes utt.) kompetenču pilnveidē.

Eksperta anketa

1. Vārds, uzvārds _____
  2. Zinātniskā pieredze, pieredze tālmācībā (lūdzu norādīt arī laiku, cik ilgi esat saistīts/-a ar šiem jautājumiem)
-

Nr.	Apgalvojums	1	2	3	4	5
		Nē, nemaz	Gandrīz nemaz	Daļēji	Gandrīz pilnībā	Pilnībā
1.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis atbilst pieaugušo vajadzībām					
2.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis ir piemērots mūsdienu izglītības telpai (apstākļiem) Latvijā					
3.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo profesionālās kompetences					
4.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo pašrealizācijas (pašvērtējuma) kompetences					
5.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo komunikācijas kompetences					
6.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo sociālās kompetences					
7.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo menedžmenta kompetences					

Paldies par atsaucību! Jūsu atbildes tiks izmantotas I.Kristovskas promocijas darbā

Eksperta anketa

Vārds, uzvārds

Zinātniskā pieredze, pieredze tālmācībā (lūdzu norādīt arī laiku, cik ilgi esat saistīts/-a ar šiem jautājumiem)

Kopš 1995.gada (Starptautiskie projekti, Latvijas Tālmācības padome)

Nr.	Apgalvojums	1	2	3	4	5
		Nē, nemaz	Gandrīz nemaz	Daļēji	Gandrīz pilnībā	Pilnībā
1.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis atbilst pieaugušo vajadzībām					X
2.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis ir piemērots mūsdienu izglītības telpai (apstākļiem) Latvijā			X		
3.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo profesionālās kompetences				X	
4.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo pašrealizācijas (pašvērtējuma) kompetences				X	
5.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo komunikācijas kompetences				X	
6.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo sociālās kompetences					X
7.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo menedžmenta kompetences			X		

Paldies par atsaucību! Jūsu atbildes tiks izmantotas I.Kristovskas promocijas darbā .

Eksperta anketa

Vārds, uzvārds

Zinātniskā pieredze, pieredze tālmācībā (lūdzu norādīt arī laiku, cik ilgi esat saistīts/-a ar šiem jautājumiem)

Dr. Asoc.prof. Daugavpils Universitātes tālmācības centra vadītājs 1999.-2002.g

Nr.	Apgalvojums	1	2	3	4	5
		Nē, nemaz	Gandrīz nemaz	Daļēji	Gandrīz pilnībā	Pilnībā
1.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis atbilst pieaugušo vajadzībām				X	
2.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis ir piemērots mūsdienu izglītības telpai (apstākļiem) Latvijā				X	
3.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo profesionālās kompetences			X		
4.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo pašrealizācijas (pašvērtējuma) kompetences				X	
5.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo komunikācijas kompetences					X
6.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo sociālās kompetences			X		
7.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo menedžmenta kompetences			X		

Paldies par atsaucību! Jūsu atbildes tiks izmantotas I.Kristovskas promocijas darbā

Eksperta anketa

Vārds, uzvārds

Zinātniskā pieredze, pieredze tālmācībā (lūdzu norādīt arī laiku, cik ilgi esat saistīts/-a ar šiem jautājumiem)

Mg.paed., astoņu gadu darba pieredze Liepājas Pedagoģijas akadēmijas Reģionālajā Tālmācības centrā

Nr.	Apgalvojums	1	2	3	4	5
		Nē, nemaz	Gandrīz nemaz	Daļēji	Gandrīz pilnībā	Pilnībā
1.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis atbilst pieaugušo vajadzībām			X		
2.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis ir piemērots mūsdienu izglītības telpai (apstākļiem) Latvijā			X		
3.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo profesionālās kompetences			X		
4.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo pašrealizācijas (pašvērtējuma) kompetences			X		
5.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo komunikācijas kompetences				X	
6.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo sociālās kompetences			X		
7.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo menedžmenta kompetences				X	

Eksperta anketa

Vārds, uzvārds

Zinātniskā pieredze, pieredze tālmācībā (lūdzu norādīt arī laiku, cik ilgi esat saistīts/-a ar šiem jautājumiem)

Mg. paed. 3 gadu pieredze Liepājas Pedagoģijas akadēmijas tālmācības studiju centrā

Nr.	Apgalvojums	1	2	3	4	5
		Nē, nemaz	Gandrīz nemaz	Daļēji	Gandrīz pilnībā	Pilnībā
1.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis atbilst pieaugušo vajadzībām			*		
2.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis ir piemērots mūsdienu izglītības telpai (apstākļiem) Latvijā			*		
3.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo profesionālās kompetences				*	
4.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo pašrealizācijas (pašvērtējuma) kompetences				*	
5.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo komunikācijas kompetences					*
6.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo sociālās kompetences				*	
7.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo menedžmenta kompetences				*	

Paldies par atsaucību! Jūsu atbildes tiks izmantotas I.Kristovskas promocijas darbā

Eksperta anketa

Vārds, uzvārds

Zinātniskā pieredze, pieredze tālmācībā (lūdzu norādīt arī laiku, cik ilgi esat saistīts/-a ar šiem jautājumiem)

HTU Rīgas studiju centra vadītāja kopš 1994.gada

Nr.	Apgalvojums	1	2	3	4	5
		Nē, nemaz	Gandrīz nemaz	Daļēji	Gandrīz pilnībā	Pilnībā
1.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis atbilst pieaugušo vajadzībām					W
2.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis ir piemērots mūsdienu izglītības telpai (apstākļiem) Latvijā					W
3.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo profesionālās kompetences					W
4.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo pašrealizācijas (pašvērtējuma) kompetences					W
5.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo komunikācijas kompetences				W	
6.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo sociālās kompetences				W	
7.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo menedžmenta kompetences					W

Paldies par atsaucību! Jūsu atbildes tiks izmantotas I.Kristovskas promocijas darbā

Eksperta anketa

Vārds, uzvārds

Zinātniskā pieredze, pieredze tālmācībā (lūdzu norādīt arī laiku, cik ilgi esat saistīts/-a ar šiem jautājumiem) -

Izglītības zinātņu maģistrs, praktiskā pieredze tālmācības centra vadīšanā - 6 gadi

Nr.	Apgalvojums	1	2	3	4	5
		Nē, nemaz	Gandrīz nemaz	Daļēji	Gandrīz pilnībā	Pilnībā
1.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis atbilst pieaugušo vajadzībām					x
2.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis ir piemērots mūsdienu izglītības telpai (apstākļiem) Latvijā					x
3.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo profesionālās kompetences				x	
4.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo pašrealizācijas (pašvērtējuma) kompetences				x	
5.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo komunikācijas kompetences				x	
6.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo sociālās kompetences				x	
7.	Tālmācības studiju atbalsta sistēmas modelis pilnveido pieaugušo menedžmenta kompetences				x	

Paldies par atsaucību! Jūsu atbildes tiks izmantotas I.Kristovskas promocijas darbā

BVK akreditācijas komisijas ekspertu ziņojums

Novērtēšanas komisijas ekspertu komisijas ziņojums par Biznesa Vadības koledžas novērtējumu

Novērtēšanas komisijas eksperti:

Ilmārs Slaidiņš, Dr.sc.ing, RTU Elektronikas un telekomunikāciju fakultātes dekāns, asoc.prof., tālmācības un e-studiju eksperts

Konstanfīns Didenko, Dr.oec., RTU Inženierekonomikas fakultātes dekāns, profesors

Biruta Sloka, Dr.oec, LU Ekonomikas un vadības fakultātes profesore – ekspertu komisijas vadītāja;

Vērtēšanas darbā piedalījās un vērtējumam pilnībā piekrita arī

Marina Paņkova, Mg.oec., Latvijas Darba devēju konfederācijas pārstāve;

Sandra Grinberga, Latvijas Tirgotāju asociācijas pārstāve

Novērtēšanas metode: Iepazīšanās ar pašnovērtējuma ziņojumiem un ekspertu vizītes Biznesa Vadības koledžā (BVK) 2005. gada 3. un 4. martā. Vizīšu laikā novērtēšanas komisijas locekļi tikās ar BVK vadību, darbiniekiem, docētājiem, darba devējiem, koledžas Konventa pārstāvjiem un studentiem, noklausījās prezentācijas par koledžu, studiju programmām, studiju procesa kvalitātes nodrošināšanu, studentu ziņojumus par prakses rezultātiem, iepazīnās ar studiju materiāliem, pārbaudījumu un prakšu atskaišu paraugiem, mācību telpām, ražošanas telpām, studiju atbalsta centru bibliotēku, kā arī apmeklēja nodarbības un prakses vietas.

Koledžā 2003. gadā uzsākta divu pirmā līmeņa augstākās izglītības studiju programmu realizācija tālmācības veidā un šajā ziņojumā atspoguļots kopējais koledžas vērtējums.

Vizītes beigās, pamatojoties uz individuālajiem novērojumiem un vērtējumiem, ekspertu komisijas locekļi kopā apsprieda un izvērtēja iegūto informāciju. Gala rezultātā tika izdarīts individuālo vērtējumu apkopojums un formulēti kopīgi secinājumi. Par tiem informēti Biznesa Vadības koledžas personāls un studenti.

1. Koledžas mērķi

BVK ir vienīgā izglītības iestāde Latvijā, kura realizē studijas tikai tālmācības formā. Koledža mērķtiecīgi un veiksmīgi uzsākusi izglītības nodrošinājumu ļoti pieprasītā studiju formā, kas plaši izplatīta visā pasaulē. Tālmācības studiju forma atzīta kā vienīgā iespēja iegūt izglītību noteiktām pieaugušo grupām. Tādi ir, piemēram, cilvēki, kuri strādā specifiskās profesijās ar nereglamentētu darba laiku, dien armijā un flotē, strādā uz kuģiem, atrodas cietumā, māmiņas ar maziem bērniem u.c. Šiem cilvēkiem nav iespējams studēt tradicionālajās daļlaika studiju formās un elastīgā tālmācības forma ir vienīgais risinājums. Pieaugošais studentu skaits BVK koledžā liecina, ka Latvijā ir pieprasījums pēc studijām tālmācības formā. Vairākiem studentiem ir jau cita pabeigta augstākā izglītība.

Šobrīd koledža piedāvā studijas 2 programmās. Studiju mērķis ir sagatavot profesionālus marketinga un tirdzniecības speciālistus (programma Komerccdarbība) un profesionālus biroja administratorus (programma Iestāžu darba organizācija un vadība), ka arī radīt motivāciju tālākai profesionālai attīstībai. Visi šie mērķi abās programmās tiek sasniegti.

Koledžai ir skaidri nākotnes plāni. Plānots studiju programmu piedāvājumu paplašināt un attīstīt arī 2. līmeņa profesionālās studiju programmas, veidot reģionālos studiju atbalsta centrus un uzbūvēt savu ēku. Koledža grib kļūt par spēcīgu tālmācības biznesa augstskolu, kas nodrošina augstas kvalitātes izglītību.

Ļoti profesionāli jau tagad realizēta koledžas studiju programmu reklāma un mārketingš. To atzīmēja arī studenti un darba devēji.

Studiju programmas izstrādājuši attiecīgās jomas profesionāļi. Studiju programmu sagatavotie materiāli, labās saiknes ar darba devējiem prakses realizācijā un studiju programmas izveidošanā, kā arī studiju programmas realizācijas metodes un ļoti labā akadēmiskā vadība nodrošina to, ka absolventi sasniegs profesijas standartā izvirzītās prasības. Ņemot vērā to, ka studiju programma dod profesionālo izglītību, ļoti svarīgi pārbaudījumi ir prakse un kvalifikācijas darbs. Tiekoties ar studentiem noskaidrojām, ka studiju gaitā iegūts nepieciešamais zināšanu pamats un pārlicība turpmākām studijām augstākā līmenī. Pēc pašu studentu apgalvojumiem, tieši studijas esot veicinājušas viņu pašvērtējuma paaugstināšanos, motivāciju tālākām studijām. Vairāki studenti jau saņēmuši paaugstinājumu darbā studiju laikā. Koledža izmanto arī speciālu studentu individuālā pašvērtējuma anketu, kuru piedāvā katra semestra sākumā aizpildīt un tā dodot iespēju fiksēt pašvērtējuma paaugstināšanos, kas ir ļoti būtiski personības attīstībai. Noslēgti līgumi ar augstskolām Turība, RPIVA un RSEBAA par iespēju koledžas absolventiem turpināt izglītību šajās augstskolās.

2. Studiju organizācija, koledžas vadība un nodrošinājums

Studiju programmas tiek realizētas tālmācības formā un studiju organizācija atbilst tālmācības principiem un standartiem, studiju programmu saturs atbilst attiecīgajiem profesiju standartiem. Studiju process mācību priekšmetos tiek organizēts kombinējot patstāvīgās studijas ar klātienes nodarbībām, konsultācijām un pārbaudījumiem. Plaši tiek izmantoti speciāli tālmācībai izstrādāti studiju materiāli, kā arī atbilstoša studiju atbalsta un pārbaudījumu sistēma.

Programmas realizācijā piedalās kvalificēti docētāji ar darba pieredzi. Docētāji ir apmācīti tālmācības studiju materiālu izstrādē un darbā ar pieaugušajiem. Gan studiju materiālu izstrāde, gan klātienes nodarbības tiek realizētas pēc tālmācības metodikas. Iesaistītie docētāji atzīst, ka darbs BVK tālmācības formā devis lielu ieguldījumu viņu metodiskās un pedagoģiskās kvalifikācijas izaugsmē kopumā.

Pamatdarbā strādājošie pasniedzēji paaugstina savu kvalifikāciju paši studējot dažādās universitātēs. Īpaša vērība tiek pievērsta pedagoģiskā personāla prasmei strādāt ar studentiem – pieaugušajiem formālai izglītībai netradicionālā formā (nelasīt lekcijas, bet gan stimulēt mācīšanos un konsultēt) un saņemot negatīvas atsauksmes nākas pārtraukt līguma attiecības ar šiem docētājiem.

BVK mācību telpas Rīgā, Salaspils ielā 14 tiek īrētas no Komercgimnācijas. Tur ir gan telpas administrācijai, studiju atbalsta centram, bibliotēkai, studiju materiālu ražošanai, gan arī datorklases un klātienes nodarbībām attiecīgi aprīkotas klases. Nākotnē koledža plāno iegūt savā īpašumā atsevišķu māju.

Gan studiju procesā, gan lietvedībā un vadībā plaši izmanto informācijas tehnoloģijas. Visa informācija studējošiem pieejama BVK interneta lappusē. Reģistrētiem studentiem pieejams diskusiju forums (diskusijām savā starpā un ar docētāju), virtuālajā vidē var

veikt arī testus, saņemt un sūtīt e-pastu. Nākotnē paredzēts paplašināt virtuālās vides izmantošanu un varbūt pāriet uz WebCT platformu. Koledžas studenti var izmantot savā rīcībā jaunu datoru, kas pēc sekmīgām studijām paliek personīgā lietošanā. Šādu iespēju izmantojuši 165 studenti no 464 studentiem (2004. gada rudens).

Personālam un studentiem ir iespējas izmantot 30 datorus 2 datorklasēs, kur arī notiek klātienēs nodarbības.

Tālmācības studiju formas pamata nodrošinājums ir studiju materiāli. To izstrāde veikta atbilstoši tālmācības principiem. Kursa saturs apspriests ar profesionāļiem un apstiprināts koledžas padomē. Studiju materiālu rakstītāji ir iepazīstināti ar paraugiem. Izstrādātos studiju materiālus vispirms izmēģinājuši 6 cilvēki, kuri pēc izglītības, pieredzes, dzimuma, vecuma u.c. atbilst koledžas mērķa grupai. Pēc izmēģinājuma veiktas nepieciešamās korekcijas studiju materiālos un tie nodoti ražošanā. Tālmācības mācību materiālus saņem katrs students individuāli mūžīgā lietošanā un ar šiem materiāliem pietiek kursa pamata programmas apgūšanai. Šeit arī jāatzīmē, ka studiju materiālu ražošanu realizē pati BVK saviem spēkiem.

Studentiem pieejama arī neliela koledžas bibliotēka, kurā ir papildus studiju literatūra, kas nepieciešama dažādu papildus uzdevumu veikšanai. Studenta apliecība izmantojama arī kā vienotā lasītāja karte arī vairākās citās bibliotēkās. Studenti apliecināja, ka informēti par šo iespēju un dažkārt arī izmanto dažādu citu augstskolu bibliotēkas.

3. Akadēmiskais personāls

Programmas izpildē piedalās kvalificēti mācību spēki ar lielu praktiskā darba pieredzi. Pamatpersonāls nodrošina 67,5% no studiju programmas apjoma. Starp viņiem ir jauni pasniedzējiem ar izaugsmes perspektīvu – pašreiz studē citu augstskolu magistrantūrā un doktorantūrā. Piesaistīti vairāki docētāji no citām augstskolām. Gan BVK administrācija, gan arī studenti un absolventi apgalvoja, ka īpaša vērība tiek pievērsta docētāju prasmei strādāt ar studentiem.

Pētniecība

Pētniecības darbs BVK tikai uzsākts un tajā iesaistīti daži docētāji, kam ir kopīgi pētījumi citās augstskolās un doktorantūrā studējošie. BVK vairāk koncentrējas uz praktisko atzinumu izvērtēšanu un apspriešanu, piemēram, par speciālās terminoloģijas izmantošanu latviešu valodā, kur koledžai ir izdevies piesaistīt diskusijā gan citu augstskolu, gan LZA pārstāvjus.

Ļoti aktuāla pētījumu joma ir pati tālmācība un šajā aspektā jāatzīmē direktora vietnieces asociētās profesore Inetas Kristovskas jau veiktie pētījumi par studiju atbalsta sistēmas nozīmi studentu kompetenču veidošanās procesā, kā arī pētījumu rezultātu izmantošana praktiskā BVK darbā. Būtu vēlama lielāka gan docētāju, gan studentu iesaistīšanās pētnieciskos projektos.

Studenti un darba devēji

BVK studenti pamatā ir strādājoši pieaugušie vecumā no 20-40 gadiem. Viņi ir ļoti motivēti un atzīmē, ka izvēlējušie tālmācības studiju formu, kā tieši viņiem vienīgi iespējamo darba un dzīves apstākļu dēļ. Studenti ir ieteikuši arī saviem draugiem un kolēģiem izvēlēties studijas tieši BVK koledžā tālmācības formā. Studenti ļoti augstu novērtēja labi izstrādātos studiju materiālus. Studējošie īpaši atzīmēja ļoti ieinteresētu un pretimnākošu attieksmi no koledžas administrācijas un docētāju puses. Kā pozitīvu studijām mobilizējošu efektu studenti norāda uz klātienes nodarbību un pārbaudījumu regulāro plānu.

Izveidota BVK studentu pašpārvalde, kas sekmīgi sadarbojas ar administrāciju. No studentiem saņem priekšlikumus par studiju satura un organizācijas pilnveidošanu.

Tikšanās laikā saņemtas ļoti labas atsauksmes no darba devējiem. Pārsvārā studenti jau strādā savā studiju programmas specialitātē. Darba devēji uzsver, ka savu darbinieku studijas labās atbalsta, palīdz organizēt praksi un atzīmē studiju pozitīvo ieguldījumu darbinieku kvalifikācijas pieaugumā. Vairākos gadījumos studiju laikā darbinieki (studenti) saņēmuši amata paaugstinājumus.

Darba devēji un biznesa pārstāvji veido koledžas Konventu. Konvents konsultē BVK administrāciju par attīstības stratēģiju un studiju programmu piedāvājuma paplašināšanu.

4. Kvalitātes nodrošināšana.

Izveidota kvalitātes vadības sistēma, kura tiek papildināta un pilnveidota. Studējošo pieprasījumi un pretenzijas tiek analizētas un rasti nepieciešamie risinājumi. Informāciju iegūst no atsauksmēm diskusiju forumā, sūdzību reģistrā. Kvalitātes vadības sistēma nepārtraukti tiek pilnveidota.

Studiju kvalitātes nodrošināšanai tālmācībā ir īpaša nozīme un koledžā tai pievērta sevišķa vērība. Kvalitātes vadība tiek realizēta jau sākot ar studiju programmas izstrādi, studiju materiālu plānošanu un izstrādi un beidzot ar studiju atbalstu un pārbaudījumiem. Visi šie posmi BVK ir realizēti atbilstoši tālmācības principiem.

Ieviesta Kvalifikācijas skola docētājiem BVK ietvaros un docētāji paaugstina savu kvalifikāciju arī tālākizglītības studiju programmās Latvijas Universitātē.

5. Kopsavilkums

Pozitīvais :

- *Veiksmīgi izvēlēta studiju forma – tālmācība, kas ir vienīgā iespējamā specifiskos amatos strādājošiem un tālu no lielajām pilsētām dzīvojošiem pieaugušajiem.*
- *Precīzi plānota studiju procesa organizācija, labi kontakti ar prakses vietām un darba devējiem.*
- *Koledžas vadība, atbalsta personāls un docētāji orientēti uz individuālu un izprotošu attieksmi pret studentiem.*
- *Labas kvalitātes tālmācības studiju materiāli.*

Nepieciešamie uzlabojumi

- *Paaugstināt pamatdarbā strādājošo docētāju un studentu plašāku iesaistīšanos zinātniskajā darbā.*
- *Paplašināt bibliotēku.*
- *Paplašināt starptautisko sadarbību, akadēmiskā personāla un studentu apmaiņu.*

6. Rekomendācija

Akreditēt Biznesa Vadības koledžu.

RTU Elektronikas un telekomunikāciju fakultātes dekāns, as.prof. Ilmārs Slaidiņš, Dr.ing.

RTU Inženierekonomikas fakultātes dekāns, profesors Konstantīns Didenko, Dr.oec.

LU EVF profesore Biruta Sloka, Dr.oec., ekspertu komisijas vadītāja

Komisijas darbā piedalījās un novērtējuma viedoklim piekrita arī

Latvijas Darba devēju konfederācijas pārstāve Marina Paņkova

Latvijas Tirgotāju asociācijas pārstāve Sandra Grinberga

2005. gada 30. martā

**Novērtēšanas komisijas eksperta individuālais ziņojums
par Biznesa Vadības koledžas pirmā līmeņa profesionālās augstākās
izglītības studiju programmām:
*Iestāžu darba organizācija un vadība un Komercedarbība***

Novērtēšanas komisijas eksperts: *Ilmārs Slaidiņš*, Dr.sc.ing, RTU Elektronikas un telekomunikāciju fakultātes dekāns, tālmācības un e-studiju eksperts

Novērtēšanas metode: Iepazīšanās ar pašnovērtējuma ziņojumiem un ekspertu vizītes Biznesa Vadības koledžā (BVK) 2005. gada 3. un 4. martā. Vizīšu laikā novērtēšanas komisijas locekļi tikās ar BVK vadību, darbiniekiem, docētājiem, darba devējiem, koledžas Konventa pārstāvjiem un studentiem, noklausījās prezentācijas par koledžu, studiju programmām, studiju procesa kvalitātes nodrošināšanu, studentu ziņojumus par prakses rezultātiem, iepazīnās ar studiju materiāliem, pārbaudījumu un prakšu atskaišu paraugiem, mācību telpām, ražošanas telpām, studiju atbalsta centru, bibliotēku, kā arī apmeklēja nodarbības un prakses vietas.

Abas studiju programmas tiek realizētas tālmācības veidā un to realizācija uzsākta vienlaicīgi, tāpēc ziņojums atspoguļo kopējo stāvokli abās studiju programmās. Vizītes beigās, pamatojoties uz individuālajiem novērojumiem un vērtējumiem, ekspertu komisijas locekļi kopā apsprieda un izvērtēja iegūto informāciju. Gala rezultātā tika izdarīts individuālo vērtējumu apkopojums un formulēti kopīgi secinājumi. Par tiem informēti Biznesa Vadības koledžas personāls un studenti.

1. Studiju programmu mērķi un to realizējamība

Studiju mērķis ir sagatavot profesionālus marketinga un tirdzniecības speciālistus (programma *Komercedarbība*) un profesionālus biroja administratorus (programma *Iestāžu darba organizācija un vadība*), kā arī radīt motivāciju tālākai profesionālai attīstībai. Visi šie mērķi tiek sasniegti. Studiju programmas izstrādājuši attiecīgās jomas profesionāļi. Programmas realizācijas metodes nodrošina to, ka absolventi sasniegs profesijas standartā izvirzītās prasības. Ņemot vērā to, ka studiju programma dod profesionālo izglītību, ļoti svarīgi pārbaudījumi ir prakse un kvalifikācijas darbs. Tiekoties ar studentiem noskaidrojās, ka studiju gaitā iegūts nepieciešamais zināšanu pamats un pārliecība turpmākām studijām augstākā līmenī. Pēc pašu studentu apgalvojumiem, tieši studijas esot veicinājušas viņu pašvērtējuma paaugstināšanos, motivāciju tālākām studijām. Koledža izmanto arī speciālu studentu individuālā pašvērtējuma anketu, kuru piedāvā katra semestra sākumā aizpildīt. Tā dod iespēju fiksēt pašvērtējuma paaugstināšanos, kas ir ļoti būtiski personības attīstībai.

2. Studiju organizācija

Studiju programmas tiek realizētas tālmācības formā un studiju organizācija atbilst tālmācības principiem un standartiem. Studiju ilgums ir 2,5 gadi un apjoms 80 kredītpunkti. Studiju process mācību priekšmetos tiek organizēts kombinējot patstāvīgās

studijas (ap 85%) ar klātienes nodarbībām, konsultācijām un pārbaudījumiem (ap 15%). Šāds studiju process ir realizēts izmantojot speciāli tālmācībai izstrādātus studiju materiālus, kā arī atbilstošu studiju atbalsta un pārbaudījumu sistēmu.

Studiju process visosursos realizēts pēc vienotas shēmas. Kurss sākas ar ievada nodarbību, kurai seko patstāvīgas studijas par vairākām nodarbību tēmām. Tad katrā no nodarbību tēmām ir paškontroles jautājumi, testi, kontroldarbi un cikla beigās klātienes nodarbība. Semestra beigās ir ieskaite vai nobeiguma eksāmens. Studenti šādu vienotu shēmu vērtē pozitīvi. Dažosursos (angļu valoda, saskarsmes psiholoģija) jau izmanto mazliet modificētu shēmu, kas nodrošina efektīvāku mācību mērķu realizēšanu. Nākotnē būtu ieteicams izvērtēt vienotās shēmas efektivitāti arī pārējosursos un nepieciešamības gadījumā to koriģēt, kā tas jau izdarīts minētajosursos. Varbūt atsevišķos gadījumos kontroldarbus (dažus) un gala eksāmenu vai ieskaiti lietderīgi nomainīt ar citiem pārbaudījumu veidiem (eseja, kursa darbs, projekts u.c.).

Akadēmiskais personāls

Programmas realizācijā piedalās kvalificēti mācību spēki ar darba pieredzi. Viņi tiek speciāli apmācīti tālmācības studiju materiālu izstrādē un darbā ar pieaugušajiem. Pamatdarbā strādājošā personāla skaits ir pietiekams tālmācības formas realizēšanai un viņi nodrošina 67,5% no studiju programmas apjoma. Piesaistīti arī docētāji no citām augstskolām un organizācijām.

Gan studiju materiālu izstrāde, gan klātienes nodarbības tiek realizētas pēc tālmācības metodikas un iesaistītie docētāji atzīst, ka darbs BVK tālmācības formā devis lielu ieguldījumu viņu metodiskās un pedagoģiskās kvalifikācijas izaugsmē kopumā. Pamatdarbā strādājošie pasniedzēji paaugstina savu kvalifikāciju paši studējot dažādās universitātēs un tālākizglītībasursos. Īpaša vērība tiek pievērsta pedagoģiskā personāla prasmei strādāt ar studentiem un saņemot negatīvas atsauksmes nākas pārtraukt līguma attiecības ar šiem docētājiem.

Pētniecības darbs BVK tikai uzsākts un tajā iesaistīti daži docētāji, kam ir kopīgi pētījumi citās augstskolās un doktorantūrā studējošie. Būtu vēlams lielāka gan docētāju, gan studentu iesaistīšanās pētnieciskos projektos tieši par studiju programmu tematiku. Ļoti aktuāla pētījumu joma ir pati tālmācība un šajā aspektā jāatzīmē I. Kristovskas jau veiktie pētījumi par studiju atbalsta sistēmas nozīmi studentu kompetenču veidošanās procesā.

3. Studiju nodrošinājums un vadība

Tālmācības studiju formas pamata nodrošinājums ir studiju materiāli. To izstrāde veikta atbilstoši tālmācības principiem. Kursa saturs apspriests ar profesionāļiem un apstiprināts koledžas padomē. Studiju materiālu rakstītāji apmācīti un iepazīstināti ar paraugiem. Izstrādātos studiju materiālus vispirms izmēģinājuši 6 cilvēki, kuri pēc izglītības, pieredzes, dzimuma, vecuma u.c. atbilst koledžas mērķa grupai. Pēc izmēģinājuma veiktas nepieciešamās korekcijas studiju materiālos un tie nodoti ražošanā. Turpmāk būtu ieteicams papildināt studijvedi ar katram kursam specifisku informāciju – kursa tematikas aprakstu, katra kursa specifiskām prasībām un īpatnībām. Beigās būtu jādod ieskaīšu un eksāmenu paraugi (tad, kad tādi būs no iepriekšējiem gadiem).

Gan studiju procesā, gan lietvedībā un vadībā plaši izmanto informācijas tehnoloģijas. Visa informācija studējošiem pieejama BVK webplappusē. Reģistrētiem studentiem pieejams diskusiju forums (diskusijām savā starpā un ar docētāju), virtuālajā vidē var veikt arī testus, saņemt un sūtīt e-pastu. Koledža arī kreditē studentus pēc izvēles nododot to rīcībā jaunu datoru, kas pēc sekmīgām studijām paliek personīgā lietošanā. Studiju materiālus saņem katrs students individuālai (mūžīgai!) lietošanai. Atsevišķu uzdevumu veikšanai tiek ieteikta arī papildus literatūra. Tā studentiem pieejama nelielā koledžas bibliotēkā. Studenti ir informēti, ka vienotā lasītāja karte dod viņiem iespēju apmeklēt arī citas bibliotēkas. BVK mācību, studiju atbalsta un ražošanas telpas atrodas Rīgā, Salaspils ielā 14 un ir īrētas no Komercgimnāzijas. Attīstības gaitā koledža plāno pāriet uz savām patstāvīgām telpām.

4. *Studenti un darba devēji*

BVK studenti pamatā ir strādājoši pieaugušie vecumā no 20-40 gadiem, taču ir arī vecāki studenti. Studenti ir ļoti motivēti un atzīmē, ka izvēlējušies tālmācības studiju formu, kā tieši viņiem vienīgi iespējamo darba un dzīves apstākļu dēļ. Studenti ir ieteikuši arī saviem draugiem un kolēģiem izvēlēties studijas tieši BVK koledžā tālmācības formā. Viens no argumentiem programmas izvēlē bijusi arī ļoti profesionāli realizēta koledžas un studiju programmu reklāma (marketing). Kā atzīmē arī studenti un darba devēji, tas norāda, ka koledžā strādā labi profesionāļi un ir pārlicība, ka tur marketingu arī labi iemācīs.

Studenti ļoti augstu novērtēja ļoti labi izstrādātos studiju materiālus. Studējošie īpaši atzīmēja ļoti ieinteresētu un pretimnākošu attieksmi no koledžas administrācijas un docētāju puses. Kā pozitīvu studijām mobilizējošu efektu studenti norāda uz klātienes nodarbību un pārbaudījumu regulāro shēmu.

Tikšanās laikā saņemtas ļoti labas atsauksmes no darba devējiem. Pārsvārā studenti jau strādā savā studiju programmas specialitātē. Darba devēji uzsver, ka savu darbinieku studijas atbalsta, palīdz organizēt praksi un atzīmē studiju pozitīvo ieguldījumu darbinieku kvalifikācijas pieaugumā. Vairākos gadījumos studiju laikā darbinieki (studenti) saņēmuši amata paaugstinājumus.

5. *Kvalitātes nodrošināšana.*

Studiju kvalitātes nodrošināšanai tālmācībā ir īpaša nozīme. Tā tiek realizēta jau sākot ar studiju programmas izstrādi, studiju materiālu plānošanu un izstrādi un beidzot ar studiju atbalstu un pārbaudījumiem. Visi šie posmi BVK ir realizēti atbilstoši tālmācības principiem. Izveidota kvalitātes vadības sistēma, kura tiek papildināta un pilnveidota. Studējošo pieprasījumi un pretenzijas tiek analizētas un rasti nepieciešamie risinājumi. Ieviesta *Kvalifikācijas skola* docētājiem BVK ietvaros un docētāji paaugstina savu kvalifikāciju arī tālākizglītības studiju programmās Latvijas Universitātē.

6. *Kopsavilkums*

Pozitīvais :

- Veiksmīgi izvēlētas studiju programmas realizācijai tālmācības formā.
- Programmu realizācijai piesaistīti labi profesionāļi. Precīzi plānota studiju procesa organizācija, labi kontakti ar prakses vietām un darba devējiem.
- Speciāli izstrādāti augstas kvalitātes tālmācības studiju materiāli un studiju atbalsts.
- Koledžas vadība, atbalsta personāls un docētāji orientēti uz individuālu un izprotošu attieksmi pret studentiem.

Nepieciešamie uzlabojumi

- Paplašināt pamatdarbā strādājošo docētāju un studentu iesaistīšanos zinātniskajā darbā par studiju programmas tematiku.
- Papildināt bibliotēku ar literatūru par studiju programmu tematiku.
- Paplašināt starptautisko sadarbību, akadēmiskā personāla un studentu apmaiņu.

7. *Rekomendācija*

Biznesa Vadības koledžas pirmā līmeņa augstākās izglītības studiju programmu ***Iestāžu darba organizācija un vadība*** iesaku akreditēt uz ***sešiem*** gadiem.

Biznesa Vadības koledžas pirmā līmeņa augstākās izglītības studiju programmu ***Komercdarbība*** iesaku akreditēt uz ***sešiem*** gadiem.

RTU Elektronikas un telekomunikāciju fak. dekāns

Ilmārs Slaidiņš

2005. gada 21. martā

Eksperta anketa

Studiju programmas vērtēšanas kritēriji

(6 galvenie kvalitātes aspekti un 14 jautājumi)

Novērtēšanas skala: **4 (joti labi), 3 (labi), 2 (apmierinoši), 1 (neapmierinoši).**

Novērtēšanas komisijas eksperts: Ilmārs Slaidiņš, Dr.sc.ing, RTU

Elektronikas un telekomunikāciju fakultātes dekāns, tālmācības un e-studiju eksperts

I Mērķi un uzdevumi.

1. Studiju programmas mērķu un uzdevumu skaidrība, sasniedzamība un pārbaudāmība.

Novērtējums: 3 (labi)

Komentārs: .....

II Studiju saturs un organizācija.

Novērtējums: 3 (labi)

Komentārs: .....

2. Atbilstība Latvijas Republikas izglītības un profesiju standartiem, citiem normatīvajiem aktiem un Eiropas Savienības prasībām un rekomendācijām.

Novērtējums: 2 (apmierinoši)

Komentārs: Iesaistīti kvalificēti pasniedzēji, tai skaitā arī no citām augstskolām. Diemžēl pamatdarbā strādājošo skaits nesasniedz 50%, taču ņemot vērā tālmācības specifiku šāda situācija ir pamatota.

3. Studiju programmas un tās atsevišķu daļu saskaņotība ar Latvijas un Eiropas kopējās izglītības telpas veidošanas prasībām, tai skaitā izmantojot salīdzinājumu ar vismaz 2 ES valstu studiju programmām.

Novērtējums: 3 (labi)

Komentārs: Programmu salīdzinājums ar citām Eiropas augstskolu programmām iesniegts ekspertiem kā papildinājums pašnovērtējuma ziņojumam pirms vizītes.

4. Akadēmiskā personāla kvalifikācija un profesionalitāte.

Novērtējums: 3 (labi)

Komentārs: Jāatzīmē laba kvalificēta akadēmiskā personāla vadība.

III Mācīšana un zināšanu novērtēšana.

Novērtējums: 4 (joti labi)

Komentārs: .....

5. Modernas mācīšanas metodes, studijās sagaidāmo rezultātu skaidrs izklāsts, problēmu risināšana, datoru, multimediju un interneta izmantošana.

Novērtējums: 4 (joti labi)

Komentārs: Programmu realizēšana tālmācības formā ietver arī modernu mācību metožu un tehnoloģiju izmantošanu, par ko varēja pārliecināties arī ekspertu vizītes laikā.

6. Palīdzība studentiem, pasniedzēju konsultācijas, akadēmiskā vadība un studēšanas motivācijas paaugstināšana.

Novērtējums: 4 (joti labi)

Komentārs: Tikšanās laikā ar studentiem un darba devējiem saņemtas tikai pozitīvas atsauksmes.

7. Zināšanu, prasmju un attieksmju novērtēšanas metožu objektivitāte un izmantošana studiju procesa pilnveidošanai.

Novērtējums: 3 (labi)

Komentārs: .....

IV Studiju nodrošinājums un vadība.

Novērtējums: 4(joti labi)

Komentārs: .....

8. Demokrātijas principu ievērošana studiju programmas vadīšanā, skaidri noteiktas administrācijas pārstāvju, akadēmiskā personāla un studentu savstarpējās attiecības.

Novērtējums: 4 (joti labi)

Komentārs: Atbilstoši tālmācības principiem studiju process precīzi reglamentēts, skaidri formulētas studentu, akadēmiskā personāla un administrācijas attiecības. Studiju atbalsta centrs nodrošina efektīvu atgriezenisko saiti no studentiem.

9. Sadarbība ar citām izglītības iestādēm, zinātniskajām institūcijām, starptautiskām organizācijām, akadēmiskā personāla un studentu apmaiņas ar citām augstskolām.

Novērtējums: 3 (labi)

Komentārs: Sadarbība ir uzsākta, kas dod labu pamatu to tālākajai attīstībai.

10. Studiju programmas metodiskais, informatīvais un materiāltehniskais nodrošinājums.

Novērtējums: 4 (joti labi)

Komentārs: Rūpīgi izstrādātie informatīvie un studiju materiāli ir tieši labai tālmācībai raksturīga pazīme. Materiāli tehniskā bāze ir tālmācības realizācijai atbilstoša.

V Personāla un studentu zinātniskās pētniecības (radošais) darbs.

11. Akadēmiskā personāla un studentu iesaistīšanās zinātniskās pētniecības (radošajā) darbā, zinātniskās pētniecības darbu tematikas aktualitāte un saistība ar studiju programmas saturu.

Novērtējums: 2 (apmierinoši)

Komentārs: Pētījumi studiju programmu tematikā tikai uzsākti un tas ir saprotams, jo koledža tikai nesen uzsākumi darbu.

VI Kvalitātes nodrošinājums un garantijas.

Novērtējums: 4 (Joti labi)

Komentārs: .....

12. Ikgadēja studiju programmas vājo un stipro pušu, izmaiņu, attīstības iespēju un plānu apspriešana, iekšējās pašnovērtēšanas un kvalitātes pilnveidošanas sistēmas nepārtraukta darbība.

Novērtējums: 4 (Joti labi)

Komentārs: .....

13. Absolventu veiksmīga iekārtošanās darbā apgūtajā specialitātē.

Novērtējums: 4 (Joti labi)

Komentārs: Šo punktu varētu atstāt bez vērtējuma, jo koledžai vēl izlaiduma nav bijis. Taču gandrīz visi studenti jau strādā savā specialitātē, sekmīgi veikuši prakses uzdevumus, darba devēji ir apmierināti un atzīst, ka studijas ļauj viņu darbiniekiem paaugstināt kvalifikāciju.

14. Studiju turpināšanas iespējas un finansiālās garantijas studiju programmas likvidācijas, reorganizācijas vai citu izmaiņu gadījumā.

Novērtējums: 4 (Joti labi)

Komentārs: Ir nodrošināta ar attiecīgiem līgumiem.

RTU Elektronikas un telekomunikāciju fak. dekāns

Ilmārs Slaidiņš

2005. gada 21. martā

**Biznesa vadības koledžas pirmā līmeņa profesionālās
augstākās izglītības studiju programmas “Iestāžu darba
organizācija un vadība”**

ANKETA NOVĒRTĒŠANAS KOMISIJAS EKSPERTIEM

Novērtēšanas komisijas eksperta individuālajam ziņojumam un Novērtēšanas komisijas kopējam ziņojumam jāpievieno aizpildīta anketa. Par katru jautājumu un par katru no kvalitātes aspektiem (kuri satur vairāk par 1 jautājumu) vēlams dot novērtējumu 4 ballu skalā un rakstisku komentāru, kurš ir obligāts negatīva vērtējuma gadījumā. (Ar atzīmi ballēs norāda galvenokārt īstenošanas atbilstību izvirzītajiem mērķiem un uzdevumiem.) Ieteicams par katru kvalitātes aspektu kopumā sniegt īsu komentāru, aprakstot: atklātos pozitīvos faktorus, trūkumus, rekomendācijas un ieteikumus kvalitātes uzlabošanai, iespējamos draudus. Ja par kādu jautājumu vai kvalitātes aspektu eksperts nav kompetents, par to vērtējums nav jādod. Ieteicams ekspertu ziņojumus strukturēt atbilstoši anketas jautājumiem, vajadzības gadījumā pievienojot papildus punktus.

Novērtēšanas skala: 4(joti labi), 3 (labi), 2 (apmierinoši), 1 (neapmierinoši).

I Studiju programmas vērtēšanas kritēriji (6 galvenie kvalitātes aspekti un 14 jautājumi)

I Mērķi un uzdevumi.

1. Studiju programmas mērķu un uzdevumu skaidrība, sasniedzamība un pārbaudāmība.

Novērtējums: 3(labi)

Komentārs: -

II Studiju saturs un organizācija.

Novērtējums: 3(labi)

Komentārs:

2. Atbilstība Latvijas Republikas izglītības un profesiju standartiem, citiem normatīvajiem aktiem un Eiropas Savienības prasībām un rekomendācijām.

Novērtējums: 2(apmierinoši)

Komentārs: Koledžā ir labs, kvalificēts akadēmiskais personāls, īpaši vadība. Studiju saturs ir atbilstošs profesiju standartam, normatīvajiem aktiem un rekomendācijām,

izņemot nosacījumu, ka koledžā patstāvīgajā darbā jāstrādā vismaz pusei no akadēmiskā personāla.

3. Studiju programmas un tās atsevišķu daļu saskaņotība ar Latvijas un Eiropas kopējās izglītības telpas veidošanas prasībām, tai skaitā izmantojot salīdzinājumu ar vismaz 2 ES valstu studiju programmām.

Novērtējums: 3(labi)

Komentārs: -

4. Akadēmiskā personāla kvalifikācija un profesionalitāte.

Novērtējums: 3(labi)

Komentārs: Akadēmiskā personāla kvalifikācija ir augsta. Lai būtu attiecīgais līmenis, daudzi pasniedzēji tiek pieaicināti kā vieslektori.

III Mācīšana un zināšanu novērtēšana.

Novērtējums: 4(loti labi)

Komentārs: -

5. Modernas mācīšanas metodes, studijās sagaidāmo rezultātu skaidrs izklāsts, problēmu risināšana, datoru, multimēdiu un interneta izmantošana.

Novērtējums: 4(loti labi)

Komentārs: Plaši tiek izmantotas modernas metodes un tehnoloģijas.

6. Palīdzība studentiem, pasniedzēju konsultācijas, akadēmiskā vadība un studēšanas motivācijas paaugstināšana.

Novērtējums: 4(loti labi)

Komentārs: Ļoti pozitīvas atsauksmes no studentiem un darba devējiem. Jebkurā laikā students var saņemt pasniedzēja konsultāciju pa e-pastu.

7. Zināšanu, prasmju un attieksmju novērtēšanas metožu objektivitāte un izmantošana studiju procesa pilnveidošanai.

Novērtējums: 3 (labi)

Komentārs: -

IV Studiju nodrošinājums un vadība.

Novērtējums: 4(loti labi)

Komentārs: -

8. Demokrātijas principu ievērošana studiju programmas vadīšanā, skaidri noteiktas administrācijas pārstāvju, akadēmiskā personāla un studentu savstarpējās attiecības.

Novērtējums: 4(loti labi)

Komentārs: Skaidri noteiktas administrācijas un akadēmiskā personāla savstarpējās attiecības. Ļoti labas, demokrātiskas attiecības ar studentiem.

9. Sadarbība ar citām izglītības iestādēm, zinātniskajām institūcijām, starptautiskām organizācijām, akadēmiskā personāla un studentu apmaiņas ar citām augstskolām.

Novērtējums: 3(labi)

Komentārs: Sadarbība ir sākuma stadijā un ir pamatotas iestrādes veiksmīgai attīstībai.

10. Studiju programmas metodiskais, informatīvais un materiāltehniskais nodrošinājums.

Novērtējums: 4 (ļoti labi)

Komentārs: Izcili metodiskie un informatīvie materiāli un ļoti labs tehniskais nodrošinājums.

V Personāla un studentu zinātniskās pētniecības (radošais) darbs.

11. Akadēmiskā personāla un studentu iesaistīšanās zinātniskās pētniecības (radošajā) darbā, zinātniskās pētniecības darbu tematikas aktualitāte un saistība ar studiju programmas saturu.

Novērtējums: 2 (apmierinoši)

Komentārs: Pētījumi ir tikai sākuma stadijā.

VI Kvalitātes nodrošinājums un garantijas.

Novērtējums: 4 (ļoti labi)

Komentārs: -

12. Ikgadēja studiju programmas vājo un stipro pušu, izmaiņu, attīstības iespēju un plānu apspriešana, iekšējās pašnovērtēšanas un kvalitātes pilnveidošanas sistēmas nepārtraukta darbība.

Novērtējums: 4 (ļoti labi)

Komentārs: -

13. Absolventu veiksmīga iekārtošanās darbā apgūtajā specialitātē.

Novērtējums: 4 (ļoti labi)

Komentārs: Visi studenti pārsvarā strādā savā specialitātē un ir iespējas pilnveidoties.

14. Studiju turpināšanas iespējas un finansiālās garantijas studiju programmas likvidācijas, reorganizācijas vai citu izmaiņu gadījumā.

Novērtējums: 4 (ļoti labi)

Komentārs: -

Novērtēšanas komisijas eksperte

Sandra Grīnberga

BVK akreditācijas doekumenti

AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS PADOME

Meistaru iela 21, Rīga LV-1050 Tālrunis: 7 223 392 Fakss: 7 220 423

E-pasts: aip@latnet.lv

<http://www.aip.lv/>

05.05.2005.

Rīgā, Meistaru ielā 21

AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS PADOMES LĒMUMS NR. 28

Par Biznesa vadības koledžas akreditāciju

Augstākās izglītības padome (turpmāk tekstā – AIP) 2005. gada 5. maija sēdē veica “Biznesa vadības koledžas” (koledžas reģistrācijas apliecības Nr. 3334802338, Reģ. Nr. 40003059125; Salaspils iela 14, LV-1057, Rīga) akreditāciju. Procedūra tika veikta saskaņā ar 2001.gada 16.oktobra Ministru Kabineta noteikumiem Nr. 442. „Par augstākās izglītības iestāžu un studiju programmu akreditāciju” un ievērojot Augstskolu likumu.

2001.gada 16.oktobra Ministru kabineta noteikumu Nr.442 „Augstākās izglītības iestāžu un studiju programmu akreditācijas noteikumi” 5.punkts nosaka, ka pieteikums par augstskolas akreditāciju tiek iesniegts Izglītības un zinātnes ministrijā, ja akreditēts vairāk nekā 50 procentu no tajā īstenotajām studiju programmām un 20.punkts nosaka, ka lēmumu par augstskolas akreditāciju Augstākās izglītības padome pieņem ne vēlāk kā sešus mēnešus pēc pieteikuma saņemšanas. Pieteikums Biznesa vadības koledžas akreditācijai Augstākās izglītības padomē iesniegts 2005. gada 14. aprīlī.

Biznesa vadības koledžā tiek realizētas divas programmas:

1. līmeņa profesionālo studiju programma „Komercdarbība” mārketinga un tirdzniecības speciālista kvalifikācijas iegūšanai (4134509, akreditēta 2005. gada 13. aprīlī uz 6 gadiem);
2. līmeņa profesionālo studiju programma „Iestāžu darba organizācija un vadība” biroja administratora kvalifikācijas iegūšanai (4134500, akreditēta 2005. gada 13. aprīlī uz 6 gadiem).

Saskaņā ar 2001.gada 16.oktobra Ministru kabineta noteikumu Nr.442 „Augstākās izglītības iestāžu un studiju programmu akreditācijas noteikumi” 3.punktu, AIP saņēmusi Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadomes 2005.gada 19. aprīļa sēdē apstiprināto atzinumu, kurā atbalstīts Novērtēšanas komisijas ekspertu atzinums par “Biznesa vadības koledžas” darbību un akreditāciju uz 2 gadiem.

Saskaņā ar 2001.gada 16.oktobra MK noteikumu Nr.442 „Augstākās izglītības iestāžu un studiju programmu akreditācijas noteikumi” 25., 26. punktu 2005. gada 21. aprīlī AIP apstiprināja Novērtēšanas komisiju šādā sastāvā: Latvijas Universitātes

profesore B.Sloka, Rīgas Tehniskās universitātes profesors I. Slaidiņš, Rīgas Tehniskās universitātes profesors K. Didenko).

Izvērtējot Novērtēšanas komisijas ekspertu individuālos (B.Sloka, I.Slaidiņš un K.Didenko) un kopējo ziņojumu, AIP locekļi atbalsta Novērtēšanas komisijas ieteikumu akreditēt Biznesa vadības koledžu uz pilnu laiku.

AIP lēmums:

akreditēt Biznesa vadības koledžu.

Aizklātajā balsošanā piedalījās 7 AIP locekļi un 7 balsoja „akreditēt”.

BVK ir vienīgā izglītības iestāde Latvijā, kura realizē studijas tikai tālmācības formā. Koledža mērķtiecīgi un veiksmīgi uzsākusi izglītības nodrošinājumu ļoti pieprasītā studiju formā, kas plaši izplatīta visā pasaulē.

Koledžai ir skaidri nākotnes plāni. Plānots studiju programmu piedāvājumu paplašināt un attīstīt arī 2. līmeņa profesionālās studiju programmas, veidot reģionālos studiju atbalsta centrus un uzbūvēt savu ēku. Koledžai ir visas iespējas kļūt par spēcīgu tālmācības biznesa augstskolu, kas nodrošina augstas kvalitātes izglītību.

BVK mācību telpas Rīgā, Salaspils ielā 14 tiek īrētas no Komerccīmnācības. Tur ir gan telpas administrācijai, studiju atbalsta centram, bibliotēkai, studiju materiālu ražošanai, gan arī datorklases un klātienes nodarbībām attiecīgi aprīkotas klases. Nākotnē koledža plāno iegūt savā īpašumā atsevišķu māju.

Gan studiju procesā, gan lietvedībā un vadībā plaši izmanto informācijas tehnoloģijas. Visa informācija studējošiem pieejama BVK interneta lappusē. Reģistrētiem studentiem pieejams diskusiju forums (diskusijām savā starpā un ar docētāju), virtuālajā vidē var veikt arī testus, saņemt un sūtīt e-pastu. Nākotnē paredzēts paplašināt virtuālās vides izmantošanu un varbūt pāriet uz WebCT platformu. Koledžas studenti var izmantot savā rīcībā jaunu datoru, kas pēc sekmīgām studijām paliek personīgā lietošanā. Šādu iespēju izmantojuši 165 studenti no 464 studentiem.

Personālam un studentiem ir iespējas izmantot 30 datorus 2 datorklasēs, kur arī notiek klātienes nodarbības.

Tālmācības studiju formas pamata nodrošinājums ir studiju materiāli. To izstrāde veikta atbilstoši tālmācības principiem.

Izveidota kvalitātes vadības sistēma, kura tiek papildināta un pilnveidota. Studējošo pieprasījumi un pretenzijas tiek analizētas un rasti nepieciešamie risinājumi. Informāciju iegūst no atsauksmēm diskusiju forumā, sūdzību reģistrā. Kvalitātes vadības sistēma nepārtraukti tiek pilnveidota.

Studiju kvalitātes nodrošināšanai tālmācībā ir īpaša nozīme un koledžā tai pievērta sevišķa vērība. Kvalitātes vadība tiek realizēta jau sākot ar studiju programmas izstrādi, studiju materiālu plānošanu un izstrādi un beidzot ar studiju atbalstu un pārbaudījumiem. Visi šie posmi BVK ir realizēti atbilstoši tālmācības principiem.

Ieviesta Kvalifikācijas skola docētājiem BVK ietvaros un docētāji paaugstina savu kvalifikāciju arī tālākizglītības studiju programmās Latvijas Universitātē. AIP locekļi sēdes gaita tika pārliecināti par apstākļu radīšanu BVK ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai, izaugsmes un pilnveides iespējām, kas ļāva izšķirties par vienbalsīgu lēmumu koledžas akreditācijai.

Augstākās izglītības padomes lēmumu saskaņā ar Ministru kabineta noteikumu Nr.442 „Augstākās izglītības iestāžu un studiju programmu akreditācijas noteikumi” 43.punktu var pārsūdzēt normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā mēneša laikā pēc lēmuma pieņemšanas.

Augstākās izglītības padomes priekšsēdētāja

B.Rivža

Sēja
7223392

Augstākās izglītības padomes sēdes protokols Nr. 11

200.5.gada "05" maijā

Sēdes sākums 16:00

Sēdes beigas 17:00

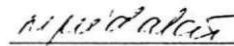
Sēdē piedalās:

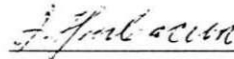
padomes priekšsēdētājs

 /B. Rivža

padomes locekļi:

 /J. Ekmanis

 /I. Druvieta

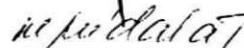
 /A. Harbaceviča

 /J. Siliņš

 /J. Eglītis

 /J. Birznieks

 /I. Knēts

 /U. Luckāns

 /A. Baumanis

 /J. Rozenblats

 /J. Zaķis

Sēdi protokolē:

 /A. Konstantinova
(paraksts un tā atšifrējums)

Latvijas Republikas
Izglītības un zinātnes ministrijas

Studiju programmu akreditācijas komisija

Izveidota ar Izglītības un zinātnes ministra 2002. gada 5 februāra rīkojumu Nr. 48

Vaļņu ielā 2, Rīgā, LV 1050

Rīgā

2005. gada 13. aprīlī

lēmums nr.865

Noformēts trijos eksemplāros

Eksemplārs nr. 2

1. Studiju programmu akreditācijas komisija ir izskatījusi augstākās izglītības iestādes

Biznesa vadības koledžas

1. līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas "Komerccarbība" (4134509) mārketinga un tirdzniecības speciālista kvalifikācijas iegūšanai akreditāciju.

2. Izvērtējot Studiju programmu akreditācijas komisijas rīcībā esošo informāciju, kā arī ar lietu saistītos apstākļus, Studiju programmu akreditācijas komisija, aizklāti balsojot, nolemj:

Biznesa vadības koledžas

1. līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmu "Komerccarbība" (4134509) mārketinga un tirdzniecības speciālista kvalifikācijas iegūšanai

akreditēt uz 6 gadiem

Balsošanas rezultāti :
(I kārtā)

Akreditēt uz 6 gadiem	<u>4</u>
Akreditēt uz 2 gadiem	<u>2</u>
Atteikt akreditāciju	<u>-</u>

Atkārtotā balsošana :
(II kārtā)

_____

(Handwritten signature)

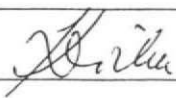
_____

3. Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 76. panta pirmo daļu un Izglītības un zinātnes ministrijas nolikuma 14., 15.punktu, personas, kuru tiesiskās intereses ierobežo šis lēmums, to var apstrīdēt Izglītības un zinātnes ministrijas valsts sekretāram mēneša laikā, kopš persona par to ir uzzinājusi.

komisijas priekšsēdētājs / J.Čakste

komisijas locekļi :

_____ / J.Ekmanis

_____ / J.Dirba

_____ / U.Grāvītis

_____ / L.Jermolajeva

_____ / P.Krīgers

_____ / J.A.Osis

_____ / J.Pūce

_____ / J.Rozenblats

Latvijas Republikas
Izglītības un zinātnes ministrijas

Studiju programmu akreditācijas komisija

Izveidota ar Izglītības un zinātnes ministra 2002. gada 5. februāra rīkojumu Nr.48

Valņu ielā 2, Rīgā, LV 1050

Rīgā

2005. gada 13. aprīlī

lēmums nr.866

Noformēts trijos eksemplāros

Eksemplārs nr. 2

1. Studiju programmu akreditācijas komisija ir izskatījusi augstākās izglītības iestādes

Biznesa vadības koledžas

1. līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas "Iestāžu darba organizācija un vadība" (4134500) biroja administratora kvalifikācijas iegūšanai akreditāciju.

2. Izvērtējot Studiju programmu akreditācijas komisijas rīcībā esošo informāciju, kā arī ar lietu saistītos apstākļus, Studiju programmu akreditācijas komisija, aizklāti balsojot, nolemj:

Biznesa vadības koledžas

1. līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmu "Iestāžu darba organizācija un vadība" (4134500) biroja administratora kvalifikācijas iegūšanai

akreditēt uz 6 gadiem

Balsošanas rezultāti :
(I kārtā)

Akreditēt uz 6 gadiem	<u>4</u>
Akreditēt uz 2 gadiem	<u>2</u>
Atteikt akreditāciju	<u>-</u>

Atkārtotā balsošana :
(II kārtā)

2

3. Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 76. panta pirmo daļu un Izglītības un zinātnes ministrijas nolikuma 14., 15.punktu, personas, kuru tiesiskās intereses ierobežo šis lēmums, to var apstrīdēt Izglītības un zinātnes ministrijas valsts sekretāram mēneša laikā, kopš persona par to ir uzzinājusī.

komisijas priekšsēdētājs / J.Čakste

komisijas locekļi :

 / J.Ekmanis

 / J.Dirba

 / U.Grāvītis

 / L.Jermolajeva

 / P.Krīgers

 / J.-A.Osis

 / J.Pūce

 / J.Rozenblats

Biznesa vadības koledža

PAŠNOVĒRTĒJUMA ZIŅOJUMS

SATURS

1.	Izglītības iestādes reģistrācijas apliecības kopija	3
2.	Dibināšanas dokumentu kopijas	3
2.1.	Juridiskās personas statūti	3
2.2.	Uzņēmumu reģistra izsniegta reģistrācijas apliecība	3
3.	VID izsniegta izziņa par izglītības iestādes stāšanos nodokļu maksātāju uzskaitē un pilnīgu norēķināšanos ar valsts budžetu	3
4.	Izglītības iestādes nolikuma kopija	3
5.	Izglītības iestādi raksturojošie kvantitatīvie rādītāji	4
5.1.	Studiju programmas un studējošo skaits	4
5.2.	Eksmatrikulēto studējošo skaits	6
5.3.	Akadēmiskā personāla raksturojums	6
5.4.	Studējošo skaits uz vienu akadēmiskā personāla pārstāvi	8
5.5.	Studiju finansējums	9
5.6.	Infrastruktūras nodrošinājums (studiju materiāltehniskā un informatīvā bāze)	9
5.7.	Starptautiskā sadarbība	9
6.	Izglītības iestādes darba plāns	10
6.1.	Ilgtermiņa attīstības koncepcija	10
6.2.	Izglītības iestādes infrastruktūras attīstības plāns	12
6.3.	Absolventu perspektīva darba tirgū	13
7.	Dokumenti, kas apliecina, ka izglītības iestādes pārvaldē tiek ievērotas Izglītības likumā, Augstskolu likumā, Profesionālās izglītības likumā un citos normatīvajos aktos noteiktās prasības	15
7.1.	Dokumenti par vadības struktūru un par studiju kvalitātes iekšējo kontroli, studējošo imatrikulācijas kritēriji	15
7.2.	Iekšējās kārtības noteikumi	16
7.3.	Akadēmiskā personāla saraksts, zinātniskie un akadēmiskie grādi	17
7.4.	Dokumenti, kas apliecina, ka vismaz 50% no akadēmiskā personāla strādā izglītības iestādē pamatdarbā un vismaz 30% akadēmiskā personāla ir doktora vai habilitētā doktora zinātniskais grāds	18
7.5.	Akadēmiskā personāla zinātniskās biogrāfijas	18
7.6.	Gada darbības pārskats	18
8.	Ziņas par izglītības iestādes studiju un informatīvo bāzi	19
8.1.	Ziņas par augstākās izglītības realizācijas prasībām atbilstošu mācību un zinātnisko literatūru, materiāltehnisko nodrošinājumu	19
8.2.	Ziņas par nodrošinājumu ar kvalificētu apkalpojošo personālu	19
8.3.	Ziņas par informācijas sistēmām un informācijas apmaiņas iespējamību valsts un starptautiskajos informācijas tīklos	20
8.4.	Ziņas par studiju apstākļiem, mācību maksas sistēmu	20
9.	Dokumenti, kas regulē studējošo un izglītības iestādes attiecības	22
10.	Dokumenti, kas nosaka studējošo organizāciju statusu	23
11.	Ziņas par izglītības iestādes budžetu	23
12.	BVK darbības SVID analīze un secinājumi	23
	Pielikumi	

1. Izglītības iestādes reģistrācijas apliecības kopija

Biznesa vadības koledža (BVK) dibināta 2003.gada 3.janvārī (IZM reģistrācijas apliecība Nr. 3334802338). Reģistrācijas apliecības kopiju skat.1. pielikumā.

2. Dibināšanas dokumentu kopijas

2002.gada 6. martā nodibināta Baltijas virtuālā koledža, 2002.gada oktobrī mainīts mācību iestādes nosaukums no Baltijas virtuālā koledža uz **Biznesa vadības koledža** (dokumentu kopijas skat. 2.pielikumā).

2.1. Juridiskās personas statūti

2004.gada 6.janvārī BVK Statūti reģistrēti KOMERCREĢISTRĀ LR Uzņēmumu reģistrā (Statūtu kopiju skat. 3.pielikumā).

2.2. Uzņēmumu reģistra izsniegta reģistrācijas apliecība

Biznesa vadības koledžas (BVK) dibinātājs Latvijas Uzņēmējdarbības un menedžmenta akadēmija” reģistrēts Uzņēmumu reģistrā 19.03.1992., Komercreģistrā-06.02.2004, Nodokļu maksātāju reģistrā- 1997.gada 10.janvārī. (Dokumentu kopijas skat.4. pielikumā)

3. VID izsniegta izziņa par izglītības iestādes stāšanos nodokļu maksātāju uzskaitē un pilnīgu norēķināšanos ar valsts budžetu

VID izziņu par BVK par pilnīgu norēķināšanos ar valsts budžetu skat. 5.pielikumā.

4. Izglītības iestādes nolikuma kopija

BVK darbojas saskaņā ar Biznesa vadības koledžas nolikumu, kurš apstiprināts ar LR Izglītības un zinātnes ministrijas 2002.gada 20.decembra rīkojumu Nr.691 (Nolikuma kopiju skat. 6.pielikumā).

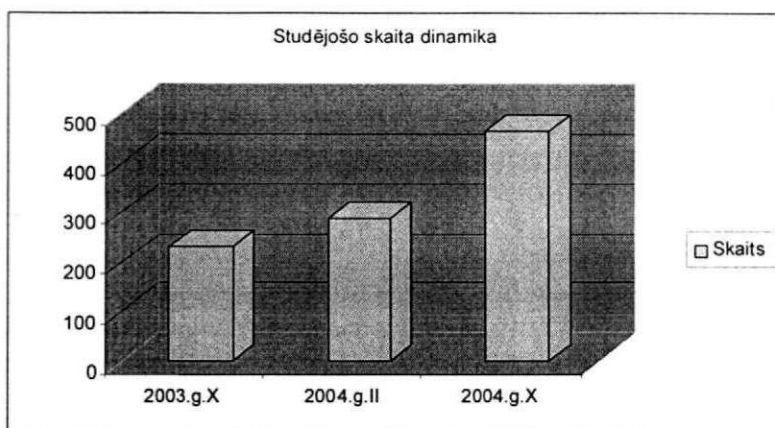
5. Izglītības iestādi raksturojošie kvantitatīvie rādītāji

5.1. Studiju programmas un studējošo skaits

Biznesa vadības koledža realizē **2 licenzētas studiju programmas**:

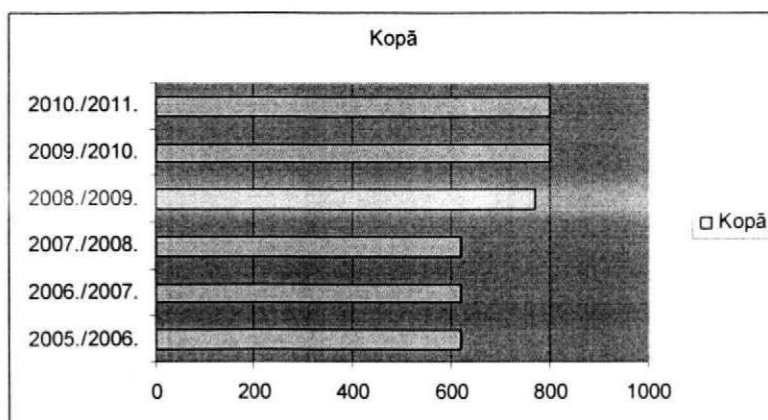
- 1) 1.līmeņa profesionālo studiju programma „**Komercdarbība**” (413411; no 11.05.04. –IZM rīkojums Nr. 287: 4134509) mārketinga un tirdzniecības speciālista kvalifikācijas iegūšanai (licence Nr.041008-2),
- 2) 1.līmeņa profesionālo studiju programma „**Iestāžu darba organizācija un vadība**” (413422; no 11.05.04. –IZM rīkojums Nr. 287: 4134500) biroja administratora kvalifikācijas iegūšanai (licence Nr.041008-1). Studiju programmu licenču kopijas skat. 7.pielikumā.

Biznesa vadības koledžā (BVK) pirmā studējošo imatrikulācija notikusi 2003.gada oktobrī, studējošo uzņemšana organizēta arī 2003./2004.gada ziemā un 2004.gada rudenī. Statistika rāda, ka 1 kalendārā gada laikā studējošo skaits koledžā pieaudzis gandrīz divas reizes: 2003.gada rudenī-231, 2003./2004.gada ziemā-288, 2004.gada rudenī-464 studējošie:

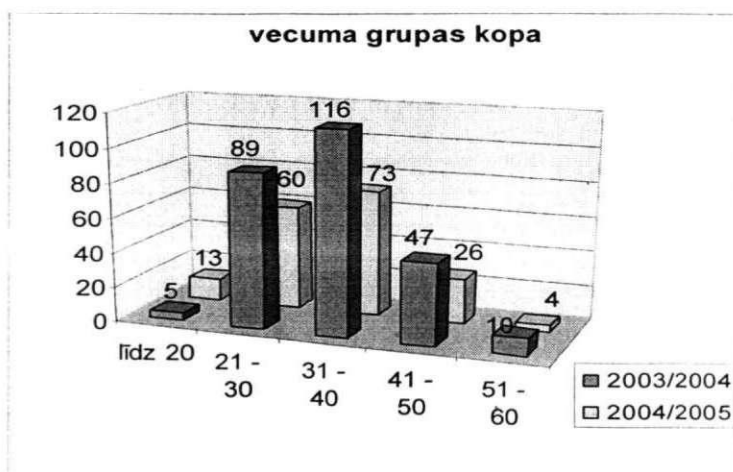

Plānojot studiju procesu turpmākajiem 6 gadiem (2005.-2010.), Biznesa vadības koledža paredz šādu studējošo skaita pieaugumu:

2005./2006	2006./2007	2007./2008	2008./2009.	2009./2010	2010./2011
620	620	620	770	800	800

Apkopojot datus, secinām, ka BVK studē vairāk sievietes, nekā vīrieši: proporcionāli 64% pret 36%. Visi studējošie ir pieaugušie vecumā no 18 līdz 60 gadiem, tomēr lielākā studējošo daļa ir strādājoši cilvēki vecumā no 30 līdz 40 gadiem.

5.2. Eksmatrikulēto studējošo skaits

2004.gada janvārī- oktobrī BVK eksmatrikulēti 5 studējošie. Eksmatrikulācija notikusi pēc studējošo vēlēšanās.

5.3. Akadēmiskā personāla raksturojums Studiju procesu BVK nodrošina:

Docētāji	2003./2004.	2004./2005.
Kopā	18	38
Profesori	1	2
Asociētie profesori	-	1
Docenti	4	6
Lektori	13	26
Asistenti	-	3

Studiju procesa nodrošināšanas perspektīva 2005.-2010.gadam

Docētāji	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Kopā	38	38	39	39	40	40
Profesori	2	2	3	3	4	4
Asociētie profesori	1	2	3	3	4	4
Docenti	6	7	7	8	9	9
Lektori	26	24	24	23	22	22
Asistenti	3	3	2	2	1	1

Akadēmiskā personāla kvalifikācija:

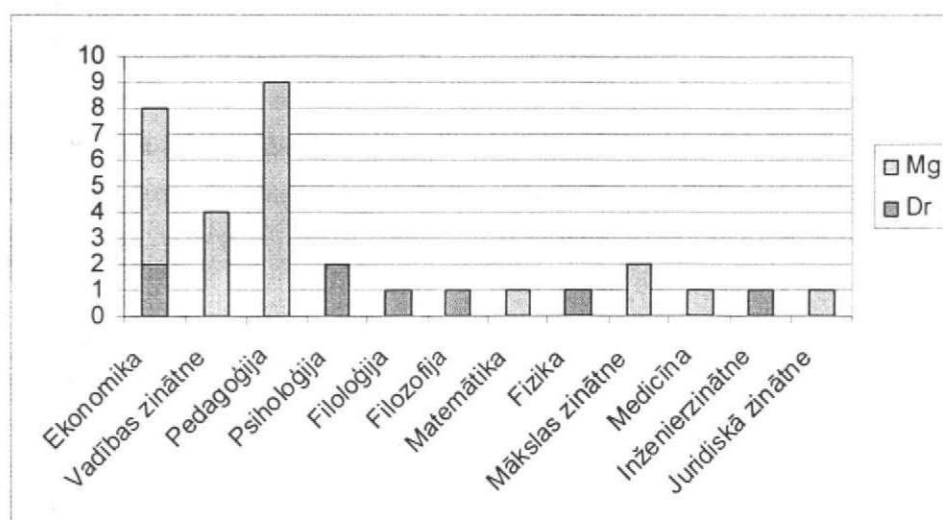
Docētāji	2003./2004.	2004./2005.
Zinātņu doktori	5	8
Maģistri	13	24
No tiem studē doktorantūrā	5	11

Akadēmiskā personāla kvalifikācijas uzlabošanas perspektīva 2005.-2010.gadam

Docētāji	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Zinātņu doktori	8	11	12	13	14	14
Maģistri	24	22	22	22	21	21
No tiem studē doktorantūrā	11	11	10	9	9	9

Raksturojot mācībspēku akadēmisko grādu sadalījumu pa nozaru blokiem, var secināt, ka studiju process koledžā (īpaši- vispārizglītojošo- *A bloka* un profesionālo -*B bloka kursos*) tiek nodrošināts, izmantojot kvalitatīvu , studiju kursu specifikai atbilstošu akadēmisko potenciālu:

Zinātņu nozare	Zinātņu doktori	Maģistri
Ekonomika	2	6
Vadības zinātne	-	4
Pedagoģija	-	9
Psiholoģija	2	-
Filoloģija	1	-
Filozofija	1	-
Matemātika	-	1
Fizika	1	-
Mākslas zinātne	-	2
Medicīna	-	1
Inženierzinātne	1	-
Juridiskā zinātne	-	1

BVK akadēmiskā personāla nozīmīgākās publikācijas

Vārds, uzvārds	Monogrāfijas	Raksti zin. izdevumos	Vārdnīcas, enciklopēdijas	Konferenču tēzes	Mācību līdzekļi	Citas publikācijas
Vilis Daberts		20	8	7	1	12
Gunta Krasta	-	-	-	-	-	8
Silvija Kristapsone	1	11	-	2	2	8
Ineta Kristovska	-	5	-	20	2	3
Velta Lapacinska	6	20	-	4	4	150
Inga Lapiņa	-	-	-	2	7	2
Viktors Nešpors	2	34	10	-	5	5
Māris Pūķis		2		2		104
Viesturs Reņģe	3	13	-	17	15	40
Ženija Roja	2	20	-	7	6	10
Iveta Zaļuksne	1	-	-	12	-	-

5.4. Studējošo skaits uz vienu akadēmiskā personāla pārstāvi

Akadēmiskā personāla un studējošo skaitliskās attiecības ir 1: 12.

5.5. Studiju finansējums

Studiju finansējumu veido studiju maksa. 2003./ 2004. ak.gadā studiju maksa bija 580 LVL.

5.6. Infrastruktūras nodrošinājums (studiju materiālitehniskā un informatīvā bāze)

BVK studiju process norit Rīgas Komercgimnāzijas telpās (Telpu nomas līguma kopiju, Objekta higiēniskā novērtējuma dokumenta kopiju skat. 8.pielikumā). Klātienē nodarbībās vienlaikus piedalās aptuveni 100 studējošie, tas nozīmē, ka uz vienu studējošo paredzēti 4,57 m².

Studējošo rīcībā 2 datorklases ar 30 vietām.

Studējošo rīcībā mājās nodoti 165 BVK datori.

BVK pilnībā nodrošina studējošos ar visiem studiju procesā nepieciešamajiem tālmācības studiju materiāliem, kas tiek ražoti uz vietas augstskolā. Studiju materiālu ražošana augstskolā nodrošina to regulāru un operatīvu aktualizēšanu, atjaunošanu, papildināšanu. BVK ir arī programmu studiju kursu zinātnes nozarēm atbilstoša bibliotēka, kurā ir 1527 vienības.

5.7. Starptautiskā sadarbība

Studiju kvalitātes uzlabošanai, koledžas akadēmiskā gara uzturēšanai, starptautiskās pieredzes pilnveidošanai, sadarbības veicināšanai 2003.gadā Biznesa vadības koledža kā biedrs ir iesaistījies starptautiskajā tālmācības organizācijā **EDEN**- European Distance Education Network.Organizācija apvieno Eiropas vadošās tālmācības institūcijas, organizējot starptautiskās konferences, seminārus, forumus, izdodot zinātniska un praktiska rakstura rakstu krājumus un grāmatas (Sadarbības apstiprinājuma dokumenta kopiju skat. 9.pielikumā).

BVK noslēgusi sadarbības līgumus ar šādām ārvalstu tālmācības institūcijām:

- Kauņas Tehnoloģiskās universitātes (Lietuva) Tālmācības studiju centru,
- Baltijas Izglītības Tehnoloģiju institūtu (Lietuva) (Līgumu kopijas skat.10. pielikumā).

6. Izglītības iestādes darba plāns

BVK studiju process tiek organizēts atbilstoši BVK Padomes darba plānam (Skat.11.pielikumu), Studiju padomes darba plānam (Skat. 12.pielikumu), studiju grafikam (Skat.13.pielikumu).

6.1. Ilgtermiņa attīstības koncepcija 2004.-2010.gadam

BVK attīstības stratēģiskais plāns izstrādāts, ievērojot „Latvijas ilgtermiņa ekonomiskajā stratēģijā”, „Nacionālajā attīstības plānā”, „Nacionālajā nodarbinātības plānā”, „Eiropas komisijas mūžizglītības memorandā”, LR Izglītības attīstības koncepcijā 2002.-2005.gadam noteiktos mērķus un rīcības virzienus.

Savā darbībā BVK ievēro šādus principus:

1. **Pieejamības principu** - katram Latvijas iedzīvotājiem nodrošinot iespēju iegūt 1.līmeņa augstāko profesionālo izglītību, radot iespējas apvienot studiju un darbu.
2. **Atbilstības principu** - plānojot turpmākās darbības gaitu, ņemt vērā studējošo individuālās intereses, tautsaimniecības vajadzības, t.sk. darba tirgus prasības un sabiedrības attīstības galvenās vadlīnijas.
3. **Sabiedrības līdzdalības principu** – plānojot studiju programmu realizāciju, kursu pilnveidi, izmantot nevalstisko profesionālo organizāciju, vietējo pašvaldību un darba devēju pieredzi un ieteikumus.
4. **Mūžizglītības principu** - paredzot iespēju BVK absolventiem turpināt izglītoties visas dzīves garumā, nodrošinot tālāko studiju iespējas citās Latvijas 2. līmeņa augstākās profesionālās izglītības iestādēs, attīstot profesionālās pilnveides un profesionālās ievirzes programmu piedāvājumu BVK.
5. **Mērķtiecības principu** – plānojot pārmaiņas tālmācības studijās, veidojot jaunu studiju programmu piedāvājumu, par galveno kritēriju uzlūkot piedāvājuma kvalitāti, izglītības un sabiedrības attīstības prioritātes.
6. **Pēctecības principu** - veicot iepriekšējās darbības detalizētu izvērtējumu, precizējot sasniegumus, konkretizējot nepieciešamos uzlabojumus, turpinot pozitīvi novērtētās iniciatīvas.
7. **Resursu nodrošināšanas principu** – turpinot studiju procesam nepieciešamās resursu bāzes pilnveidošanu atbilstoši studējošo vajadzībām un saskaņā ar BVK budžetu.
8. **Kontroles principu**- turpinot jau esošo procesu uzraudzību BVK, veicot regulāras studējošo, akadēmiskā personāla un darba devēju aptaujas, sagatavojot pārskatus ar mērķi uzlabot studiju kvalitāti BVK.

BVK ilgtermiņa mērķis ir turpināt nodrošināt koledža iegūstamās izglītības atbilstību Latvijas un Eiropas 1.līmeņa augstākās profesionālās izglītības augošajām prasībām, sekmējot studējošo un absolventu konkurētspēju starptautiskā mērogā.

Mērķa sasniegšanai izvirzītie uzdevumi:

1. Nodrošināt studiju procesa un pārbaudījumu kvalitāti, lai BVK iegūto profesionālo izglītību un profesionālo kvalifikāciju atzītu augstākās izglītības iestādes Latvijā un ārvalstīs, kā arī sagatavot teorētiski un praktiski kvalificētus, konkurētspējīgus speciālistus, ievērojot Latvijas Republikā pastāvošā darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma konjunktūru.
2. Virzīt studiju procesus tā, lai tie palielinātu studējošo iespējas iekļauties nepārtrauktas mūžizglītības procesos ne tikai Latvijas, bet arī Eiropas izglītības telpā. Šai nolūkā organizēt studijas BVK gan kā pabeigtu posmu 1.līmeņa profesionālās augstākās izglītības ieguvei, gan kā starpposmu ceļā uz 2.līmeņa profesionālās augstākās izglītības un piektā līmeņa profesionālās kvalifikācijas iegūšanu. Studijas organizējamās tā, lai, absolvējot BVK, studējošajiem ir iespēja turpināt studijas 2.līmenī kādā no Latvijas vai ārvalstu augstskolām, universitātēm vai citām augstākās izglītības mācību iestādēm 3.kursā jeb 5.semestrī.
3. Paplašināt BVK sadarbības iespējas ar citām valsts un juridisko personu dibinātajām augstskolām, veicot studiju kursu salīdzināšanu un paplašinot BVK absolventu tālākās izglītības iespējas.
4. Saskaņā ar darba tirgus prasībām plānot un izveidot jaunas studiju programmas.
5. Studiju procesa pilnveides nolūkos uzsākt studiju kursu moduļu piedāvājumu.
6. Paplašināt informācijas tehnoloģiju izmantošanas iespējas tālmācības procesā koledžā, vismaz 5 C daļas kursus piedāvājot e- studiju (Web CT vai CD) formā, vienlaicīgi nodrošinot šo kursu apguvei atbilstošu studiju atbalsta sistēmu.

7. Nodrošināt mūžizglītības iespējas ne tikai BVK studējošajiem un absolventiem, bet arī visiem interesentiem, izstrādājot un licenzējot profesionālās pilnveides un profesionālās ievirzes programmas (tālmācības formā) , tādā veidā paplašinot kvalitatīvas izglītības pieejamību Latvijas rajonu iedzīvotājiem.
8. Lai uzraudzītu BVK piedāvātā studiju satura atbilstību Latvijas un Eiropas darba tirgus prasībām, turpināt sadarbību ar darba devējiem , vietējām pašvaldībām, nevalstiskajām profesionālajām organizācijām.

6.2. Izglītības iestādes infrastruktūras attīstības plāns 2004. – 2010. gadam

Telpas

2004. gadā Biznesa vadības koledža savu darbību organizē īrētās telpās Rīgā, Salaspils ielā 14. Lai nodrošinātu efektīvu studiju procesu, auditorijās ir atjaunotas mēbeles – soli un krēsli, kā arī katru gadu tiek veikts kosmētiskais remonts.

Auditorijas tiek aizņemtas divreiz nedēļā, pēcpusdienas stundās. Pieaugot studējošo skaitam tuvākajos sešos gados radīsies nepieciešamība izīrēt vairāk auditoriju telpas, kā arī nodrošināt nodarbību norisi citās nedēļas dienās.

Visās telpās jānodrošina profesionāla apsardze un tās jāapdrošina vismaz pret ugunsdrošības risku.

Tehniskais nodrošinājums auditorijās

Katrā auditorijā ir iespēja lietot pilnu tehnisko aprīkojumu: datoru, projektoru, skaņu un video tehniku.

Laika posmā no 2005. līdz 2010.gadam ir plānots iegādāties 4 videoprojektorus un 4 pārvietojamos datorus.

Datornodrošinājums.

BVK studenti klātienē nodarbībās izmanto divas datorklases ar 30 datoriem, uz kuriem ir instalētas licencētas programmas.

Studenti, kuri, vienojoties par studijām BVK, izteikuši vēlēšanos, saņem no koledžas datoru lietošanai mājās.

Tā kā katram BVK datoram ir iespēja pievienoties globālajam tīmeklim, nepieciešams nodrošināt jaunāko antivīrusu programmu lietošanu uz visiem BVK datoriem.

Tuvāko sešu gadu laikā, palielinoties studējošo skaitam, plānots ierīkot jaunas datorklases ar vismaz 30 jauniem datoriem.

Ik pēc trim gadiem atjaunojami datori un perifēriju iekārtas, kuras lieto BVK vispārējais un administratīvais personāls.

Bibliotēkas un videotēkas fonds

Sekojoši līdzīgi straujajām izmaiņām Eiropas Savienības un citu valstu ekonomiskajā un politiskajā dzīvē, BVK katru mēnesi atjauno bibliotēkas un videotēkas fondu.

2010.gadā bibliotēkā zinātniskās un ekonomiskās literatūras krājumiem ir jāsasniedz 5 000 grāmatu eksemplāru un 1 000 video un DVD kasešu eksemplāru skaits.

Sakari

BVK jānodrošina ātri un droši sakari ar ikvienu studējošo un akadēmiskā personāla pārstāvi, tādējādi ir nepieciešams uzturēt nevainojamā kārtībā lokālā telefona centrāli un interneta pieslēgumu.

Jāseko tehnoloģiju attīstībai un jāievieš optimālākais risinājums sakaru nodrošinājumā.

Līdz 2007.gadam līdz maksimālam automatizācijas līmenim jāpilnveido elektroniskā BVK personu datu bāze, lai tā spētu ietaupīt laiku un cilvēkresursus koledžā.

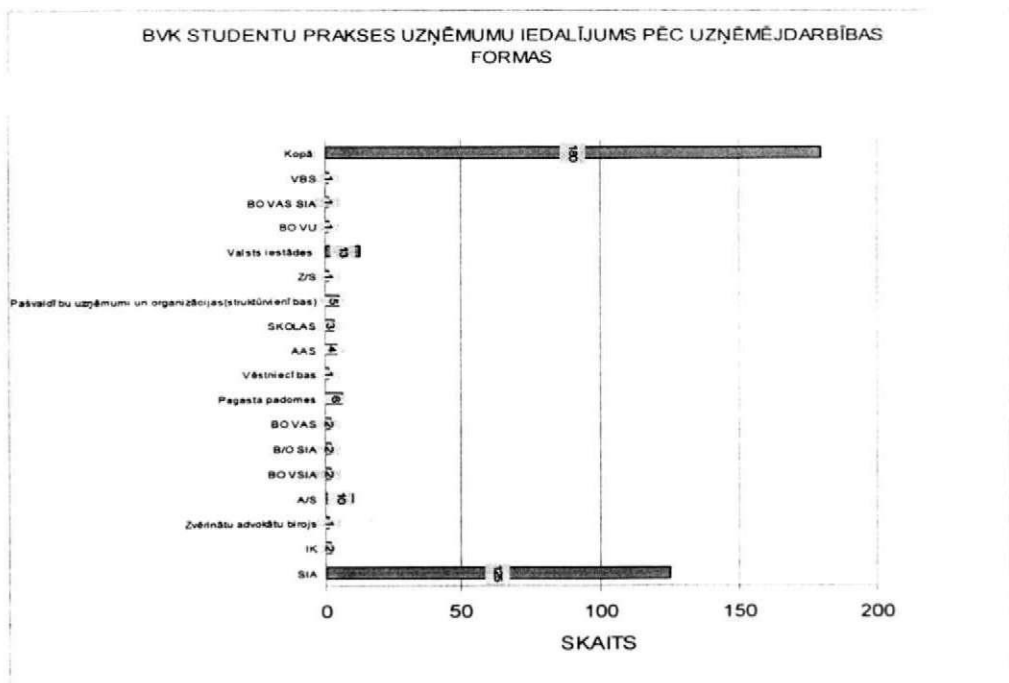
6.3. Absolventu perspektīva darba tirgū

BVK studējošie ir strādājoši cilvēki, tas nozīmē, ka viņiem jau studiju laikā ir sava noteikta vieta Latvijas darba tirgū. BVK studiju programmu neatņemama sastāvdaļa ir prakse. Prakses vietu/-as students izvēlas patstāvīgi, vairumā gadījumu tā ir iestāde vai uzņēmums, kurā studējošais strādā. Ja prakses vietas izvēle studējošajam sagādā grūtības, BVK piedāvā prakses iespējas partnerinstitūcijās. Šai nolūkā BVK ir noslēgusi līgumus (līgumu kopijas skat. 14.pielikumā) ar šādiem uzņēmumiem un iestādēm:

- Personāla dokumentu valsts arhīvs,
- SIA „ARKOLAT”,
- SIA „Gandrs”,
- SIA „Jānis Roze”,
- A/S „Kviteks”,
- SIA „Juridisko pakalpojumu birojs ‘Legata’”,
- SIA „Lukss ID”,
- SIA „Nordik”,
- SIA “RIMI LATVIA”.

Studējošo prakses vietu izvēle ir ļoti daudzveidīga, tomēr, kā rāda statistika, studējošie visvairāk praktizējušies SIA (125 cilvēki), valsts iestādēs (13) un A/S (10 studējošie).

Studējošo prakses vietas (2003./2004. s. g.)

2003./2004. studiju gada 2.semestrī praksi izgājuši 180 studējošie. 99% praksi veikuši savā darba vietā. Tas pierāda, ka BVK studējošajiem lielākoties ir stabila vieta darba tirgū, studijas koledžā šīs pozīcijas tikai nostiprina.

7. Dokumenti, kas apliecina, ka izglītības iestādes pārvaldē tiek ievērotas Izglītības likumā, Augstskolu likumā, Profesionālās izglītības likumā un citos normatīvajos aktos noteiktās prasības

BVK galvenā lēmējinstiūcija ir Padome (Padomes nolikumu skat.15.pielikumā).

Studiju procesu koledžā vada un koordinē Studiju padome (Studiju padomes nolikumu skat. 16.pielikumā). BVK darbojas arī revīzijas komisija (Nolikumu skat.17. pielikumā) un šķīrējtiesa (Nolikumu skat. 18.pielikumā).

7.1. Dokumenti par vadības struktūru un par studiju kvalitātes iekšējo kontroli, studējošo imatrikulācijas kritēriji

BVK darbojas kvalitātes vadības sistēmā.

Iekšējai un ārējai kontrolei pakļauts BVK studiju materiālu veidošanas process: recenzēšana, pilottestēšana, papildināšana, atjaunošana u.tml.

Akadēmiskā personāla un administratīvā personāla atlases, atjaunošanas procesi definēti BVK "Akadēmisko un administratīvo amatu nolikumā" (Skat.19. pielikumu).

BVK rūpējas par mācībspēku un cita personāla tālākizglītošanu studiju procesa kvalitātes uzlabošanas nolūkos:

- Atbilstoši Izglītības un zinātnes ministrijas 2002.gada 14.jūnija instrukcijas Nr.6 "Augstākās izglītības pakāpē strādājošo pedagogu izglītības ieguves un profesionālās pilnveides kārtība" prasībām BVK lielu uzmanību pievērš akadēmiskā personāla profesionālajai pilnveidošanai, šim nolūkam nodrošinot mācībspēkiem iespēju piedalīties atbilstošu programmu apgūvē.
- 2004.gadā 3 BVK mācībspēki apgūst LU piedāvāto profesionālās pilnveides programmu "Inovācijas augstākās izglītības sistēmā".
- 2004./2005. ak. gadā ir ieplānotas vairākas akadēmiskā personāla un klientu konsultantu studiju vizītes, piem., Kauņas Tehnoloģiskās universitātes Tālmācības studiju centrā, Starptautiskajā Menedžmenta skolā (International School of Management) Kauņā, Tartu Universitātes Atvērtajā universitātē, Turku Universitātē, Helsinku Universitātē.
- No 2003.gada novembra līdz 2004.gada aprīlim 5 BVK darbinieki apmeklējuši ISO 9001 kursus Zygon Baltic Consulting, iegūstot kvalitātes sistēmu vadītāja sertifikātu (16.03.2004. – 16.03.2007.) un kvalitātes auditora sertifikātu (16.03.2004. – 16.03.2007.).
- 2004. gadā 4 BVK darbinieki Leonardo da Vinci projekta ietvaros piedalījušies starptautiskajos tālmācībasursos, apgūstot programmu informācijas tehnoloģiju izmantošanā mazā un vidējā biznesa uzņēmumu vadībā ("IT in the management of Small and Medium Enterprises") un iegūstot sertifikātu.
- Gandrīz visiem BVK studiju atbalsta centra darbiniekiem ir augstākā izglītība vai arī viņi to apgūst, studijas apvienojot ar darbu: piem., 3 studē maģistrantūrā, 2 apgūst 1. līmeņa augstāko izglītību, 2- otrā līmeņa augstāko izglītību.

BVK akadēmiskais personāls regulāri veic individuālu profesionālu pilnveidošanos.

BVK paredz arī studējošo starptautiskās pieredzes pilnveidošanas iespējas.

Ņemot vērā tālmācībā iesaistīto studējošo specifiku (biznesa aktivitātes utt.), BVK iespējas studējošo starptautiskās pieredzes pilnveidošanā ir ierobežotas, tomēr koledža plāno 2005.gada pavasarī organizēt starptautisku zinātniski praktisku konferenci, kurā kā aktīvi organizatori un dalībnieki iesaistīti BVK studējošie. Starptautiskās pieredzes pilnveide iespējama, piedaloties arī ārzemju vieslektoru lekcijās.

BVK plāno palielināt sadarbību ar starptautiskiem uzņēmumiem, nodrošinot studējošajiem prakses vietas.

BVK organizatoriskā (vadības) struktūra definēta koledžas dibinātāja "Iekšējās kārtības noteikumos" (Skat.20. pielikumu). Studiju procesu regulē BVK Studiju nolikums (Skat.21.pielikumu).

Studiju kvalitātes iekšējā kontrole tiek veikta, izmantojot studējošo aptaujas, atsauksmes diskusiju forumā (rezultātu analīzi skat. 22.pielikumā), ierakstus Sūdzību reģistrā un Problēmu reģistrā (atrodas Studiju atbalsta centrā).

Ņemot vērā studējošo sniegtos ieteikumus, ierosinājumus, tiek veikti uzlabojumi studiju materiālos, pilnveidota klātienēs nodarbību kvalitāte, plānotas vieslekciju tēmas, uzlabots Studiju atbalsta centra darbs, veidoti prakses uzdevumi utt.

Studējošo imatrikulācijas kritēriji noteikti BVK "Uzņemšanas noteikumos", kas tiek izstrādāti katram studiju gadam (Skat. 23.pielikumu).

7.2. Iekšējās kārtības noteikumi

BVK izstrādāti iekšējās kārtības noteikumi studējošajiem (Skat.24.pielikumu) un darbiniekiem (Skat.20.pielikumu).

7.3. Akadēmiskā personāla saraksts, zinātniskie un akadēmiskie grādi

Nr.	Izglītība. Zin.grāds	Amats	Vārds, uzvārds
1.	Mg.paed.	Lektore	Dzintra Albuže
2.	Mg.oec.	Lektore	Rasma Alsiņa
3.	Augst. izgl.	Lektore	Maruta Ābele
4.	Mg.oec.	Lektors	Aivars Bernāns
5.	Dr.sc.ing.	Docente	Jovita Budzinauskiene
6.	Dr.phil.	Docents	Vilis Daberts
7.	Bak.oec.	Asistente	Evija Ezera
8.	Mg.math.	Lektors	Normunds Gūtmanis
9.	MBA	Lektore	Anda Jēgere
10.	Mg.paed.	Lektore	Ina Jēkabsons
11.	Mg.paed.	Lektors	Aivis Kārklīņš
12.	Mg.paed.	Lektore	Svetlana Kiseļova
13.	Mg.paed.	Lektore	Gunta Krasta
14.	Dr.oec.	Docente	Silvija Kristapsone
15.	Dr.phil.	Docente	Ineta Kristovska
16.	Mg.paed.	Lektore	Kristīne Kvēle- Kvāle
17.	Mg.art.	Lektore	Velta Lapacinska
18.	Mg.oec.	Lektore	Inga Lapiņa
19.	Dr. psych.	Asoc. prof.	Anita Lasmane
20.	MBA	Lektors	Ivars Linde
21.	Bak.paed.	Asistente	Sanita Meldere
22.	Dr.oec.	Profesors	Viktors Nešpors
23.	Mg.art.	Lektore	Ieva Kļenovska
24.	Mg.paed.	Lektore	Liene Ozola
25.	Mg.soc.	Lektore	Kristīne Pakalniete
26.	Mg.paed.	Lektors	Ikars Pakalniētis
27.	Dr.phis.	Docents	Māris Pūķis
28.	Bak.philol.	Asistente	Dīana Ratinīka

29.	Dr. psych.	Profesors	Viesturs Reņģe
30.	Mg.med.	Lektore	Ženija Roja
31.	Augst.izgl.	Lektore	Oksana Sakaloša
32.	MBA	Docents	Jānis Straumēns
33.	Mg.oec.	Lektore	Zane Štālberga
34.	Augst.izgl.	Lektore	Aija Šteinberga
35.	Mg.oec.	Lektore	Rasma Urtāne
36.	Mg.paed.	Lektors	Kārlis Veiss
37.	Mg.iur.	Lektore	Signe Zaharova
38.	Mg.oec.	Lektore	Iveta Zajūksne

7.4. Dokumenti, kas apliecina, ka vismaz 50% no akadēmiskā personāla strādā izglītības iestādē pamatdarbā un vismaz 30% akadēmiskā personāla ir doktora vai habilitētā doktora zinātniskais grāds

BVK patstāvīgā darbā strādājošie mācītspēki

Nr.	Zin.grāds	Amats	Vārds, uzvārds
1.	Mg.paed.	Lektore	Dzintra Albuže
2.	Dr.sc.ing.	Docente	Jovita Budzinauskiene
3.	Bak. oec.	Asistente	Evija Ezera
4.	MBA	Lektore	Anda Jēgere
5.	Mg.paed.	Lektors	Aivis Kārklīšs
6.	Mg.art.	Lektore	Ieva Kļenovska
7.	Bak.paed.	Asistente	Sanita Meldere
8.	Mg.paed.	Lektors	Ikars Pakalniētis
9.	Mg.soc.	Lektore	Kristīne Pakalniēte
10.	Bak. philol.	Asistente	Diāna Ratinīka
11.	Augst. izgl.	Lektore	Oksana Sakaloša

BVK pastāvīgā darbā strādājošie docētāji nodrošina vairāk nekā 67 % abu studiju programmu kursus.

BVK studiju procesu nodrošina 8 zinātņu doktori (diploma kopijas skat.25.pielikumā).

7.5. Akadēmiskā personāla zinātniskās biogrāfijas

BVK strādā augsti kvalificēti mācītspēki. Akadēmiskā personāla zinātniskās biogrāfijas skat. 26.pielikumā.

7.6. Gada darbības pārskats

Katra kalendārā gada darbības pārskatu sniedz direktors. Pārskats tiek publicēts BVK padomes sēdē (2003.gada pārskata kopiju skat. 27.pielikumā).

8. Ziņas par izglītības iestādes studiju un informatīvo bāzi

8.1.Ziņas par augstākās izglītības realizācijas prasībām atbilstošu mācību un zinātnisko literatūru, materiāltehnisko nodrošinājumu

BVK studiju procesa nodrošināšanai ir izveidota zinātņu nozarēm atbilstoša bibliotēka, kuras fondi regulāri tiek atjaunoti. BVK studējošie ir arī starpbibliotēku abonementa lietotāji: BVK studējošā apliecība dod tiesības izmantot informācijas avotus un pakalpojumus sekojošās bibliotēkās:

- Latvijas Nacionālā bibliotēka;
- Latvijas Universitātes bibliotēka;

- Rīgas Tehniskās universitātes Zinātniskā bibliotēka;
- Rīgas Stradiņa Universitātes bibliotēka;
- Latvijas Akadēmiskā bibliotēka;
- Latvijas Lauksaimniecības universitātes Fundamentālā bibliotēka;
- Patentu tehniskā bibliotēka;
- Medicīnas zinātniskā bibliotēka;
- Latvijas Policijas akadēmijas Fundamentālā bibliotēka.

BVK bibliotēkā ir pieejams Internet pieslēgums. Studējošie var izmantot arī videomateriālus un CD (piemēram, biznesa angļu valodas apguvei). Visas BVK lietotās datorprogrammas ir licencētas. Datortīkla uzturēšanai BVK sadarbojas ar SIA LUX-ID. 2004.gada augustā ir veikts BVK informācijas sistēmu audits.

Praktisko nodarbību laikā tiek izmantots daudzveidīgs tehniskais aprīkojums: kodoskops, videoprojektors, video un audio aparatūra.

8.2. Ziņas par nodrošinājumu ar kvalificētu apkalpojošo personālu

Studējošo apkalpošanai izveidots Studiju atbalsta centrs, kurā strādā 3 klientu konsultanti, 1 redaktors, maketētājs, 1 projektu vadītājs, 1 datoru administrators, 1 tehniskā sekretāre. Visi speciālisti piedalījušies atlases konkursā, kā arī izgājuši sagatavošanās kursus uzņēmumā (telemārketinga, tālmācības specifika u.tml.). Visiem klientu konsultantiem ir augstākā izglītība, daļa Studiju atbalsta centra darbinieku turpina studijas maģistrantūrā. Studējošo apkalpošanas līmeņa uzlabošanai BVK tiek pieaicināti arī citi speciālisti: mārketinga konsultanti, datorgrafīķis, tālmācības eksperti.

8.3. Ziņas par informācijas sistēmām un informācijas apmaiņas iespējamību valsts un starptautiskajos informācijas tīklos

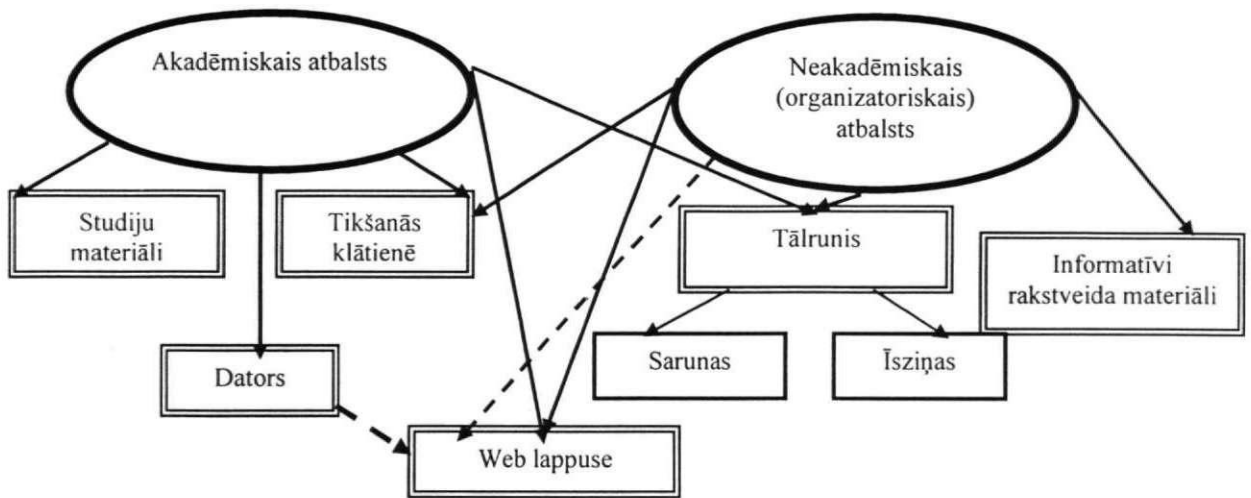
Lai nodrošinātu studējošajiem informācijas apmaiņas iespējas valsts un starptautiskajos informācijas tīklos, BVK pagaidām pieejami tikai INTERNET pakalpojumi, tāpēc 2004.gada 16.oktobrī BVK Studiju padomes sēdē izskatīts jautājums par starptautisko datu bāzu izmantošanas iespēju paplašināšanu. Šai nolūkā ir panākta vienošanās ar BVK dibinātāju par datu bāzes EBSCO pakalpojumu nodrošināšanu studējošajiem, sākot ar 2005.gada janvāri.

8.4. Ziņas par studiju apstākļiem, mācību maksas sistēmu

Mērķa sasniegšanai BVK ir izvēlējusies tālmācības studiju formu. Tālmācība BVK tiek realizēta, izmantojot studiju atbalsta sistēmu, kuras analogi meklējami Lielbritānijas atvērtās universitātes un Hāgenas Tālmācības universitātes darbībā, kā arī izmantojot oriģinālus, tikai BVK raksturīgus studiju atbalsta līdzekļus.

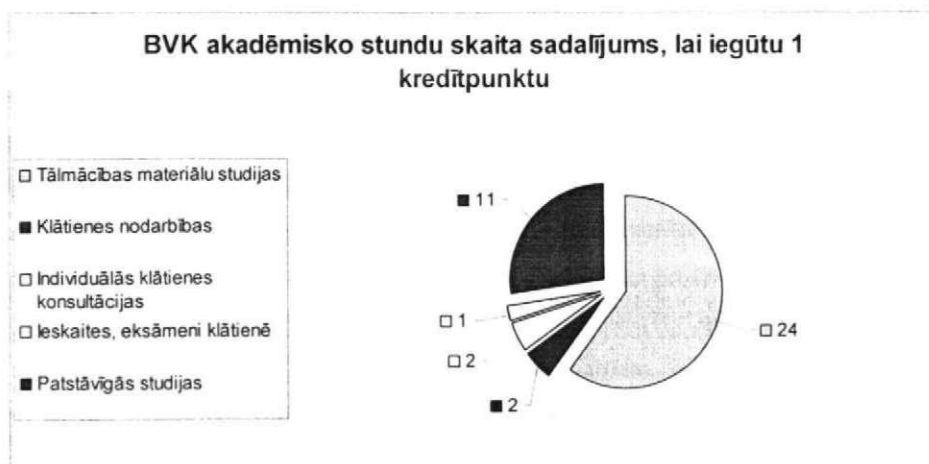

BVK tālmācības studiju atbalsta līdzekļi

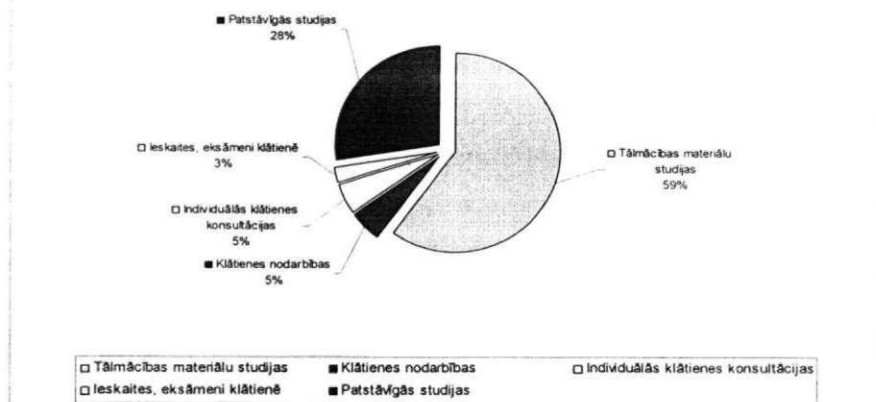

BVK studiju procesa pamatā ir patstāvīgas studijas, izmantojot oriģinālus tālmācības studiju materiālus: ar studiju materiālu starpniecību notiek netiešs dialogs starp kursa autoru un studējošo. *Studiju materiāli* ir galvenie *akadēmiskā atbalsta* (zināšanu, profesionālo iemaņu, prasmju uzlabošana) nodrošinātāji. Studiju kursā, kura apjoms ir 2KP, tiek piedāvāts saturs, kas izkārtots 8 nosacītās nodarbībās (lekcijās), paredzot pašpārbaudes uzdevumus, kontroljautājumus, paškontroles testus (katras nodarbības noslēgumā). Nodarbību saturs plānots tā, lai 1 nodarbības apguvei būtu jāpatērē 6 akadēmiskās stundas. Akadēmiskais atbalsts tiek papildināts ar *regulārām klātienēs nodarbībām*. Tās tiek organizētas, pielietojot šādas studiju metodes:

- 1) praktiskas nodarbības studējošo grupai (4 akadēmiskās stundas katra 2 KP kursa ietvaros): diskusijas, „prāta vētra”, praktiski uzdevumi.
- 2) individuālas mācībspēku konsultācijas (4 akadēmiskās stundas katram studējošajam 2 KP kursa ietvaros).

BVK akadēmisko stundu skaita sadalījums, lai iegūtu 1 kredītpunktu %

Vairāki studiju kursi BVK tiek piedāvāti *tikai klātienē*:

- Prakse (16 KP).
- Vieslekcijas (2 KP katru semestri).
- Sociāli psiholoģiskie treniņi (2 KP).

Kvalitatīva studiju procesa nodrošināšanai BVK studējošajiem lietošanai *mājās* tiek piedāvāts *dators*. 2003. gada rudenī šo iespēju izmantojuši 64,5% imatrikulēto studējošo, 2004.gada ziemā - 44,8% imatrikulēto studējošo. Datora kā tālmācības studiju atbalsta līdzekļa funkcija izpaužas šādi:

1. Izmantojot individuālu Internet pieslēgumu, studējošajiem ir iespēja izmantot BVK mājas lapā (www.bvk.lv) ietvertu informāciju (aktualitātes, studiju grafiks utt.).
2. Studējošajiem ir radīti priekšnoteikumi izmantot elektronisko testu izpildes sistēmu (www.bvk.lv/testi), kas veicina studējošo laika resursu ekonomiju , nodrošina tūlītēju rezultātu noskaidrošanu, pilnveido informācijas tehnoloģiju lietošanas prasmes.
3. Izmantojot individuālu paroli, studējošajiem ir piekļuve elektroniskajam diskusiju forumam, tajā ir iespējams saņemt akadēmisku un organizatorisku atbalstu, uzdot jautājumus noteikta studiju kursa docētājam, saņemt profesionālu atbildi; realizēt atgriezenisko saikni, vērtējot studiju procesa kvalitāti koledžā, sniedzot ierosinājumus, ieteikumus darba uzlabošanai, atzīmējot sasniegumus un trūkumus.
4. Dators izmantojams arī atsevišķu kursu (Datorzinības, Internets un prezentācijas dokumenti, Ātrdrukāšana, Biznesa angļu valoda) kvalitatīvākai apguvei.

BVK lielu uzmanību pievērš arī studējošo organizatoriskajam atbalstam, šim nolūkam izmantojot daudzveidīgu informatīvo materiālu, īsziņas, elektroniskās un rakstveida vēstules, kā arī telefoniskus ziņojumus, atgādinājumus utt.

Studijas BVK ir par maksu. BVK piedāvā studējošajiem iespēju apmaksāt studijas, izmantojot patērētāja kredītkarti EGO , kā arī veikt studiju maksas dalīto maksājumu.

9. Dokumenti, kas regulē studējošo un izglītības iestādes attiecības

Svarīgākie dokumenti, kas regulē studējošo un BVK attiecības, ir Līgums par studijām Biznesa vadības koledžā (Skat.28.pielikumu) un Līgums par mācību praksi (Skat.29.pielikumu).

10. Dokumenti, kas nosaka studējošo organizāciju statusu

BVK darbojas studējošo pašpārvalde, kuras darbību nosaka Studējošo pašpārvaldes nolikums (Skat.30.pielikumu).

11. Ziņas par izglītības iestādes budžetu

BVK budžets tiek saskaņots ar dibinātāju. Koledžas budžetu 2004.-2010.gadam skat. 31.pielikumā.

12. BVK darbības SVID analīze un secinājumi

BVK darbojas kvalitātes vadības sistēmā (ISO).

Lai aktualizētu BVK sasniegumus un identificētu trūkumus, kā arī lai tos novērstu, tiek veikta BVK darbības S.V.I.D. analīze.

BVK studiju procesa stiprās puses:

- Saskaņā ar Eiropas Savienības normatīvajos aktos (Mūžizglītības memorands u.c. dokumenti) paustajām nostādnēm BVK dod ieguldījumu Latvijas izglītības sistēmas un izglītības telpas dažādošanā, realizējot augstākās profesionālās izglītības programmas tālmācībā.
- BVK realizētā tālmācība nodrošina pieaugušo iespējas piedalīties nepārtrauktos mūžizglītības procesos, iegūstot individuālajām vajadzībām un darba tirgus prasībām atbilstošu pirmā līmeņa augstāko profesionālo izglītību ar iespējām to turpināt 2. līmeņa studijās.
- Tālmācības studijas ir elastīgas, līdz ar to tiek nodrošināta individuāla pieeja katram studējošajam augstākās profesionālās izglītības ieguvē.
- Savā darbībā, studiju procesa organizēšanā BVK balstās uz Eiropas vadošo tālmācības universitāšu (Lielbritānijas Atvērtā Universitāte, Hāgenas Tālmācības universitāte u.c.) pieredzi, kā arī veido savu individuālu pieeju studiju procesam, piem., izmantojot oriģinālus BVK tālmācības studiju materiālus, nodrošinot studējošos ar datoru, veidojot daudzveidīgu studiju atbalsta sistēmu u.tml.
- Studiju procesa pilnveidošanai regulāri tiek izmantoti studējošo un darba devēju ieteikumi. Daudzveidīgo procesu kvalitātes novērtēšanai un uzlabošanai koledžā darbojas kvalitātes vadības sistēma.
- BVK mācībspēki un personāls ir augsta līmeņa profesionāļi.

BVK studiju procesa vājās puses

- Pieaugušie Latvijā vēl nav pilnībā gatavi pieņemt un izmantot tālmācības priekšrocības.
- Grūtības iesaistīties tālmācības studiju procesos ir arī akadēmiskajam personālam, sevišķi tālmācības studiju materiālu autoriem.
- Akadēmiskā personāla vidū tikai 20% ir reāli praktiķi.
- Studijas norit īrētās telpās, līdz ar to reizēm ir problēmas ar studiju procesam atbilstošām auditorijām.
- BVK ir neliela starptautiskā pieredze, nav izveidota studējošo starptautiskās apmaiņas programma.
- BVK nav pietiekams lietišķo pētījumu skaits.
- Nav izveidota pilnībā BVK elektroniskā datu bāze.

Iespējas studiju procesa attīstībai

- Studiju procesa uzlabošanas nolūkos pilnveidot sadarbību ar ārvalstu tālmācības universitātēm, Latvijas augstskolām, nevalstiskajām organizācijām, darba devējiem.
- Studiju procesa nodrošināšanai piesaistīt vairāk vieslektoru, it sevišķi- praktiķu-, tai skaitā arī ārvalstu speciālistus.
- Nodrošināt nepārtrauktu studiju materiālu satura aktualizēšanu, atjaunošanu un papildināšanu.
- Piedāvāt jaunus kursus e-formā.
- Paplašināt C (brīvās izvēles) bloka kursu daudzveidību.
- Paplašināt un pilnveidot studiju atbalsta sistēmu.
- Regulāri papildināt BVK bibliotēkas un videotēkas fondu.
- Organizēt studējošo un mācībspēku apmaiņas programmu.
- Pabeigt veidot BVK elektronisko datu bāzi.
- Iesaistīt BVK studiju procesā vairāk darba devēju organizāciju pārstāvjus.

Draudi studiju procesa organizēšanai

- Eiropas izglītības procesu sadārdzināšanās, akadēmiskā personāla atalgojuma palielināšanās, tā rezultātā-grūtības veidot darba attiecības ar augsta līmeņa profesionāliem.
- Draudi, kas saistīti ar atrašanos īrētās telpās.

Secinājumi

1. Studiju process BVK notiek atbilstoši koledžas kopējiem un katras studiju programmas pašreizējās un ilglaicīgās attīstības mērķiem, koledžas darbības konceptuālajām nostādnēm, izglītības politikas attīstības tendencēm un tās realizācijas iespējām, integrējoties Eiropas izglītības telpā.
2. Studiju saturs attīstās, programmās iekļaujot aktuālus vispārīglītojošos un katrai programmai atbilstošus profesionālos kursus, kā arī paplašinot brīvās izvēles kursu piedāvājumu.
3. BVK sekmīgi realizē un pilnveido tālmācību kā pieaugušajiem īpaši piemērotu augstākās profesionālās izglītības formu, par studiju atbalsta pamatlīdzekļiem izmantojot rakstveida studiju materiālus, klātienē nodarbības un datoru.
4. Studiju procesu vada kompetenti un augsti kvalificēti mācībspēki, pārstāvot programmām atbilstošas zinātņu nozares. I. līmeņa profesionālo programmu realizēšanā iesaistījušies 8 zinātņu doktori un 24 maģistri.
5. Koledžā studē pieaugušie ar augstu motivācijas un prasību līmeni. Pamatojoties uz studējošo atgriezenisko saikni (aptaujas rezultātus skat.pielikumā) tiek veikti studiju procesa un tā nodrošināšanas līdzekļu uzlabojumi.
6. BVK pieredze rāda tālmācības kā augstākās izglītības ieguves formas ilgtspējīgas attīstības perspektīvas, realizējot inovatīvu izglītības politiku atbilstoši darba tirgus prasībām.

Atļauja izmantot BVK kā pētījumu bāzi

Apliecinājums

Biznesa vadības koledžas administrācija neiebilst, ka koledža tiek izmantota kā pētījuma bāze Inetas Kristovskas promocijas darba izstrādē. Pētījumā nav pieļaujama uzņēmumam svarīgas konfidenciālas informācijas izmantošana, kā arī tiek ievērota personas datu aizsardzība.

[Handwritten signature]
MBA Anda Jēgere,
Biznesa vadības koledžas direktore

01.09.2003.

Cien.5. semestra studentes un god. studenti!

Lūdzam atbildēt uz aptaujas anketas jautājumiem, pasvītrojot Jums atbilstošāko variantu!

1. Izvērtējot savu izaugsmi studiju laikā, secinu, ka mana profesionālā un personiskā pieredze:
  - a) pilnībā uzlabojusies;
  - b) daļēji uzlabojusies;
  - c) nedaudz uzlabojusies;
  - d) palikusi nemainīga;
  - e) samazinājusies.
2. Studējot koledžā, manā profesionālajā darbībā notikušas šādas pārmaiņas:
  - a) esmu paaugstināts/-a amatā;
  - b) esmu pazemināts/-a amatā;
  - c) esmu mainījis/-usi darbavietu uz labāk apmaksātu;
  - d) esmu mainījis/-usi darbavietu uz sliktāk apmaksātu;
  - e) esmu saņēmis/ -usi algas paaugstinājumu;
  - f) vairākas reizes esmu saņēmis /-usi prēmiju;
  - g) vairākkārt esmu saņēmis /-usi darba devēja atzinību;
  - h) vairākkārt esmu saņēmis /-usi darba devēja nopelumu;
  - i) profesionālā darbība palikusi nemainīga.
3. Karjeras uzlabošanai un personiskajai izaugsmei man nepieciešams:
  - a) attīstīt prasmes strādāt komandā;
  - b) pilnveidot līderības prasmes;
  - c) veicināt iemaņas komunicēt ar cilvēkiem;
  - d) iemācīties plānot savu laiku un naudu;
  - e) vairāk ticēt saviem spēkiem;
  - f) iemācīties izprast izmaiņas sabiedrībā un spēt sekot tām līdz;
  - g) man nekas nav nepieciešams.

Paldies par atbildēm!

Cien. kolēģes un god. kolēģi!

Lūdzu, iepazīstieties ar biroja vadītāja un uzņēmēja kompetencēm, kuras BVK plānojusti pilnveidot, piedāvājot studējošajiem dažādus studiju atbalsta resursus! Rūpīgi izlasiet apgalvojumus un ar X apzīmējiet Jums pieņemamāko variantu!

Resursu pārvaldības procesi/ vērtējums	Pilnībā	Daļēji	Gandrīz nemaz	Nemaz
Studiju materiāli(SM) izplānoti atbilstoši minēto kompetenču attīstīšanai				
SM saturs un forma veidoti tā, lai pilnveidotu kompetences				
Regulāra SM satura atjaunošana un pilnveidošana motivē studējošos renovēt sev aktuālās kompetences				
Pārbaudījumi veidoti un organizēti tā, lai regulāri kontrolētu studējošo kompetenču pilnveidošanos				
Klātienes nodarbības metodiski organizētas tā, lai attīstītu kompetences				
Mācībspēki ir profesionāli sagatavoti, lai palīdzētu studējošajiem pilnveidot kompetences				
Mācībspēki ir pietiekami metodiski sagatavoti strādāt ar pieaugušo auditoriju un pielietot interaktīvas metodes studējošo kompetenču pilnveidošanā				
Mācībspēki ir sagatavoti regulārai komunikācijai ar studentiem (e-pasts, tālrunis, klātienes konsultācijas) kompetenču pilnveidošanas nolūkos				
Studējošos konsultē profesionāli atlasīta un izveidota konsultantu komanda, tāpēc studējošajiem nav problēmu saņemt padomu, kā pilnveidot kompetences				
Studiju procesā studējošie vienmēr laikā saņem precīzu un daudzveidīgu informāciju				
Kompetenču ieguvei ir izveidots pietiekams materiāli tehniskais nodrošinājums, kas regulāri tiek pilnveidots un papildināts				
Kompetenču papildināšanai studējošie vienmēr tiek motivēti izmantot informācijas tehnoloģijas				
Jūtams, ka finansiālie resursi tiek plānoti un izlietoti dažādu līdzekļu iegādei, kas veicina studējošo kompetenču pilnveidi				
Studējošo kompetenču apguve tiek regulāri kontrolēta, meklējot jaunu atbilstošu resursu piedāvājumu				

Biroja vadītāja kompetences**Lai nodrošinātu panākumus uzņēmuma darbībā:**

1. Prast izmantot savas psiholoģijas zināšanas
2. Būt labam organizatoram
3. Pārvaldīt svešvalodas
4. Prast veidot savu un savas firmas imidžu – tēlu
5. Nepārtraukti sevi pilnveidot
6. Prast novērot, analizēt, vērtēt
7. Būt mērķtiecīgam
8. Būt paškritiskam, prasme mācīties no savām kļūdām
9. Būt vispusīgam
10. Būt entuziastam
11. Būt precīzam
12. Pārzināt grāmatvedību
13. Pārzināt likumdošanu
14. Zināt lietvedību
15. Pārzināt lietišķos rakstus, gramatiku
16. Zināt savus darba pienākumus
17. Profesionāli atbildēt uz telefona zvaniem
18. Pārvaldīt visu biroja tehniku (kopētājs, fakss, dators, printeris, kafijas automāts, telefons)
19. Perfekti strādāt ar datoru (ātrdrukāšana, dokumentu kārtošana)
20. Prast vadīt automašīnu
21. Prast servēt galdu, pārzināt galda kultūru
22. Prast klausīties un dzirdēt
23. Prast atbildēt uz jautājumiem
24. Pārzināt komunikācijas līdzekļus
25. Pārzināt reklāmas mākslu
26. Būt atbildīgam
27. Būt kārtīgam
28. Prasme izzināt klientu vajadzības
29. Prast atvainoties klientam
30. Būt nesavtīgam darbiniekam
31. Būt par firmas "ausīm" un "acīm"
32. Būt komunikablam
33. Būt nesavtīgam darbiniekam
34. Būt par sava šefa "micsassargu"
35. Prasme novērtēt citu spējas
36. Prasme zināšanas izmantot praksē
37. Spēja būt līderim
38. Spēja darboties uzņēmuma labā
39. Spēja sadarboties
40. Spēja izvirzīt mērķi un to realizēt
41. Būt labam oratoram
42. Prasme celt pakalpojumu kvalitāti
43. Prasme plānot savu laiku
44. Spēja paredzēt un prognozēt
45. Spēja reaģēt uz izmaiņām

45. Prasme kontrolēt piedāvājumu un pieprasījumu:
46. Spēja nodrošināt labus darba apstākļus darbiniekiem
47. Spēja būt atjautīgam
48. Radoši veikt uzticētos pienākumus
49. Labi pārzināt konkurentus
50. Prasme plānot uzņēmuma darbību
51. Prasme izveidot pastāvīgu klientūru
52. Prasme veidot uzņēmuma popularitāti sabiedrībā
53. Būt par firmas vizītkarti
54. Prasme radīt uzticību
55. Izmantot uzbrukumu kā aizsardzību
56. Prasme pārvaldīt savas emocijas
57. Prasme būt uzmanīgam
58. Prasme operatīvi rīkoties
59. Prasme būt tolerantam
60. Prasme izprast ķermeņa valodu
61. Prasme būt elastīgam
62. Prasme mācīties ne tikai no savām kļūdām, bet arī no citu kļūdām
63. Prasme atpūsties
64. Prasme būt vienmēr formā
65. Prasme atdalīt personīgo dzīvi no darba
66. Prasme radīt cerību
67. Prasme adaptēties un integrēties dotajos apstākļos
68. Prasme radīt labvēlīgu pirmo iespaidu
69. Izveidot sev atbilstošu imidžu

Kompetences, kas palīdz izvēlēties pareizo rīcības stratēģiju:

1. Prasme riskēt
2. Jāprot ieviest izmaiņas
3. Prasme radīt uzticību
4. Spēja izjust situāciju
5. Prast novērot, analizēt, vērtēt
6. Prasme noteikt prioritātes
7. Prast precīzi reaģēt uz situāciju
8. Prasme atteikt
9. Prast taktiski izteikt savu viedokli
10. Pazīt patstāvīgus firmas apmeklētājus un zināt viņu paradumus
11. Prasme pārvaldīt savas emocijas

Labvēlīgas psiholoģiskas vides veidošana un uzturēšana:

1. Veidot lietišķas attiecības kolektīvā
2. Sarežģītās situācijās saglabāt taktu
3. Gatavība iet uz kompromisu
4. Glabāt noslēpumus
5. Prast novērst un atrisināt konfliktus
6. Būt par "zibensnovēdēju" šefam un firmas darbiniekiem
7. Jāprot klausīties, uzklausi un sadzirdēt savus darbiniekus
8. Pārvaldīt saskarsmes mākslu
9. Viest pret sevi uzticību
10. Spēja veidot lietišķas darba attiecības
11. Būt komunikablam un atsaucīgam
12. Prast uzlabot garastāvokli
13. Neapgrūtināt citus cilvēkus ar savām problēmām
14. Prast radīt pozitīvu iespaidu par firmu
15. Spēja veidot un uzturēt firmas tradīcijas

Kas nodrošina patstāvību spriedumos un darbībā

1. Jāprot pasniegt savas idejas
2. Sekmīgi pielietot savas zināšanas
3. Jāprot pierādīt savu ideju
4. Jāprot pieņemt lēmumus
5. Prasme atteikt, pateikt "nē"
6. Veikt kontroli
7. Uzdriekstēties un iet uz saprātīgu risku
8. Prast izplānot savu darba dienu
9. Interese par jauninājumiem savā nozarē
10. Būt kompetentam par to, kas notiek novadā, Latvijā, pasaulē

Uzņēmēja kompetences

<i>Lai nodrošinātu panākumus uzņēmuma darbībā:</i>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Prast izmantot savas psiholoģijas zināšanas 2. Būt labam organizatoram 3. Prast izmantot svešvalodu 4. Prast veidot savu un savas firmas imidžu – tēlu 5. Nepārtraukti sevi pilnveidot 6. Prast novērot, analizēt, vērtēt 7. Būt mērķtiecīgam 8. Būt paškritiskam, prasme mācīties no savām kļūdām 9. Būt vispusīgam 10. Pārzināt grāmatvedību 11. Pārzināt likumdošanu 12. Zināt lietvedību 13. Pārzināt mārketingu 14. Pārzināt komunikācijas līdzekļus 15. Pārzināt reklāmas mākslu 16. Būt atbildīgam 17. Prasme piesaistīt līdzekļus 18. Prasme sadarboties ar partneriem 19. Prasme pārdot 20. Prasme izziņāt klientu vajadzības 21. Būt komunikablam 22. Prasme novērtēt citu spējas 23. Prasme plānot un virzīt uzņēmuma attīstību 24. Prasme zināšanas izmantot praksē 25. Spēja būt līderim 26. Spēja sadarboties 27. Spēja izvirzīt mērķi un to realizēt 28. Būt labam oratoram 29. Prasme celt pakalpojumu kvalitāti 30. Prasme plānot savu laiku 31. Spēja paredzēt un prognozēt 32. Spēja reaģēt uz izmaiņām 33. Spēja būt atjautīgam 34. Labi pārzināt konkurentus 35. Prasme kontrolēt piedāvājumu un pieprasījumu; 36. Spēja nodrošināt labus darba apstākļus darbiniekiem 37. Prasme plānot uzņēmuma darbību 38. Prasme izveidot pastāvīgu klientūru 39. Prasme veidot uzņēmuma popularitāti sabiedrībā 40. Prasme radīt uzticību 41. Izmantot uzbrukumu kā aizsardzību 42. Prasme pārvaldīt savas emocijas 43. Prasme būt uzmanīgam 44. Prasme piedāvāt savu precī un pakalpojumu 45. Prasme operatīvi rīkoties 46. Prasme būt tolerantam 47. Prasme izprast ķermeņa valodu 48. Prasme būt elastīgam 49. Prasme mācīties ne tikai no savām kļūdām, bet arī no citu kļūdām 50. Prasme atpūsties 	<ol style="list-style-type: none"> 51. Prasme noteikt cenu 52. Prasme būt vienmēr formā 53. Prasme būt pirmajam 54. Prasme atdalīt personīgo dzīvi no darba 55. Prasme radīt cerību 56. Prasme adaptēties un integrēties dotajos apstākļos 57. Prasme radīt labvēlīgu pirmo iespaidu <p style="text-align: center;"><i>Kompetences, kas palīdz uzņēmējam izvēlēties pareizo rīcības stratēģiju:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Prasme zaudēt ar godu 2. Prasme riskēt 3. Jāprot ieviest izmaiņas 4. Prasme radīt uzticību 5. Prasme izvēlēties darbiniekus 6. Spēja izjust situāciju 7. Prast novērot, analizēt, vērtēt 8. Prasme noteikt prioritātes 9. Prasme atteikt 10. Prasme pārvaldīt savas emocijas <p style="text-align: center;"><i>Kas nodrošina patstāvību spriedumos un darbībā:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Jāprot pasniegt savas idejas 2. Sekmīgi pielietot savas zināšanas 3. Jāprot pierādīt savu ideju 4. Jāprot pieņemt lēmumus 5. Interese par jauninājumiem savā nozarē <p style="text-align: center;"><i>Labvēlīgas psiholoģiskas vides veidošana un uzturēšana:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Veidot lietišķas attiecības kolektīvā 2. Sarežģītās situācijās saglabāt taktu 3. Gatavība iet uz kompromisu 4. Glabāt noslēpumus 5. Prast novērst un atrisināt konfliktus 6. Rūpēties par savu darbinieku labsajūtu 7. Veidot demokrātisku darba stilu kolektīvā 8. Jāprot klausīties, uz klausīt un sadzirdēt savus darbiniekus 9. Labi darba apstākļi darbiniekiem 10. Spēja veidot lietišķas darba attiecības
<p style="text-align: center;"><i>Uzņēmuma vadītāja personība:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Cilvēks, kuram ir dabas dots talants būt līderim 2. Cilvēks, kuram ir izglītība dotajā jomā, laika gaitā iegūta pieredze 3. Cilvēks, kurš rada uzticību, spēj uz klausīt un pārliecināt savus darbiniekus, kolēģus, konkurentus, prot materiāli un morāli stimulēt savus darbiniekus, veidot motivāciju 4. Cilvēks, kurš spēj plānot laiku, finanses, paredzēt neparedzamo 5. Cilvēks, kuram var uzticēties un kurš tur savu vārdu 6. Cilvēks, kurš redz savu uzņēmumu vakar, šodien un rīt 7. Cilvēks, kurš prot veidot iedarbīgu sava uzņēmuma, ražotā produkta reklāmu 8. Iet visiem soli pa priekšu, meklēt netradicionālas pieejas, uzdrīkstas un riskē 9. Uzņēmējs, kurš māc izvēlēties personālu, prasīgs pret sevi un saviem darbiniekiem, precīzs 10. Uzņēmējs, kurš prot veidot patstāvīgu klientu loku 11. Cilvēks, kurš ir ļoti komunikabls 	<p style="text-align: center;"><i>Vadības māksla:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Izprast cēloņus un prognozēt sekas 2. Uz klausīt kritiku un meklēt atrisinājumu 3. Veidot komandu 4. Būt diplomātam 5. Būt labam oratoram 6. Būt labam analītiķim, taktiķim un stratēģim 7. Prasme pārliecināt 8. Veicināt darbinieku iniciatīvu 9. Būt ideju "ģeneratoram" 10. Uzdrīkstēties un iet uz saprātīgu risku 11. Būt uzņēmīgam un uzstājīgam 12. Prasme lietot datoru un biroja tehniku 13. Aizstāvēt sava kolektīva intereses 14. Veidot sava uzņēmuma tēlu 15. Radīt nākotnes vīziju 16. Veidot uzņēmuma stratēģisko plānu